

Jack London

Järnhälen

Originalalets titel:

The Iron Heel

Översättning från engelskan av

Olle Moberg

Stockholm 1951

Innehåll

Förlagets förord	1
Förord	3
Kapitel 1: Min örn	4
Kapitel 2: Utmaningar	12
Kapitel 3: Jacksons arm.....	20
Kapitel 4: Maskinslavar	27
Kapitel 5: Filomaterna.....	31
Kapitel 6: Skuggor över vägen.....	41
Kapitel 7: Biskopens vision.....	45
Kapitel 8: Maskinkrossarna.....	48
Kapitel 9: Drömmatematik.....	56
Kapitel 10: Malströmmen.....	64
Kapitel 11: Det stora äventyret.....	69
Kapitel 12: Biskopen	73
Kapitel 13: Generalstrejken.....	79
Kapitel 14. Början till slutet	83
Kapitel 15: De sista dagarna.....	87
Kapitel 16: Slutet.....	90
Kapitel 17: Det röda livréet.....	95
Kapitel 18: I skuggan av Sonoma	99
Kapitel 19: Förvandling	103
Kapitel 20: En försvunnen oligark	107
Kapitel 21: Avgrundens rytande vilddjur.....	111
Kapitel 22: Chicagokommunen.....	114
Kapitel 23: Avgrundens folk	120
Kapitel 24: Mardrömmar.....	127
Kapitel 25: Terroristerna	130

Förlagets förord

Arbetarkultur utger härmed en ny svensk översättning av Jack Londons berömda roman ”Järnhälen”, illustrerad av Ulv Kylberg. Jack London är inte bara havens och vildmarkslivets oförläpna skildrare. Denne äventyrsromanernas klassiker var också en lysande propagandist för socialismens idéer, som lidelsefullt deltog i klasskampen och trots alla sina svagheter – personliga och ideologiska – lämnade den unga amerikanska arbetarrörelsen utomordentligt verkningsfulla bidrag. Vi hänvisar i detta sammanhang till Philip S. Foners utmärkta biografi ”Jack London, Amerikansk rebell”.

”Järnhälen” intar en särställning bland Jack Londons mästerverk genom sin agitatoriska kraft och profetiska bildsyn. Den utkom redan 1907. Då hade det blodiga undertrycket av den ryska revolutionen 1905 övertygat Jack London om att socialismens växande krafter oundvikligen skulle möta ett alltmer desperat och fruktansvärt motstånd från kapitalismen. Hans visshet om dess slutliga undergång var fast rotad, men i denna historiska situation föresatte han sig att öppna ögonen på de reformer inom USA:s arbetarrörelse som föreställde sig att kapitalismen på parlamentarisk väg lugnt skulle växa över till socialismen.

I sin skildring av ”oligarkin”, ”de svarta hundradena” och ”legionärerna” ger ”Järnhälens” författare en visionär bild av den amerikanska kapitalismens utveckling och av fascismens uppkomst, av monopolkapitalets terrordiktatur och stormtrupper, en skildring som föregrep händelser vilka inträffade långt efter Jack Londons död.

Han grundade sin roman på omfattande studier av samtida dokument. Hänvisningar till dessa återkommer i de fotnoter varmed ”utgivarna” försett Avis Everhards manuskript om tiden 1912-1932, som påträffas och offentliggöres först under det socialistiska samhället. Dessa fotnoter avser att förklara företeelser som måste verka främmande för läsarna någon gång på 2000-talet. I flätningen av dessa historiska perspektiv framåt och bakåt ligger för övrigt redan en bekräftelse på Jack Londons övertygelse om socialismens slutseger.

Inte mindre förutseende än skildringen av oligarkin och dess terrormetoder är Jack Londons redogörelse för hur den skaffar sig verktyg inom själva fackföreningsrörelsen och formligen köper en del av dess funktionärskadrer för att bryta sönder arbetarklassens solidaritet. Denna tendens har också besannats, låt vara att Jack London skildrar ”arbetararistokratin” opportunistiskt i en ytterst tillspetsad form. Även beträffande mellanskiktets ställning i kampen mellan arbete och kapital förmedlar han elementära lärdomar, trots att han ibland mekaniskt förenklar frågeställningen.

Förenklingen av den marxistiska teorin, varmed bokens hjälte, Ernest Everhard, firar så lysande triumfer i skilda samhällskretsar, förvandlas emellertid ofta till en missvisande schematisering. Det bör därför understrykas att exempelvis framställningen av ”Marx’ mervärdeteori”, som utgör en grundval för Everhards socialistiska förkunnelse, kan ge läsaren en delvis oriktig uppfattning av den politiska ekonomin, som denne bör rätta till med hjälp av marxismen-leninismens klassiska skrifter.

Jack Londons sista kapitel om den blodiga kampen mellan oligarkins professionella bödlar och det allt förstörande raseriet hos ”avgrundens folk” tillhör knappast den politiska verklighetens värld. Trasproletariatet, samhällets utstötta bottenkikt, kan inte spela den överdimensionerade roll som Jack London tilldelar det. Han skiljer heller inte klart den medvetna, organiserade arbetarklassen från ”avgrundens folk”. De terrorhandlingar varmed Jack Londons revolutionärer från underjorden besvarar Järnhälens eget terrorvälde är oss lika främmande.

De anklagelser för pessimism och svartmålning för vilka Jack London på sin tid utsattes var såtillvida berättigade som han undervärderar arbetarklassens egna krafter och ägnar sig åt en för marxismen främmande kult av den överlägsne ledare som är romanens hjälte. Det perspektiv vi har i dag gör det dock lättare för oss än för hans samtida att bedöma både svagheter och förtjänster i ”Järnhälen”. Jack London kunde inte lära av Lenins epokgörande analys av imperialismen som kapitalismens sista stadium – ”Järnhälen” utkom tio år före Oktoberrevolutionen. Några pessimistiska stämningar kan Jack Londons roman inte längre förmedla i en värld där en tredjedel av mänskligheten, med sovjetfolken i spetsen, störtat kapitalismen.

Till och med Jack Londons hjälte, Ernest Everhard, förklarar, innan han avrättas av oligarkin efter ”den första arbetarrevoltens” krossande: ”Vi har förlorat denna gång. Men inte för alltid! Vi har lärt mycket. I morgon kommer rörelsen att resa sig än en gång, erfarnare och mer disciplinerad.”

Alltjämt bör vi lära av det centrala temat i ”Järnhälen”. I en intervju, där han rättfärdigade sig mot den samtida kritiken, formulerade Jack London detta tema på följande sätt:

”Historien visar att ingen härskande klass någonsin varit villig att avstå från sin ställning utan strid. Kapitalisterna kontrollerar regeringen, arméerna och polisen. Tror du inte att kapitalisterna kommer att använda sig av dessa institutioner för att hålla sig kvar vid makten? Jag tror det.”

Däri hade han, och har han, rätt. Även om Jack London inte kunde lyckas med att helt föregripa historien, där socialismens krafter gått romanförfattaren i förväg, består alltjämt värdet av hans åskådliga undervisning om klasskampens skärpning i den proletära revolutionens epok.

Arbetarkultur

Anmärkning

Leo Trotskijs kommenterar *Järnhälen* i ett ”Brev till Joan London”, som finns i [Litteratur och revolution](#) (sid 175ff i versionen på [marxistarkiv.se](#)). *Red anm.*

Förord

Man kan inte säga att Everhardmanuskriptet är ett viktigt historiskt dokument. För historikern vimlar det av fel – inte sakfel men tolkningsfel. Om vi ser tillbaka på de sju sekel som har förflutit sedan Avis Everhard fullbordade sitt manuskript har händelserna och händelsernas innebörd, som var förvirrade och beslöjade för henne, blivit klara för oss. Hon saknade perspektiv. Hon stod alltför nära de händelser hon skriver om. Nej, hon var ett med de händelser hon beskrivit.

Men som personligt dokument är Everhardmanuskriptet icke desto mindre av oskattbart värde. Här finner vi emellertid åter ett fel i perspektivet och en förvrängning, orsakad av kärlekens partiskhet. Men vi ler och förlåter Avis Everhard för att hon gjort maken till hjälte. Vi vet i dag att han inte var så kolossal och att han inte dominerade sin tids händelser i så hög grad som manuskriptet kan få oss att tro.

Vi vet att Ernest Everhard var en ovanligt stark man men inte så enastående som hans hustru trodde att han var. När allt kommer omkring var han bara en bland många hjältar som över hela världen ägnade sina liv åt revolutionen. Men han utförde ett ovanligt arbete framför allt i sin bearbetning och tolkning av arbetarklassens filosofi. ”Proletär vetenskap” och ”proletär filosofi” kallade han den för och däri visar han sin provinsiella begränsning – men det var ett fel som var förorsakat av tiden och som ingen då kunde undgå.

Men låt oss återvända till manuskriptet. Det är särskilt värdefullt genom att det förmedlar känslöstämningar från dessa fruktansvärda tider. Ingen annanstans finner vi en livfullare beskrivning av psykologin hos de personer som levde under den upprörda perioden mellan 1912 och 1932 – deras misstag och okunnighet, deras tvivel och farhågor och missförstånd, deras etiska villfarelser, deras våldsamma passioner, deras ofattbara lumpenhet och själviskhet. Detta är saker som det är svårt för oss i vår upplysta tid att förstå. Historien berättar att dessa saker har funnits och biologin och psykologin säger oss varför de har funnits, men historien, biologin och psykologin gör inte dessa saker levande. Vi accepterar dem som fakta men vi har ingen sympatisk förståelse för dem.

Men denna sympati känner vi när vi läser Everhardmanuskriptet. Vi lever med skådespelarna i detta världsdrama för längesedan och deras själsliga processer blir våra själsliga processer. Vi förstår inte bara Avis Everhards kärlek till sin make, hjälten, men vi förnimmar, som han gjorde under de dagarna, de obestämda och fruktansvärda konturerna av oligarkin. Vi känner hur Järnhälen – ett utmärkt namn – stiger ner och krossar människosläktet.

I förbigående kan vi notera att den historiska benämningen Järnhälen är uppfunnen av Ernest Everhard. Vi kan säga att det är den enda omtvistade fråga som detta nyfunna dokument klarar upp. Denna benämning användes tidigare för första gången i George Milfords broschyr ”Ye Slaves”, som kom ut 1912. Denne George Milford var en agitator som man nästan ingenting vet om. Men manuskriptet omnämner att han arkebuserades under Chicagoommunen. Han hade tydligen hört Ernest Everhard använda ordet i något offentligt föredrag, sannolikt under valkampanjen för kongressvalen hösten 1912. Av manuskriptet får vi veta att Everhard talade om Järnhälen vid en privat middag våren 1912. Det är utan tvekan första gången som oligarkin benämndes så.

Oligarkins övertagande av makten kommer alltid att förbli en gåta för historikern och filosofen. Andra stora historiska händelser har sin plats i den sociala utvecklingen. De var oundvikliga. Att de skulle inträffa kunde ha förutsagts med samma säkerhet som astronomer i dag förutsäger stjärnornas rörelser. Utan dessa stora historiska händelser skulle den sociala utvecklingen aldrig ha ägt rum. Urkommunismen, slaveriet, livegenskapen och löneslaveriet var nödvändiga trappsteg i samhällets utveckling. Men det skulle vara löjligt att påstå att

Järnhälen var ett nödvändigt trappsteg. I dag anses det snarare som ett steg åt sidan eller ett steg bakåt till de sociala tyrannier, som gjorde gamla världen till ett helvete, men som var lika nödvändiga som Järnhälen var onödig.

Även om feodalismen var nattsvart var den oundviklig. Vad annat kunde ha följt efter sammanbrottet av den stora centraliserade regeringsmaskinen som kallas det romerska imperiet? Men det var inte fallet med Järnhälen. I den normala sociala utvecklingen fanns det ingen plats för den. Den var inte nödvändig och inte oundviklig. Den måste alltid förbli historiens stora kuriositet – en nyck, en fantasi, ett spöke, en oväntad och oanad företeelse som borde vara en varning för de obetänksamma politiska teoretiker av i dag, som talar tvärsäkert om sociala skeenden.

Kapitalismen ansågs av samhällsvetenskapsmännen på den tiden vara höjdpunkten av den borgerliga eran, den borgerliga revolutionens mogna frukt. Och i dag kan vi bara instämma i detta omdöme. Och efter kapitalismen skulle, det ansåg även sådana intellektuella giganter på motståndarsidan som Herbert Spencer, socialismen komma. Ur den ruttnande egoistiska kapitalismen skulle, ansåg man, tidsåldrarna blomma, människornas broderskap spira. Men i stället, och det är lika förfärande för oss som ser tillbaka som för dem som levde då, sände den ruttna kapitalismen ut ett ohyggligt utskott, oligarkin.

Alltför sent anade den socialistiska rörelsen i början av 1900-talet oligarkins ankomst. Just när den anades var den där – en verklighet höljd i blod, en överväldigande och skräckinjagande realitet. Men inte ens då, det visar Everhardmanuskriptet med all önskvärd tydlighet, ansågs Järnhälen långvarig. Revolutionärerna ansåg att det skulle vara en fråga om några få år att störta den. Det är sant att de insåg att bonderevolten var dåligt planerad och den Första revolten förhastad. Men de insåg inte att den Andra revolten, som var väl planerad och mogen, skulle bli lika resultatlös och hämnas ännu fruktansvärdare.

Det är tydligt att Avis Everhard avslutade manuskriptet under de sista förberedelsedagarna före den Andra revolten och därför finns det inte ett ord om den Andra revoltens katastrofala utgång. Det är uppenbart att hon avsåg att manuskriptet skulle publiceras så snart Järnhälen hade störtats så att hennes make, som nyligen dött, skulle hedras på ett tillbörligt sätt för allt han hade vågat och uträttat. Sedan kom det fruktansvärda krossandet av den Andra revolten och det är sannolikt att hon i farans ögonblick, innan hon flydde eller togs tillfånga av Legionärerna, gömde manuskriptet i den ihåliga eken i Wake Robin Lodge.

Det finns inga fler spår av Avis Everhard. Hon arkebuserades utan tvivel av Legionärerna och det är välkänt att Järnhälen inte förde protokoll över sådana avrättningar. Men inte ens när hon gömde manuskriptet och förberedde sin flykt kunde hon ana hur fruktansvärt krossandet av den Andra revolten skulle bli. Föga anade hon att den snedvridna utvecklingen under de kommande tre seklen skulle framtinga en tredje och en fjärde och flera andra revolter som alla dränktes

i sjöar av blod, innan den internationella arbetarrörelsen kom till makten. Och föga anade hon att hennes kärlekstribut till Ernest Everhard under sju långa århundraden skulle vila i den gamla eken i Wake Robin Lodge.

Kapitel 1: Min örn

Den ljumma sommarvinden sätter barrträdens grenar och kronor i rörelse och Wild-Water sorlar melodiskt över de mossiga stenarna. Fjärilarna fladdrar omkring i solskenet och överallt hörs binas sömniga surrande. Det är så lugnt och fridfullt och jag sitter här och funderar och känner mig rastlös. Det är lugnet som oroar mig. Det synes så överkligt. Hela världen är lugn men det är lugnet före stormen. Jag lyssnar intensivt och spänner alla mina sinnen för att upp-

fatta något tecken på den annalkande stormen. Å, bara den inte kommer för tidigt, bara den inte kommer för tidigt!¹

Det är inte underligt att jag är rastlös. Jag tänker och tänker och kan inte låta bli att tänka. Jag har så länge stått mitt uppe i livets tumult att jag känner mig illa till mods av lugnet och stillheten, och jag kan inte låta bli att tänka på den vanvettiga malström av död och förstörelse som snart kommer att bryta fram. Jag hör de slagnas skrik i mina öron och jag kan se, som jag förut sett,² hur de vackra människokropparna stympas och vanstätles och hur själarna med våld slites ur stolta kroppar och slungas till Gud. Så uppnår vi stackars människor våra livs slut sedan vi genom blodbad och förstörelse strävat att ge jorden varaktig fred och lycka.

Och så är jag ensam. När jag inte tänker på vad som skall komma, tänker jag på vad som har varit och inte längre finns till – min Örn som med outtröttliga vingslag banar sig fram genom rymden och lyfter sig mot vad som alltid var hans sol, den mänskliga frihetens flammande ideal. Jag kan inte sitta med händerna i kors och vänta på den stora händelsen som är hans verk, fast han inte är här och får se den. Han ägnade alla sina mannaår åt den och gav sitt liv för den. Det är hans verk. Han gjorde det.³ Och därför skall jag nu i denna ångestfulla väntans tid skriva om min man. Det är många sidor av hans karaktär som jag ensam kan belysa och en så ädel karaktär kan inte förklaras för omsorgsfullt. Han hade en stor själ och det är min största sorg att han inte får vara med och bevittna morgondagens gryning. Vi kan inte misslyckas, därtill har han byggt alltför starkt och säkert. Ve Järnhälen! Snart skall den drivas bort från den förödmjukade mänskligheten. När ordern ges skall världens arbetarmassor resa sig. Någoting liknande har aldrig skådats i världshistorien. Arbetarklassen är solidarisk och för första gången kommer det att bli en revolution som kommer att spänna över hela världen.⁴

Ni förstår att mitt sinne är fullt av vad som förestår. Jag har upplevt det dag och natt så intensivt och så länge att jag alltid tänker på det. Jag kan för övrigt inte tänka på min man utan att erinra mig det. Han var själen i det och hur skulle jag kunna skilja honom från det i tankarna?

Som jag sade är det många sidor av hans karaktär som jag ensam kan belysa. Det är väl känt att han arbetade hårt för frihetens sak och led svårt. Hur hårt han arbetade och hur mycket han led vet jag, ty jag har varit med honom under dessa tjugo ångestfulla år och jag känner till hans tålmod, hans outtröttliga ansträngningar, hans oändliga hängivenhet för den sak som han för bara två månader sedan offrade sitt liv för.

Jag skall försöka skriva rakt på sak och berätta hur Ernest Everhard kom in i mitt liv – hur jag mötte honom första gången, hur han växte tills jag blev en del av honom, och vilka oerhörda förändringar han förorsakade i mitt liv. På så sätt kan ni se honom genom mina ögon och lära

---

¹ Andra revolten var i hög grad Ernest Everhards verk, även om han naturligtvis samarbetade med de europeiska ledarna. Tillfångatagandet och den hemliga avrättningen av Everhard var den stora händelsen våren 1932. Men han hade så noggrant förberett revolten att hans medhjälpare utan nämnvärt uppskov eller förvirring kunde genomföra hans planer. Efter Everhards avrättning begav sig hans hustru till Wake Robin Lodge, en liten bungalow i Sonomabergen i Kalifornien.

² Utan tvivel syftar hon här på Chicagokommunen.

³ Med all respekt för Avis Everhard måste vi här påpeka att Everhard bara var en av de många dugliga ledare som planerade Andra revolten. Och vi som i dag kan se tillbaka över århundradena kan lugnt påstå att även om han hade levat skulle den Andra revolten inte ha blivit mindre katastrofal än den blev.

⁴ Andra revolten var verkligen internationell. Det var en kolossal organisation – alltför stor för att kunna ha utarbetats av en enda man. Arbetarna i alla världens oligarkier var beredda att resa sig vid en given signal. Tyskland, Italien, Frankrike och hela Australasien var socialistiska stater, beredda att understödja revolutionen, och de gjorde det också modigt. Det var orsaken till att de, när Andra revolten krossades, också krossades av världens förenade oligarkier och att deras socialistiska regeringar ersattes av oligarkiska regeringar.

känna honom som jag lärde känna honom – jag skall tala om allt utom de ting som är alltför intima och ljuva för att jag skall kunna berätta dem.

Det var i februari 1912 som jag första gången träffade honom. Min far¹ hade bjudit in honom till middag i vårt hem i Berkeley. Jag kan inte säga att mitt första intryck av honom var gynnsamt.

Det var många gäster vid middagen och i salongen, där vi väntade på att alla skulle komma, verkade han inte särskilt hemtam. Det var ”prästkväll” som min far privat kallade det, och Ernest hörde absolut inte hemma bland kyrkans folk.

Först och främst hade han illasittande kläder. Han hade en mörk konfektionskostym som inte passade hans figur. I själva verket satt konfektionskostymer alltid illa på honom. Och som alltid svällde tyget denna kväll över hans muskler och det bildades en massa rynkor mellan hans kraftiga skuldror. Hans nacke var bred och stark som en professionell boxares². Detta var alltså den sociale filosofen och f. d. hovslagaren som min far hade upptäckt, tänkte jag. Och han såg verkligen så ut med sina svällande muskler och sin tjurnacke. Jag klassificerade honom genast som något slags märkvärdigt marknadsfenomen, en arbetarklassens Blinde Tom³. Och när han sedan skakade hand med mig! Hans handslag var fast och kraftigt och han såg frimodigt på mig med sina svarta ögon – alltför djärvt, tyckte jag. Ni förstår, jag var en familjeflicka och hade starka klasskänslor på den tiden. En sådan djärvhet från en man av min egen klass skulle ha varit närmast oförlåtlig.. Jag kommer ihåg att jag inte kunde låta bli att slå ner mina ögon och jag kände mig mycket lättad när jag vände mig om och hälsade på biskop Morehouse – han var en av mina favoriter, en behaglig och allvarlig medelålders man, kristuslik både till utseende och i fråga om godhet samt dessutom en lärd man.

Men denna djärvhet som jag trodde var oförsämndhet var i själva verket nyckeln till Ernest Everhards karaktär. Han var enkel och rättfram och inte rädd för något och vägrade att spilla tid på konventionella manér. ”Jag tyckte om dig”, förklarade han långt efteråt, ”och varför skulle jag inte låta mina ögon vila på vad jag tycker om?” Jag sade att han inte var rädd för något. Han var aristokrat av naturen – och det trots att han tillhörde aristokratmotståndarnas läger. Han var en övermänniska, en blond bestie som Nietzsche⁴ har beskrivit och dessutom en glödande demokrat.

Jag var upptagen av de andra gästerna och det ogynnsamma första intrycket hade väl gjort sitt till att jag nästan glömde proletärfilosofen vid bordet. Men jag lade märke till den roade glimten i hans ögon då han lyssnade än på den ene prästen än på den andre. Han har humor, tänkte jag, och förlät honom nästan för hans kläder. Men tiden gick, middagen började närma sig slutet och han sade inte ett ord medan prästerna oavbrutet talade om arbetarklassen och dess förhållande till kyrkan och om vad kyrkan hade gjort och fortfarande gjorde för den. Jag såg att min far var misslynt för att Ernest var så tyst. Då det blev en paus i samtalet bad min

¹ John Cunningham, Avis Everhards fader, var professor vid det statliga universitetet i Berkeley,, Kalifornien. Han hade ägnat sitt liv åt fysiken, hade gjort en hel del intressanta vetenskapliga upptäckter och var en mycket framstående forskare. Hans viktigaste bidrag till vetenskapen var hans studier över elektroner samt hans monumentala verk »Identifikationen av energi och materia» i vilket han en gång för alla och utan motsägelse fastslog att materiens och energins yttersta enheter är identiska. Denna teori hade förut lagts fram men inte bevisats av Sir Oliver Lodge och andra forskare på radioaktivitetens område.

² På den tiden var det brukligt att män slogs för pengar. När den ene slagits medvetslös eller dödats fick den andre pengarna.

³ Detta syftar på en blind negermusiker som tog världen med storm under senare hälften av 1800-talet enligt den kristna tidräkningen.

⁴ Friedrich Nietzsche, den vansinnige filosofen under den kristna tidräkningens 1800-tal, som uppfattade vilda glimtar av sanningen men som före sin död resonerade sig runt det mänskliga tänkandets stora cirkel och slutade i vanvett.

far honom säga något, men Ernest ryckte på axlarna och fortsatte att äta salta mandlar med ett ”jag har inget att säga”.

Men min far lät inte avspisa sig och efter en stund sade han:

– Vi har i dag som gäst en medlem av arbetarklassen. Jag är säker på att han kan se saker och ting från en ny synvinkel som måste vara intressant och uppfriskande. Jag menar hr Everhard.

De andra visade sig väluppfostrat intresserade och uppmanade Ernest att framlägga sina synpunkter. Deras sätt mot honom var så översvallande tolerant och vänligt att det närmade sig det faderligt beskyddande. Och jag såg att Ernest lade märke till det och blev road. Han såg sig långsamt omkring och jag märkte en glimt i hans ögon.

– Jag är inte hemma i den kyrkliga diskussionens terminologi, började han men tvekade sedan blygt och obeslutsamt.

– Fortsätt, uppmanade de honom och dr Hammerfield sade:

– Vi har inget emot sanningen, vem som än säger den. Om den är ärlig, tillade han.

– Ni skiljer alltså på ärlighet och sanning, sade Ernest med ett kort skratt.

Dr Hammerfield drog djupt efter andan och lyckades slutligen svara:

– De bästa av oss kan missta sig, unge man, de bästa av oss.

Ernest sätt förändrades på ett ögonblick. Han blev en annan människa.

– Ja då skall jag börja med att säga att ni alla misstar er, svarade han. Ni vet ingenting och mindre än ingenting om arbetarklassen. Er sociologi är lika korrumpad och värdelös som era tankemetoder.

Det var inte så mycket vad han sade som hur han sade det. Jag lystrade omedelbart då jag hörde hans röst. Den var lika djärv som hans ögon. Det var en trumpetstöt som rappade till mig. Och hela bordssällskapet lystrade och väcktes upp ur sin sömniga monotoni.

– Vad är det som är så fruktansvärt korrumpat och värdelöst i vårt sätt att tänka, unge man, frågade dr Hammer-field och det fanns redan något obehagligt i hans röst och sätt att tala.

– Ni är metafysiker. Ni kan bevisa vad som helst med metafysik, och när ni har gjort det kan varenda metafysiker till sin egen uppbyggelse bevisa att alla andra metafysiker har fel. Ni är anarkister i tankens värld. Och ni är galna kosmos-skapare. Varenda en av er bor i ett kosmos som han själv har skapat utifrån sina egna fantasier och önskningar. Ni känner inte till den verkliga värld som ni lever i och ert tänkande har ingen plats i den verkliga världen utom som sinnesförvirrade fenomen.

– Vet ni vad jag kom att tänka på när jag satt här och lyssnade på ert prat? Jag kom att tänka på medeltidens skolastiker som allvarligt och lärt diskuterade den oerhört intressanta frågan om hur många änglar som kunde dansa på en nålspets. Ja, mina bästa herrar, ni är lika fjärran från 1900-talets intellektuella liv som en indiansk medicinman under sina besvärjelser i urskogen för tiotusen år sedan.

Medan Ernest talade eldade han alltmer upp sig. Hans ansikte glödde, hans ögon blixtrade och hans haka och käkar var värtaligt aggressiva. Men det var hans sätt, och det fick alltid människor att lystra. Hans sätt att gå till anfall liksom med släggan kom ofelbart människorna att glömma sig själva, och det gjorde de nu också. Biskop Morehouse lutade sig framåt och lyssnade intensivt. Dr Hammerfield var alldeles röd i ansiktet av upphetsning och ilska. Även en del av de andra gästerna verkade upphetsade men andra log roat och överlägset. För min

egen del tyckte jag det var mycket roande. Jag såg på pappa och var rädd att han skulle börja skratta åt den effekt hans mänskliga bomb hade åstadkommit bland oss.

– Ni uttrycker er rätt vagt, avbröt dr Hammerfield, vad menar ni egentligen när ni kallar oss för metafysiker?

– Jag kallar er för metafysiker därför att ni resonerar metafysiskt, fortsatte Ernest. Ert sätt att argumentera står i direkt motsättning till vetenskapens. Era slutsatser är inte hållbara. Ni kan bevisa allt och intet, och ingen av er kan komma överens med den andre. Ni går alla in i ert medvetande för att förklara er själva och universum. Ni kan lika väl försöka lyfta er själva i era stövelstroppar som att förklara medvetandet med medvetandet.

– Jag förstår inte, sade biskop Morehouse. Det förefallet mig som om alla självsprocesser är metafysiska. Som om den exaktaste av alla vetenskaper, matematiken, är rent metafysisk. Alla tankeprocesser hos den vetenskaplige tänkaren är metafysiska ... Är ni inte överens om det?

– Som ni sa själva, så förstår ni inget, svarade Ernest. Metafysikern resonerar deduktivt utifrån sin egen subjektivitet. Vetenskapsmannen resonerar induktivt utifrån erfarenhetens fakta. Metafysikern går från teori till fakta, vetenskapsmannen från fakta till teori. Metafysikern förklarar universum genom sig själv, vetenskapsmannen förklarar sig själv genom universum.

– Gud vare lov att vi inte är vetenskapsmän, mumlade dr Hammerfield belåtet.

– Vad är ni då, frågade Ernest.

– Filosofer.

– Där har vi det, skrattade Ernest. Ni har lämnat den verkliga, fasta marken och är uppe i luften med en flygmaskin. Var snälla och kom ner till jorden och tala om för mig precis vad ni menar med filosofi.

– Filosofin är något – dr Hammerfield gjorde en paus och klarade strupen – som inte kan förklaras utom för sådana temperament som är filosofiska. Den trångsynte vetenskapsmannen med näsan i provröret kan inte förstå filosofin.

Ernest brydde sig inte om utfallet. Han brukade alltid ta upp motståndarens argument och vända det mot honom och det gjorde han också nu strålande av älskvärdhet.

– Då kommer ni utan tvivel att förstå den definition av filosofin som jag nu skall ge. Men innan jag definierar uppmanar jag er att påpeka de fel jag gör eller också hålla tyst med metafysiken. Filosofin är helt enkelt den mest omfattande av alla vetenskaper. Den har samma metod som alla andra vetenskaper. Och genom den metoden, den induktiva, sammansmälter filosofin alla andra vetenskaper till en enda stor vetenskap. Som Spencer säger, varje särskild vetenskaps data är delvis beroende av de andra vetenskaperna. Filosofin förenar den kunskap som alla de andra vetenskaperna bidragit med. Filosofin är vetenskapernas vetenskap eller, om ni vill, mästarvetenskapen. Vad tycker ni om min definition?

– Mycket hedervärd, mycket hedervärd, mumlade dr Hammerfield lamt.

Men Ernest var obarmhärtig.

– Kom ihåg att min definition är ödesdiger för metafysiken, varnade han. Om ni inte kan peka på något fel i min definition nu, kan ni inte sedan komma dragande med metafysiska argument. Ni måste söka detta fel och hålla inne med er metafysik tills ni funnit det.

Ernest avvaktade. Tystnaden blev pinsam. Dr Hammerfield var illa berörd och dessutom förbryllad. Ernests hammarslag kom honom att tappa koncepterna. Han var inte van vid en så

rättfram och direkt polemik. Han såg bedjande runt bordet men fick inget gensvar. Jag såg hur pappa skrattade i sin servett.

– Det finns ett annat sätt att diskvalificera metafysikerna, sade Ernest när dr Hammerfields nederlag var fullständigt. Döm dem efter deras gärningar. Vad har de gjort för människosläktet, utom att de spunnit luftiga fantasier och förvandlat sina egna skuggor till gudar? De har bidragit till släktets glädje, det medger jag, men vad har de uträttat för påtagligt gott för människosläktet? De filosoferade, om ni förlåter mig att jag missbrukar ordet, om hjärtat som sätet för känslorna medan vetenskapsmännen upptäckte blodomloppet. De deklamerade om hungersnöd och pest som Guds gissel, medan vetenskapsmännen byggde spannmålsmagasin och dränerade städer. De skapade gudar efter sina egna sinnen och önsknings medan vetenskapsmännen skapade vägar och broar. De beskrev jorden som universums centrum medan vetenskapsmännen upptäckte Amerika och utforskade stjärnorna och deras rörelser. Med ett ord, metafysikerna har inte gjort någonting för människosläktet. Steg för steg har de drivits tillbaka genom vetenskapens framsteg. Så snart vetenskapligt verifierade fakta har kullkastat deras subjektiva förklaringar har de gjort nya subjektiva förklaringar som innehållit förklaringar av vetenskapens senaste rön. Och jag tvivlar inte på att de kommer att fortsätta med det i det oändliga. Mina herrar, en metafysiker är en medicinman. Skillnaden mellan er och eskimåerna, som skapar sig en pälsklädd, tranätande gud är bara den att ni har flera tusen års vetenskap bakom er. Det är det hela.

– Men Aristoteles' tänkande behärskade Europa under tolv århundraden, förklarade dr Ballingford självsäkert. Och Aristoteles var metafysiker.

Dr Ballingford sneglade runt bordet och belönades med nickar och gillande leenden.

– Ert exempel är mycket olyckligt, svarade Ernest. Ni hänvisar till en mycket mörk period i mänsklighetens historia. Vi kallar ju också den tiden för den mörka tiden – en tid då vetenskapen våldfördes av metafysikerna, då fysiken sysslade med att söka efter de vises sten, då kemin blev alkemi, och astronomin astrologi. Synd på Aristoteles tänkande!

Dr Ballingford såg besvärad ut men ljusnade och sade:

– Även om den fruktansvärda bild ni tecknat är sann, så måste ni ändå erkänna att metafysiken hade en inneboende kraft, eftersom den kunde föra mänskligheten ur denna mörka period fram till de följande århundradenas upplysning.

– Metafysiken hade inget med det att göra, svarade Ernest.

– Vad menar ni? utropade dr Hammerfield. Var det inte tänkandet och spekulationen som ledde till upptäcktsresorna?

– Min bästa doktor, log Ernest, jag trodde att ni var ur spelet. Ni har ju ännu inte funnit felet i min definition av filosofin. Nu är ni på osäker grund. Men det har metafysiker för vana och jag förlåter er. Nej, jag upprepar det, metafysiken hade inget med det att göra. Bröd och smör, silke och juveler, dollar och cent och den omständigheten att landsvägen till Indien stängdes var orsakerna till upptäcktsresorna. Efter Konstantinopels fall 1453 blockerade turkarna karanvanvägarna till Indien. Europas handelsmän måste finna nya vägar. Här har vi den ursprungliga orsaken till upptäcktsresorna. Kolumbus gav sig i väg för att finna en ny väg till Indien. Så står det i alla historieböcker. Och händelsevis lärde man sig samtidigt nya fakta om jordens natur, storlek och form och det ptolemeiska systemet gick upp i rök.

Dr Hammerfield fnyste.

– Är ni inte överens med mig, frågade Ernest. Men vari har jag fel då?

– Jag kan bara säga att jag håller fast vid min tidigare ståndpunkt, svarade dr Hammerfield skarpt. Det skulle vara alltför omständligt att gå närmare in på den nu.

– Inget är för omständligt för en vetenskapsman, sade Ernest milt. Det är därför vetenskapsmannen uppnår resultat. Det var därför Amerika blev upptäckt.

Jag skall inte redogöra för hela kvällen även om det är en glädje för mig att minnas varje ögonblick och varje detalj i dessa mina första timmars bekantskap med Ernest Everhard.

Striden gick het och prästerna blev röda i ansiktet och upphetsade, framför allt när Ernest kallade dem för romantiska filosofer, mörkmän och dylikt. Och hela tiden drev han dem tillbaka till fakta. ”Det är ett faktum, ett ofrånkomligt faktum!” brukade han utropa triumferande när han fått någon i fällan. Han var sprängfylld av fakta. Han överhopade dem med fakta, han snärjde dem med fakta, han bombarderade dem med breddsidor av fakta.

– Ni tycks tillbedja fakta, sade dr Hammerfield försmädligt.

– Det finns ingen Gud utom Faktum, och hr Everhard är dess profet, parodierade dr Ballingford.

Ernest log instämmande.

– Jag är som mannen från Texas, sade han. Och då han blev uppmanad att förklara sig, sade han:

– Ni förstår, mannen från Missouri säger alltid: Ni måste visa mig, men mannen från Texas säger: Ni måste lägga det i min hand. Varav framgår att han inte är metafysiker. En annan gång när Ernest just hade sagt att de metafysiska filosoferna aldrig kunde bestå sanningsprovet, frågade dr Hammerfield plötsligt:

– Vad är sanningsprovet, unge man? Vill ni vara vänlig och förklara vad som länge har sysselsatt och förbryllat klokare huvuden är ert?

– Naturligtvis, svarade Ernest. Hans tvärsäkerhet irriterade dem. – De kloka huvudena har grubblat så mycket över sanningen därför att de sökte den i det blå. Om de hade stannat kvar på fasta marken skulle de ha funnit den lätt nog – ja de skulle ha funnit att de själva prövade sanningen med varje praktisk handling och tanke under sina liv.

– Men sanningskriteriet, upprepade dr Hammerfield otåligt. Låt preludierna vara. Ge oss det som vi har sökt så länge sanningskriteriet! Ge oss det och vi blir som gudar.

Det fanns en ohövlig och hånfull skepticism i hans ord och sätt som de flesta gästerna i hemlighet uppskattade, utom biskop Morehouse som verkade irriterad.

– Dr Jordan¹ har framställt det mycket klart, sade Ernest. Hans sanningskriterium ser ut så här: Är den funktionsduglig? Skulle ni vilja anförtro ert liv åt den?

Asch! fnyste dr Hammerfield. Ni har inte tagit med biskop Berkeley² i beräkningen. Han har aldrig blivit vederlagd.

– Den ädlaste metafysikern av dem alla, skrattade Ernest. Men ert exempel är olyckligt. Berkeley förklarade själv att hans metafysik inte fungerade.

Dr Hammerfield blev arg, oförblommerat arg. Det verkade som om han hade ertappat Ernest med en stöld eller en lögn.

¹ En berömd pedagog i slutet på 1800- och början av 1900-talen av den kristna tideräkningen. Han var rektor vid Stanforduniversitetet, en privat stiftelse på den tiden.

² En idealisk monist som länge förbryllade den tidens filosofer genom sitt förnekande av materiens existens. Hans skickliga argumentering torpederades när vetenskapens nya empiriska fakta bearbetades filosofiskt.

- Unge man, trumpetade han, det påståendet ligger i linje med allt vad ni yttrat .i kväll. Det är ett nedrigt och ogrundat påstående.
- Jag är alldeles förkrossad, mumlade Ernest ödmjukt. Men jag vet bara inte vad som förkrossade mig. Doktorn måste lägga det i min hand.
- Jag skall det, jag skall det, sade dr Hammerfield medan saliven sprutade om hans mun. Hur vet ni det? Ni vet inte att biskop Berkeley förklarade att hans metafysik inte fungerade. Ni har inget bevis på det. Unge man, den har alltid fungerat.
- Som bevis för att Berkeleys metafysik inte fungerade – Ernest gjorde helt lugnt en paus – vill jag påpeka att Berkeley ständigt gick genom dörrar och inte genom väggarna. Att han anförtrodde sitt liv åt något så påtagligt som bröd och smör och rostbiff. Att han rakade sig med en rakkniv som fungerade när den rakade av skägget från hans kinder.
- Men det där är materiella saker, utropade dr Hammerfield. Metafysiken tillhör andens värld.
- Och den fungerar – i andens värld, frågade Ernest sakta. Den andre nickade.
- Och en hel massa änglar kan dansa på en nålspets – i andens värld, fortsatte Ernest tankfullt, och en tranätande, pälsklädd gud kan existera och verka – i andens värld. Och det finns inga bevis på motsatsen – i andens värld. Jag antar att doktorn lever i andens värld?
- Min själ är mitt kungarike, blev svaret.
- Det är ett annat sätt att säga att ni lever i det blå. Men ni kommer tillbaka till jorden vid måltiderna, det är jag säker på, eller vid en jordbävning. Eller säg mig doktorn, skulle ni inte under en jordbävning vara rädd för att er okroppsliga kropp träffades av en immateriell tegelsten?

Dr Hammerfield förde omedelbart och närmast omedvetet handen upp till huvudet där ett ärr doldes av håret. Ernest hade av en ren slump råkat på ett mycket slående exempel på sin tes. Dr Hammerfield hade under den Stora jordbävningen¹ nästan dödats av en fallande skorsten.

Alla brast i skratt.

- Nå, frågade Ernest när munterheten lagt sig. Bevis på motsatsen? Han frågade en gång till då han inte fick något svar, Nå? och tillade sedan: någon större nytta tycks ni inte ha av det argumentet.

Men dr Hammerfield var för tillfället ur leken och striden gick vidare i nya riktningar. På punkt efter punkt utmanade Ernest prästerna, När de påstod att de kände arbetarklassen, berättade han grundläggande sanningar om arbetarklassen som de inte kände och uppmanade dem att vederlägga honom. Han gav dem fakta och enbart fakta, förde dem tillbaka från deras utflykter i det blå till den fasta jorden och dess fakta.

Hur väl minns jag inte denna scen! Jag kan fortfarande höra hur han med sin polemiska stämma hudflängde dem med sina fakta som oavbrutet föll som piskrapp över dem. Han var obarmhärtig och varken tog eller gav pardon.²

Jag kommer aldrig att glömma den överhalning han gav dem mot slutet:

- Ni har upprepade gånger i kväll genom direkta erkännanden eller okunniga påståenden avslöjat att ni inte känner arbetarklassen. Men man kan inte klandra er för det. Hur skulle ni kunna veta något om arbetarklassen? Ni lever inte i samma miljö som arbetarklassen. Ni bor i

¹ Jordbävningen 1906 som förstörde San Francisco.

² Detta uttryck härrör från den tidens seder, När män kämpade på liv och död som vilda djur och en slagen man kastade sina vapen, hade segraren fritt val att döda honom eller låta honom leva.

andra miljöer tillsammans med kapitalistklassen. Och varför inte? Det är kapitalistklassen som betalar er, som föder er, som kläder er i de kläder ni har på er i kväll. Och i gengäld predikar ni för era arbetsgivare den slags metafysik som de tycker om, och den speciellt omtyckta sorten tycker de om därför att den inte hotar den bestående ordningen.

Här hördes uttryck av missnöje kring bordet.

– Nej, jag angriper inte er ärlighet, fortsatte Ernest. Ni är uppriktiga. Ni predikar vad ni tror på. Där ligger er styrka och ert värde – för kapitalisterna. Men om ni skulle förändra er tro till något som hotar den bestående ordningen skulle era arbetsgivare inte acceptera era predikningar och ni skulle bli avskedade. Det händer då och då att någon av er avskedas på sådana grunder.¹ Har jag inte rätt?

Denna gång hördes ingen opposition. De nickade tysta bifall med undantag för dr Hammerfield som sade:

– De uppmanas att avgå, när de inte tänker rätt.

– Det vill med andra ord säga, när deras tankar inte passar kapitalisterna, svarade Ernest och fortsatte: Därför säger jag till er, fortsatt att predika och tjäna ert uppehälle men lämna för guds skull arbetarklassen i fred. Ni hör till fiendens läger. Ni har inget gemensamt med arbetarklassen. Era händer är mjuka av det arbete som andra utfört för er. Era magar är runda av allt ätande. (Dr Ballingford ryckte till och allas ögon riktades mot hans ofantliga mage. Det påstods att han inte sett sina fötter på många år.) Och ni är fyllda med läror som stödser den bestående ordningen. Ni är lika mycket legoknektar – ärliga legoknektar det medger jag – som knektarna i Schweizergardet². Var trogna mot er egenart och er lön: Bevaka era arbetsgivares intressen i era predikningar men kom inte ner till arbetarklassen som falska ledare. Ni kan inte med hedern i behåll stå med ett ben i varje läger. Arbetarklassen har hittills klarat sig utan er. Tro mig, arbetarklassen kommer att klara sig utan er i fortsättningen också. Ja, den kommer att klara sig bättre utan er än med er.

Kapitel 2: Utmaningar

Sedan gästerna hade gått kastade sig pappa i en stol och brast ut i ett uppsluppet skratt. Jag hade inte hört honom skratta så hjärtligt sedan före min mors död.

– Jag kan slå vad om att dr Hammerfield aldrig varit med om något sådant i hela sitt liv, skrattade han. ”De kyrkliga diskussionernas terminologi.” Märkte du hur han började som ett lamm – Everhard menar jag – och hur fort han blev ett rytande lejon. Han har ett fantastiskt disciplinerat intellekt. Han skulle ha blivit en utomordentlig forskare om han ägnat sig åt vetenskapen.

Jag behöver knappast säga att jag var djupt intresserad av Ernest Everhard. Det var inte bara vad han sagt och hur han sagt det utan mannen själv. Jag hade aldrig mött en sådan man. Jag antar att det var därför som jag trots mina tjugofyra år inte hade gift mig. Jag tyckte om honom. Jag måste erkänna det för mig själv. Och mitt tycke för honom var baserat på andra saker än hans intellekt och argumenteringsförmåga. Trots hans svällande muskler och boxarnacke verkade han som en oskyldig pojke. Jag hade en känsla av att under den bullersamma intellektuella masken fanns en ömtålig och känslig själ. Jag kände det, jag vet inte hur, men det måste ha varit min kvinnliga intuition.

¹ Under denna period kastades många präster ur kyrkan för att de predikade oacceptabla läror. Framför allt blev de utstötta, om deras predikningar färgades av socialism.

² Det värvade utländska palatsgardet hos Ludvig XVI, en kung i Frankrike som halshöggs av sitt folk.

Det var något i hans basunröst som gick till mitt hjärta. Det ringde fortfarande i mina öron och jag kände att jag skulle tycka om att höra den en gång till – och att än en gång seglimten i hans ögon som kontrasterade mot hans lugna, allvarliga ansikte. Och det fanns andra obestämda och vaga känslor inom mig. Jag älskade honom nästan då, men jag är övertygad om att ifall jag aldrig hade sett honom mera skulle mina obestämda känslor ha gått över och jag skulle lätt ha glömt honom.

Men det var inte så bestämt. Min fars nyväckta intresse för samhällsvetenskap och hans middagsbjudningar gjorde att vi träffades igen. Pappa var inte samhällsvetenskapsman. Hans äktenskap med min mor hade varit mycket lyckligt och i sin egen vetenskap, fysiken, hade han varit mycket framgångsrik. Men sedan min mor dött kunde hans arbete inte fylla ut tomheten. Först hade han då börjat pyssla litet med filosofi och när han blivit intresserad hade han gått över till nationalekonomi och samhällsvetenskap. Han hade en stark rättskänsla och blev snart upptänd av en lidelsefull önskan att avhjälpa orättvisor. Jag var tacksam för dessa tecken på nytt intresse för livet, fast jag föga anade vad som skulle bli följden. Med en pojkes entusiasm kastade han sig ivrigt in i dessa nya företag utan att bry sig om var de förde honom.

Han hade alltid varit van att arbeta i laboratorier och därför förvandlade han nu vår matsal till ett samhällsvetenskapligt laboratorium. Vid hans middagar samlades alla möjliga människor – vetenskapsmän, politiker, bankirer, affärsmän, professorer, arbetarledare, socialister och anarkister. Han fick dem att diskutera och analyserade sedan deras tankar om livet och samhället.

Han hade träffat Ernest strax före ”prästkvällen”. Och sedan gästerna hade gått fick jag veta hur han hade träffat honom. En kväll hade han stannat i ett gathörn och lyssnat på en man som talade till några arbetare. Den mannen var Ernest. Han var inte en vanlig demagog i gathörnen utan hade en framskjuten ställning i socialistpartiet, var en av de ledande männen i partiet och dess erkänt främste ideolog. Men han hade en särskild förmåga att framställa invecklade problem på ett klart sätt, var den födde läraren och pedagogen och ansåg det inte förnedrande att förklara nationalekonomin för arbetare i gathörnen.

Min far stannade och lyssnade, blev intresserad, sammanträffade med talaren efter mötet och inbjöd honom på stående fot till prästmiddagen. Efter middagen berättade pappa det lilla han visste om honom. Han var född i ett arbetarhem men tillhörde den gamla Everhardska släkten som under mer än två hundra år hade bott i Amerika¹. Vid tio års ålder hade han börjat arbeta i fabrik och sedan hade han gått i lära och blivit hovslagare. Han var autodidakt, hade lärt sig tyska och franska och tjänade vid den tiden ett magert levebröd genom att översätta vetenskapliga och filosofiska verk för ett fattigt socialistiskt förlag i Chicago. Han tjänade också en smula på sina egna ekonomiska och filosofiska skrifter.

Så mycket fick jag veta om honom innan jag lade mig. Jag låg länge vaken och lyssnade i minnet till hans röst. Jag blev rädd för mina tankar. Han var så olik männen av min egen klass, så främmande och så stark. Hans överlägsenhet roade mig och skrämde mig på samma gång och mina tankar fladdrade omkring på det mest fantastiska sätt tills jag fann mig själv tänka på honom som älskare och man. Jag hade alltid hört att mannens styrka var oemotståndligt tilldragande på kvinnan, men han var alltför stark. Nej, nej, skrek jag. Det är omöjligt och absurt! Men på morgonen vaknade jag och längtade efter att se honom igen. Jag ville se honom behärska andra i diskussionen, jag ville höra den polemiska snärten i hans röst. Jag ville se hur han, säker och stark, skakade dem i deras liknöjdhet och rutintänkande.

Vad betydde det att han braverade? För att använda hans egen fras så ”fungerade det”, det blev resultat. Och dessutom var det roligt att höra honom bravera. Det var som en stridssignal.

---

¹ Skillnaden mellan infödda och invandrare var skarp och ömtålig vid den tiden.

Under flera dagar läste jag Ernests böcker som jag lånat av pappa. Hans skrivna ord var lika klara och övertygande som hans muntliga. Det var den absoluta enkelheten som övertygade även om inte alla tvivel genast försvann. Han hade klarhetens gåva. Han var den perfekta pedagog. Men trots hans stil fanns det mycket som jag inte tyckte om. Han lade alltför stor tonvikt vid vad han kallade klasskamp, motsättningarna mellan kapital och arbete, intressekonflikterna.

Pappa berättade glädjestrålande dr Hammerfields omdöme om Ernest. Det gick ut på att han var ”en oförskämd pojkkalv som hade blivit uppblåst genom mycket bristfälliga och osmälta kunskaper”. Dr Hammerfield vill inte träffa Ernest mera.

Men biskop Morehouse hade blivit mycket intresserad och ville gärna träffa honom igen. ”En stark ung man, sade han, och mycket levande, mycket levande. Men han är alldeles för självsäker, alldeles för självsäker.”

Ernest kom en eftermiddag tillsammans med pappa. Biskopen hade redan kommit och vi satt och drack te på verandan. Att Ernest fortfarande var kvar i Berkeley berodde dels på att han tog specialkurser i biologi vid universitetet och dels på att han arbetade hårt med en ny bok som hette ”Filosofi och revolution”¹

Verandan föreföll mig plötsligt att ha blivit liten när Ernest kom. Inte på grund av att han var så stor – han var bara fem fot och nio tum men han tycktes utstråla en atmosfär av storhet. Då han kom fram och hälsade på mig verkade han en aning tafatt, en tafatthet som stod i egendomlig kontrast till hans djärva ögon och fasta, trygga handslag. Hans ögon verkade lika fasta och säkra som handtryckningen. Det fanns en fråga i dem nu och som förra gången såg han alltför länge på mig.

- Jag har läst er ”Arbetarklassens filosofi”, sade jag och hans ögon lyste upp.
- Ni har naturligtvis tänkt på vilket auditorium den är riktad till, svarade han.
- Jag har gjort det och just därför vill jag gräla på er, utmanade jag honom.
- Jag tänker också gräla på er, hr Everhard, sade biskop Morehouse.

Ernest ryckte på axlarna och tog emot en kopp te. Biskopen bugade sig och gav mig ordet först.

- Ni uppmuntrar klasshatet, sade jag. Jag anser att det är felaktigt och brottsligt att appellera till allt som är trångt och brutalt hos arbetarklassen. Klasshatet är antisocialt och antisocialistiskt så vitt jag förstår.
- Icke skyldig, svarade han. Det finns inget klasshat, varken underförstått eller uttalat, i något som jag skrivit.
- Å, utbrast jag förebrående, sträckte ut handen efter hans bok och öppnade den.

Han läppjade på sitt te och log mot mig när jag bläddrade i boken.

- Sidan 132! Jag läste högt: ”Klasskampen uppträder därför under det nuvarande sociala utvecklingsskedet medan de löngivande och de löntagande klasserna.”

Jag såg triumferande på honom.

- Det står inget där om klasshat, log han tillbaka.
- Men ni säger ”klasskamp”, svarade jag.

---

¹ Denna bok trycktes i hemlighet i flera upplagor under Järnhälens tre århundraden. Det finns ett flertal exemplar av de olika upplagorna i Nationalbiblioteket i Ardis.

– Det är en helt annan sak än klasshat, svarade han. Och tro mig, vi uppmuntrar inget hat. Vi säger att klasskampen är den sociala utvecklingens lag. Vi är inte ansvariga för den. Vi har inte skapat klasskampen, vi förklarar den bara liksom Newton förklarade tyngdlagen. Vi förklarar den intressekonflikt som skapar klasskampen.

– Men det skulle inte finnas några intressekonflikter, utbrast jag.

– Det är jag alldeles överens om, svarade han. Det är vad vi socialister försöker åstadkomma – avskaffandet av intressekonflikterna. Förlåt mig, låt mig läsa ett avsnitt.

Han tog boken och bläddrade tillbaka flera sidor:

– Sidan 126: ”Klasskampen som började med upplösningen av den primitiva stamkommunismen och privategendomens uppkomst kommer att upphöra då privategendomen övergår till det allmänna”

– Jag är inte överens med er, insköt biskopen och hans bleka, asketiska ansikte blev svagt rött av hans starka sinnesrörelse. Era premisser är felaktiga. Det finns inget sådant som intressekonflikter mellan arbete och kapital – eller rättare det borde inte finnas.

– Tack, sade Ernest allvarligt. Genom det sista konstaterandet har ni gett mig rätt.

– Men varför skall det finnas någon konflikt, frågade biskopen ivrigt.

Ernest ryckte på axlarna.

– Därför att vi är så skapta, antar jag.

– Men vi är inte skapta så, utropade den andre.

– Talar ni om idealmänniskan, frågade Ernest – en osjälvisk och gudalik och så sällsynt att hon praktiskt taget inte existerar, eller talar ni om den vanliga genomsnittsmänniskan?

– Om den vanliga genomsnittsmänniskan, blev svaret.

– Som är svag och har lätt för att fela? Biskop Morehouse nickade.

– Och som är småaktig och självisk? Biskopen nickade igen.

Pass på, varnade Ernest, jag sade självisk.

– Genomsnittsmänniskan är självisk, förklarade biskopen modigt.

– Och vill ha allt hon kan få?

– Hon vill ha allt vad hon kan få, det är beklagligt men sant.

– Då har jag er fast. Ernests käkar slog ihop som en fälla. Låt mig visa er. Vi har en man som arbetar vid stadens spårvägar.

– Han skulle inte kunna arbeta om det inte fanns kapital, avbröt biskopen.

– Det är riktigt, men ni måste ju också medge att kapitalet skulle gå under om det inte fanns arbetskraft som tjänade ihop dividenderna?

Biskopen teg.

– Medger ni inte det? upprepade Ernest.

Biskopen nickade.

– Då upphäver våra påståenden varandra, konstaterade Ernest lugnt, och vi har kommit tillbaka till utgångspunkten. Låt oss nu börja från början. Arbetarna vid spårvägen bidrar med arbetskraften, och aktieägarna med kapitalet. Genom arbetets och kapitalets samverkan

förtjänas pengar.¹ De delar mellan sig de pengar som förtjänas. Kapitalets del kallas dividender, arbetets del löner.

– Utmärkt, inföll biskopen, och det finns ingen anledning varför denna delning inte skulle kunna ske vänskapligt.

– Ni har redan glömt vad vi var överens om, svarade Ernest. Vi var överens om att genomsnittsmänniskan är självisk – människan är sådan. Ni har svingat er upp i det blå och delar upp människorna i sådana som de borde vara och sådana som de är. Men för att återvända till jorden så önskar arbetaren som är självisk allt vad han kan få vid delningen. Kapitalisten som även är självisk vill också ha allt han kan få vid delningen. När det bara finns så och så mycket av en sak och när två människor vill ha allt de kan få av den saken uppstår en intressekonflikt. Detta är intressekonflikten mellan arbete och kapital. Och det är en olöslig konflikt. Så länge arbetare och kapitalister existerar kommer de att gräla om delningen. Om ni varit i San Francisco i eftermiddag hade ni varit tvungen att gå till fots. Det finns inte en enda spårvagn igång.

– Är det en ny strejk,² frågade biskopen oroligt.

– Ja, de håller på och grälar om delningen av förtjänsterna på spårvägarna.

Biskop Morehouse blev upprörd.

– Det är fel, utropade han. Och det är så kortsynt av arbetarna. Hur kan de hoppas på att få behålla våra sympatier...

– När vi blir tvungna att gå till fots, sade Ernest insinuant. Men biskopen brydde sig inte om hans ord och fortsatte:

– De har alldeles för trånga synpunkter. Människan måste vara människa och inte vilddjur. Det kommer att bli våld och mord och sörjande änkor och faderlösa. Kapital och arbete borde vara vänner. De borde arbeta hand i hand för sitt gemensamma bästa.

– Ja, nu är ni uppe i det blå igen, svarade Ernest torrt. Kom tillbaka till jorden. Kom ihåg att vi har kommit överens om att genomsnittsmänniskan är självisk.

– Men hon borde inte vara det, utropade biskopen.

– Det håller jag med er om, svarade Ernest. Hon borde inte vara självisk men hon kommer att vara det så länge hon lever i ett socialt system som är baserat på rovdjursmoral.

Biskopen satt alldeles häpen och min far log i mjugg.

– Ja, just rovdjursmoral, fortsatte Ernest obarmhärtigt. Det är innebörden av det kapitalistiska systemet. Och det är vad er kyrka stöder, vad ni predikar varje gång ni står i predikstolen, rovdjursmoral! Det finns inget annat namn för det.

Biskop Morehouse vände sig vädjande till min far, men han skrattade och nickade.

– Jag är rädd att hr Everhard har rätt, sade han. "Laissez faire", under låtgåsystemet arbetar var och en för sig själv och djävulen tar den som kommer sist. Som hr Everhard sade härom kvällen, kyrkans uppgift är att upprätthålla den bestående ordningen i samhället och samhället vilar på den grunden.

¹ Vid den tiden kontrollerades alla transportmedel av profitlystna grupper som lät allmänheten betala för att använda dem.

² Dessa arbetsstrider var mycket vanliga under de irrationella och anarkiska tiderna. Ibland vägrade arbetarna att arbeta. Ibland förbjöd kapitalisterna dem att arbeta. Under de våldsamerhet och oroligheter som kännetecknade dessa konflikter förstördes mycket egendom och många liv spilldes.

- Men det är inte Kristi lära, utropade biskopen,
  - Kyrkan förkunnar inte Kristi lära nuförtiden, inföll Ernest snabbt. Det är därför som arbetarna inte vill ha något med kyrkan att göra. Kyrkan förlåter den fruktansvärda brutalitet och vildhet varmed kapitalisterna behandlar arbetarklassen.
  - Kyrkan förlåter det inte, invände biskopen.
  - Kyrkan protesterar inte, svarade Ernest. Och i den mån kyrkan inte protesterar förlåter den, och kom ihåg att kyrkan stöds av kapitalisterna.
  - Jag har aldrig sett saken så, sade biskopen naivt. Ni måste ha fel. Jag vet att det är mycket som är sorgligt och syndigt i denna värld. Jag vet att kyrkan har förlorat – vad ni kallar proletariatet.¹
  - Ni har aldrig haft proletariatet, utropade Ernest. Proletariatet har vuxit upp utanför kyrkan och utan kyrkan.
  - Jag kan inte följa er nu, sade biskopen tyst.
  - Låt mig då förklara. Vid industrialismens genombrott i slutet av 1700-talet skildes den stora massan av den arbetande befolkningen från jorden. Det gamla arbetssystemet bröt samman. Det arbetande folket drevs från sina byar och samlades i fabriksstäderna. Mödrar och barn sattes till arbete vid de nya maskinerna. Familjelivet upphörde. Förhållandena var fruktansvärda. Det är en historia skriven med blod.
  - Jag vet, jag vet, avbröt biskop Morehouse med ett ångestfullt ansikte. Det var fruktansvärt. Men det hände för 150 år sedan.
  - Då, för 150 år sedan, föddes det moderna proletariatet, fortsatte Ernest. Och kyrkan kände inte till det. Medan kapitalisterna gjorde nationen till ett slakthus teg kyrkan. Den protesterade inte då, liksom den inte protesterar i dag. Som Austin Lewis² säger på tal om den tiden: de som hade fått befallningen ”Föd mina lamm” såg dessa lamm säljas till slaveri och hetsas till döds utan att protestera.³ Kyrkan teg då, och innan jag går vidare vill jag att ni erkänner att jag har rätt eller opponerar er. Teg kyrkan då eller gjorde den det inte?
  - Biskop Morehouse tvekade. Liksom dr Hammerfield var han inte van vid denna hänsynslösa ”infighting” som Ernest kallade det.
  - 1700-talets historia är skriven, fortsatte Ernest. Om kyrkan inte teg måste det finnas omtalat i hävderna.
  - Jag är rädd att kyrkan teg, erkände biskopen.
  - Och kyrkan tiger i dag.
  - Det håller jag inte med om, sade biskopen.
- Ernest teg, betraktade honom forskande och antog utmaningen.
- Ja, låt oss då se hur det ligger till, sade han. Det finns kvinnor i Chicago som sliter hela veckan för nittio cent. Har kyrkan protesterat?

¹ Proletariatet. Ursprungligen härlett av latinets proletarii, ett namn som vid Servius Tullius’ folkräkning gavs åt dem som var av värde för staten enbart som alstrare av avkomma, proles. Med andra ord var de utan betydelse i fråga om rikedom, ställning eller utomordentliga färdigheter.

² Socialistisk kandidat till guvernörsposten i Kalifornien vid höstvalen 1906. Född engelsman, författare till många ekonomiska och filosofiska böcker, en av tidens socialistiska ledare.

³ Det finns inget avskryddare blad i historien än behandlingen av kvinnor och barn i de engelska fabriker under senare hälften av 1700-talet enligt den kristna tidräkningen. I sådana industriella helveten skapades några av den tidens största förmögenheter.

- Det är något alldeles nytt för mig, svarade biskopen. Nittio cent i veckan. Det är fruktansvärt.
  - Har kyrkan protesterat? envisades Ernest.
  - Kyrkan har inte vetat om det. Biskopen stred hårt.
  - Och ändå är kyrkans uppgift: ”Föd mina lamm”, hånlog Ernest. Men i nästa ögonblick sade han: Förlåt att jag hånlog, biskop. Men är det så underligt att vi förlorar tålmodet med er? När har ni protesterat i era kapitalistförsamlingar mot barnarbetet i Sydstaternas bomullsfabriker?¹ Barn på sex och sju år som arbetar varje natt i tolvtimmarsskift. De ser aldrig det välsignade solskenet. De dör som flugor. Dividenderna betalas med deras blod. Och med dividenderna byggs ståtliga kyrkor i New England där era kolleger predikar angenäma plattheter för de välkammade, fetbukiga mottagarna av dessa dividender.
  - Jag visste inte detta, mumlade biskopen svagt. Han var blek i ansiktet och såg ut som om han mådde illa.
  - Då har ni inte protesterat?
- Biskopen skakade på huvudet.
- Då tiger kyrkan i dag som den teg på 1700-talet?
- Biskopen teg och för en gångs skull lät Ernest bli att pressa honom mera.
- Och glöm inte att så snart en kyrkans man protesterar blir han avskedad.
  - Jag tror knappast det är riktigt, invände biskopen.,
  - Kommer ni att protestera, frågade Ernest;
  - Om ni visar mig sådana missförhållanden som ni talar om i vårt eget samhälle skall jag protestera.
  - Jag skall visa er, sade Ernest lugnt. Jag står till ert förfogande. Jag skall ta med er på en resa genom helvetet.
  - Och jag skall protestera. Biskopen sträckte på sig i stolen och hans milda ansikte fick ett krigiskt drag. – Kyrkan skall inte tuga.
  - Ni kommer att bli avskedad, varnade Ernest.

---

¹ Everhard kunde ha fått ett bättre exempel från Sydstatskyrkans öppna försvar av negerslaveriet före det s. k. Inbördeskriget. Flera sådana exempel som är hämtade från den tidens dokument bifogas här. År 1835 förklarade den presbyterianska kyrkans årsmöte att ”slaveriet är erkänt i både Gamla och Nya Testamentet och fördömes inte av Guds auktoritet”. Baptistförsamlingen i Charleston utsände samma år följande förklaring: ”Husböndernas rätt att disponera över sina slavars tid har klart erkänts av alla tings skapare som förvisso har makt att ge vem han vill äganderätt över vad han behagar.” Teol. dr E. D. Simon, professor vid Randolph-Macon metodistiska institut i Virginia skrev: ”Den Heliga skrift fastslår oemotsägligt rätten att äga slavar och vad därmed följer. Rätten att köpa och sälja är klart konstaterad. Om vi därför rådfrågar den judiska författningen som Gud själv har instiftat eller människosläktets samfälliga opinion och praxis i alla tider eller buden i Nya testamentet och den moraliska lagen, kommer vi fram till slutsatsen att slaveriet inte är omoraliskt. Om vi utgår från att de första afrikanska slavarerna lagligen hölls i slaveri blir rätten att hålla deras barn i slaveri en ofrånkomlig följd. Vi ser alltså att slaveriet i Amerika vilar på rättslig grund.”

Det är inte alls märkligt att samma ton anslås av kyrkan en generation senare, då det gäller försvaret av kapitalistisk egendom. I det stora museet i Asgard finns en bok ”Essays in Application av Henry van Dyke. Boken kom ut 1905 enligt den kristna tidskriften. Efter vad man kan sluta sig till måste van Dyke ha varit en kyrkans man. Boken är ett bra exempel på vad Everhard skulle ha kallat ”borgerligt tänkande”. Lägg märke till likheten mellan det citerade uttalandet av Charlestons baptistförsamling och följande citat av van Dyke sjuttio år senare: ”Bibeln lär att Gud äger världen. Han ger åt varje människa efter sitt behag och i överensstämmelse med allmänna lagar.”

– Jag skall bevisa motsatsen, blev svaret. Om det är som ni säger skall jag bevisa att kyrkan har felat genom sin okunnighet. Och jag vill dessutom påstå att allt som är ohyggligt i det industrialiserade samhället beror på kapitalisternas okunnighet. De kommer att rätta till alla missförhållanden så snart de får reda på dem. Och det är kyrkans plikt att frambära det budskapet.

Ernest skrattade rått och jag drevs över till biskopens försvar.

– Kom ihåg att ni bara ser en sida av skölden, sade jag. Det finns mycket gott i oss, fast ni inte tror att det finns något alls. Biskop Morehouse har rätt. Missförhållandena inom industrin, som är fruktansvärda enligt er, beror på okunnighet. De olika samhällsklasserna har kommit för långt från varandra.

– De primitiva indianerna är inte så brutala och vilda som kapitalisterna, sade han, och då hatade jag honom.

– Ni känner oss inte, svarade jag. Vi är inte brutala och vilda.

– Bevisa det, sade han utmanande.,

– Hur skall jag kunna bevisa det för er? Jag höll på att bli arg.

Han skakade på huvudet.

– Jag ber er inte bevisa det för mig. Jag ber er att bevisa det för er själv.

– Jag vet att det är så, sade jag.

– Ni vet ingenting, svarade han ohövligt.

– Så, så, barn, sade pappa lugnande.

– Jag bryr mig inte om ... började jag indignerat, men Ernest avbröt.

– Jag vet att ni eller er far, vilket ju är samma sak, har pengar i Sierrafabrikerna.

– Vad kar det med saken att göra? utropade jag.

– Inte så mycket, började han sakta, utom att klänningen som ni bär är fläckad av blod. Maten ni äter är full av blod. Blod från små barn och starka män droppar från era takbjälkar. Jag kan blunda nu och höra hur det droppar och droppar runt omkring mig.

Han lät sina ord följas av handling, blundade och lutade sig tillbaka i stolen. Jag började gråta av förödmjukelse och sårad fåfänga. Jag hade aldrig blivit så brutalt behandlad i hela mitt liv. Både biskopen och min pappa var förlägna och förvirrade. De försökte leda in samtalet i lugnare fåror, men Ernest öppnade ögonen, såg på mig och tystade ned dem. Hans mun var allvarlig och i hans ögon fanns det ingen skrattglimt längre. Vad han tänkte säga mig, vilken fruktansvärd salva han tänkte avlossa, fick jag aldrig veta, ty just då stannade en man som kom gående på trottoaren och såg in på oss. Det var en storväxt, illa klädd man. På ryggen bar han en stor börda av rotting- och bambustolar och skärmar. Han såg Då huset som om han funderade på om han skulle gå in eller ej och försöka sälja sina varor.

– Den mannen heter Jackson, sade Ernest.

– En så kraftig karl borde arbeta och inte gå och nasa,¹ svarade jag kort.

– Se på hans vänstra rockärm, sade Ernest sakta. Jag såg att ärmen var tom.

---

¹ På den tiden fanns det många tusen sådana fattiga kringvandrande nasare. De bar hela sitt lager från dörr till dörr. Det var ett oerhört slöseri med kraft. Varudistributionen var lika förvirrad och irrationell som hela det övriga samhällssystemet.

– Det var litet blod från den armen som jag hörde droppa från era takbjälkar, fortsatte Ernest lika sakta. Han förlorade sin arm i Sierrafabrikerna och som en utsliten häst blev han utkastad på landsvägen av er för att dö. När jag säger ”er” menar jag direktören och tjänstemännen som ni och de andra aktieägarna betalar för att sköta fabrikerna åt er. Det var en olyckshändelse. Den berodde på att han försökte spara några dollar åt bolaget. Kugghjulet fick fatt i hans ärm. Han kunde ha låtit den lilla sten vara som han såg mellan ett par kuggar. Den skulle ha krossat en dubbel kuggrad. Men han sträckte sig efter stenen, hans arm greps av hjulet och trasades sönder från fingertopparna till axeln. Det hände på natten. De körde övertid i fabrikerna. De betalade feta dividender det kvartalet. Jackson hade arbetat många timmar och hans muskler hade förlorat sin smidighet och snabbhet. Hans rörelser var en aning långsamma. Det var därför han fastnade i maskinen. Han hade hustru och tre barn.

– Och vad gjorde bolaget för honom, frågade jag.

– Ingenting. Jo det är sant, något gjorde de. De bekämpade framgångsrikt de skadeståndsanspråk som Jackson ställde när han kom ut från sjukhuset. Bolaget använder mycket skickliga advokater, ser ni.

– Ni har inte berättat hela historien, sade jag med övertygelse, eller också känner ni inte till hela historien. Mannen var kanske oförsämd.

– Oförsämd! Ha! Ha! Han skrattade mefistofeliskt. Herre Gud! Oförsämd! Med armen söndertrasad! Han var emellertid en ödmjuk och saktmodig tjänare och det finns inga vittnesmål om att han varit oförsämd.

– Men domstolen skulle inte ha avgjort saken till hans nackdel om det inte hade funnits andra omständigheter än de som ni nämnt, vidhöll jag.

– Överste Ingram är bolagets ledande jurist. Han är en skarpsinnig advokat.

Ernest såg intensivt på mig ett ögonblick och fortsatte sedan: – Jag skall säga vad ni skall göra, fröken Cunningham. Undersök Jacksons fall.

– Jag har redan bestämt mig för det, sade jag kallt.

– Det är utmärkt, sade han och log godlynt. Jag skall tala om för er var ni kan träffa honom. Men jag tycker synd om er när jag tänker på allt som ni kommer att upptäcka genom Jacksons arm.

Så kom det sig att både biskopen och jag antog Ernests utmaningar. Biskopen och Ernest lämnade oss tillsammans och jag kände mig djup sårad av den orättvisa som tillfogats mig och min klass. Karin var en drummel, en hänsynslös drummel. Jag hatade honom då och tröstade mig med tanken att hans uppförande var vad man kunde vänta sig av en man från arbetarklassen.

Kapitel 3: Jacksons arm

Föga anade jag vilken ödesdiger roll som Jacksons arm skulle spela i mitt liv. Jackson själv gjorde inget djupare intryck på mig när jag snokat rätt på honom. Jag fann honom i ett erbarmligt ruckel¹ nere vid stranden av ett kärr. Pölar av stillastående vatten fanns runtom huset, ytan var täckt av grönt, ruttet slem och stanken från dem var outhärdlig.

Jackson verkade lika ödmjuk och undergiven som Ernest hade beskrivit honom. Han höll på med något slags rottingarbeten och han fortsatte mekaniskt med sitt arbete när jag talade med

---

¹ Förfallna ruiner av hus i vilka många arbetare hade sina lyor vid den tiden. De betalade alltid hyra och, i betraktande av husens värde, ofantliga hyror till värdarna.

honom. Men trots hans ödmjukhet och undergivenhet tyckte jag mig spåra den första tonen av en spirande bitterhet när han sade:

– Dom kunde väl ha gett mig jobb som vakt¹ i alla fall.

Jag fick inte mycket ur honom. Han föreföll enfaldig men hans skickliga arbete med en hand tycktes vittna om motsatsen. Det kom mig att tänka på en sak.

– Hur kom det sig att er arm fastnade i maskinen, frågade jag.

Han såg på mig slött och fundersamt och skakade på huvudet.

– Jag vet inte. Det bara blev så.

– Var det vårdslöshet? föreslog jag.

– Nej, det vill jag inte säga, svarade han. Jag arbetade övertid och jag gissar att jag var uttröttad. Jag har arbetat i sjutton år i dom fabrikena och jag har märkt att dom flesta olyckshändelserna inträffar just före visslan går. Jag kan slå vad om att det händer fler olyckor under timmen före visslan går än under hela den övriga dan. Man är inte så kvick sen man arbetat i timal. Jag har sett för många fastna i maskinerna och bli söndertrasade.

– Många, frågade jag.

– Hundratals och barn också.

Med undantag för de fruktansvärda detaljerna var Jacksons berättelse om sin olyckshändelse likadan som den jag redan hört. När jag frågade honom om han brutit mot någon säkerhetsföreskrift skakade han på huvudet.

– Jag kastade av remmen med höger hand, och sträckte ut vänster hand efter stenen. Jag såg inte efter om remmen var av. Jag trodde att min högra hand hade gjort det – men det hade den inte. Jag sträckte hastigt ut handen och remmen var inte riktigt av. Och så blev min arm söndertrasad.

– Det måste ha gjort förskräckligt ont, sade jag medlidsamt.

– Ja inte var det trevligt när benpiporna krasade, svarade han.

Han hade rätt dimmiga föreställningar om skadeståndsförhandlingarna. Han hade bara klart för sig en sak: att han inte fått något skadestånd. Han hade en känsla av att förmännens och verkmästarens vittnesmål var orsaken till domstolens negativa utslag. Deras vittnesmål var som han sade ”inte vad det borde varit”. Jag beslöt att uppsöka dem.

En sak var klar, Jackson befann sig i en svår situation. Hans hustru var sjuklig och hans rottingarbeten räckte inte till för att försörja familjen. Han låg efter med hyran och den äldste pojken som bara var elva år hade börjat arbeta i fabriken.

– De kunde ha gett mej det där jobbet som vakt, var hans sista ord när jag gick min väg.

När jag träffat den advokat som haft hand om Jacksons mål och de bägge förmännen och verkmästaren som vittnat, började jag ana att det trots allt låg något i Ernests anklagelse.

Advokaten verkade vara en svag och ineffektiv man, och när jag såg honom blev jag inte alls förvånad att Jackson förlorat målet. Jag tänkte först att det var gott åt Jackson när han skaffat

---

¹ Vid den tiden var stöld otroligt vanlig. Alla stal från alla. Den härskande klassen stal legalt eller legaliserade sina stölder, medan de fattigare klasserna stal illegalt. Ingenting var säkert såvitt det inte vaktades. Ofantligt många män hade anställning som vakter för att skydda egendomen. De förmögna hus var en kombination av kassavalv och fästning. När våra egna barn lägger sig till med andras personliga tillhörigheter betraktar vi det som en rudimentär kvarleva av den stöldmani som på den tiden var allmän.

en sådan advokat. Men nästa sekund flög två av Ernests yttranden genom mitt huvud: ”Bolaget har mycket skickliga advokater” och ”överste Ingram är en skarpsinnig jurist.” Jag tänkte hastigt. Det gick upp för mig att bolaget naturligtvis kunde ha råd att skaffa skickligare juridiska talanger än en arbetare som Jackson. Men det var bara en mindre detalj. Det måste finnas vissa bestämda orsaker varför Jackson förlorat målet.

– Varför förlorade ni målet, frågade jag.

Advokaten såg förbluffad och besvärad ut för ett ögonblick och jag kände medlidande med den lille stackaren. Sedan började han gnälla. Jag tror att detta gnällande var medfött. Han var en slagen man från födseln. Han gnällde över vittnesmålen. Vittnena hade bara sagt sådana saker som hjälpte den andra sidan. Inte ett ord hade han fått ur dem som skulle ha hjälpt Jackson. De visste vad deras frid tillhörde. Jackson var ett beskedligt få. Han blev alldeles bragt ur fattningen av överste Ingram, som var briljant vid korsförhören. Han fick Jackson att kompromettera sig.

– Hur kunde han kompromettera sig om han hade rätten på sin sida, frågade jag.

– Vad har rätt och orätt med det att göra, frågade han tillbaka. Ser ni alla de böckerna? Han visade med handen på alla volymerna på väggarna i sitt lilla kontor. – Alla mina studier har lärt mig att lag är en sak och rätt en annan. Fråga varenda advokat. Man går i söndagsskolan för att lära sig vad som är rätt. Man går till de här böckerna för att lära sig – lagen.

– Menar ni att Jackson hade rätten på sin sida och ändå förlorade, frågade jag trevande. Menar ni att domaren Caldwell inte är rättvis?

Den lille advokaten stirrade på mig ett ögonblick och sedan försvann hans stridbarhet.

– Jag hade inte en chans, började han gnälla igen. De gjorde narr av Jackson och av mig också. Vilka chanser hade jag? Överste Ingram är en stor advokat. Om han inte var det, tror ni då att han skulle ha hand om de juridiska ärendena för Sierrafabrikerna, för Erstons mäklari, för Berkeleybolagen, för Oaklands, San Leandros och Pleasontons elektriska bolag? Han är en bolagsadvokat och bolagsadvokater får inte betalt för att vara fårskallar.¹ Vad tror ni Sierrafabrikerna ensamma ger honom tjugotusen dollar om året för? Därför att han är värd tjugotusen dollar om året för dem. Jag är inte värd så mycket. Om jag var det skulle jag inte behöva stå utanför och svälta och ta sådana fall som Jacksons. Vad tror ni att jag skulle fått om jag hade vunnit Jacksons mål?

– Ni skulle sannolikt ha plundrat honom,² svarade jag.

– Naturligtvis skulle jag ha gjort det, utropade han ilsket. Jag måste leva jag också.

– Men han har hustru och barn, sade jag förebrående.

– Det har jag också, svarade han. Och det finns inte en människa i världen utom jag, som bryr sig om ifall de svälter eller ej.

Hans ansikte hade plötsligt mjuknat och han öppnade boetten på sin klocka och visade mig ett litet fotografi av en kvinna och två små flickor.

¹ Bolagsadvokatens uppgift var att genom korrumpade metoder tjäna bolagens profitlystnad, Enligt referaten sade Theodore Roosevelt, som på den tiden var Förenta staternas president, ett tal vid Harvarduniversitetet 1905: ”Vi vet alla att under sakernas nuvarande tillstånd många av de mest inflytelserika och högst betalda juristerna i alla industricentra har till specialitet att utarbeta djärva och skarpsinniga planer varigenom deras förmögna klienter, individer eller korporationer, kan undgå de lagar som stiftats för att i allmänhetens intresse reglera bruket av stora förmögenheter.”

² Ett typiskt exempel på den ömsesidigt ödeläggande strid som genomsyrade hela samhället. Människorna slukade varandra som utsultna vargar. De stora vargarna åt de små och i detta sociala kaos var Jackson en av de minsta av dessa små vargar.

– Se på dem. Vi har haft det svårt, mycket svårt. Jag hade hoppats kunna skicka dem på landet om jag hade vunnit Jacksons mål. Det är inte hälsosamt för dem här, men jag har inte råd att skicka iväg dem.

När jag skulle gå började han gnälla igen.

– Jag hade inte skymten av en chans. Överste Ingram och domaren Caldwell är mycket goda vänner. Jag säger inte att deras vänskap skulle ha avgjort målet om jag hade fått det riktiga vittnesmålet av deras vittnen vid korsförhöret. Men ändå måste jag säga att domaren Caldwell gjorde mycket för att hindra mig från att få just det vittnesmålet. Domaren Caldwell och överste Ingram tillhör samma loge och samma klubb, ser ni. De bor i samma kvarter, där jag inte har råd att bo. Och deras hustrur är ständigt tillsammans. De spelar jämt whist och sådant, än hos den ene än hos den andre.

– Och ni tror i alla fall att Jackson hade rätten på sin sida, frågade jag och stannade ett ögonblick vid dörren.

– Jag tror det inte, jag vet det, svarade han. Och i början trodde jag att han hade en chans, men jag sade inget till min hustru. Jag ville inte göra henne besviken. Hon var så inställd på att resa till landet.

– Varför riktade ni inte uppmärksamheten på det förhållandet att Jackson försökte förhindra att maskinerna skadades, frågade jag Peter Donnelly, en av de förmän som hade vittnat i målet.

Han funderade en lång stund innan han svarade. Sedan kastade han en ängslig blick omkring sig och sade:

– Därför att jag har en duktig hustru och tre av världens sötaste ungar. Det var därför.

– Jag förstår inte, sade jag.

– Med andra ord, därför att det inte skulle ha varit hälsosamt, svarade han.

– Ni menar ... började jag.

Men han avbröt mig häftigt.

– Jag menar vad jag säger. Jag har arbetat i många år i fabriken. Jag började som ung pojke vid spindlarna, och har sedan arbetat mig upp. Genom hårt arbete har jag kommit upp till min nuvarande höga ställning. Jag är förman, ser ni. Och jag betvivlar att det finns en enda man i fabriken som skulle sträcka ut en hand till hjälp om jag höll på att drunkna. Jag tillhörde fackföreningen förut. Men jag har stått på bolagets sida i två strejker. Dom kallade mig strejkbrytare. Det finns inte en enda kille som skulle ta en drink med mig om jag bjöd. Ser ni ärren på mitt huvud. Dom kastade tegelstenar på mej. Det finns inte en barnunge i fabriken som inte förbannar mig. Min enda vän är bolaget. Det är inte plikten utan mina barns uppehälle som gör att jag står på bolagets sida.

– Kunde man klandra Jackson för något, frågade jag.

– Han skulle ha fått skadestånd. Han var en duktig arbetare och ställde aldrig till bråk.

– Då hade ni inte er frihet att säga hela sanningen som ni hade svurit att göra?

Han skakade på huvudet.

– Sanningen, hela sanningen och ingenting annat än sanningen? sade jag högtidligt.

Han blev ivrig och lyfte huvudet, inte mot mig utan mot himlen.

– Jag skulle låta min själ och kropp brinna i helvetets eviga eld för mina barn, svarade han.

Henry Dallas, verkmästaren, var en rävaktig typ som betraktade mig oförskämt och vägrade att säga något. Jag kunde inte få ett ord ur honom om rättegången och hans vittnesmål. Men med den andre förmannen hade jag bättre tur. James Smith hade ett brutalt utseende och mitt mod sjönk när jag träffade honom. Jag fick ett intryck av att inte han heller hade sin handlingsfrihet, och när jag talade med honom började jag förstå att han intellektuellt stod på ett högre plan än de flesta av kamraterna. Han var överens med Peter Donnelly att Jackson borde haft skadestånd och han gick ännu längre och sade att det var hjärtlöst och kallblodigt att kasta ut en arbetare på gatan sedan han blivit hjälplös genom olyckshändelsen. Han sade också att det var många olyckor i fabriken och att bolagets politik var att till det yttersta bestrida alla skadeståndsanspråk.

– Det betyder hundratusentals dollar om året för aktieägarna, sade han. Medan han talade kom jag att tänka på den sista utdelning min far hade fått och på den vackra klänning och de böcker som hade köpts för de pengarna. Jag kom ihåg Ernests ord att min klänning var fläckad av blod och jag kände hur huden knottrade sig under kläderna.

– När ni vittnade inför domstolen, påpekade ni inte då att Jackson råkad ut för olyckshändelsen då han försökte förhindra att maskinen skadades, frågade jag.

– Nej, det gjorde jag inte, svarade han med ett bittert drag kring munnen. – Jag sade att Jackson skadade sig själv genom försumlighet och vårdslöshet och att bolaget inte på något sätt kunde klandras eller anses ansvarigt.

– Var det vårdslöshet, frågade jag.

– Kalla det för vad ni vill. Det är ett faktum att en människa blir trött sedan hon arbetat i timtal.

Jag började bli intresserad av mannen. Han var tydligen överlägsen de flesta av sina kamrater.

– Ni har en bättre uppfostran än de flesta arbetare, sade jag.

– Jag har gått genom gymnasiet, svarade han. Jag klarade det därför att jag samtidigt jobbade som portvakt i skolan. Jag ville gärna börja på universitetet men min far dog och jag måste börja arbeta på fabrik. Jag tänkte bli naturvetare, förklarade han skyggt, som om han bekände en svaghet – Jag älskar djur. Men så kom jag till fabriken. När jag blev befördrad till förman gifte jag mig och så blev det tillökning i familjen – ja och så var jag inte min egen herre längre.

– Vad menar ni med det, frågade jag.

– Jag förklarar varför jag vittnade som jag gjorde – varför jag följde de instruktioner jag fått.

– Vems instruktioner då?

– Överste Ingrams. Han instruerade mig hur jag skulle vittna.

– Och det gjorde att Jackson förlorade målet?

Han nickade och blodet steg mörkt upp i hans ansikte.

– Och Jackson hade hustru och två barn att försörja! – Jag vet det, sade han lugnt, men hans ansikte blev allt högrödare.

– Säg mig, fortsatte jag, var det lätt att förvandla sig, låt oss säga från vad ni var i gymnasiet till den människa som ni måste ha blivit för att kunna vittna i domstolen?

Hans häftiga utbrott förvånade och förskräckte mig. Han bröt ut i en vild svordom och knöt nävarna som om han skulle slå mig.

– Jag ber om ursäkt, sade han ögonblicket efter. Nej, det var inte lätt.; Och nu tycker jag att ni kan gå er väg. Ni har fått veta allt ni ville veta. Men låt mig säga en sak innan ni går. Det tjänar ingenting till att upprepa vad jag sagt. Jag kommer att förneka det och det finns inga vittnen. Jag kommer att förneka vartenda ord och om det behövs kommer jag att göra det under ed.

Sedan jag talat med Smith gick jag till min fars kontor i Kemiska institutionen där jag stötte på Ernest. Det var ett alldeles oväntat möte. Han kom emot mig med sina djärva ögon och sitt fasta handslag och med den underliga blandningen av tafatthet och säkerhet som var honom egen ... Det verkade som om han glömt vårt sista stormiga möte men jag var inte på det humöret att jag ville glömma det.

– Jag har undersökt Jacksons fall, sade jag abrupt.

Han var idel öra och väntade att jag skulle fortsätta. Men jag såg i hans ögon att han var säker på att min övertygelse hade rubbats.

– Han tycks ha blivit illa behandlad, erkände jag. Jag ... jag tror att hans blod droppar från våra takbjälkar.

– Ja visst, svarade han. Om Jackson och hans kamrater behandlades barmhärtigt skulle utdelningarna inte bli så stora.

– Jag kommer aldrig att kunna glädja mig åt vackra klänningar mer, tillade jag.

Jag kände mig ödmjuk och förkrossad och hade en behaglig känsla av att Ernest var en slags biktfader för mig. Då som alltid senare påverkades jag av hans kraft. Den tycktes utstråla ett löfte om frid och beskydd.

– Och inte heller kommer ni att ha någon glädje av säckväv, sade han allvarligt. Som ni vet har vi jutefabriker här och det går likadant till där. Det är likadant överallt. Vår omskrutna kultur är baserad på blod, sölad i blod och varken ni eller jag eller någon annan kan undgå blodfläckarna. Vem har ni talat med?

Jag berättade vad jag hade gjort.

– Och ingen av dem handlade av fri vilja, sade han. De var alla bundna vid det obarmhärtiga industriella maskineriet. Och det patetiska, det tragiska är att de är bundna med sina hjärterötter. Deras barn ja – alltid är det de unga som deras instinkt säger att de skall skydda. Denna instinkt är starkare än någon etik. Jag kommer ihåg min far. Han ljög, stal och gjorde alla möjliga ohederliga saker för att föda mig och mina syskon. Han var en slav i det industriella maskineriet och det tog bokstavligen talat död på honom.

– Men ni är säkert en fri man, inföll jag.

– Inte riktigt, svarade han. Jag är inte bunden med hjärtats band. Jag är ofta tacksam för att jag inte har några barn trots att jag älskar barn. Och även om jag gifte mig skulle jag inte våga ha några.

– Det måste vara en dålig princip, utropade jag.

– Jag vet att det är det, sade han sorgset, men det är en ändamålsenlig princip. Jag är revolutionär och det är ett farligt yrke.

Jag skrattade klenetroget.

– Vad tror ni er far skulle göra om jag smög mig in i hans hus på natten och försökte stjäla hans utdelning från Sierra-fabrikerna?

– Han sover med en revolver på nattduksbordet, svarade jag. Han skulle antagligen skjuta er.

– Och om jag och några andra skulle föra en och en halv miljon¹ man in i de förmögnas hus, tror ni inte det skulle bli en massa skjutande då?

– Jo men ni gör det inte, invände jag.

– Det är precis vad jag tänker göra. Och vi tänker inte bara ta vad de har i sina hem utan alla de källor varifrån de hämtar sina rikedomar, alla gruvor, järnvägar, fabriker, banker och varuhus. Det är revolutionen och den är sannerligen farlig. Jag är rädd att det kommer att bli mer skottlossning än till och med jag drömmer om. Men som jag sade, ingen är en fri människa längre. Vi är alla fångade i industrins hjul och kuggar. Ni har sett att ni är det och att de män ni talat med är det. Tala med flera! Sök upp överste Ingram och de journalister som tystade ner Jacksonaffären och deras chefer. Ni kommer att finna att de alla är slavar i maskineriet.

En stund senare gjorde jag en enkel fråga om antalet olycksfall bland arbetarna i industrin och fick en hel statistisk föreläsning till svar.

– Det står i böckerna, sade han. Man har samlat in ett stort siffermaterial och visat att olyckshändelser är sällsynta under dagens första arbetstimmar men hastigt ökar under de följande timmarna då arbetarna blir trötta och långsammare både i muskler och hjärna.

– Vet ni förresten att er far har tre gånger så stora chanser att klara liv och lem som en arbetare? Det har han nämligen. Försäkringsbolagen² vet det. Han får betala fyra dollar och tjugo cent om året för en livförsäkring på tusen dollar, men en arbetare får betala femton dollar för samma försäkring.

– Och ni då, frågade jag. I samma ögonblick jag frågade, kände jag ett intresse för honom som var mer än övergående.

– Som revolutionär har jag ungefär åtta chanser mot arbetarnas en att bli skadad eller dödad, svarade han vårdslöst. Försäkringsbolagen begär av skickliga kemister som handskas med explosiva ämnen åtta gånger så höga premier som av arbetare. Jag tror inte att de över huvud taget skulle försäkra mig. Varför frågar ni det?

Jag undvek hans blick och kände hur jag rodnade. Det berodde inte på att han upptäckt mitt intresse för honom utan att jag upptäckt det själv och i hans närvaro.

Just då kom min far in och började göra sig i ordning för att gå hem. Ernest lämnade tillbaka några böcker han lånat och gick först. Just som han skulle gå vände han sig om i dörren och sade:

– När ni nu ändå håller på och förstör er egen sinnesfrid och jag fördärvar biskopens, kan ni gärna söka upp fru Wickson och fru Pertonwaithe. Som ni vet är deras män de största aktieägarna i fabriken. Liksom hela den övriga mänskligheten är de båda kvinnorna bundna vid maskineriet men de är bundna så att de sitter på toppen.

¹ Syftar på socialisternas röstetal i Förenta staterna 1910. Det ökade antalet röster visar klart den snabba tillväxten hos revolutionens parti. Antalet socialistiska röster i USA var 1888 2.068, 1902 127.713, 1904 435.040, 1908 1.108.427 och 1910 1.688.211.

² Under de fruktansvärda vargatiderna under de århundradena var ingen människa säker, hur stor förmögenhet hon än hade. För att trygga sina familjers säkerhet uppfann man försäkringsinstitutionen. För oss som lever i denna upplysta tid verkar detta skrattretande löjligt och primitivt ... Men då var försäkringen en mycket allvarlig sak. Det roande är att försäkringsbolagens fonder ofta plundrades av de tjänstemän som hade anförtrots att sköta dem.

Kapitel 4: Maskinslavar

Ju mer jag tänkte på Jacksons arm desto mer uppskakad kände jag mig. Jag hade konfronterats med det konkreta. För första gången såg jag livet. Mitt universitetsliv, mina studier och min uppfostran hade inte varit verkliga. Jag hade inget annat lärt än teorier om livet och samhället som alla tog sig bra ut i tryck, men nu hade jag sett livet självt. Jacksons arm var ett konkret faktum. Ernests ord ”Fakta, ovedersägliga fakta, mina herrar!” ringde i mina öron..

Det föreföll mig fruktansvärt, omöjligt att hela vårt samhälle var baserat på blod. Men ändå fanns fallet Jackson. Jag kunde inte komma från honom. Ständigt svängde mina tankar tillbaka till honom som kompassnålen vrider sig mot polen. Han hade blivit fruktansvärt behandlad. Hans skada hade inte ersatts, för att man skulle kunna dela ut större dividender. Jag kände ett tjugotal lyckliga, belåtna familjer som hade tagit emot dessa utdelningar och därigenom profiterat av Jacksons blod. Om *en* människa kunde behandlas så fruktansvärt och samhället ändå oberört fortsatte sin gilla gång, kunde inte många människor då behandlas lika avskyvärt? Jag kom ihåg Ernests ord om Chicagokvinnorna som slet ut sig för nittio cent i veckan och barnslavarna i Söderns bomullsfabriker, som han berättat om. Och jag kunde se deras blekvida händer, varifrån blodet hade pressats, arbeta på det tyg som min klänning hade tillverkats av. Och sedan tänkte jag på Sierrafabrikerna och utdelningarna därifrån och jag såg Jacksons blod på min klänning. Jag kunde inte komma ifrån Jackson. Alla mina tankar ledde tillbaka till honom.

Djupt inom mig hade jag en känsla av att jag stod vid randen av en avgrund. Det var som om jag skulle få se en ny och fruktansvärd sida av livet. Och inte bara jag. Hela min värld höll på att vändas upp och ner. Där var min far. Jag kunde se vilken inverkan Ernest började få på honom. Och så var det biskopen. När jag sist hade träffat honom hade han sett ut som en sjuk man. Han var ytterligt nervös och i hans ögon fanns det en utsäglig fasa. Av det lilla jag fick höra visste jag att Ernest hade hållit sitt löfte att föra honom genom helvetet. Men vad biskopen hade sett där visste jag inte, ty han verkade alltför tagen för att kunna tala om det.

En gång när jag hade en särskilt stark känsla av att min lilla värld och världen i övrigt skakade i sina grundvalar, tänkte jag att Ernest var orsaken till det och jag tänkte också: ”Vi var så lyckliga och hade det så lugnt innan han kom”. Men nästa minut var jag medveten om att denna tanke var ett förräderi mot sanningen och Ernest reste sig framför mig, förvandlad till sanningens apostel med skinande panna och utan fruktan som en av Guds egna änglar, kämpande för sanning och rättvisa och för att hjälpa de fattiga, de ensamma och förtryckta. Och sedan såg jag en annan gestalt, Kristus. Han hade också tagit de ringas och förtrycktas parti mot prästerna och fariséerna. Och jag kom ihåg hans död på korset och mitt hjärta gjorde ont när jag tänkte på Ernest. Var han också bestämd för korset? – han med stridsfanfaren i stämman och den ädle mannens hela kraft inom sig!

I det ögonblicket förstod jag att jag älskade honom och att jag brann av längtan att få trösta honom. Jag tänkte på hans liv. Ett smutsigt, hårt och torftigt liv måste det ha varit. Och jag tänkte på hans far som hade ljugit och stulit för hans skull och arbetat ihjäl sig. Och själv hade han börjat arbeta i fabrik när han var tio år. Mitt hjärta höll på att brista av längtan efter att få krama honom och att lägga hans huvud mot mitt bröst – hans huvud som måste vara trött av så många tankar – och att ge honom vila – just vila och ro och glömska under några ömma minuter.

Jag träffade överste Ingram vid en mottagning i kyrkan. Jag hade känt honom väl i många år. Jag gensköt honom bakom några stora palmer och gummiträd. Men han visste inte att han var infångad. Han hälsade på mig med sitt vanliga glättiga galanteri. Han var alltid behaglig, diplomatisk, taktfull och hänsynsfull. Och till utseendet var han den mest distingerade i vår

umgängeskrets. Bredvid honom verkade till och med den vördnadsvärde universitetsrektorn liten och oelegant.

Och ändå fann jag överste Ingram i samma situation som de olärda arbetarna. Han var inte fri, han var också bunden vid hjulet. Jag skall aldrig glömma den förändring han undergick när jag nämnde Jacksons fall. Hans vänliga leende försvann med ens och hans väluppfostrade ansikte fick plötsligt ett hårt uttryck. Jag kände samma oro som jag känt inför James Smiths utbrott. Men överste Ingram svor inte. Det var den enda lilla skillnaden mellan honom och arbetaren. Han hade rykte om sig att vara en slagfärdig man men det märktes inte nu. Och omedvetet spejade han åt alla håll för att se om han kunde fly sin väg. Men han var fångad mellan palmer och gummitråd.

Å, han blev sjuk av att höra Jacksons namn. Varför hade jag tagit upp det ämnet? Han uppskattade inte mitt skämt. Det var dålig smak från min sida och mycket litet hänsynsfullt. Visste jag inte att det inte fanns plats för personliga känslor i hans yrke? Han lämnade sina personliga känslor hemma när han gick till kontoret. På kontoret hade han bara yrkeskänslor.

– Borde Jackson ha fått skadestånd, frågade jag.

– Naturligtvis, svarade han. Det vill säga personligen har jag en känsla av att han borde fått det. Men det har inget att göra med den juridiska sidan av saken.

Han började långsamt samla ihop sin skarpsinnighet.

– Säg mig, har rätt något att göra med lag, frågade jag.

– Byt ut rätt mot makt, log han till svar.

– Makt, frågade jag, och han nickade. Och ändå tror vi att vi får rättvisa genom lagen?

– Däri ligger paradoxen, svarade han. Vi får rättvisa.

– Nu talar ni som yrkesman, eller hur, frågade jag. Överste Ingram rodnade, han rodnade verkligen, och såg sig på nytt ängsligt om efter en utväg att försvinna. Men jag blockerade hans väg och gjorde ingen min av att flytta mig.

– Säg mig, sade jag, när man undertrycker sina personliga känslor till förmån för sina yrkeskänslor, kan man inte kalla det för en slags andlig stympning?

Jag fick inget svar. Överste Ingram hade ärelöst tagit till flykten och välte en palm i förbifarten.

Sedan försökte jag med tidningarna. Jag skrev en lugn, sansad och lidelsefri redogörelse för Jacksons fall. Jag gjorde inga angrepp på de män jag talat med – jag nämnde dem för övrigt inte ens vid namn. Jag redogjorde för fakta i saken, jag talade om de många år Jackson hade arbetat i fabriken, hans omsorg om maskinerna och den därav följande olyckshändelsen och berättade om hans nuvarande svält och elände. De tre lokala dagliga tidningarna refuserade artikeln liksom de bägge veckotidningarna.

Jag sökte upp Percy Layton. Han hade tagit examen vid universitetet och sedan ägnat sig åt journalistik och tjänade nu sina läroår som reporter vid den mest inflytelserika av de tre dagstidningarna. Han log när jag frågade honom varför tidningarna undertryckte alla omnämmanden om Jackson eller hans fall.

– Det är redaktionspolitik, sade han. Vi har inget med det att göra. Det är redaktörens sak.

– Men varför är det politik, frågade jag.

– Vi är alla solidariska med bolagen, svarade han. Även om ni betalade annonspriser skulle ni inte kunna få in något sådant i tidningarna. Den som försökte smugla in det skulle mista sitt jobb. Ni skulle inte kunna få in det även om ni betalade det tiodubbla annonspriset.

– Men vad har ni för politik själv då, frågade jag. Det verkar som om ni hade till uppgift att snedvrída sanningen på era arbetsgivares kommando, medan de i sin tur lyder bolagens order.

– Jag har inget med det att göra –. Han verkade obehagligt berörd ett ögonblick men ljusnade när han såg en utväg. – Själv skriver jag inte osanna saker. Jag har frid med mitt samvete. Naturligtvis förekommer det en massa motbudande saker under dagens lopp. Men det hör ju till jobbet, avrundade han pojaktigt.

– Men ni tänker väl en vacker dag sitta som redaktör själv och göra politik.

– Då kommer jag att vara härdad, svarade han.

– Eftersom ni inte är härdad än kan ni väl säga mig vad ni tänker rent ut om redaktionspolitiken.

– Jag tänker inte, svarade han snabbt. Man får inte hoppa över skaklarna om man skall lyckas i journalistyrket. Så mycket har jag lärt i alla fall.

Den unge mannen nickade förnumstigt.

– Men rättvisan då? envisades jag.

– Ni förstår inte spelets regler. Om slutet är gott är allting gott, förstår ni inte det?

– En behaglig brist på principer, mumlade jag. Men det gjorde mig ont om hans ungdom och jag kände det som om jag ville skrika högt eller gråta.

Jag började se genom det yttre skenet i det samhälle där jag levde hela mitt liv. Jag började upptäcka de fruktansvärda realiteter som låg under. Det tycktes finnas en tyst sammansvärjning mot Jackson och jag kände ett stänk av sympati för den gnällande advokaten som utan framgång hade försvarat hans sak. Men denna tysta sammansvärjning växte. Den var inte bara riktad mot Jackson. Den var riktad mot varje arbetare som lemlästades i fabriken. Och om den var riktad mot varje man i Sierrafabriken, gällde den inte då varje man i alla andra fabriker och verkstäder? Gällde den inte i själva verket alla industrier?

Och om det förhöll sig så, var samhället en lögn. Jag ryggade tillbaka för mina egna slutsatser. Det var alltför fruktansvärt och ohyggligt för att kunna vara sant. Men Jackson och Jacksons arm och blodet som fläckade min klänning och droppade från mina egna takbjälkar? Och det fanns många Jackson – hundratals bara i Sierrafabriken, som Jackson själv sagt. Jag kunde inte komma ifrån Jackson.

Jag träffade hr Wickson och hr Pertonwaithe, de bägge största aktieägarna i Sierrafabriken. Men jag kunde inte skaka dem som jag hade skakat deras anställda i fabriken. Jag upptäckte att de hade en etik som stod över det övriga samhällets. Det var vad jag skulle kunna kalla den aristokratiska etiken eller herrefolksetiken.¹ De talade vitt och brett om politik och identifierade politik och rätt. Till mig talade de mycket faderligt och beskyddande på grund av min ungdom och oerfarenhet. De var de orubbligaste av alla jag träffat under mina undersökningar av fallet Jackson. De trodde absolut att deras uppförande var riktigt. Det var ingen fråga eller diskussion om det. De var övertygade om att de var samhällets frälsare och att det var de som skapade lycka för de många. Och de utmålade i patetiska färger vilka

¹ Innan Avis Everhard var född skrev John Stuart Mill i sin essä "Om friheten": "Överallt där det finns en överklass härrör en stor del av moralen ur dess klassintressen och dess känsla av överlägsenhet".

lidanden arbetarklassen skulle utsättas för, om inte de och endast de i sin vishet gav dem arbete.

Just som jag hade lämnat dessa herrar mötte jag Ernest och berättade om mina upplevelser. Han såg belåtet på mig och sade:

– Det är utmärkt. Ni börjar gräva fram sanningen på egen hand. Ni drar slutsatser av egna erfarenheter och det är riktigt. Ingen människa i det industriella maskineriet är fri utom de stora kapitalisterna, och de är inte heller fria, om ni förlåter den irländska paradoxen.¹ Ni ser att herrarna är alldeles säkra på att de handlar rätt. Det är det mest absurda i hela situationen. De är så bundna av sin mänskliga natur att de inte kan göra en sak om de inte tror att den är rätt. De måste ha en sanktion för sina handlingar.

– När de vill göra något, i affärsväg naturligtvis, måste de vänta tills det i deras hjärnor på något sätt uppstår en religiös, etisk, vetenskaplig eller filosofisk föreställning om att det är rätt. Och sen sätter de igång, omedvetna om att önskningarna är tankens fader. Sak samma vad de önskar göra, så hittar de alltid på en sanktion. De är ytliga kasuister och jesuiter. De ser till och med hur de kan göra orätt under förevändning att det medför något gott. En av de behagliga och axiomatiska fiktioner, som de skapat, är att de är överlägsna den övriga mänskligheten i fråga om vishet och effektivitet. Därifrån har de fått sin övertygelse om att de kan sköta den övriga mänsklighetens försörjning. De har till och med låtit teorin om kungarnas – i deras fall affärskungarnas – gudomliga rätt återuppstå.²

– Svagheten i deras position ligger i att de enbart är affärsmän. De är inte filosofer, de är inte biologer eller samhällsvetenskapsmän. Om de vore det skulle allt vara bra. En affärsman som samtidigt var biolog och samhällsvetenskapsman skulle approximativt veta vad som vore det rätta för mänskligheten. Men utanför affärslivet är dessa män enfaldiga. De känner bara till affärer. De känner varken till människorna eller samhället och ändå sätter de sig som domare över de hungriga miljonernas öden. Historien kommer en dag att utbrista i ett fruktansvärt hånskratt åt dem.

Jag blev inte alls förvånad när jag fick mitt samtal med fru Wickson och fru Pertonwaithe. De var societetsdamer.³ Deras hem var palats. De hade många hus utspridda över landet, i bergen, vid sjöarna och havet. De betjänades av hela arméer av tjänstefolk och deras sociala aktivitet var överväldigande. De beskyddade universitet och kyrkor och särskilt pastorerna bugade sig för dem i ödmjuk underkastelse.

De var maktfaktorer, dessa bägge kvinnor, på grund av sina pengar. De kunde påverka tankar och åsikter i en förvånansvärd utsträckning, det kom jag snart underfund med genom Ernest.

De apade efter sina män och talade lika vitt och brett som dessa om politik och om de rikas plikter och ansvar. De hade samma etik som deras män – deras klass' etik och de hävde ur sig en massa fraser som de inte själva förstod.

De blev också irriterade när jag berättade om familjen Jacksons nödställda belägenhet och när jag undrade varför de inte hade gjort någon insamling för mannen. Jag fick höra att de inte behövde någon undervisning om sina sociala plikter. Då jag rent ut bad dem hjälpa Jackson

¹ Motsägelsefulla uttryck var länge en älskvärd svaghet hos de gamla irländarna.

² Enligt tidningarna från 1902 har styrelseordföranden i Astracitrusten, George F. Baer, uttalat följande princip: "Arbetarnas rättigheter och intressen skall skyddas av de kristna män till vilka Gud i sin oändliga vishet har givit landets egendom".

³ Det engelska ordet society betyder både samhälle och societet. Society användes alltså här i begränsad betydelse, ett vanligt uttryck vid den tiden för att beteckna de förgyllda drönare som inte arbetade utan bara glupade i sig vad arbetarna frambragte. Varken affärsmännen eller arbetarna hade tid eller tillfälle att umgås i societeten. Societeten var en skapelse av de sysslolösa rika som inte arbetade och som lekte på detta sätt.

vägrade de blankt. Det förvånande var att de vägrade på nästan identiskt samma sätt trots att jag talade med dem en och en och att den ena inte visste att jag hade träffat eller skulle träffa den andra. De svarade bägge två att de var glada över detta tillfälle att få klart deklarerat att de aldrig skulle premiera vårdslöshet och lika litet ville de fresta de fattiga att skada sig själva i maskinerna genom att betala understöd vid olyckshändelser.¹

Och de var uppriktiga dessa båda kvinnor. De var berusade av övertygelsen om sin klass' och sin egen överlägsenhet. De hade en sanktion i sin klassetik för allt vad de gjorde. Då jag åkte från fru Pertonwaithes stora hus såg jag tillbaka på det och kom ihåg Ernests ord att de också var fjättrade vid maskineriet, men att de var bundna så att de satt på toppen av det.

Kapitel 5: Filomaterna

Ernest var ofta hemma hos oss. Det var inte bara min far och middagsdiskussionerna som gjorde att han kom. Redan då smickrade jag mig med att jag spelade någon roll för hans visiter och det dröjde inte länge innan jag fick veta att mitt antagande var riktigt. Aldrig har det funnits en älskare som Ernest Everhard. Hans blickar och hans handtryckning blev om möjligt fastare och stadigare och den fråga som hade funnits från första stund i hans ögon blev bara mer uppfordrande.

Mitt första intryck av honom hade inte varit fördelaktigt. Sedan hade jag känt mig dragen till honom, och därefter hade jag känt avsky för honom när han så brutalt angrep mig och min klass. När jag sedan förstod att han inte hade förtalat min klass och att de hårda och bittra saker han sade om den var berättigade hade jag kommit honom närmare igen. Han blev mitt orakel. Han rev slöjan från samhällets ansikte och gav mig glimtar av verkligheten som var lika obehagliga som odisputabelt sanna.

Som jag sade, det har aldrig funnits en älskare som han. Ingen flicka kan bo i en universitetsstad tills hon är tjugofyra år utan att ha erfarenheter av kärleken. Jag hade uppvaktats av skägglösa kandidater och gråhåriga professorer, av idrottsmän och fotbollsjättar. Men ingen hade uppvaktat mig som Ernest. Han omfamnade mig innan jag visste ordet av, han kysste mig innan jag hann protestera eller göra motstånd.

Inför hans allvar var konventionell flickvärdighet löjlig. Han ryckte mig med sig genom sin oövervinnliga kraft. Han friade inte. Han omfamnade och kysste mig och tog för givet att vi skulle gifta oss. Det var ingen diskussion om det. Den enda diskussionen – och den ägde rum senare – gällde när vi skulle gifta oss. Det liknade inte något annat, det var överkligt. Men det ”fungerade” i enlighet med Ernests sanningskriterium. Jag anförtrodde mitt liv åt det, och det gjorde mig lycklig. Men under dessa första dagar av vår kärlek var jag ofta rädd för framtiden när jag tänkte på hans våldsamma och eldiga kärlek. Men sådana farhågor var grundlösa. Ingen kvinna har någonsin välsignats med en mjukare och ömmare man. Denna egendomliga blandning av mildhet och våldsamhet hade sin motsvarighet i blandningen av tafatthet och säkerhet i hans sätt. Den där tafattheten ja. Han kom aldrig över den och den var förtjusande. Hans sätt att röra sig i vår salong påminde mig om en försiktig tjur i en antikvitetsaffär.²

Det var vid denna tid som mitt sista tvivel (ett undermedvetet på sin höjd) om min fullständiga kärlek till honom försvann. Det var i Filomatklubben – en härlig kampkväll då Ernest slogs mot herrarna i deras eget läger. Filomatklubben var den exklusivaste klubben vid

¹ I den radikala veckotidningen ”Outlooks” för den 18 augusti 1906 refereras hur en arbetare förlorat sin arm, och detaljerna i denna händelse är alldeles lika Jacksons fall, som det berättas av Avis Everhard.

² På den tiden hade man fortfarande för vana att fylla rummen med prydnadsartiklar. Man hade inte upptäckt enkelheten i livsföringen. Sådana rum var museer, som det var ett oändligt arbete att hålla rena. Dammets demon härskade i hemmen. Det fanns myriader saker som samlade damm men mycket få medel att bli av med det.

Stillahavskusten. Den var grundad av fröken Brentwood, en ofantligt förmögen gammal ungmö, och den var hennes make, familj och leksak. Medlemmarna utgjordes av de rikaste i samhället, de mest självmedvetna av de rika samt naturligtvis några lärda män för att klubben skulle få en intellektuell anstrykning.

Filomaterna hade inget klubbhus. Den var inte den sortens klubb. En gång i månaden samlades medlemmarna i någon privatfamilj för att lyssna på en föreläsning. Föreläsarna fick vanligen, fast inte alltid, honorar. Om en kemist i New York gjorde en ny upptäckt inom låt oss säga radiumforskningen betalade man alla hans utgifter för resan över kontinenten och han fick dessutom ett furstligt honorar för föreläsningen. Detsamma gällde t. ex. en återvändande polarforskare eller de litterära och konstnärliga stjärnorna på modet. Inga utomstående fick vara närvarande, ty filomaterna ville inte ha referat av sina diskussioner i tidningarna. Därför kunde framstående statsmän – det hade hänt – tala fritt ur hjärtat.

Jag har ett skrynkligt brev framför mig som Ernest skrev till mig för tjugo år sedan och ur det citerar jag följande: ”Din far är medlem av Filomatklubben så du får komma med. Kom därför på tisdag kväll. Jag lovar att du skall få ditt livs upplevelse. Du sa att du inte lyckades skaka herrarna, när du talade med dem om Jackson. Om du kommer skall jag skaka dem för dig. Jag skall få dem att morra som vargar. Du frågade bara ut dem om deras moral. Men då blir de bara ännu mera självbelåtna och överlägsna. Men jag skall hota deras penningpåsar. Det kommer att skaka dem ända ner i rötterna av deras primitiva naturer. Om du kan komma skall du få se grottmänniskor i aftondräkt morra och bitas över ett ben. Jag lovar dig ett härligt kattrakande och många upplysande kunskaper om djurets natur.

De har bjudit in mig för att slita sönder mig. Det är fröken Brentwoods idé. Hon avslöjade det klumpigt nog när hon inbjöd mig. Hon har roat dem på samma sätt förut. Det roar dem särskilt att ha omisstänksamma, snälla reformatorer som föreläsare. Fröken Brentwood tror att jag är mild som en kattunge och beskedlig och enfaldig som en ko. Jag skall inte förneka att jag hjälpte henne att få en sådan uppfattning. Hon var mycket trevande till att börja med, tills hon gissade att jag var alldeles ofarlig. Jag får ett vackert honorar – tvåhundrafemtio dollar – som det anstår en man som, trots att han är radikal, en gång varit uppställd som kandidat till guvernörsposten. Jag skall också ha aftondräkt. Det är påbjudet. Det har jag aldrig haft i hela mitt liv. Jag får väl hyra en frack någonstans. Men jag skulle göra mer än så för att få en chans att slåss med filomaterna.”

Klubben sammanträdde den kvällen hos – familjen Pertonwaithe. Man hade flyttat in extra stolar i den stora salongen och allt som allt måste det ha varit två hundra filomater som satt och lyssnade på Ernest. Det var verkligen samhällets herrar. Jag roade mig med att räkna ut hur stor förmögenhet som var samlad och kom fram till att det rörde sig om hundratals miljoner. Och ägarna tillhörde inte de sysslolösa rika. De var affärsmän som spelade en mycket aktiv roll, i det industriella och politiska livet.

Alla hade satt sig när fröken Brentwood kom in, följd av Ernest. Båda gick längst fram i rummet där han skulle tala. Han hade frack och med sina breda axlar och sitt kungliga huvud såg han ståtlig ut. Och så fanns det den där lilla omisskännliga skymten av klumpighet i hans rörelser. Jag tror nästan att jag kunde ha älskat honom bara för det. Och när jag såg på honom kände jag en stor glädje. Jag tyckte att jag åter kände pulsen i hans hand och beröringen av hans läppar. Jag var så stolt att jag kände att jag måste resa mig upp och ropa till de församlade: ”Han är min! Han har hållit mig i sina armar och jag, bara jag har fyllt hela hans själ så att han glömt sina många kungliga tankar!”

Längst framme i rummet presenterade fröken Brentwood honom för överste Van Gilbert. Jag förstod att översten skulle vara ordförande under kvällen. Överste Van Gilbert var en framstående bolagsadvokat och dessutom fantastiskt förmögen. Det minsta arvode han nedlät

sig att ta emot var hundratusen dollar. Han var en lagens mästare. Lagen var en marionett som han lekte med. Han formade den som lera, vred och vände den som ett kinesiskt puzzle till vilken form han ville. Till utseende och uttryckssätt var han gammaldags men i fråga om fantasi, kunskaper och uppfinningsförmåga var han lika ung som den senaste lagparagrafen. Sina första sporrar hade han vunnit när han ogiltigförklarade Shardwelltestamentet.¹ Hans arvode för denna bedrift var femhundratusen dollar. Sedan dess hade hans berömmelse stigit med raketfart. Han kallades ofta för Amerikas främste advokat – bolagsadvokat naturligtvis och ingen uppräknig av USA:s tre främsta advokater kunde ha uteslutit honom.

Han reste sig och presenterade Ernest med några få välvalda fraser som hade en lätt underton av ironi. Överste Van Gilbert anlog en lätt skämtsam ton då han introducerade ”den sociale reformatorn och medlemmen av arbetarklassen” och auditoriet log. Det gjorde mig rasande och jag såg på Ernest. Hans uppsyn retade mig ännu mera. Han föreföll inte alls bli sårad av den försåtliga ironin och han tycktes inte ens ha lagt märke till den. Han satt och såg snäll, menlös och sömning ut. Han verkade rent ut sagt enfaldig. Och under ett ögonblick flög den tanken genom min hjärna att han kände sig överväldigad av detta imponerande uppåd av makt och intelligens. Men sedan log jag. Han kunde inte lura mig. Men han lurade de andra precis som han hade lurat fröken Brentwood. Hon satt på en stol längst fram till höger och flera gånger vände hon sig mot än den ene än den andre av sina ”kolleger” och log gillande åt överstens ord.

Sedan överste Van Gilbert hade slutat reste sig Ernest och började tala. Han började med låg röst, tvekande och anspråklöst och uppenbart förlägen. Han talade om att han kom från arbetarklassen och om smutsen och eländet i sin barndomsmiljö där både kropp och själ svalt och led. Han skildrade sina ambitioner och ideal och sina föreställningar om det paradiset där överklassen levde. Han sade:

– Jag visste att däruppe ovanför mig fanns osjälviskhet, rena och ädla tankar och skarp intelligens. Jag visste allt detta därför att jag läste ”Seaside Library”-romaner² där alla män och kvinnor utom skurkarna och äventyrerskorna tänkte vackra tankar, talade ett ädelt språk och utförde ärofulla handlingar. Kort sagt, lika väl som jag accepterade solen, accepterade jag att ovanför mig fanns allt som var fint och ädelt och behagfullt, allt som gjorde livet behagligt och värdigt, allt som gjorde livet värt att leva och belönade människan för hennes arbete och lidande.

Han fortsatte att skildra sitt liv i fabriker, hur han lärde sig hovslagaryrket och hur han kom i kontakt med socialisterna. Bland dem, sade han, hade han funnit skarpa intellekt och briljanta huvuden. Han hade träffat evangeliets förkunnare, som hade avskedats därför att deras kristendom inte passade någon församling av Mammonsdyrkare, och professorer som inte hade stått ut med universitetens underkastelse under den härskande klassen. Socialisterna var revolutionärer, sade han, som kämpade för att omstörta det nuvarande irrationella samhället och av spillrorna bygga upp framtidens rationella samhälle. Han sade mycket mer som det skulle ta alltför lång tid att skriva ner, men jag skall aldrig glömma hur han beskrev livet

¹ Detta ogiltigförklarande av testamenten var en speciell företeelse vid denna tid. Med anhopandet av enorma förmögenheter blev det ett besvärligt problem att disponera dem efter ägarens död. Att upprätta testamenten och att ogiltigförklara dem blev kompletterande uppgifter liksom att tillverka defensiva och offensiva vapen. De skarpsinnigaste advokater tillkallades för att upprätta testamenten som inte skulle kunna ogiltigförklaras. Men dessa testamenten blev ständigt ogiltigförklarade och mycket ofta av samma advokater som hade satt upp dem. Men den förmögna klassen framhårdade inte desto mindre i sin tro att ett absolut säkert testamente kunde uppsättas och under generation efter generation jagade klienter och advokater efter denna illusion. Det var en företeelse som påminde om de medeltida alkemisternas jakt efter det universella lösningsmedlet.

² En egendomlig och förbryllande litteratur som gav arbetarklassen en ytterligt felaktig uppfattning om lättingarnas klass.

bland revolutionärerna. All tvekan hade nu försvunnit. Hans röst blev stark och fast och fick värme av glöden inom honom och i hans tankar. Han sade: ”Bland revolutionärerna fann jag också en varm tro på människan, brinnande idealism, beundransvärd oegennyttighet, offervillighet och martyrskap – alla människoandens hänförande egenskaper. Här var livet rent, ädelt och levande. Jag kom i beröring med stora andar som satte kropp och själ över dollar och cent och för vilka de utsvultna slumbarnens matta klagan betydde mer än den kommersiella expansionens och världsimperiernas pomp och ståt. Överallt såg jag ädla uppsåt och heroiska ansträngningar och mina dagar och nätter var solsken och stjärneskimmer, eld och dagg, och framför mina ögon lyste och flammade ständigt den heliga Graal, Kristi egen Graal, det varmt mänskliga som så länge hade lidit och misshandlats men som ändå slutligen skulle räddas och frälsas.”

Jag hade förut tyckt mig se honom förvandlad och nu stod han åter förvandlad framför mig. Hans panna strålade av det gudomliga inom honom och ännu klarare strålade hans ögon ur den strålgång som tycktes insvepa honom som i en mantel. Men de andra såg inte denna strålgång och jag antog att den berodde på de tårar av glädje och kärlek som fördunklade min syn. I varje fall var hr Wickson som satt bakom mig opåverkad för jag hörde hur han fnyste ”utopier”.¹ Ernest fortsatte och berättade hur han klättrade uppför samhällsstegen tills hans slutligen kom i kontakt med överklassen och stötte ihop med män i framskjutna positioner. Då sprack illusionerna och han beskrev denna missräkning på ett sätt som inte smickrade auditoriet. Han hade blivit förvånad över simpelheten. Livet visade sig inte vara fint och behagfullt. Han blev förskräckt över den självskhet han mötte och vad som hade förvånat honom ännu mer var frånvaron av intellektuellt liv. Han kom direkt från revolutionärerna och blev chockerad över den intellektuella undermåligheten hos herreklassen. Och trots deras praktfulla kyrkor och välbetalda präster hade han funnit överklassens män och kvinnor grovt materialistiska. Visserligen pladdrade de om små söta ideal och den lilla kära moralen, men trots detta pladder var den dominerande tonen i deras liv materialistisk. Och de saknade verklig moral – till exempel den moral som Kristus hade predikat men som inte längre förkunnades.

– Jag träffade män, sade han, som åberopade Fridsfurstens namn i sina förkastelsesdomar över kriget och som satte gevär i händerna på Pinkertonarna² för att de skulle skjuta ner strejkande i deras egna fabriker. Jag träffade män som var utom sig av indignation över brutaliteten i den professionella boxningen och som samtidigt deltog i förfälskningar av födoämnen som varje år dödade mer småbarn än den mordlystne Herodes dräpt.

Den ömtålige gentlemannen med det aristokratiska utseendet var en viljelös direktör och verktyg för ett bolag som i hemlighet plundrade änkor och faderlösa. En annan gentleman som samlade förstaupplagor och beskyddade litteraturen betalade mutor till en bredkäftad, svartmuskig kommunalboss. Redaktören som tog in annonser om patentmediciner i sin tidning kallade mig för en förbannad demagog därför att jag uppmanade honom att säga sanningen om patentmedicinerna³ i sin tidning.

¹ Människorna på den tiden var slavar under orden. Hur djupt de sjunkit i detta slaveri är obegripligt för oss. Det fanns en magi i orden som var starkare än trollkarlarnas besvärjelser. Deras sinnen var så kaotiska och förmörkade att uttalandet av ett enda ord kunde omintetgöra ett helt livs allvarliga forskning och tänkande. Ett sådant ord var adjektivet *utopisk*. Det räckte att uttala ordet för att fördöma varje plan på ekonomisk förbättring eller förnyelse, hur sund den än var. Stora befolkningsgrupper blev alldeles tokiga i sådana fraser som ”en ärlig dollar” och de som hittade på dem betraktades som genier.

² Ursprungligen privatdetektiver som emellertid snart blev avlönade soldater i kapitalisternas tjänst och slutligen oligarkins legotrupper.

³ Patentmediciner var patenterade förfälskningar men liksom medeltidens trollformler och avlat lurade de folket. Den enda skillnaden var att patentmedicinerna var skadligare och dyrare.

Gentlemannen som talade nyktert och allvarligt om idealismens skönhet och Guds godhet hade just bedragit sina kamrater i affärer. Kyrkans pelare som gav frikostiga bidrag till yttre missionen lät sina kvinnliga biträden arbeta tio timmar om dagen för svältlöner och uppmuntrade därigenom direkt prostitutionen. En annan som donerade pengar till professorer vid universiteten och lät bygga praktfulla kapell begick mened inför rätta för dollar och cent. Järnvägskungen bröt sitt ord som medborgare, gentleman och kristen när han medgav en hemlig fraktrabatt och det hände ofta. Senatorn var verktyg och slav och marionett åt en brutal och ouppfostrad partiboss,¹ och det var samma sak med guvernören och domaren i högsta domstolen, och alla tre hade fribiljetter på järnvägen. Men jag träffade också den smarte kapitalist som ägde partimaskinen, partibossen och järnvägarna och ställde ut fribiljetterna.

Så upptäckte jag att jag i stället för i paradiset befann mig i den kommersiella stenöknen. Jag fann ingenting annat än stupiditet, utom i affärer. Jag fann inget rent, ädelt eller levande, men många som var fulla av ruttonhet. Vad jag fann var fruktansvärd själviskhet och hjärtlöshet och en grov, glupskt praktiserad och praktisk materialism.

Ernest berättade mycket mer för dem om dem själva och om sin desillusion. Intellectuellt hade de tråkat ut honom, moraliskt och andligt hade de fått honom att må illa. Därför hade han varit glad att få återvända till sina revolutionärer, som var rena, ädla och levande, allt som kapitalisterna inte var.

– Och låt mig nu tala om revolutionen, sade han.

Men först måste jag säga att hans fruktansvärda kritik inte hade berört dem. Jag såg på deras ansikten att de kände sig oberörda och överlägsna inför hans anklagelser. Och jag kom ihåg vad han hade sagt mig att inga angrepp på deras moral kunde uppskaka dem. Men jag kunde se att hans djärva språk hade gjort intryck på fröken Brentwood. Hon verkade besvärad och orolig.

Ernest började med att beskriva revolutionsarmén och när han uppgav dess styrka (de socialistiska rösterna i olika länder) började auditoriet bli oroligt. De fick ett bekymrat drag i ansiktena och jag lade märke till hur deras läppar stramades till. Äntligen hade stridshandsken kastats. Han beskrev socialisternas internationella organisation som förenade Förenade staternas halvannan miljon med de tjugotre och en halv miljonerna i den övriga världen.

– En sådan revolutionsarmé, sade han, tjugofem miljoner stark är något som måste få härskarna och de härskande klasserna att hejda sig och tänka efter. Denna armés stridsrop är: Ingen pardon! Vi vill ha allt ni äger. Vi kommer inte att nöja oss med mindre än allt ni äger. Vi vill ha maktens tyglar och mänsklighetens öde i våra händer. Här är våra händer. Det är starka händer. Vi skall ta era regeringar, era palats, och all er furstliga lyx och sedan måste ni arbeta i ert anletes svett som bonden på åkern eller den utsvultne och förkrympte bokhållaren i era storstäder. Här är våra händer, det är starka händer.

Medan han talade sträckte han ut sina långa armar och hovslagarens händer öppnade och slöt sig som örnlör. Som han stod där var han en personifikation av arbetarklassens makt, med händerna utsträckta för att slita sönder och krossa auditoriet. Jag var medveten om att åhörarna nästan omärkligt ryggade tillbaka inför denna revolutionära uppenbarelse, påtaglig, mäktig och hotande. Det vill säga, det var kvinnorna som ryggade tillbaka och man såg fruktan i deras ansikten. Men inte männen. De tillhörde den aktiva sortens rika och de var stridslystna. Ett dovt mummel hördes under några ögonblick men dog sedan bort. Det var en

---

¹ Till och med så sent som 1912 levde fortfarande den stora massan av befolkningen i den tron att de styrde landet genom sina röster vid valen. I själva verket styrdes landet av vad som kallades partimaskiner. I början tog partibossarna betalt av de ledande kapitalisterna för sin lagstiftning men det dröjde inte länge förrän kapitalisterna insåg att det var billigare att själva äga partimaskinerna och betala partibossarna.

förelöpare till morrandet och jag skulle höra det många gånger den kvällen – detta läte som förrådde djuret i människan och hennes primitiva passioner. Och de var omedvetna om att de frambragt detta ljud. Det var hundkopplets morrande som uppkom alldeles omedvetet. Och då jag såg hårdheten i deras ansikten och kamplusten i deras ögon förstod jag att det inte skulle bli lätt att vrida herraväldet över världen ur deras händer.

Ernest fortsatte sitt anfall. Han förklarade att orsaken till att det fanns en och en halv miljon revolutionärer i USA var att kapitalisterna hade vanskött samhället. Han skisserade grottmänniskans och de nutida primitiva folkens ekonomiska villkor, påpekade att de varken ägde redskap eller maskiner och att deras produktionsförmåga därför var liten. Sedan tog han upp maskinernas och den sociala organisationens utveckling och visade att den civiliserade människans produktionsförmåga var tusen gånger så stor som vildens.

– Fem man kan producera bröd för tusen människor, sade han. En man kan tillverka bomullstyng för tvåhundra femtio personer, yllevoror för tre hundra och skor och kängor för tusen personer. Härav skulle man kunna dra slutsatsen att under en duglig ledning borde den moderna civiliserade människan ha det mycket bättre än grottmänniskan. Men har hon det? Låt oss se. I Förenta staterna i dag finns det femton miljoner människor som lever i fattigdom.¹ Och med fattigdom menas det tillstånd då arbetseffektiviteten inte kan hållas uppe på grund av brist på mat och lämpligt husrum. I Förenta staterna i dag finns det trots all er s. k. arbetslagstiftning tre miljoner barnarbetare.² På tolv år har deras antal fördubblats. Och i förbigående vill jag fråga er, ni samhällets ledare, varför ni inte har publicerat folkräknings-siffrorna från 1910? Och jag skall svara i ert ställe: ni var rädda. Siffrorna som påvisade nöden skulle ha påskyndat den revolution som nu förberedes.

– Men för att återgå till mina anklagelser. Om den moderna människans produktionsförmåga är tusen gånger så stor som grottmänniskans, varför finns det då i dag i Förenta staterna femton miljoner människor som inte har tillräckligt med mat och som bor i urusla bostäder? Varför finns det då tre miljoner barnarbetare i Förenta staterna? Det är ett faktum. Kapitalisterna har vanskött samhället. Inför dessa fakta, som vittnar om att den moderna människan lever sämre än grottmänniskan trots att hennes produktionsförmåga är tusen gånger så stor som grottmänniskans, kan man inte dra någon annan slutsats än att kapitalisterna har vanskött samhället, att ni, mina herrar, har misshushållat, att ni brottsligt och själviskt har vanskött samhället. Och denna anklagelse kan ni inte bemöta i kväll, ansikte mot ansikte, lika litet som hela er klass kan bemöta anklagelserna från en och en halv miljon revolutionärer i Förenta staterna. Ni kan inte svara. Jag uppmanar er att svara. Men jag vågar påstå att ni inte kommer att svara när jag slutat. På den punkten kommer ni att hålla tand för tunga, fast ni kommer att tala nog så mångordigt om andra ting.

– Ni har misslyckats med er förvaltning. Ni har gjort civilisationen till ett slakthus. Ni har varit blinda och snikna. Ni har stigit upp – som ni i dag kommer att stiga upp – i våra lagstiftande församlingar och skamlöst förklarat att det inte skulle bli några profiter om småbarnen inte fick arbeta. Tro inte att jag har hittat på det. Det finns upptecknat i protokollen. Ni har vaggat era samveten till sömns med pladder om vackra ideal och förnumstiga moraliseringar. Ni är feta av makt och rikedom och druckna av framgång. Och ni har inte större chans mot oss än drönarna, klumpade kring honungskakorna, när arbetsbina kastar sig över dem och gör slut på deras dästa liv. Ni har misslyckats med att sköta samhället och därför skall makten tas ifrån er. En och en halv miljon arbetare säger att de skall förmå de

¹ Robert Hunter skrev 1906 i en bok som han kallade "Fattigdom" att det vid den tiden fanns tio miljoner människor i Förenta staterna som levde i fattigdom.

² Enligt Förenta staternas folkräkningssiffror från 1900 (den sista folkräkning vars siffror publicerades) var antalet barnarbetare 1.752.187.

andra arbetarna att förena sig med dem och överta makten från er. Detta är revolutionen, mina herrar. Hejda den om ni kan.

Ernests röst genljöd en god stund i det stora rummet. Sedan hördes det dova mummel jag uppmärksammat förut och ett dussintal män reste sig och begärde ordet av överste Van Gilbert. Jag såg hur fröken Brentwoods axlar rörde sig konvulsiviskt och för ett ögonblick blev jag arg, ty jag trodde att hon skrattade åt Ernest. Men sedan upptäckte jag att det inte var skratt utan hysteri. Hon var skräckslagen över vad hon gjort då hon fört in denne rabulist i sin välsignade Filomatklubb.

Överste Van Gilbert lade inte märke till det dussintal män med upphetsade ansikten som försökte begära ordet av honom. Han såg själv mycket upphetsad ut. Han rusade upp, viftade med armarna och kunde till att börja med bara få fram osammanhängande ljud. Men sedan började orden rinna ur honom. Men det var inte ord som man kunnat vänta sig av en hundratusendollarsadvokat och det var ingen gammaldags talekonst.

– Felslut på felslut, ropade han. Aldrig i hela mitt liv har jag hört så många felaktigheter under en enda kort timme. Och dessutom, min unge man, måste jag tala om för er att ni inte har sagt något nytt. Jag har lärt mig allt det där i skolan innan ni var född. Jean Jacques Rousseau framlade er socialistiska teori för nästan två hundra år sedan. Tillbaka till jorden, ja visst! Återgång! Biologin visar det absurda i detta. Det har med rätta sagts att litet lärdom är en farlig sak och ni har verkligen gett exempel på det mer era tokiga teorier. Den ena felaktiga slutledningen efter den andra! Jag har aldrig i hela mitt liv mått så illa av så många falska slutledningar. Så mycket är era omogna generaliseringar och barnsliga resonemang värda!

Han knäppte föraktfullt med fingrarna och gick och satte sig. Damerna gav sitt gillande tillkänna med små utrop och männen med ett dovare mumlande. Av det dussintal män som begärt ordet började hälften tala på samma gång. Förvirringen och oordningen var obeskrivbar. Aldrig förr hade fru Pertonwaithes rymliga salong varit med om ett sådant spektakel. Detta var alltså de kallblodiga industrimagnaterna och samhällets härskare, dessa morrande och rytande vildar i aftondräkt. Ernest hade verkligen skakat upp dem när han sträckte ut sina händer efter deras penningpåsar, dessa händer som i deras ögon hade blivit de femtonhundratusen revolutionärernas händer.

Men Ernest tappade aldrig huvudet i någon situation. Innan överste Van Gilbert hade hunnit sätta sig var Ernest på benen och sprang fram.

– En i sänder! röt han åt dem med sina lungors hela kraft och hans röst dominerade larmet. Genom sin blotta personlighet fick han auditoriet att tystna.

– En i sänder, upprepade han lugnare. Låt mig först svara överste Van Gilbert. Sedan kan de övriga yttra sig – men en i sänder, kom ihåg det. Det är ingen fotbollsplan det här.

– Vad er beträffar, fortsatte han och vände sig till överste Van Gilbert, så har ni inte svarat på något jag sagt. Ni har bara gjort några upphetsade och tvärsäkra påståenden om min andliga kaliber. Ert sätt kan kanske vara till nytta för er i era affärer, men ni kan inte tala till mig på det sättet. Jag är inte en arbetare med mössan i handen som ber om löneförhöjning eller att ni skall skydda mig mot maskinen som jag sköter. Ni kan inte vara tvärsäker när ni har med mig att göra. Spara det till era löneslavar. De vågar inte svara er därför att ni bestämmer över deras uppehälle och deras liv.

Vad beträffar det där återvändandet till naturen, som ni säger att ni lärt i skolan innan jag var född, så tillåt mig påpeka att ni inte tycks ha lärt något alls sedan dess. Socialismen har inget mer att göra med naturtillståndet än differentialkalkylen med bibelstudium. Jag har sagt att er

klass är enfaldig när det gäller allt utom affärer, och ni har på ett lysande sätt exemplifierat mitt påstående.

Denna fruktansvärda upptuktelse av fröken Brentwoods hundratusendollarsadvokat blev för mycket för hennes nerver. Hon blev våldsamt hysterisk och hon hjälptes skrattande och gråtande ut ur rummet. Det var lika bra det, för det skulle bli än värre.

– Tro inte att jag har hittat på det, fortsatte Ernest när uppståndelsen hade lagt sig. Era egna auktoriteter kommer att samstämmigt bevisa att ni är enfaldiga. Era egna lejda lärda kan berätta för er att ni har fel. Gå till er ödmjukaste lilla extralärare i sociologi och fråga honom vad som är skillnaden mellan Rousseaus teori om återvändandet till naturen och socialismen. Fråga era mest framstående ortodoxt borgerliga nationalekonomer och sociologer, läs igenom varenda bok i detta ämne som finns på de av er understödda biblioteken, och överallt kommer svaret att bli att det inte finns något överensstämmande i återvändandet till naturen och socialismen. Tvärtom kommer det enhälliga svaret att bli att återvändandet till naturen och socialismen är diametralt motsatta varandra. Som jag sa behöver ni inte lita på mina ord. Det finns svart på vitt på er enfald i era egna böcker som ni aldrig läser. Och vad er enfald beträffar så är ni bara typisk för er klass.

– Ni känner till lagen och affärslivet, överste Van Gilbert. Ni känner till hur man skall vara bolagen till tjänst och öka utdelningarna genom att vränga lagen. Det är bra, men håll er till det område där ni är mästare. Ni är en mycket bra advokat men en dålig historiker, ni vet ingenting om sociologi och er biologi är samtida med Plinius’.

Överste Van Gilbert vred sig i sin stol. Det var fullkomligt tyst i rummet. Alla satt fascinerade, eller kanske snarare paralyserade. En sådan fruktansvärd behandling av den store överste Van Gilbert var något oerhört som ingen kunnat drömma om eller föreställa sig – den store överste Van Gilberts domarna darrade för när han reste sig i domstolen. Men Ernest gav aldrig pardon åt en fiende.

– Detta är naturligtvis ingen speciell anmärkning mot er, sade Ernest. Var och en har sitt yrke. Men om ni håller er till ert fack skall jag hålla mig till mitt. Ni har specialiserat er. När det gäller er kännedom om lagen och lagens kryphål eller när det gäller att stifta nya lagar till förmån för tjuvbolagen ligger jag i stoftet vid era fötter. Men när det gäller samhällsvetenskapen – mitt fack – ligger ni i smutsen vid mina fötter. Kom ihåg det. Kom också ihåg att er lag är en dagslända och att er kunskap bara gäller en dagslända. Därför är era dogmatiska påståenden och lättvindiga generaliseringar i historiska och samhällsvetenskapliga ting inte värda den andedräkt ni ödslar på dem.

Ernest gjorde en kort paus och såg tankfullt på honom, lade märke till hans mörka ansikte som var förvridet av ilska, hans flämtande andedräkt och såg hur han vred sig i stolen och hur hans smala vita händer nervöst knöts och öppnade sig.

– Men det verkar som ni har luft kvar och jag skall ge er en chans att använda den. Jag anklagar er klass. Visa mig att min anklagelse är felaktig. Jag påvisade den moderna människans eländiga villkor – tre miljoner barnslavar i Förenta staterna utan vilkas arbete ingen profit skulle vara möjlig, och femton miljoner undernärda, illa klädda människor i urusla bostäder. Jag påpekade att den moderna människans produktionsförmåga tack vare samhällsorganisationen och industrialiseringen var tusen gånger så stor som grottmänniskans. Och jag konstaterade att utifrån dessa bägge premisser kunde man inte dra någon annan slutsats än att kapitalisterna hade vanskött samhället. Detta var min anklagelse och jag har speciellt och utförligt uppmanat er att bemöta den. Jag gick ännu längre. Jag förutsade att ni inte skulle svara. Det återstår för er att slå sönder min profetia. Ni påstod att jag drog felaktiga

slutsatser. Bevisa det, överste Van Gilbert. Bemöt den anklagelse som jag och mina femtonhundrausen kamrater har riktat mot er och er klass.

Överste Van Gilbert glömde alldeles bort att han presiderade och att han bort låta dem som begärt ordet få det. Han rusade upp, fäktade med armarna, lät sin vältalighet och självbehärskning fara för alla vindar och skällde ömsom ut Ernest för hans ungdom och demagogi och angrep ömsom häftigt arbetarklassen och bredde ut sig över dess ineffektivitet och värdelöshet.

– För att vara advokat är ni den svåraste människa att få att hålla sig till saken som jag nånsin träffat, började Ernest sitt svar på hans utfall. Min ungdom har inget att göra med vad jag har yttrat, lika litet som arbetarklassens värdelöshet har det. Jag anklagar kapitalisterna för att ha vanskött samhället. Ni har inte svarat på det. Ni har inte ens gjort något försök att svara. Varför? Är det därför att ni inte har något svar? Ni är ledare för hela detta auditorium. Alla här utom jag hänger vid era läppar i väntan på detta svar. De gör det därför att de inte själva kan svara. Som jag sagt, så vet jag själv att ni inte kan svara och att ni inte ens vill göra ett försök att svara.

– Detta är outhärdligt, utropade överste Van Gilbert. Det är en skymf!

– Att ni inte svarar är outhärdligt, svarade Ernest allvarligt. Och ingen människa kan förolämpas intellektuellt. Skymfen är till själva sin natur emotionell. Ta er samman. Ge mig ett intelligent svar på min anklagelse om att kapitalisterna har vanskött samhället.

Överste Van Gilbert satt tyst med ett buttert, överlägset uttryck i ansiktet, som en man som inte vill byta ord med en bandit.

– Var inte nerslagen, sade Ernest. Trösta er med att ingen av er klass ännu har bemött denna anklagelse. Han vände sig till dem som hade begärt ordet. – Och nu är det er tur. Gefyr och glöm inte att jag härmed uppmanar er att komma med de svar som överste Van Gilbert inte kunnat ge.

Det skulle vara omöjligt för mig att skriva om allt vad som sades i diskussionen. Jag hade aldrig förut haft en aning om hur mycket som kunde sägas på tre korta timmar. I varje fall var det en härlig kamp. Ju mer upphetsade Ernests motståndare blev desto mer sökte han avsiktligt upphetsa dem. Han ägde ett encyklopediskt vetande och satte in eleganta florettstötter med ett ord eller en fras. Han påpekade deras brist på logik. Det där var en falsk slutledning och den slutsatsen hade inget samband med premisserna, och den och den premissen var bedräglig därför att den i sig inneslöt den slutsats som skulle bevisas. Detta var felaktigt, detta ett antagande och detta ett påstående som stod i strid mot erkända sanningar som kunde återfinnas i alla handböcker.

Och så fortsatte det. Ibland bytte han ut floretten mot en klubba och drämde till deras resonemang till höger och vänster. Och hela tiden begärde han fakta och vägrade att diskutera teorier. Och hans fakta blev deras Waterloo. När de angrep arbetarklassen replikerade han alltid: ”Grytan säger att kitteln är svart. Detta är inget försvar för att ni själva är smutsiga.” Och till varenda en sade han: ”Varför har ni inte bemött anklagelsen att er klass har vanskött samhället? Ni har talat om andra saker och om saker som angår andra saker men ni har inte svarat på denna fråga. Beror det på att ni inte har något svar?”

Mot slutet av diskussionen talade hr Wickson. Han var den ende som var lugn och Ernest behandlade honom med en respekt som han inte visat de andra.

– Det behövs inget svar, sade hr Wickson långsamt och begrundande. Jag har lyssnat på diskussionen med förvåning och avsmak. Jag är utledsen på er, mina herrar, som tillhör min klass. Ni har uppfört er som barnsliga skolpojkar när ni dragit in etik och den ordinära

politikerns demagogi i en sån här diskussion. Ni har blivit överlistade och utklassade. Ni har varit mycket pratsamma men allt ni åstadkommit är bara sladder. Ni har surrat som myggor kring en björn. Mina herrar, där står björnen, han pekade på Ernest, och ert surrande har bara kittlat honom i öronen.

– Men tro mig, situationen är allvarlig. Den här björnen har i kväll sträckt ut sina ramar för att krossa oss. Han har sagt att det finns en och en halv miljon revolutionärer i Förenta staterna. Och det är ett faktum. Han har sagt att de har för avsikt att beröva oss regeringsmakten, våra palats och vår furstliga lyx. Det är också ett faktum. En stor förändring håller på att äga rum i samhället, men händelsevis behöver det inte vara den förändring som björnen förutsäger. Björnen har sagt att han skall krossa oss, men tänk om vi krossar björnen?

Det dova mumlet hördes igen i det stora rummet och åhörarna nickade bifall till varandra. Deras ansikten hade blivit hårda. Det var tydligt att dessa män skulle kämpa.

– Men vi krossar inte björnen genom att surra, fortsatte hr Wickson lugnt och lidelsefritt. Vi skall jaga björnen. Vi skall inte svara björnen med ord. Vårt svar skall stöpas i bly. Vi sitter vid makten, det kan ingen förneka. Och genom den makten skall vi hålla oss kvar vid makten.

Han vände sig plötsligt mot Ernest. Ögonblicket var dramatiskt.

– Detta är alltså vårt svar. Vi har inga ord att spilla på er. När ni sträcker ut era omskrutna starka händer efter våra palats och vårt välstånd skall vi visa er vad som menas med styrka. Under granatkrevader och bombregn och kulsprutornas knatter skall vi ge er vårt svar.¹ Vi skall krossa er revolutionärer under våra fötter och trampa på era ansikten. Världen är vår, vi är dess herrar, och vår skall den förbli. Vad beträffar arbetarhorderna har de krälat i stoftet sedan historiens begynnelse, och jag har läst min historia rätt. Och i stoftet skall de stanna så länge jag och de mina och de som kommer efter oss har makten. Där har ni ordet, det konungliga ordet – makt. Inte Gud eller Mammon utan Makt. Upprepa det tills det gör ont i er tunga. Makt!

– Jag har fått mitt svar, sade Ernest lugnt. Det är det enda svar som kunde ges. Makt. Det är vad vi i arbetarklassen också predikar. Vi vet, och vi har bitter erfarenhet, att ingen vädjan till rätt, rättvisa eller humanitet någonsin kan röra er. Era hjärtan är lika hårda som era hälar varmed ni trampar på de fattigas ansikten. Därför har vi predikat makt. Genom våra röster på valdagen skall vi ta regeringsmakten från er...

– Men antag att ni får en överväldigande majoritet vid valen, avbröt hr Wickson, och vi vägrar att överlämna makten till er sedan ni erövrat den vid valurnorna?

– Det har vi också tänkt på, svarade Ernest. Och vi skall ge er vårt svar i bly. Ni har utropat makten till ordens konung. Utmärkt. Det skall bli makt. Och ni frågar oss vad vi skall göra den dag då vi vinner seger vid valurnorna och ni vägrar att till oss överlämna makten som vi konstitutionellt och fredligt har erövrat – den dagen, säger jag, skall vi svara er under dånet från granatkrevader och med kulsprutornas knatter.

Ni kan inte undkomma oss. Det är riktigt att ni läst historien rätt. Det är sant att arbetarna sedan historiens gryning krälat i stoftet. Och det är lika sant att så länge ni och era efterkommande sitter vid makten kommer arbetarna att få vara kvar i dyn. Det är jag överens om. Jag är med om allt ni har sagt. Makten kommer att vara enväldshärskare, som den alltid har varit. Det är klasskampen. Men precis som er klass störtade den feodala adeln, så skall den störtas av min klass, arbetarklassen. Om ni läser er biologi och sociologi lika klarsynt som ni

¹ För att visa tankegången skall vi citera följande definition ur "Cynikernas ordbok", som skrevs 1906 av en visa Ambrose Bierce, en öppen och övertygad misantrop från den tiden: "Granat. s. Ett argument som framtiden förbereder som svar på den amerikanska socialismens krav."

läst historien kommer ni att förstå att detta slut är oundvikligt. Det betyder inget om det kommer att ta ett år, tio år eller tusen år – er klass kommer att störtas. Och det kommer att ske med makt. Vi i arbetarhorderna har så länge begrundat det ordet att det ständigt ljuder inom oss. Makt. Det är ett konungsligt ord.

Och så slutade kvällen med Filomaterna.

Kapitel 6: Skuggor över vägen

Det var ungefär vid denna tid som förebuden om kommande händelser började dyka upp allt oftare. Ernest hade redan frågat pappa om det var så förståndigt av honom att bjuda hem socialister och arbetarledare och att öppet delta i socialistiska möten. Men pappa hade bara skrattat åt hans betänkligheter. Vad mig själv beträffar lärde jag mig mycket av dessa kontakter med arbetarklassens ledare och ideologer. Jag såg sköldens andra sida. Jag glädde mig åt den osjälviskhet och den upphöjda idealism jag mötte, men jag blev förskräckt över den ofantliga filosofiska och vetenskapliga litteratur som socialismen hade att bjuda. Jag lärde snabbt men inte tillräckligt snabbt för att inse faran i vår situation.

Det kom varnande förebud men jag brydde mig inte om dem. Så till exempel utövade fru Pertonwaithe och fru Wickson ett fantastiskt socialt inflytande i universitetsstaden och de spred ut ett rykte att jag var en alltför framåt och självsäker ung kvinna med en obehaglig böjelse för publicitet och för att blanda mig i andra personers affärer. Detta ansåg jag helt naturligt med tanke på den roll jag spelat i Jacksonaffären. Men jag underskattade den verkan som ett sådant rykte, utspritt av två så mäktiga sociala smakdomare, kunde åstadkomma.

Visserligen lade jag märke till en viss överlägsen attityd hos mina bekanta men jag trodde att det berodde på det allmänna ogillande som rådde i mina kretsar på grund av mitt tilltänkta giftermål med Ernest. Det var först en tid efteråt som Ernest klart påvisade för mig att denna inställning hos min klass var allt annat än spontan och att bakom den fanns en sammansvärjning.

– Du har öppnat ditt hus för en klassfiende, sade han. Och inte bara ditt hus, du har gett din kärlek och dig själv. Det är klassförräderi. Tro inte att du undgår ditt straff.

Men det var före detta som min far kom hem en kväll då Ernest var hos mig, och vi kunde se att han var uppretad – filosofiskt retad. Han var sällan riktigt arg men han tillät sig en viss grad av behärskad ilska. Han kallade det för nervmedicin, och vi kunde se att han var märkbart irriterad när han kom in i rummet.

– Vad säger ni om det här då, frågade han. Jag har ätit lunch med Wilcox i dag.

Wilcox var den överårige universitetsrektorn, vars åderförkalkade hjärna var full av tankegångar som var på modet på 1870-talet och som han sedan aldrig brytt sig om att revidera.

– Jag var bjuden, sade pappa, han hade skickat efter mig. Han gjorde en paus och vi väntade.

– Ja mycket artigt naturligtvis, men jag fick en tillrättavisning. Han tillrättavisade mig, den gamle mumien!

– Jag kan slå vad om att jag vet vad han tillrättavisade er för, sade Ernest.

– Du får gissa tre gånger men du kommer inte att lyckas i alla fall, skrattade pappa.

– Det räcker med en gissning, svarade Ernest. Och det är inte fråga om någon gissning. Det är en slutledning. Ni fick en tillrättavisning för ert privata liv.

– Alldeles riktigt, utropade pappa. Hur kunde du gissa det?

- Jag visste att det skulle komma. Jag har varnat er förut.
  - Ja det har du gjort, sade pappa betänksamt. Men jag kunde inte tro det. I varje fall är det ett mycket starkt bevis för vad jag påstår i min bok.
  - Det är ingenting mot vad som kommer att ske, fortsatte Ernest, om ni fortsätter att ta emot alla dessa socialister och radikaler av alla sorter i ert hus – mig själv inbegripen.
  - Precis vad gubben Wilcox sa. Förutom allt annat. Han sa att det var bevis på dålig smak och i varje fall fullständigt gagnlöst och inte i överensstämmelse med universitetets traditioner. Han sa mycket mer i samma svävande stil och jag kunde inte få ur honom något preciserat. Jag gjorde det rätt besvärligt för honom och han upprepade bara samma saker och sade hur mycket han högaktade mig och hur hela världen högaktade mig som vetenskapsman. Det var inte så angenämt för honom. Jag kunde se att han inte tyckte om det.
  - Han handlade inte av fri vilja, sade Ernest. Det är inte så lätt att bära fotbojor behagfullt.¹
  - Ja, så mycket fick jag ur honom. Han sa att universitetet i år behöver mycket mer pengar än staten beviljar och att dessa pengar måste komma från förmögna personer, som ju måste bli sårade om universitetet avviker från sitt höga ideal att förutsättningslöst söka sanningen. När jag försökte få honom att förklara vad mitt privata liv hade att göra med universitetets avvikelser från sitt höga ideal, erbjöd han mig två års tjänstledighet med full lön – i Europa där jag kunde rekreera mig och forska. Jag kunde naturligtvis inte anta detta erbjudande under dessa förhållanden.
  - Det hade varit mycket bättre om ni gjort det, sade Ernest allvarligt.
  - Det var ett mutförsök, protesterade pappa, och Ernest nickade.
  - Den gamle narren sa också att det gick en massa kafferepsskvaller om att min dotter sågs ute med en så okänd person som du, och att det inte överensstämde med god ton och värdighet i universitetskretsar. Det var inte så att han personligen hade något emot det – å nej – men det pratades och jag borde förstå...
- Ernest funderade några ögonblick och sade sedan mycket allvarligt och med en underton av vrede:
- Det ligger mer bakom detta än bara ett universitetsideal. Det är någon som utövat påtryckning på rektor Wilcox.
  - Tror du det, frågade pappa men han verkade snarare intresserad än skrämmd.
  - Jag skulle gärna vilja delge er den dimmiga föreställning som håller på att utforma sig inom mig, sade Ernest. Aldrig förut i världshistorien har samhället befunnit sig i ett sådant fruktansvärt upplösningstillstånd som nu. De snabba förändringarna i vårt industriella system förorsakar lika snabba förändringar i vår religiösa, politiska och sociala struktur. En osynlig och fruktansvärd revolution äger rum i samhällets struktur. Man kan bara förnimma det dunkelt, men det ligger i luften nu, i dag. Man kan se konturerna av väldiga, obestämda och fruktansvärda ting. Mina tankar ryggas tillbaka för vad det kan utkristalliseras till. Ni hörde Wickson tala härom kvällen. Bakom hans ord fanns samma namnlösa, formlösa ting som jag har en förkänsla av. Han hade liksom en undermedveten oro för vad som skall hända.
  - Du menar ...? började pappa men hejdade sig.

---

¹ Fotbojor – de afrikanska slavarna bar fotbojor liksom straffångarna. Det dröjde fram till Mänsklighetens Broderskap innan fotbojor kom ur bruk.

– Jag menar att en skugga av något kolossalt och hotande redan nu börjar falla över landet.¹ Kalla det för skuggan av en oligarki om ni vill, närmare kan jag inte komma. Jag vågar inte tänka på det. Men vad jag ville säga var detta: Ni befinner er i en farlig situation, en fara som jag möjligen överdriver därför att jag inte har något klart begrepp om den. Lyd mitt råd och ta tjänstledigt.

– Men det skulle vara fejt, protesterade min far.

– Inte alls. Ni är en gammal man. Ni har gjort ert arbete, ett stort arbete. Låt de unga och starka kämpa nu. Vi unga har vårt arbete framför oss. Avis kommer att stå vid min sida under det som skall komma. Hon kommer att bli er representant på slagfältet.

– Men de kan inte göra mig något ont, invände min far. Gudskelov är jag oberoende. Jag försäkrar dig att jag mycket väl vet hur fruktansvärt de kan förfölja en professor som är ekonomiskt beroende av sitt universitet. Men jag är oberoende. Jag har inte varit professor för lörens skull. Jag kan klara mig utmärkt på mina egna inkomster, och lönen är ju allt de kan ta ifrån mig.

– Men ni förstår inte, sade Ernest. Om allt jag fruktar kommer att inträffa, kan era privata inkomster och ert kapital tas ifrån er lika lätt som er lön.

Pappa var tyst under några minuter. Han tänkte intensivt och jag såg hur ett uttryck av beslutsamhet kom över hans ansikte. Slutligen sade han:

– Jag skall inte ta tjänstledigt. Han tystnade igen. Jag skall fortsätta att skriva på min bok.² Du kanske har rätt, men vare sig du har rätt eller fel skall jag stanna på min post.

– All right, sade Ernest. Ni är inne på samma väg som biskop Morehouse och går mot samma katastrof. Ni kommer bägge att bli proletärer till sist.

Samtalet kom nu in på biskopen och vi bad Ernest förklara vad han hade gjort med honom.

– Han är själssjuk av den resa genom helvetet som jag lät honom göra. Jag tog med honom till några fabriksarbetares hem. Jag visade honom de mänskliga vrak som industrin har kastat ut på gatan och han lyssnade på deras berättelser om sina liv. Jag tog med honom genom San Franciscos slumkvarter och han upptäckte en djupare orsak till alkoholism, prostitution och kriminalitet än medfödd lastbarhet. Han är mycket sjuk och alldeles utom sig. Han är alltför etisk, och har blivit alltför upprörd. Och som vanligt är han opraktisk. Han är uppe i det blå och har alla möjliga idealistiska planer på att missionera bland s. k. bildade. Han känner det som sin bjudande plikt att återuppväcka kyrkans gamla anda och predika dess budskap för herrarna. Han är överspänd. Förre eller senare kommer han med ett utbrott och då blir det katastrof. Vilken form det kommer att få vet jag inte. Han är en renhjärtad exalterad själ, men han är så opraktisk. Jag har inget grepp om honom och kan inte få honom att hålla sig på

¹ Det fanns män även före Everhard, som fastän de inte i likhet med honom förstod innebörden, uppfångade vissa drag av denna skugga. John C. Calhoun sade: "En makt har uppstått som är större än folket självt och som består av många olika mäktiga intressen sammanhållna av de stora överskotten i bankerna". Och den store humanisten Abraham Lincoln sade strax innan han mördades: "Jag ser en kris närma sig och den oroar mig och får mig att darra för mitt lands säkerhet ... Bolagen har skapat sig kungatroner, korruptionen kommer att breda ut sig på samhällets höjder och de ekonomiska intressena kommer att försöka befästa sin makt genom att spela på folkets fördomar till dess förmögenheten blir samlad på några få händer och Republiken går under."

² Denna bok "Ekonomi och uppfostran" publicerades samma år. Det finns tre exemplar kvar av den, två i Ardis och ett i Asgard. Den behandlar detaljerat universitetens och skolornas beroende av den då härskande ordningen, nämligen kapitalismen. Den var en logisk och förkrossande anklagelse mot hela uppfostringssystemet som fick studenterna att bara omfatta sådana idéer vilka var gynnsamma för den kapitalistiska regimen, och som undertryckte alla idéer som var fientliga mot det rådande systemet. Boken väckte ett våldsamt uppseende och konfiskerades genast av oligarkin.

jorden. Han rusar raka vägen till sitt Getsemane, och sedan blir han korsfäst. Sådana upphöjda själar är skapade för korset.

– Och du själv, frågade jag, men under mitt leende låg allvar och ångest.

– Nej, inte jag, skrattade han tillbaka. Jag kan bli avrättad eller mördad, men jag kommer aldrig att bli korsfäst. Därtill håller jag mig för fast och envist på jorden.

– Men varför måste du få biskopen korsfäst, frågade jag. Du kan inte neka till att du är orsaken till det.

– Varför skulle jag lämna hans själ i lugn och ro när det finns miljoner som trälar och har det svårt, frågade han tillbaka.

– Varför rådde du då pappa att ta tjänstledigt?

– Därför att jag inte är en ren och exalterad själ, blev svaret. Därför att jag är tung och slö och självisk. Därför att jag älskar dig och med Bibelns Ruth säger: Ditt folk är mitt folk. Och vad biskopen beträffar har han ingen dotter. Och för övrigt, hur litet den än kan uträtta så kommer hans lilla klagan att betyda något för revolutionen, och varje minsta bidrag är värdefullt.

Jag kunde inte hålla med Ernest. Jag kände väl till biskopens ädla karaktär och jag kunde inte fatta att hans vädjan om rättfärdighet inte skulle gälla för mer än en liten klagan. Men jag förstod ännu inte livets hårda fakta lika bra som Ernest. Han såg klart att biskopens stora själ inte skulle vara till något gagn, vilket de kommande händelserna snart skulle visa mig också.

Några dagar efteråt berättade Ernest, som om det var fråga om en god historia, att regeringen hade erbjudit honom att bli chef för Förenta staternas yrkesinspektion. Jag blev överlycklig. Lönen var jämförelsevis stor och vi skulle kunna gifta oss. Och dessutom passade arbetet Ernest och i min ömtåliga stolthet över honom ansåg jag att detta anbud var ett erkännande av hans duglighet.

Men då upptäckte jag den där glimten i hans ögon. Han skrattade åt mig.

– Du tänker väl inte ... säga nej, frågade jag ängsligt.

– Det är ett mutförsök, sade han. Bakom det finns Wicksons skickliga hand och bakom honom ännu mäktigare män. Det är ett gammalt trick – lika gammalt som klasskampen – att stjäla arbetarklassens ledare. Stackars bedragna arbetarklass! Om du bara visste hur många av dess ledare som köpts på liknande sätt tidigare. Det är billigare – mycket billigare – att köpa en general än att slåss mot honom och hela hans armé. Det fanns till exempel – men jag skall inte nämna några namn. Det är bittert som det är ändå. Kära du, jag är ju arbetarledare. Jag kan inte sälja mig. Om inte för annat så för minnet av min stackars gamle far och hur han arbetade ihjäl sig.

Tårarna kom i min store starke hjältes ögon. Han kunde aldrig förlåta att hans far blivit fördärvad – de smutsiga lögnen och snatterier han tvingats till för att skaffa bröd åt sina barn.

– Min far var en god människa, sade Ernest en gång till mig. Han hade en god själ men den blev förvriden, stympad och förslöad av hans eländiga liv. Hans herrar gjorde honom till ett utslitet djur, de svinen. Han kunde ha levat i dag som din far. Han hade en god hälsa. Men han fångades in i grottekvarnen och arbetade ihjäl sig – för andras profiter. Tänk på det. För andras profiter – hans blod förvandlades till lyxsupéer och juvelprydda smycken eller liknande sinnesretningar för parasiterna och lättingarna, hans herrar, de odjuret.

Kapitel 7: Biskopens vision

”Det är inget att göra åt biskopen”, skrev Ernest till mig. ”Han svävar ständigt i det blå. I kväll skall han börja rätta till vår eländiga värld. Han skall avge sitt budskap. Han har sagt det till mig och jag kan inte avråda honom. Han skall sitta ordförande i I. P. H. i kväll och tänker avge sitt budskap i sitt inledningsanförande.

Vill du följa med mig? Naturligtvis blir det fiasko för honom. Det kommer att krossa ditt hjärta – och hans också, men det kommer att bli en utomordentligt nyttig lektion för dig. Du vet, älskade, hur stolt jag är därför att du älskar mig. Men just därför vill jag att du skall känna mitt fulla värde. Jag vill i dina ögon i någon mån gottgöra min ovärdighet. Och därför fordrar min stolthet att du skall förstå att jag tänker korrekt och riktigt. Mina åsikter är hårda och brutala, men att en så ädel själ som biskopens är värdelös, skall visa dig att en sådan hårdhet är nödvändig. Kom i kväll. Hur sorgliga kvällens händelser än kommer att bli så känner jag att de kommer att föra oss ännu närmare samman.”

I. P. H.¹ höll den kvällen sitt sammanträde i San Francisco². Detta möte hade sammankallats för att man skulle diskutera den allmänna sedeslösheten och botemedlen mot den. Biskop Morehouse presiderade. Han var mycket nervös där han satt uppe på estraden och jag såg vilken högsänning han befann sig i. Bredvid honom satt biskop Dickinson, H. H. Jones, dekanus vid den teologiska fakulteten vid Californiens universitet, fröken W. Hurd, framstående välgörenhetstjänst, Philip Ward, den lika framstående filantropen, och åtskilliga mindre ljus på moralens och välgörenhetens område. Biskop Morehouse reste sig och började tvärt:

– Jag satt i min vagn och åkte genom gatorna. Det var sent på kvällen. Då och då såg jag ut genom rutorna och plötsligt öppnades mina ögon och jag såg saker och ting som de verkligen är. Först betäckte jag mina ögon med mina händer för att utestänga den fruktansvärda synen och sedan kom denna fråga till mig i mörkret: Vad skall jag göra? Vad skall jag göra? En stund senare kom frågan i en annan form: Vad skulle Mästaren göra? Och vid denna fråga var det som ett stort ljus hade uppfyllt platsen och jag såg min plikt lika klart som Saulus såg sin på vägen till Damaskus.

Jag stannade vagnen, steg ur och övertalade efter några minuters samtal två av de prostituerade kvinnorna att stiga upp i vagnen tillsammans med mig. Om Jesus hade rätt, så var dessa två olyckliga mina systrar och det enda hoppet om deras bättring fanns i min tillgivenhet och barmhärtighet.

Jag bor i ett av San Franciscos vackraste kvarter. Huset jag bor i kostar hundratusen dollar och möblerna, böckerna och konstverken kostar mycket mer. Huset är en herrgård, nej ett palats där det finns många tjänare. Jag har aldrig vetat vad palats tjänade till. Jag hade trott att man skulle bo i dem. Men nu visste jag. Jag tog med mig de bägge kvinnorna från gatan in i palatset och de skall stanna hos mig. Jag hoppas kunna fylla vartenda rum i mitt palats med sådana systrar.

Auditoriet hade blivit allt mer och mer oroligt och de som satt på estraden verkade allt mer och mer förvånade och förskräckta. Biskop Dickinson reste sig och lämnade estraden och möteslokalen med ett uttryck av vämjelse. Men biskop Morehouse fortsatte, glömsk av allt och alla och med ögonen fyllda av sin vision.

¹ Man har inte kunnat tyda dessa initialer.

² Det var bara några minuters väg med färja från Berkeley till San Francisco. Dessa städer och de andra i San Franciscobukten utgjorde praktiskt taget ett enda samhälle.

– Å, systrar och bröder, i denna min handling finner jag lösningen på alla mina svårigheter. Jag visste inte vad vagnar var till för, men nu vet jag. De är till för att forsla de svaga, de sjuka och de ålderstigna, de är gjorda för att man skall visa dem heder som till och med har förlorat sin skamkänsla.

Jag visste inte vad palats var till för, men nu har jag funnit användning för dem. Kyrkans palats borde vara sjukhus och vårdplatser för dem som har stupat vid väggkanten och håller på att förgås.

Han gjorde en lång paus, tydligen överväldigad av sin tanke och nervös för hur han bäst skulle uttrycka den.

– Jag är inte lämpad, kära bröder, att tala till er om moral. Jag har levat i skam och hyckleri alltför länge för att kunna hjälpa andra. Men vad jag gjorde mot dessa kvinnor, dessa mina systrar, har visat mig att den smala vägen är lätt att finna. För dem som tror på Jesus och hans evangelium kan det inte finnas något annat än kärlek mellan människorna. Kärleken ensam är starkare än synden – starkare än döden. Jag säger därför till de rika bland eder att det är er plikt att göra som jag gjort och gör. Må var och en av er som kan ta hem en tjuv och behandla honom som en broder, en olycklig och behandla henne som sin syster, och San Francisco kommer inte att behöva polis och magistrat. Fängelserna kommer att förvandlas till sjukhus och brottslingarna kommer att försvinna med brotten.

Vi måste ge oss själva och inte allenast våra pengar. Vi måste göra som Kristus gjorde, det är kyrkans budskap i dag. Vi har förirrat oss långt från Mästarens lära. Vi håller på att dö i våra köttgrytor. Vi har satt Mammon i Kristi ställe. Jag har här en dikt som säger allt. Jag skulle gärna vilja läsa upp den för er. Den är skriven av en förvillad ande som dock såg klart.¹ Den får inte missuppfattas som ett angrepp på katolska kyrkan. Den är ett angrepp mot alla kyrkor, mot pompen och ståten i alla kyrkor som har lämnat Mästarens väg och utestängt hans lamm. Så här lyder den:

”Kupolen fylls av silverlurens ljud,
På piazzan ödmjukt knäböjt folket låg,
Och buren högt i palankin jag såg
Roms höge herre som en mäktig gud.

Som präst han bär en dräkt så vit som skum,
Som kung av purpur han omhöljd är.
På hjässan han tredubbel mitra bär.
Till Vatikanen påven förs – giv rum.

Mitt hjärta flög långt över tid och land,
Till vandraren vid Döda havets strand,
Som söker fåfängt fristad, lugn och ro.
‘Räven har lya, fågeln har sitt bo.
Jag intet har att luta huvu’t mot.
Mitt vin är tårmängt, sårad är min fot.’”

Auditoriet var oroat men inte sympatiskt stämt. Men biskop Morehouse märkte det inte. Han fortsatte stadigt sin väg.

– Och så vill jag säga till de rika bland eder och till alla rika, att ni bittert förtrycker Mästarens lamm. Ni har förhärdat edra hjärtan. Ni har slutit edra öron för de röster som ropar i landet –

¹ Oscar Wilde, en av språkets mästare under 1800-talet av den kristna tideräkningen.

röster som klagar sin smärta och sin sorg, och som ni inte vill lyssna till men som en dag skall göra sig hörda. Och därför säger jag eder...

Men då ingrep H. H. Jones och Philip Ward, som redan hade rest sig från sina stolar, och ledde bort biskopen från estraden, medan auditoriet satt andlöst och skakat.

Ernest skrattade rått när vi kom ut på gatan. Hans skratt sårade mig. Jag kände som om mitt hjärta skulle brista av återhållen sorg.

– Han har framfört sitt budskap, utropade Ernest. Biskopens manliga, djupa, ömma natur bröt fram och hans kristna åhörare som älskade honom drog den slutsatsen att han var galen. Såg du hur ivrigt de ledde ner honom från estraden? Man måste ha skrattat gott i helvetet åt det spektaklet.

– Men vad biskopen gjorde och sade kommer i alla fall att göra ett starkt intryck, sade jag.

– Tror du det, frågade Ernest hånfullt.

– Det kommer att väcka sensation, försäkrade jag. Såg du inte att journalisterna skrev som galningar när han talade?

– Men inte en rad av det kommer in i tidningarna i morgon.

– Det kan jag inte tro, utropade jag.

– Vänta får du se, svarade han. Inte en rad och inte en tanke som han uttalade. Dagspressen? Det dagliga undertryckandet, ja!

– Men reportererna då, invände jag, jag såg dem ju.

– Inte ett ord av vad han sade kommer i tryck. Du har glömt chefredaktörerna. De har sina löner för att föra en viss politik. Deras politik går ut på att inte trycka en rad som är ett allvarligt hot mot det bestående. Biskopens yttrande var ett våldsamt anfall mot den härskande moralen. Det var kätteri. De ledde ner honom från estraden för att hindra honom från att komma med mer kätterier. Tidningarna kommer att rena hans kätteri i tystnadens glömska. Föreanta staternas press är inget annat än en parasit som växer sig fet på kapitalisterna. Dess uppgift är att tjäna det bestående genom att forma den allmänna opinionen, och det gör den rätt bra.

– Låt mig profetera ett slag. Tidningarna i morgon kommer bara att i korthet nämna att biskopen är sjuk, att han har arbetat för hårt och att han kollapsade i går kväll. Om ett par dagar kommer det att stå att han fått ett nervöst samman-brott och att hans tacksamma hjord har beviljat honom tjänstledighet. Sedan kommer ett av två alternativ att inträffa: antingen kommer biskopen att inse sin förvillelse och återvända från tjänstledigheten som en sund man som inte längre kommer att ha några visioner, eller också kommer han att framhärda i sin galenskap och sedan kan du vänta att få läsa i tidningarna i patetiska och medlidsamma ordalag att han blivit sinnessjuk. Sedan kommer han att få pladdra om sina visioner till madrasserade väggar.

– Nu går du för långt, utropade jag.

I samhällets ögon kommer han säkert att verka sinnessjuk, svarade han. Vilken hederlig man som inte är vansinnig skulle ta hem fallna kvinnor och tjuvar, låta dem stanna och behandla dem som bröder och systrar? Visserligen dog Kristus mellan två ogärningsmän, men det är en annan historia. Vansinne? De själsliga processerna hos en människa, vars uppfattning vi inte delar är alltid felaktiga. Och var går gränsen mellan felaktiga uppfattningar och sjukt själsliv? Det är ju alldeles obegripligt att någon frisk människa radikalt kan ta avstånd från våra sundaste slutsatser!

– Det finns ett bra exempel på detta i kvällstidningarna. Mary McKenna bor söder om Market Street. Hon är en fattig men hederlig kvinna. Hon är också patriotisk. Men hon har felaktiga idéer om den amerikanska flaggan och det skydd som den anses symbolisera. Och nu skall du få höra vad som hände henne. Hennes man råkade ut för en olyckshändelse och låg på sjukhus i tre månader. Trots att hon började ta emot tvätt kom hon efter med hyran. I går blev hon vräkt. Men innan dess hissade hon en amerikansk flagga och under den förklarade hon att de inte kunde kasta ut henne på gatan för flaggan skyddade henne. Vad gjorde man sedan? Hon arresterades och förklarades sinnessjuk. I dag undersöktes hon av de ordinarie rättspsykiatrikerna och blev av dem förklarad för sinnessjuk. Hon fördes till Napahospitalet.

– Men det där är ett långsökt exempel, invände jag. Antag att jag skulle ha en annan uppfattning än alla andra om stilen i en bok. Man skulle inte sända mig till hospital för det.

– Det är riktigt, svarade han. Men en sådan skiljaktighet i åsikter skulle inte innebära något hot mot samhället. Där ligger skillnaden. Mary McKennas och biskopens divergerande uppfattningar hotar samhället. Tänk om alla fattiga människor skulle vägra att betala hyra och söka skydd under den amerikanska flaggan? Då skulle husägarna bli ruinerade. Biskopens åsikter är lika farliga för samhället. Alltså, till hospitalet med honom!

Men jag vägrade fortfarande att tro.

– Vänta skall du få se, sade Ernest och jag väntade.

Nästa morgon skickade jag efter alla tidningar. Så långt hade Ernest rätt. Inte ett ord som biskop Morehouse hade sagt fanns i tryck. Ett par tidningar nämnde att han överväldigats av sina känslor. Men de följande talarnas plattityder refererades ingående.

Några dagar senare meddelades i korthet att han rest bort på tjänstledighet för att rekreera sig efter en överansträngning. Så långt var det riktigt, men det hade inte funnits någon antydning om vansinne eller ens om ett nervöst sammanbrott. Föga anade jag vilken fruktansvärd väg biskopen var bestämd att vandra – till det Getsemane och den korsfästelse som Ernest hade talat om.

Kapitel 8: Maskinkrossarna

Strax innan Ernest ställde upp i kongressvalet på socialisternas lista gav pappa vad han privat kallade för sin ”Vinst- och förlustmiddag”. Ernest kallade den för Maskinkrossarnas middag. I själva verket var det en middag bara för affärsmän – små affärsmän naturligtvis. Jag betvivlar att någon av dem hade större omsättning än ett par hundra tusen dollar. De var mycket representativa för medelklassens affärsmän.

Där var Owen och Silverberg, Owen & Co. – en stor specerifirma med många filialer. Vi köpte våra specerier av dem. Där var bägge kompanjonerna i den stora läkemedelsfirman Kowalt & Washburn och hr Asmunsen som ägde ett stort granitbrott i Contra Costa County. Och många andra affärsmän, ägare eller delägare i små verkstäder, små affärer och små industrier – små kapitalister kort sagt.

Det var intressanta män med kloka utseenden och de talade klart och rakt på sak. Och alla klagade på bolagen och trusterna. Deras slagord var ”Bort med trusterna”. Allt förtryck kom från trusterna och alla hade samma bedrövliga historia att komma med. De var överens om att staten borde äga sådana trustar som järnvägarna och telegrafan, och ivrade för våldsamma, starkt progressiva inkomstskatter för att slå sönder de stora förmögenheterna. Och som ett botemedel mot lokala misshälligheter ville de att kommunerna skulle äga sådana allmännyttiga ting som vatten, gas, telefon och spårvägar.

Av speciellt intresse var hr Asmunsens redogörelse för sina besvärligheter som stenbrottsägare. Han erkände att han aldrig fått någon vinst på sitt stenbrott, och det trots den enorma omsättning som blivit en följd av att San Francisco förstörts vid den stora jordbävningen. Under sex år hade återuppbyggnaden av San Francisco hållit på och han hade fyrdubblat och åttadubblat sin omsättning men ändå förtjänade han inte mer.

– Järnvägsbolaget känner min affär litet bättre än jag själv gör, sade han. Det känner till mina driftskostnader på ett cent när och vet ordalydelsen i mina kontrakt. Hur de vet det kan jag bara gissa mig till. De måste ha spioner i min tjänst och ha tillgång till mina kontrakt. För ser ni, när jag har fått en stor leverans som skulle ge god förtjänst så höjer de genast och utan förklaring frakterna från stenbrottet till leveransplatsen. Järnvägen tar min förtjänst. Jag har aldrig vid sådana tillfällen lyckats få järnvägen att ta höjningen under omprövning. Men när det förekommer olyckor, ökade driftskostnader eller mindre förmånliga kontrakt har jag alltid lyckats få järnvägen att sänka fraktsatserna. Och vad blir resultatet? Jo, järnvägen tar alltid mina förtjänster.

– Och vad som blir över till er, avbröt Ernest, är väl ungefär vad ni skulle få i lön som direktör, om järnvägen ägde stenbrottet.

– Just precis, svarade hr Asmunsen. För kort tid sedan gick jag igenom mina böcker för de sista tio åren. Jag upptäckte att under dessa tio år motsvarade mina inkomster precis en direktörlön. Järnvägen kunde lika väl ha ägt mitt stenbrott och avlönat mig för att jag skötte det.

– Men med den skillnaden, skrattade Ernest, att järnvägen hade varit tvungen att ta alla risker som ni nu så välvilligt tar för dem.

– Alldeles riktigt, svarade hr Asmunsen sorgset.

Sedan Ernest hade låtit alla tala ut, började han ställa frågor till höger och vänster. Han började med hr Owen.

– Ni öppnade en filial här i Berkeley för ungefär ett halvår sedan?

– Ja, svarade hr Owen.

– Och sen dess har jag märkt att tre mindre speceriaffärer har upphört. Var er filial orsaken till det?

Hr Owen nickade med ett belåtet leende: – De hade ingen chans mot oss.

– Varför inte det då?

– Vi hade större kapital. I en stor affär är det alltid mindre spill och större omsättning.

– Och er filial sög upp de tre smås förtjänster. Jag förstår. Men säg mig en sak, vad blev det av ägarna till de tre affärerna?

– En av dem kör omkring varor för oss. Jag vet inte vad som hände med de andra två.

Ernest vände sig plötsligt till hr Kowalt.

– Ni säljer en hel del varor med jätterabatter.¹ Vad har det blivit av ägarna till de små affärer som ni har ställt mot väggen?

– En av dem, hr Haasfurther, har hand om vår receptavdelning, blev svaret.

– Och nu är det ni som tar de förtjänster som de gjorde förut?

---

¹ En sänkning av försäljningspriset till inköpspriset eller ännu lägre. En stor affär kunde sälja med förlust under en längre tid än en liten och på så sätt driva den lilla affären ur marknaden. Ett vanligt sätt att konkurrera.

– Naturligtvis. Det är ju därför vi gör affärer.

– Och ni? sade Ernest plötsligt till hr Asmunsen. Ni är förargad för att järnvägen har tagit era förtjänster? Hr Asmunsen nickade.

– Och ni vill helst göra förtjänster själv?

Hr Asmunsen nickade igen.

– På andras bekostnad?

Inget svar.

– På andras bekostnad? envisades Ernest.

– Det är så man gör förtjänster, svarade hr Asmunsen kort.

– Att göra affärer är alltså att göra sig förtjänster på andras bekostnad och att hindra andra att göra sig förtjänster på er själv. Är det inte så?

Ernest måste upprepa sin fråga innan hr Asmunsen svarade, men slutligen sade han:

– Jo det är riktigt, men vi har inte något emot att andra gör förtjänster så länge det inte är fråga om rofferi.

– Med rofferi menar ni att de gör för stora förtjänster. Men ni har väl inget emot att göra stora förtjänster själv? Eller hur?

Och hr Asmunsen erkände älskvärt denna svaghet. Ernest ansatte sedan hårt hr Calvin som en gång hade ägt ett stort mejeri.

– För någon tid sedan bekämpade ni mjölktrusten, sade Ernest till honom, och nu håller ni på med jordbrukspolitik.¹ Hur kommer det sig?

– Å, jag har inte lämnat striden, svarade hr Calvin och såg nog så stridslysten ut. Jag bekämpar trusterna på det enda område där man kan bekämpa dem – i politiken. Låt mig förklara mig närmare. För några år sedan hade vi mejerimän som vi ville ha det.

– Men ni konkurrerade väl med varandra? avbröt Ernest.

– Ja visst, det var det som höll förtjänsterna nere. Vi försökte verkligen att organisera oss men oberoende mejeriägare bröt sig hela tiden ur föreningen. Och sedan kom mjölktrusten.

– Som finansierades med överskottskapital från Standard Oil,² sade Ernest.

– Ja, medgav hr Calvin. Men vi visste det inte på den tiden. Agenterna från mjölktrusten kom till oss med klubban i hand, bildligt talat. ”Kom in och bli feta”, var deras argument, ”eller stanna utanför och svält ihjäl.” De flesta av oss gick med. De som inte gjorde det svälte. Jo visst betalade de oss ... i början. Mjölkspriset höjdes med en cent. En fjärdedel av denna cent gick till oss. Tre fjärdedelar gick till trusten. Sedan höjdes mjölkspriset med ytterligare en cent men vi fick inget. Vi klagade förgäves. Trusten stod under kontroll. Vi upptäckte att vi hade blivit lurade. Slutligen drog de också in den första kvartscenten. Sedan började trusten pressa ut oss. Vad skulle vi göra? Vi blev utpressade. Det fanns inga mejeriägare längre, bara en mjölktrust.

– Men när mjölken kostade två cent mera tycker jag att ni skulle ha kunnat konkurrera med trusten, påpekade Ernest.

¹ Många ansträngningar gjordes under denna period att organisera den tynande bondeklassen till ett politiskt parti vars mål skulle vara att krossa trusterna och bolagen genom drastisk lagstiftning. Men alla sådana försök misslyckades.

² Den första framgångsrika stortrusten – nästan en generation före de andra.

– Det trodde vi också. Och vi gjorde ett försök. Hr Calvin var tyst några sekunder. Men det ruinerade oss. Trusten kunde sälja billigare än vi. Den kunde sälja med liten vinst när vi sålde med ren förlust. Jag förlorade femtio tusen dollar på kuppen. De flesta av oss gick i konkurs.¹ Mejeriägarna raderades ut ur tillvaron.

– Trusten tog alltså era profiter från er, sade Ernest, och nu har ni börjat ägna er åt politiken för att lagstifta bort trusterna och få profiterna tillbaka?

Hr Calvins ansikte sken upp.

– Det är just precis vad jag säger i mina föredrag till bönderna. Det är hela vårt program i ett nötskal.

– Och ändå producerar trusten billigare mjölk än de oberoende mejerierna, frågade Ernest.

– Varför skulle de inte det med den utomordentliga organisation och de nya maskiner som de skaffat sig med sitt stora kapital.

– Det är riktigt, svarade Ernest. Det borde de göra och det gör de också.

Hr Calvin kastade sig nu in i ett politiskt tal där han framlade sina synpunkter. Några av de andra lyssnade gillande på honom och alla hävdade att trusterna skulle krossas.

– Stackars tokar, viskade Ernest till mig. De ser klart så långt de kan, men de ser inte längre än deras näsor räcker.

En stund senare tog han till orda igen och behärskade sedan samtalet under resten av kvällen på sitt karakteristiska sätt.

– Jag har lyssnat uppmärksamt till er, började han, och jag ser klart att ni sköter era affärer på det gamla ortodoxa sättet. För er betyder livet profiter. Ni har en fast och orubblig tro att ni har skapats för det enda syftet att göra profiter. Men det finns en hake. Mitt under det att ni håller på och förtjänar pengar kommer trusten och tar era profiter ifrån er. Det är ett dilemma som på ett eller annat sätt ingriper i skapelsens ordning och enda vägen ur det, som ni ser det, är att krossa det som tar era profiter ifrån er,

– Jag har lyssnat uppmärksamt och det finns bara ett ord som passar in på er. Ni är *maskinkrossare*. Vet ni vad en maskinkrossare är? Låt mig tala om det för er. Under 1700-talet vävde män och kvinnor i England tyger på handvävstolar i sina hem. Det var ett långsamt, klumpigt och dyrbart sätt att väva tyg, detta hemväveri. Sedan kom ångmaskinen och andra arbetsbesparande maskiner. Tusen vävstolar i en stor fabrik som drevs av en central maskin vävde tyg ofantligt mycket billigare än vad hemvävarna kunde göra på sina vävstolar. I fabriken sattes arbetet i system och konkurrensen dog ut. Männerna och kvinnorna som hade arbetat vid sina egna vävstolar gick nu till fabriken och arbetade vid maskinvävstolarna, inte för sig själva utan för kapitalisterna-ägarna. Till yttermera visso började barnen arbeta i textilfabrikerna för lägre löner, och ersatte männen. Det blev hårda tider för männen. Deras levnadsstandard sjönk. De svalt. Och de sade att allt var maskinernas fel. Därför försökte de krossa maskinerna. De lyckades inte och de var mycket enfaldiga.

– Men ni har inte lärt er deras läxa. Ett och ett halvt århundrade efteråt försöker ni också krossa maskinerna. Enligt era egna ord gör trusternas maskiner arbetet effektivare och billigare än ni kan. Det är därför som ni inte kan konkurrera med dem. Och ändå skulle ni vilja krossa maskinerna. Ni är ännu dummare än de dumma arbetarna i England. Och medan ni pratar om att återuppliva konkurrensen så krossar trusterna er.

¹ Konkurs – en säregen institution som gjorde det möjligt för en individ, som hade misslyckats i konkurrensen, att slippa betala sina skulder. Därigenom försökte man mildra de hårda villkoren i den barbariska sociala kampen.

– Varenda en av er berättar samma sak – konkurrensen försvinner och samarbetet kommer. Ni hr Owen krossade konkurrensen här i Berkeley när er filial drev bort de tre små speceriaffärerna. Er affär var effektivare. Men ni känner trycket av större sammanslutningar, trusterna, och ni klagar. Det är därför att ni inte är med i en trust. Om ni var med i en speceritrust över hela Förenta staterna skulle ni sjunga en annan visa. Och den skulle låta: ”Välsignade äro trusterna”. Men er lilla firma är ingen trust och ni är själv medveten om att den saknar kraft. Ni börjar se slutet närma sig. Ni känner att ni själv och era filialer bara är bönder i spelet. Ni ser hur de mäktiga intressena växer sig starkare för var dag. Ni känner hur deras pansarnävar sänker sig över era profiter och tar en bit här och en där – järnvägstrusten, oljetrusten, ståltrusten, koltrusten. Och ni vet att de till slut kommer att krossa er och ta den sista procenten av era små profiter.

– Ni är en dålig spelare. När ni pressade ut de tre små specerihandlarna här i Berkeley tack vare er större firma, blåste ni upp er, talade vitt och brett om effektivitet och företaggaranda och skickade er hustru till Europa på de profiter ni hade fått genom att sluka de tre små specerihandlarna. Den ena hunden äter upp den andra, och ni åt upp dem. Men å andra sidan blir ni i er tur uppäten av de större hundarna och det är därför ni skriker. Och vad jag säger om er gäller alla vid det här bordet. Ni skriker allesamman. Alla kommer ni att förlora spelet och alla skriker ni.

Men när ni jämrar er skildrar ni inte situationen så ärligt som jag har gjort. Ni säger inte att ni tycker om att pressa profiter ur andra och att allt ert gnäll beror på att andra pressar era profiter ur er. Nej det är ni alltför sluga till. Ni håller småkapitalistiska politiska tal som hr Calvin gjorde. Vad sade han egentligen? Här är några fraser som jag uppfattade: ”Våra ursprungliga principer är riktiga. Vad det här landet behöver är att återvända till grundläggande amerikanska metoder – fria möjligheter för alla. Den frihetens anda i vilken denna nation föddes. Låt oss återvända till våra förfäders principer.”

När han säger: ”fria möjligheter för alla” menar han fria möjligheter att pressa ut profiter, men den friheten förmenas honom nu av de stora trusterna. Och det orimliga är att ni har upprepat dessa fraser så ofta att ni själva tror dem. Ni vill ha möjlighet att plundra era medmänniskor på ert eget lilla sätt, men ni hypnotiserar er själva att tro att ni vill ha frihet. Ni är ohederliga och snikna men era magiska fraser får er att tro att ni är patriotiska. Ert profitbegär, som ju är rena självskheten, förvandlar ni till altruistisk omtanke om den lidande mänskligheten. Var nu för en gångs skull uppriktiga och ärliga! Se sakerna sådana de är och kalla dem vid deras rätta namn!

Gästerna hade blivit röda och upphetsade men också en aning respektfulla. De var litet rädda för denne skägglöse yngling med de piskande, vinande orden och för hans fruktansvärda vana att kalla saker och ting vid deras rätta namn. Hr Calvin svarade genast.

– Varför inte? Varför kan vi inte återvända till våra fäders sätt då denna republik grundades? Ni har sagt mycket sanna saker, hr Everhard, hur obehagliga de än har varit. Men låt oss som sagt tala ut här mellan skål och vägg. Låt oss kasta alla förklädnader och acceptera sanningen som hr Everhard har framställt den. Det är sant att vi mindre kapitalister är ute efter profiter och att trusterna tar våra förtjänster ifrån oss. Det är sant att vi vill krossa trusterna för att få tillbaka förtjänsterna. Men varför skulle vi inte kunna göra det? Varför inte? Jag upprepar, varför inte?

– Nu har vi kommit fram till pudelns kärna, sade Ernest med ett roat uttryck. Jag skall försöka tala om för er varför det inte går. Fast det kommer att bli svårt. Ser ni, ni har nog studerat affärer så gott ni kunnat men ni har inte alls studerat den sociala utvecklingen. Ni är mitt uppe i ett övergångsstadium i den ekonomiska utvecklingen men ni förstår det inte, och det är det som är orsak till all förvirring. Varför kan ni inte återgå till gamla metoder? Därför att det inte

går. Ni kan lika litet få vattnet att rinna uppför bergen som att få den ekonomiska utvecklingens tidvatten att flyta tillbaka i den kanal det kom ifrån. Josua fick solen att stå stilla över Gideon men ni vill överträffa Jósua. Ni vill få solen att gå tillbaka på himlen. Ni vill tvinga tiden tillbaka från middag till morgon.

Inför de arbetsbesparande maskinerna, den organiserade produktionen, det effektivare samarbetet vill ni vrida den ekonomiska solen tillbaka en hel generation eller så, till den tid då det inte fanns några storkapitalister, inga stora maskiner, inga järnvägar – till en tid när en hop småkapitalister kämpade mot varandra i ekonomisk anarki och när produktionen var primitiv, ineffektiv, oorganiserad och kostsam, Tro mig, Josua hade en lättare uppgift och han hade Jehova till hjälp. Men Gud har övergett er, småkapitalister. Småkapitalisternas sol håller på att gå ner, och den kommer aldrig att gå upp mer. Och ni kan inte ens få den att stå stilla. Ni håller på att gå under och ni är dömda att utplånas från samhällets yta.

– Det är utvecklingens bud. Det är Guds ord. Samverkan är starkare än konkurrens. Den primitiva människan var en ynkelig varelse som gömde sig i klipphålor. Hon samarbetade med andra och förde krig mot sina blodtörstiga fiender, som var konkurrerande djur. Den primitiva människan var ett samarbetande djur och därför höjde hon sig till herravälde över alla de andra djuren. Och sedan dess har människan samarbetat i allt större företag. Samarbetet kontra konkurrensen – en kamp som har pågått i tusen sekler och där konkurrensen alltid har dragit det kortaste strået. Den som enrollerar sig på konkurrensens sida går under.

– Men trusterna själva uppkom genom konkurrensen, avbröt hr Calvin.

– Det är alldeles riktigt, svarade Ernest. Och trusterna själva krossade konkurrensen. Ni har ju själv sagt att det är därför som ni inte längre är i mejeribranschen.

Kvällens första skratt rullade runt bordet och till och med hr Calvin instämde i skrattet åt sig själv.

– När vi nu håller på med trusterna, fortsatte Ernest, så låt oss komma på det klara med ett par saker. Jag skall göra vissa påståenden och om ni inte instämmer i dem, så säg ifrån. Tystnad tar jag som samtycke. Är det inte så att en maskinvävstol väver mera och billigare tyg än en handvävstol? Han gjorde en paus och ingen sade något. – Är det inte då i högsta grad oförnuftigt att krossa maskinvävstolen och gå tillbaka till den klumpiga och mer kostsamma metoden att väva för hand? Man nickade bifall.

– Är det inte riktigt att den sammanslutning som kallas för trust producerar effektivare och billigare än tusen små konkurrerande företag? Fortfarande gjordes inga invändningar.

– Är det då inte oförnuftigt att krossa den ekonomiska och effektiva sammanslutningen?

Ingen svarade på en lång stund. Sedan talade hr Kowalt:

– Vad skall vi göra då, frågade han. Att krossa trusterna är den enda utväg vi kan se att undkomma deras herravälde. Ernest blev eld och lågor.

– Jag skall visa er en annan utväg, utropade han. Låt oss inte krossa dessa underbara maskiner som producerar effektivt och billigt. Låt oss överta kontrollen över dem. Låt oss dra fördel av deras effektivitet och billiga drift. Låt oss driva dem för oss själva. Låt oss kasta ut de nuvarande ägarna till de underbara maskinerna och låt oss äga de underbara maskinerna själva. Det är socialism, mina herrar, en större sammanslutning än trusterna, en större ekonomisk och social sammanslutning än någon som hittills har förekommit på denna planet. Den är i linje med utvecklingen. Vi möter sammanslutningar med ännu större sammanslutningar. Det är den vinnande sidan. Kom över till oss socialister och spela på den segrande sidan.

Men här började man skaka på huvudena och mumla.

– All right, ni föredrar tydligen att vara anakronismer, skrattade Ernest. Ni föredrar att spela atavistiska roller. Ni är dömda att gå under som alla atavismer. Har ni frågat er själva vad som kommer att hända er när ännu större ekonomiska sammanslutningar än trusterna uppstår? Har ni tänkt på vad ni kommer att stå när de stora trusterna själva sammansluter sig till ett fåtal ännu större trusters?

Han vände sig plötsligt och utan anledning till hr Calvin.

– Säg mig, är inte detta sant? Ni måste bilda ett nytt politiskt parti därför att de gamla politiska partierna är i händerna på trusterna. Det största hindret för er propaganda bland bönderna är trusterna. Bakom varje hinder ni stöter på, bakom varje slag som träffar er, bakom varje nederlag ni lider ligger trusterna. Är det inte så? Säg?

Hr Calvin såg besvärad ut och teg.

– Nå, sade Ernest uppfordrande.

– Det är sant, erkände hr Calvin. Vi fick majoritet i Oregons lagstiftande församling och genomförde en utomordentlig skyddslagstiftning mot trusterna, men guvernören som var trusternas redskap inlade sitt veto. Vi valde en guvernör i Colorado och den lagstiftande församlingen lät honom inte överta ämbetet. Två gånger har vi drivit igenom en nationell inkomstskatt och bägge gångerna har högsta domstolen förklarat att lagen strider mot konstitutionen. Domstolarna är i händerna på trusterna. Vi, folket, betalar inte våra domare tillräckligt. Men det skall komma en dag ...

– När trusterna kommer att kontrollera all lagstiftning, när trusterna själva kommer att utgöra regeringen, avbröt Ernest.

– Aldrig! Aldrig! ropade alla, upprörda och stridslystna.

– Säg mig, frågade Ernest, vad skall ni göra när den dagen kommer?

– Då skall vi resa oss i all vår styrka, utropade hr Asmunsen, och många röster instämde.

– Då blir det inbördeskrig, varnade Ernest.

– Så får det bli inbördeskrig, svarade hr Asmunsen och alla de andra gav sitt bifall tillkänna.

--- Vi har inte glömt våra fäders gärningar. För vår frihet är vi beredda att kämpa och dö.

Ernest log.

– Glöm inte, mina herrar, sade han, att vi kommit överens om att er frihet betyder frihet att pressa ut profiter ur andra.

Gästerna började bli ursinniga, men Ernest dämpade tumultet och gjorde sig hörd.

– En fråga till. När ni reser er i er styrka så kom ihåg att orsaken till att ni rest er är att regeringen ligger i händerna på trusterna. Därför kommer regeringen att mot er sända den reguljära armén, flottan, milisen, polisen – kort sagt hela Förenta staternas krigsmaskineri. Vad kommer det då att bli med er styrka?

Alla såg nerslagna ut och innan de hann hämta sig slog Ernest till igen.

– Kommer ni ihåg att för inte så länge sedan var vår reguljära armé endast femtio tusen man? Sedan har den ökat år efter år tills den i dag är uppe i tre hundra tusen man.

Han slog till en gång till.

– Och det är inte allt. När ni jagat efter er favoritfantom, profiten kallad, och moraliserat om er favoritfetisch, konkurrensen kallad, har ännu större och fruktansvärdare saker ägt rum. Vi har fått milisen till exempel.

– Den är vår styrka, utropade hr Kowalt. Med den skall vi kasta tillbaka den reguljära armén.

– Ni skulle få gå in i milisen själv, svarade Ernest, och skickas till Maine eller Florida eller Filippinerna eller någon annanstans och få skjuta ner era egna kamrater som håller på med inbördeskrig för sina friheter. Och i Kansas, Wisconsin eller någon annan stat skulle era kamrater gå in i milisen och komma hit till Kalifornien och dränka ert eget inbördeskrig i blod.

Nu var de verkligen uppskakade och satt mållösa tills hr Owen mumlade:

– Vi skulle inte gå in i milisen. Det skulle lösa problemet. Vi skulle inte vara så dåraktiga.

Ernest skrattade högt.

– Ni förstår inte vad som har ägt rum. Ni skulle inte få något val. Ni skulle tvingas in i milisen.

– Det finns väl något som heter civillagstiftning, envisades hr Owen.

– Inte när regeringen upphäver lagen. Den dag ni talar om när ni skall resa er kommer er styrka att vändas mot er själva. Ni skulle inskrivas i milisen vare sig ni ville eller inte. Jag hörde att någon mumlade om Habeas corpus. I stället skulle ni bli dömda till döden. Om ni vägrade att gå in i milisen eller vägrade lyda order sedan ni kommit dit, skulle ni ställas inför krigsrätt och skjutas som hundar. Sådan är lagen.

– Sådan är inte lagen, försäkrade hr Calvin bestämt. Det finns ingen sådan lag. Unge man, ni har drömt allt det här. Ni talade om att sända milisen till Filippinerna. Det är emot konstitutionen. Konstitutionen stadgar uttryckligt att milisen inte får sändas utomlands.

– Vad har konstitutionen med det att göra, frågade Ernest. Domstolarna tolkar konstitutionen och domstolarna är, som hr Asmunsen medgav, trusternas redskap. Dessutom är det, som jag sa, lag på det. Det har varit lag i årtal, i nio år närmare bestämt, mina herrar.

– Att vi skulle tvingas in i milisen, frågade hr Calvin misstroget. Och att man kan ställa oss inför krigsrätt och skjuta oss om vi vägrar?

– Ja just det, svarade Ernest.

– Hur kan det komma sig att vi aldrig har hört talas om den lagen, frågade min far och jag kunde se att detta var lika nytt för honom.

– Av två skäl, sade Ernest. Först och främst har den inte behövt tillämpas. I annat fall hade ni nog fått höra talas om den snart nog. Och för det andra drevs lagen igenom i kongressen och senaten i hemlighet och praktiskt taget utan diskussion. Naturligtvis sade inte tidningarna ett ord om den. Men vi socialister kände till den. Vi publicerade den i våra tidningar. Men ni läser ju aldrig våra tidningar.

– Jag påstår fortfarande att ni drömmer, sade hr Calvin envist. Nationen skulle aldrig ha tillåtit en sådan lag.

– Men nationen tillät den i alla fall, svarade Ernest. Och vad mina drömmar beträffar... han stack handen i fickan och drog fram en liten broschyr ... så tycker jag inte det här verkar som drömmar.

Han öppnade broschyren och började läsa högt:

”Paragraf 1. Vare härmed tillkännagivet osv, osv, att milisen skall bestå av varje frisk och sund manlig medborgare från respektive stater, territorier och distriktet Columbia, som är över aderton och under fyrtiofem år.

Paragraf 7. Varje officer och inskriven menig” – kom ihåg att enligt paragraf 1, mina herrar, är ni alla inskrivna – ”som vägrar eller försummar att inställa sig för en sådan mönstringsofficer sedan han blivit kallad som härovan föreskrivits, skall ställas för krigsrätt och straffas som nämnda krigsrätt föreskriver.

Paragraf 8. Krigsrätt inför vilken officerare eller meniga skola dömas skall bestå enbart av milisofficerare.

Paragraf 9. Milisen skall då den inkallas till aktiv tjänst hos Förenta staterna vara underkastad samma reglementen och krigsartiklar som Förenta staternas reguljära trupper..”

– Så ligger det till mina herrar, amerikanska medborgare och miliskamrater. För nio år sedan trodde vi socialister att lagen var riktad mot arbetarna. Men det verkar som om den var riktad mot er också. Kongressledamoten Wiley yttrade i den korta diskussion som tilläts, att billen hade kommit till ”för att skaffa en reservstyrka som kunde gripa mobben i strupen” – ni är alltså mobben, mina herrar – ”och skydda liv, frihet och egendom för alla eventualiteter”. Kom ihåg att när ni i framtiden kommer att resa er i er styrka så gör ni det mot trusternas egendom och trusternas frihet att enligt lagen pressa ut er. Mina herrar, man har dragit ut tänderna på er och klippt era klor. Den dag ni reser er i all er styrka, utan tänder och utan klor, kommer ni att vara lika ofarliga som en armé av musslor.

– Jag tror det inte, utropade Kowalt. Det finns ingen sådan lag. Det är en tidningsanka som ni socialister kommit med.

– Denna lag framlades i representanthuset den 30 juli 1902, av kongressmannen Dick från Ohio, blev svaret. Den drevs igenom i all hast och antogs enhälligt av senaten den 14 januari 1903. Och precis en vecka efteråt stadfästes den av Förenta staternas president.¹

Kapitel 9: Drömmatematik

Mitt under den förvåning som Ernests upplysningar hade åstadkommit började han tala igen.

– Ett dussintal av er har sagt i kväll att socialismen är omöjlig. Ni har påstått att den är omöjlig, jag skall nu bevisa att den är oundviklig. Det är inte bara oundvikligt att ni småkapitalister kommer att försvinna, det är lika oundvikligt att de stora kapitalisterna och trusterna också försvinner. Kom ihåg att utvecklingens ström aldrig flyter tillbaka. Den flyter framåt och den flyter från konkurrens till sammanslutning och från små sammanslutningar till stora, och från stora till kolossala sammanslutningar och den flyter vidare till socialismen som är den kolossalaste sammanslutningen av alla.

Ni säger att jag drömmer. Utmärkt. Jag skall visa er min dröms matematik och jag uppmanar er nu i förväg att visa att min matematik är felaktig. Jag skall visa det oundvikliga i att det kapitalistiska systemet bryter samman och jag skall matematiskt bevisa varför det måste bryta samman. Förlåt mig om jag inte tycks hålla mig till ämnet i början.

¹ Everhard hade rätt i det väsentliga men tog fel när det gällde det datum då lagförslaget framlades. Den framlades den 30 juni och inte den 30 juli. Kongressprotokollet finns här i Ardis och i det omnämns lagen följande dagar: 30 juni, 9, 15, 16 och 17 december 1902 och den 7 och 14 januari 1903. Den okunnighet som affärsmännen vid middagen visade var inget ovanligt. Mycket få människor kände till denna lags existens. En revolutionär vid namn E. Untermann gav i juli 1903 ut en broschyr i Girard, Kansas, om ”Milislagen”. Denna broschyr spreds i ett fåtal exemplar bland arbetarna. Men redan då hade klyftan mellan klasserna blivit så stor att medelklassen aldrig hörde talas om broschyren och därför inte kände till lagen.

Låt oss först undersöka en speciell industriell process. Jag ber er avbryta mig så snart jag säger något som ni inte är införstådda med. Vi har en skofabrik. Den köper in läder och gör skor av det. Låt oss säga att vi har ett parti läder för hundra dollar. Lädet passerar fabriken och kommer ut i form av skor som är värda låt oss säga två hundra dollar. Vad har hänt? Hundra dollar har lagts till lädrets värde. Hur har det gått till? Vi skall se det.

Kapital och arbete har lagt dessa hundra dollar till det ursprungliga värdet. Kapitalet har bidragit med fabriken och maskinerna och har betalt alla utgifter. Arbetarna har bidragit med arbetet. Genom arbetets och kapitalets förenade ansträngningar har värdet ökat med hundra dollar. Är alla med så långt?

Man nickade instämmande runt bordet.

– Sedan kapital och arbete har producerat dessa hundra dollar skall de nu dela dem. De exakta siffrorna vid denna delning blir bråktal men låt oss för bekvämlighets skull ta approximativa siffror. Kapitalet tar femtio dollar som sin andel. Vi skall inte gå in på allt bråket beträffande delningen.¹ Hur mycket det än tvistas om delningen, så äger den rum i alla fall på det ena eller andra sättet. Och lägg märke till att vad som gäller denna speciella process gäller alla andra industriella processer. Har jag rätt?

Alla nickade bifall.

– Antag nu att arbetarna vill köpa skor sedan de fått sina femtio dollar. De kan bara köpa för femtio dollar, eller hur?

Och nu övergår vi från detta speciella fall till totalsumman av alla industriella processer i Förenta staterna som ju omfattar läder, råmaterial, transporter, försäljning – allt. Vi kan för att få ett runt tal säga att den totala produktionen i Förenta staterna belöper sig till ett värde av fyra miljarder dollar per år. Då får arbetskraften två miljarder per år i löner. Fyra miljarder har producerats. Hur mycket av detta kan arbetarna köpa tillbaka? Två miljarder. Den saken är ju klar. Mina beräkningar är för den delen mycket liberala. På grund av tusen kapitalistiska påhitt kan inte arbetarna köpa tillbaka ens hälften av den totala produktionen.

Men låt oss återvända till saken. Vi säger att arbetarna köper tillbaka för två miljarder. Det är alltså klart att arbetarna bara kan konsumera för två miljarder. Det återstår alltså två miljarder som arbetarna inte kan köpa och förbruka.

– Arbetarna förbrukar inte ens sina två miljarder, sade hr Kowalt. Om de gjorde det skulle de inte ha pengar i sparbankerna.

– Arbetarnas sparbankspengar är bara en slags reservfond som förbrukas lika fort som den samlas. Dessa pengar sparas för ålderdomen, för sjukdom och olycksfall och till begravningskostnader. Sparbankspengarna är helt enkelt en bit bröd som läggs på hyllan för att ätas upp nästa dag. Nej, arbetarna förbrukar allt av den totala produkten som deras löner kan köpa.

Två miljarder återstår för kapitalet. Konsumerar det återstoden sedan det betalat sina utgifter? Konsumerar kapitalet bägge sina två miljarder?

Ernest gjorde ett uppehåll och ställde frågan direkt till några av åhörarna. De skakade på huvudet.

---

¹ Everhard utvecklar här klart orsaken till alla arbetstvister på den tiden. Vid delningen av den gemensamma produkten ville kapitalet ha allt vad det kunde få och arbetarna allt vad de kunde få. Detta gräl om delningen kunde aldrig biläggas. Så länge det kapitalistiska produktionssystemet existerade fortsatte arbete och kapital att gräla om delningen. Det verkar vara ett löjligt skådespel för oss men vi får inte glömma att sju sekel har gått sedan den tiden.

– Jag vet inte, sade en av dem uppriktigt.

– Naturligtvis vet ni det, fortsatte Ernest. Tänk efter ett ögonblick. Om kapitalet konsumerade sin del kunde totalsumman av kapital inte växa. Då skulle den vara konstant. Men om vi ser på Förenta staternas ekonomiska historia så ser vi att kapitalets totalsumma oavbrutet har ökat. Därför förbrukar inte kapitalet sin del. Kommer ni ihåg när England ägde de flesta av våra järnvägsobligationer? Allteftersom åren gick köpte vi tillbaka dessa obligationer. Vad betyder det? Att en del av kapitalets oförbrukade andel köpte tillbaka aktierna. Vad innebär det att de amerikanska kapitalisterna i dag äger hundratals miljoner dollar i mexikanska, ryska, italienska och grekiska obligationer? Det betyder att dessa hundratals miljoner var en del av kapitalets andel som kapitalet inte konsumerade. För övrigt har kapitalet från det kapitalistiska systemets begynnelse aldrig konsumerat hela sin andel.

Och nu kommer vi till poängen. Varor för fyra miljarder produceras årligen i Förenta staterna. Arbetarna köper och konsumerar för två miljarder. Kapitalet konsumerar inte de återstående två miljarderna. Det blir ett stort överskott som inte konsumeras. Vad blir det av detta överskott? Vad kan göras med det? Arbetarna kan inte konsumera något av det ty arbetarna har redan förbrukat sina löner. Kapitalet kan inte konsumera detta överskott därför att det redan i överensstämmelse med sin natur har konsumerat allt vad det kan. Och där har vi nu överskottet. Vad kan göras med det? Vad görs med det?

– Det säljes utomlands, sade hr Kowalt.

– Just precis, instämde Ernest. På grund av detta överskott uppstår vårt behov av utländska marknader. Det säljs utomlands. Det måste säljas utomlands. Det finns inget annat sätt att bli av med det. Och det oförbrukade överskottet som säljes utomlands utgör vad vi kallar för vår gynnsamma handelsbalans. Är vi eniga så långt?

– Det är verkligen att ödsla bort tiden att hålla på så utförligt med detta handelns abc, sade hr Calvin surt. Alla förstår vi det.

– Men det är genom detta omsorgsfullt utvecklade abc som jag skall sätta myror i huvudet på er, svarade Ernest. Det är det som är det lustiga med det. Och jag skall sätta myror i huvudet på er genast.

Förenta staterna är ett kapitalistiskt land som har utvecklat sina naturtillgångar. På grund av sitt kapitalistiska system har det ett oförbrukat överskott som det måste göra sig kvitt och som måste säljas utomlands.¹ Vad som gäller Förenta staterna gäller varje annat kapitalistiskt land med utvecklade resurser. Alla sådana länder har ett oförbrukat överskott. Glöm inte att de redan har handlat med varandra och att dessa överskott ändå finns kvar. Arbetarna i alla dessa länder har köpt upp sina löner och kan inte köpa något av överskotten. Kapitalet i alla dessa länder har redan konsumerat allt det kan konsumera i överensstämmelse med sin natur. Och fortfarande finns överskotten. Länderna kan inte sälja det till varandra. Hur skall de bli kvitt det?

– De kan sälja det till länder med utvecklade resurser, föreslog hr Kowalt.

---

¹ Theodore Roosevelt, som var Förenta staternas president några år före denna tid, gjorde följande offentliga deklARATION: "En mera liberal och omfattande reciprocitet i fråga om köp och försäljning av varor är nödvändig så att Förenta staternas överproduktion kan tillfredsställande placeras i främmande länder. Naturligtvis menar han med denna överproduktion det kapitalistiska systemets profiler som översteg kapitalisternas konsumtionsförmåga. Det var vid denna tid som senator Mark Hanna sade: "Produktionen i Förenta staterna överskrider årligen konsumtionen med en tredjedel." Och en annan senator, Chauncey Depew, sade: "Det amerikanska folket producerar årligen för två miljarder mer än det konsumerar."

– Just precis. Ni ser att mina argument är så klara och enkla att ni själva utvecklar dem vidare för mig. Och nu till nästa steg. Antag att Förenta staterna avyttrar sitt överskott till ett land med utvecklade resurser, som t. ex. Brasilien. Kom ihåg att detta överskott ligger utanför de vanliga handelsvarorna. Vad får då Förenta staterna i gengäld från Brasilien?

– Guld, sade hr Kowalt.

– Men det finns bara en viss kvantitet guld i världen och den är inte så stor, invände Ernest.

– Guld i form av säkerheter, aktier osv., ändrade sig hr Kowalt.

– Nu kom ni på det, sade Ernest. Från Brasilien får Förenta staterna i utbyte mot sitt överskott aktier och säkerheter. Och vad betyder det? Det betyder att Förenta staterna kommer att äga järnvägar, fabriker, gruvor och mark i Brasilien. Och vad betyder det i sin tur?

Hr Kowalt funderade och skakade sedan på huvudet.

– Det skall jag säga er, fortsatte Ernest. Det betyder att Brasiliens resurser utvecklas. Och nu till nästa punkt. När Brasilien under det kapitalistiska systemet har utvecklat sina resurser kommer det självt att få ett oförbrukat överskott. Kan det avsätta detta överskott i Förenta staterna? Nej, därför att Förenta staterna självt har ett överskott. Kan Förenta staterna göra vad det gjorde tidigare – avsätta sitt överskott i Brasilien? Nej, för Brasilien har nu själv ett överskott.

Vad händer nu? Förenta staterna och Brasilien måste bägge söka upp andra länder med utvecklade resurser för att avlasta sina överskott på dem. Men genom själva denna avlastningsprocess utvecklas dessa länders resurser i sin tur. Snart har de överskott och söker andra länder som de kan avlasta dem på. Mina herrar, hör nu noga på. Planeten är ju begränsad. Det finns bara så och så många länder i världen. Vad kommer att hända när varje land i världen, även de allra obetydligaste, står med sitt överskott tillsammans med alla andra länder som också har överskott?

Han tystnade och betraktade åhörarna. Deras förvirring var kostlig. Men de var också skrämde. Med hjälp av abstraktioner hade Ernest framkallat en vision och fått dem att se den. De såg den där de satt, och de blev förskrämda.

– Vi började med abc, hr Calvin, sade Ernest sakta. Jag har nu gett er resten av alfabetet. Det är mycket enkelt. Det är det som är det lustiga med det. Ni har säkert svaret till hands nu. Vad kommer att ske när varje land i världen har ett oförbrukat överskott? Hur går det då med ert kapitalistiska system?

Men hr Calvin skakade besvärat på huvudet. Han gick tydligen igenom Ernests resonemang för att söka efter ett fel.

– Låt mig helt kort upprepa vad jag sagt, sade Ernest. Vi började med en särskild industriell process, skofabriken. Vi fann att den delning av den förenade produkten, som ägde rum där, var likadan som den delning som ägde rum i alla industriella processer. Vi fann att arbetarna med sina löner bara kunde köpa tillbaka en viss del av produktionen och att kapitalet inte förbrukade allt vad som återstod av produktionen. Vi fann att när arbetarna hade konsumerat allt vad deras löner räckte till, och när kapitalet hade konsumerat vad det ville ha fanns det fortfarande ett oförbrukat överskott. Vi kom överens om att detta överskott bara kunde avsättas i utlandet. Vi kom också överens om att verkningarna av denna avsättning av överskottsproduktionen i ett annat land blev att detta lands resurser utvecklades och att detta land på kort tid skulle få ett oförbrukat överskott. Vi utsträckte denna process till alla världens länder tills varje land årligen och dagligen producerade ett oförbrukat överskott som det inte

kunde avyttra till något annat land. Och nu frågar jag er igen vad vi skall göra med dessa överskott?

Fortfarande var det ingen som svarade.

– Hr Calvin? frågade Ernest.

– Jag kan inte, jag är slagen, erkände hr Calvin.

– Jag har aldrig drömt om något sådant, sade hr Asmunsen. Och ändå verkar det klart som om jag läst det i tryck.

Det var första gången jag hörde Karl Marx¹ mervärdeteori utvecklas och Ernest hade gjort det så enkelt att jag också satt häpen och förstummad.

– Jag skall visa er ett sätt att bli av med överskottet, sade Ernest. Kasta det i sjön. Kasta skor, vete, kläder och alla andra varor i sjön för hundratals miljoner dollar om året. Skulle det inte ordna saken?

– Jo naturligtvis, svarade hr Calvin, men det är orimligt av er att tala på det sättet.

Ernest var över honom med blixstens hastighet.

– Är det ett dugg mer orimligt än vad ni själva förfäktar, ni maskinkrossare som vill återvända till era förfäders antediluvianska metoder? Vad föreslår ni för att bli av med överskottet? Ni vill komma ifrån problemet med överskottet genom att inte producera något överskott. Och vad föreslår ni för att undvika ett produktionsöverskott? Jo att återvända till en primitiv produktionsmetod som är så förvirrad och oorganiserad och oförnuftig, så oekonomisk och dyrbar att det kommer att bli omöjligt att producera överskott.

Hr Calvin svalde. Slaget hade gått in. Han svalde igen och klarade strupen.

– Ni har rätt, sade han. Jag är överbevisad. Det är orimligt men vi måste göra något. Det gäller liv och död för oss i medelklassen. Vi vägrar att gå under. Vi väljer att vara orimliga och återvända till våra förfäders primitiva och oekonomiska metoder. Vi vill återföra industrin till stadiet före trusterna. Vi vill krossa maskinerna. Och vad skall ni göra åt det?

– Men ni kan inte krossa maskinerna, svarade Ernest. Ni kan inte få utvecklingens ström att flyta tillbaka. Två stora krafter står emot er och bägge två är starkare än medelklassen. De stora kapitalisterna, trusterna med ett ord, kommer inte att låta er återvända. De vill inte se sina maskiner förstörda. Och ännu större och mäktigare än trusterna är arbetarna. De kommer inte att låta er förstöra maskinerna. Herraväldet över världen och därmed över maskinerna kommer att avgöras mellan trusterna och arbetarna. Sådan är stridsformationen. Ingen sida vill förstöra maskinerna. Men bägge sidor vill äga maskinerna. I denna strid finns det ingen plats för medelklassen. Medelklassen är en dvärg mellan två jättar. Ser ni inte stackars utdöende medelklassare att ni är fångade mellan den övre och den undre kvarnstenen och att matningen redan har börjat.

Jag har matematiskt bevisat för er det kapitalistiska systemets oundvikliga sammanbrott. När varje land har ett oförbrukat och osäljbart överskott kommer det kapitalistiska systemet att bryta samman under den fruktansvärda tyngden av profiterna som det själv har skapat. Och den dagen kommer det inte att bli någon maskinkrossning. Kampen kommer då att gälla vem som skall äga maskinerna. Om arbetarna vinner får ni det lätt. Förenta staterna och hela

---

¹ Karl Marx – socialismens store intellektuelle hjälte. En tysk jude från 1800-talet. Samtida med John Stuart Mill. Det verkar otroligt för oss att många generationer har förflutit efter Marx ekonomiska upptäckter, varunder han hänades av världens erkända tänkare och lärde. På grund av sina upptäckter blev han jagad från sitt fädernesland och dog som landsflyktig i England.

världen för den delen kommer då in i en ny och storslagen epok. I stället för att krossas av maskinerna kommer livet att bli ljusare och lyckligare och ädlare genom dem. Ni i den utplånade medelklassen kommer att, tillsammans med arbetarna – det kommer bara att finnas arbetare då – delta i den rättvisa fördelningen av de underbara maskinernas produkter. Och vi alla kommer att göra nya och ännu underbarare maskiner. Och det kommer inte att finnas några oförbrukade överskott därför att det inte kommer att finnas några profiter.

– Men antag att trusterna vinner i detta slag om herraväldet över maskinerna och världen, frågade hr Kowalt.

– Då kommer ni och arbetarna och vi alla att bli krossade under järnhälen av en despoti som kommer att bli lika skoningslös och fruktansvärd som varje annan despoti som svärtat sidorna i människans historia, sade Ernest. Järnhälen är ett bra namn på denna despoti.¹

Det blev en lång tystnad och alla vid bordet satt i djupa och ovana tankar.

– Men er socialism är en dröm, sade hr Calvin och upprepade: – En dröm.

– Då skall jag visa er något som inte är en dröm, svarade Ernest. Och detta något skall jag kalla oligarkin. Ni kallar det för plutokratin. Vi menar båda samma sak, de stora kapitalisterna eller trusterna. Låt oss se vem som har makten i dag. För att kunna göra det måste vi först ta oss en titt på samhällets klassindelning.

Det finns tre stora klasser i samhället. Först har vi plutokratin som utgöres av förmögna bankirer, järnvägskungar, bolagsdirektörer och trustmagnater. Sedan kommer medelklassen, er klass, mina herrar, som består av jordbrukare, affärsmän, små fabrikanter och tjänstemän. Och som tredje och sista kommer min klass, proletariatet, som består av lönarbetare.² Ni måste medge att förmögenheten är en väsentlig makt i Förenta staterna i dag. Hur fördelar sig förmögenheten på de tre klasserna? Här är siffrorna. Plutokratin äger sextiosju miljarder dollar. Av det totala antalet sysselsatta personer i Förenta staterna kommer bara nio tiondelar av en procent från plutokratin, och ändå äger plutokratin sjuttio procent av den totala förmögenheten. Medelklassen äger tjugofyra miljarder dollar. Tjugonio procent av de sysselsatta kommer från medelklassen och den äger tjugofem procent av den totala förmögenheten. Återstår proletariatet. Det äger fyra miljarder. Av alla arbetande kommer sjuttio procent från proletariatet och proletariatet äger fyra procent av den totala förmögenheten. Vem har makten, mina herrar?

– Enligt era egna siffror är medelklassen starkare än arbetarna, anmärkte hr Asmunsen.

– Genom att kalla oss svaga blir ni inte starkare i förhållande till plutokratin, svarade Ernest. Och för övrigt är jag inte färdig med er ännu. Det finns en styrka som är större än rikedomen, och den är större därför att den inte kan berövas oss. Vår styrka, proletariatets styrka, ligger i våra muskler, i våra händer som lägger röstsedlarna i valurnan och i våra fingrar som trycker av gevären. Det är den primitiva styrkan, det är den styrka som uppehåller livet, det är den styrka som är starkare än rikedomen och som rikedomen inte kan ta ifrån oss.

Men er styrka kan man ta ifrån er. Och redan nu håller plutokratin på att ta den ifrån er. Och slutligen kommer den att helt och hållet ta den ifrån er. Och då kommer ni inte längre att vara medelklass. Ni kommer att stiga ner till oss. Ni kommer att bli proletärer. Och det lustiga är

¹ Första gången detta ord användes om oligarkin.

² Den indelning av samhället som Everhard här gör är i överensstämmelse med den som gjordes av Lucien Sanial, en av den tidens statistiska auktoriteter. Hans beräkningar av antalet personer i de olika klasserna vid Förenta staternas folkräkning år 1900 lyder som följer: Plutokratin 250.251, medelklassen 8.429.845 och proletariatet 20.393.137.

att ni då kommer att öka vår styrka. Vi kommer att hälsa er som bröder och vi kommer att kämpa skuldra vid skuldra för mänsklighetens sak.

Ser ni, arbetarna har inget som man kan ta ifrån dem. Deras andel av landets förmögenhet består av kläder och husgeråd och i mycket sällsynta fall ett skuldfritt hus. Men ni har en förmögenhet på tjugofyra miljarder och plutokratin kommer att ta den ifrån er. Naturligtvis finns det stor sannolikhet för att proletariatet tar den först. Kan ni inte se er ställning som den är, mina herrar? Medelklassen är ett litet lamm mellan ett lejon och en tiger. Om inte den ene tar er kommer den andre att göra det. Och om plutokratin tar er först är det bara en tidsfråga när proletariatet tar plutokratin.

Inte ens er nuvarande förmögenhet är en riktig måttstock på er styrka. Er förmögenhet just nu är bara ett tomt skal. Det är därför ni stämmer upp ert lilla svaga stridsrop: Återvänd till våra fäders metoder! Ni är medvetna om er kraflöshet. Ni vet att er styrka är ett tomt skal. Och jag skall visa er hur tomt det är.

Vad har jordbrukarna för makt? Över femtio procent av dem är trälarna därför att de antingen bara är arrendatorer eller också har in-tecknade gårdar. Och alla är de trälarna därför att trusterna redan äger eller – vilket är samma sak – kontrollerar alla medel som behövs för att få ut jordbruksartiklarna på marknaden, t. ex. kylrum, järnvägar, elevatorer och ångbåtslinjer. Och dessutom kontrollerar trusterna också marknaden. På dessa områden är bönderna maktlösa. Vad beträffar deras politiska makt så skall jag ta upp den senare i samband med hela medelklassens politiska ställning.

Dag efter dag pressar trusterna ut bönderna som de pressade ut hr Calvin och de övriga mejeriägarna. Och dag efter dag pressas affärsmännen ut på samma sätt. Kommer ni ihåg hur tobakstrusten på sex månader minskade över fyra hundra cigarraffärer bara i New York. Var är de gamla ägarna till kolfälten? Ni vet i dag utan att jag behöver säga det att järnvägstrusten äger och kontrollerar alla antracitfälten och alla brunkolsfälten. Äger inte Standard Oil ett tjug oceanlinjer?¹ Och kontrollerar den inte också kopparna, för att inte tala om att den har en masugnstrust som en liten bisyssla. Det finns tiotusen städer i Förenta staterna som i kväll får sin belysning av bolag som ägs eller kontrolleras av Standard Oil och i lika många städer ligger de elektriska kommunikationerna i städerna, under städerna och mellan städerna – i händerna på Standard Oil. De småkapitalister som hade intressen i dessa tusentals företag har försvunnit. Det vet ni. Och ni kommer att gå samma väg.

Småföretagarna och bönderna är i samma predikament. Och småföretagarna och bönderna är i alla avseenden reducerade till rent feodala förhållanden. Och för den delen är akademikerna och konstnärerna för närvarande livegna i allt utom till namnet och politikerna är lakejer. Varför arbetar ni natt och dag, hr Calvin, med att organisera bönderna och den övriga medelklassen i ett nytt politiskt parti? Därför att politikerna i de gamla partierna inte vill ha något att göra med era atavistiska idéer. Och de vill inte ha något att göra med dem därför att de, som jag sade, är lakejer åt plutokratin.

Jag sade att akademikerna och konstnärerna är livegna. Och vad är de annat? Professorerna, prästerna, redaktörerna får ha kvar sina jobb därför att de tjänar plutokratin och deras tjänster består i att de bara propagerar sådana idéer som antingen är ofarliga eller till nytta för plutokratin. Så fort de förfäktar idéer som hotar plutokratin blir de avskedade, och om de då inte har sört för framtiden sjunker de ner till proletariatet och går antingen under eller blir agitatorer i arbetarrörelsen. Och glöm inte att det är pressen, predikstolen och universiteten som utformar den allmänna opinionen och leder nationens sätt att tänka. Vad konstnärerna beträffar ockrar de bara på plutokratinens dåliga smak.

¹ Standard Oil och Rockefeller – se fotnot på sid. xxxx.

Men i själva verket är inte förmögenheten den verkliga makten. Men den är medlet till makt och makten ligger hos regeringen. Vem kontrollerar regeringen i dag? Proletariatet med sina tjugo miljoner arbetande människor? Ni skrattar med rätta åt den tanken. Medelklassen med sina åtta miljoner arbetande människor? Lika litet som proletariatet. Vem kontrollerar då regeringen? Plutokratien med sin fuffiga kvarts miljon sysselsatta människor. Men denna kvarts miljon människor kontrollerar inte regeringen fast den ställer sina lakej-tjänster till förfogande. Det är plutokratins hjärntrust som kontrollerar regeringen och denna hjärntrust består av sju¹ små mäktiga grupper. Och glöm inte att dessa grupper i dag arbetar praktiskt taget utan konflikter. Låt mig peka på bara en av dessa grupper, järnvägsgruppens, makt. Den har i sin tjänst fyrtio tusen advokater för att slå ner folkets motstånd i domstolarna. Den lämnar ut oräkneliga tusental fribiljetter till domare, bankirer, redaktörer, präster, universitetslärare, medlemmar av de statliga lagstiftande församlingarna och kongressen. Den underhåller en luxuös korridorpolitik² i alla staters huvudstäder och i Washington, och i alla städer i landet sysselsätter den en ofantlig armé av advokater och små politiker vars uppgift är att vara med vid sammanträden och möten, bli jurymedlemmar, muta domare och på alla sätt arbeta för gruppens intressen.³ Mina herrar, jag har bara skisserat den makt som innehas av en av de sju grupper som utgör plutokratins hjärntrust.⁴ Era tjugofyra miljarder ger er inte för tjugofem

¹ Ännu så sent som 1907 ansågs det att elva grupper behärskade landet, men detta antal reducerades genom sammanslagningen av de fem järnvägsgrupperna till en enda över hela landet. Dessa fem sammanslagna grupper med deras finansiella och politiska allierade var: 1. James J. Hill som kontrollerade de nordvästra staterna. 2. Pennsylvaniagruppen med Schiff som ekonomidirektör och med stora bankintressen i Philadelphia och New York. 3. Harriman med Frick som rådgivare och Odell som politisk ledare kontrollerade de centralkontinentala, sydvästra och södra kustjärnvägarna. 4. Familjen Goulds järnvägsintressen. 5. Moore, Reid och Leeds, kända som "Rock Island-gruppen". Dessa viktiga finansgrupper hade uppstått ur konkurrensen och gick den oundvikliga vägen till trustbildning.

² En speciell institution som hade till uppgift att muta, köpa och korrumpna dem bland lagstiftarna som antogs representera folkets intressen.

³ Ett decennium före detta Everhards tal skickade New Yorks handelskammare ut en rapport ur vilken vi citerar följande rader: "Järnvägarna kontrollerar absolut de lagstiftande församlingarna i de flesta av de amerikanska staterna. De tillsätter och avsätter senatorer, kongressmän, guvernörer och är praktiskt taget diktatorer över Förenta staternas politik."

⁴ Rockefeller var från början proletär och lyckades genom driftighet och slughet utveckla den första perfekta trusten, Standard Oil. Vi kan inte låta bli att ge följande anmärkningsvärda bild från den tidens historia, för att visa hur Standard Oils behov av nyinvesteringar krossade de små kapitalisterna och påskyndade det kapitalistiska systemets sammanbrott. David Graham Phillips var en radikal skribent vid den tiden och följande citat är hämtat ur en artikel av honom i Saturday Evening Post för den 4 oktober 1902. Det är det enda exemplar av tidningen som finns kvar, men av dess utseende och innehåll kan vi sluta oss till att tidningen var populär och hade stor spridning. Här följer citatet:

"För omkring tio år sedan uppskattade en framstående auktoritet Rockefellers inkomst till 30 miljoner dollar om året. Han hade då nått gränsen för räntabel investering i oljeindustrin. Men enorma summor strömmade in – mer än två miljoner dollar i månaden enbart till John Davison Rockefeller. Problemet om nyinvesteringar började bli allvarligt. Det blev till en nattmara! Oljeinkomsterna svälde och svälde och antalet sunda investeringsobjekt var begränsade, till och med mer begränsade än nu. Det var inte på grund av någon speciell snikenhet som Rockefellers började grenna ut sig från oljeindustrin. De var tvingade och sveptes med av den rikedomsvåg som rullade in över dem och som deras monopolmagnet oemotståndligt drog till sig. De skapade en hel stab av investeringsjägare. Det påstås att chefen för denna stab har en lön på 125.000 dollar om året.

Den första uppseendeväckande nyinvestering som Rockefellers företog var på järnvägsmarknaden. Omkring 1895 kontrollerade de en femtedel av landets järnvägsnät. Vad äger eller kontrollerar de i dag? De kontrollerar alla stora järnvägar som går ut från New York åt norr, öster och väster, utom en i vilken de bara har några miljoner. De är med i de flesta järnvägslinjerna som strålar ut från Chicago. De dominerar i många av linjerna längs Stilla havet. Det är deras röster som gör hr Morgan så mäktigt, fast det måste ju tilläggas att de är i större behov av hans hjärna än han av deras röster – förr närvarande. Deras sammanslutning är i hög grad ett utslag av 'intressegemenskap'.

Men järnvägarna kunde inte ensam snabbt nog absorbera dessa väldiga guldfloder. John D. Rockefellers 2.500.000 dollar i månaden ökade till fyra, fem, sex miljoner i månaden, till 75 miljoner dollar om året. Lysoljan blev lysande profiter. Och de nya investeringarna lade sin skärv av många årliga miljoner.

cent politisk makt. Er förmögenhet är ett tomt skal och snart kommer också det tomma skalet att tas ifrån er. Plutokratin har all makt i sina händer i dag. Den stiftar i dag lagarna, för den äger senaten, kongressen, domstolarna och de statliga lagstiftande församlingarna. Och det är inte nog. Bakom lagen måste finnas makt för att genomdriva lagen. I dag stiftar plutokratin lagarna och för att tillämpa dem har den till sitt förfogande polisen, armén, flottan och slutligen milisen, som ni och jag och vi alla tillhör.

Det blev inte mycket diskussion efter detta och gästerna bröt snart upp. Alla var lugna och behärskade och de sade adjö med låga röster. Det verkade nästan som om de hade blivit skrämde av den syn de sett.

– Situationen är verkligen allvarlig, sade hr Calvin till Ernest. Jag har inte mycket att invända mot vad ni sagt. Men jag är inte överens med er om domen över medelklassen. Vi skall överleva och vi skall störta trusterna.

– Och återvända till era fäders metoder, fyllde Ernest i.

– Just det, svarade hr Calvin allvarligt. Jag vet att det är ett slags maskinkrossning och att det är orimligt. Men som livet nu är med plutokratin vid makten är det också orimligt. Och i alla händelser är vår maskinkrossning åtminstone praktisk och genomförbar, vilket er dröm inte är. Er socialistiska dröm är ... ja en dröm. Vi kan inte följa er.

– Jag önskar bara att ni kände till litet om utveckling och samhällsvetenskap, sade Ernest tankfullt när de skakade hand. Det skulle bespara oss så mycket besvär om ni gjorde det.

Kapitel 10: Malströmmen

Likt åsknedslag följde efter affärsmannamiddagen den ena fruktansvärda händelsen efter den andra. Och jag, lilla jag, som alltid har levt ett så ombonat liv i den lugna universitetsstaden, fann mig och mina personliga affärer indragna i de stora världshändelsernas virvelström. Jag vet inte om det var min kärlek till Ernest, eller den klara blick han gett mig på det samhälle jag levde i, som gjorde mig till revolutionär. Men jag blev revolutionär och jag kastades in i en virvel av händelser som skulle ha varit otänkbara för tre korta månader sedan.

Rockefellers placerade pengar i gas och elektricitet när dessa industrier hade utvecklats till säkra investeringsobjekt. Och nu måste en stor del av det amerikanska folket berika Rockefellers så snart solen går ner, vilken belysning de än använder. De började spekulera i jordbruk. Det påstås att när de goda konjunkturerna för några år sedan gjorde det möjligt för bönderna att göra sig av med sina in-teckningar, var John D. Rockefeller nära att gråta. Åtta miljoner dollar som han hade trott vara i gott förvar med god ränta under många år framåt ramlade plötsligt ner på hans tröskel och började ropa efter en ny placering. Detta oväntade påbröd på hans bekymmer att placera sin oljas avkomma och denna avkommas avkomma blev för mycket för sinnesjämvikten hos en man med dålig matsmältning...

Rockefellers gick in i gruvindustrin – järn och kol och koppar och bly – och i andra industrier. De köpte spårvägar, nationella, statliga och kommunala obligationer, placerade pengar i ångfartyg och ångslupar, i telegraflinjer, i egendomar, skyskrapor och palats, hotell och affärskvarter, livförsäkringsbolag och banker. Det fanns bokstavligen ingen enda industri och företagsgren där deras miljoner inte var med ...

Rockefellers bank – National City Bank – är utan jämförelse Förenta staternas största bank. Det är bara Bank of England och Frankrikes nationalbank som är större. Omsättningen uppgår i genomsnitt till 100 miljoner om dagen och den dominerar Wall Streets låne- och aktiemarknad. Men det är inte allt. Den står i spetsen för Rockefellers bankkedja som omfattar fjorton banker och trustbolag i staden New York samt inflytelserika banker i varje stort penningcentrum i landet.

John D. Rockefeller äger Standard Oil-aktier till ett värde av mellan fyra och fem hundra miljoner enligt dagens noteringar. Han har ett hundratal miljoner i ståltrusten, nästan lika mycket i ett enda järnvägsnät i Västern, hälften så mycket i ett annat osv., osv, tills hjärnan tröttnar av uppräknningen. Hans inkomster förra året var omkring 100 miljoner dollar – det är tveklöst om alla Rothschildars sammanlagda inkomster uppgår till större belopp. Och hans inkomster ökas ständigt och språngvis.”

Krisen i mina egna förhållanden kom samtidigt med stora kriser i samhället. För det första blev min far avskedad från universitetet. Det vill säga han blev inte bokstavligen avskedad. Man begärde att han skulle inlämna sin avskedsansökan, det var allt. Och det betydde i och för sig inte så mycket. Pappa var i själva verket förtjust. Han var framför allt belåten över att hans avsked påskyndats genom utgivandet av hans bok ”Ekonomi och uppfostran”. Han ansåg att det gav tyngd åt hans argument. Kunde han få bättre bevis för att undervisningsväsendet behärskades av kapitalisterna?

Men detta bevis kom aldrig ut. Ingen visste om att han blivit tvungen att begära avsked från universitetet. Han var en så framstående vetenskapsman att ett sådant tillkännagivande sammankopplat med orsaken till hans påtvingade avsked skulle ha väckt uppståndelse över hela världen. Tidningarna överöste honom med beröm och hedersbetygelser och lovordade hans beslut att lämna föreläsningssalens enahanda slit för att enbart ägna sig åt forskningen.

Först skrattade pappa. Sedan blev han arg. Sedan konfiskerades hans bok. Det skedde så hemligt att vi i början inte förstod det. Bokens utgivning hade omedelbart väckt ett visst uppseende i landet. Min far hade fått en hövlig avhyvling i kapitalistpressen och den gick ut på att det var synd att en så stor vetenskapsman skulle lämna sitt forskningsfält och ge sig in på sociologin som han inte visste något om, och där han också mycket riktigt genast hade gått vilse. Detta varade en vecka och pappa skrattade i mjugg och sade att boken hade rört vid en öm punkt hos kapitalismen. Men så plötsligt upphörde tidningarna och tidskrifterna att säga något alls om boken. Och lika plötsligt försvann boken ur marknaden. Inte ett enda exemplar kunde erhållas hos någon bokhandlare. Pappa skrev till förläggarna och de svarade att formarna hade skadats genom olyckshändelse. En otillfredsställande korrespondens följde. Då förläggarna slutligen tvingades ge ett otvetydigt svar förklarade de att de inte kunde se någon möjlighet att sätta upp boken på nytt, men att de var villiga att avstå från sin förlagsrätt till den.

– Och ni kommer inte att få någon annan förläggare i hela landet, sade Ernest. Om jag var i ert ställe skulle jag sätta mig i säkerhet omedelbart. Ni har bara fått en liten försmak av Järnhälen.

Men min far var heltigenom vetenskapsman. Han trodde aldrig att man kunde kasta sig huvudstupa in i slutsatserna. Ett laboratorieexperiment var inget experiment om det inte genomfördes i alla detaljer. Därför gick han tålmodigt runt till de olika förläggarna. De kom med massor av ursäkter men ingen ville förlägga boken.

När pappa blev övertygad om att boken verkligen hade konfiskerats försökte han få tidningarna att skriva om det, men ingen skrev ett ord. Vid ett socialistiskt möte där många journalister var närvarande såg pappa sin chans. Han begärde ordet och berättade hur hans bok hade konfiskerats. Han skrattade nästa dag när han läste tidningarna men blev sedan så arg som jag aldrig sett honom förut. Tidningarna sade inte ett ord om boken men refererade hans tal på det mest rosenrasande sätt. De lösryckte ord och fraser ur deras sammanhang och förvandlade hans måttfulla och behärskade anförande till ett våldsamt anarkistiskt brandtal. Det var skickligt gjort. Jag minns speciellt ett exempel. Min far hade använt uttrycket ”den sociala revolutionen”. Reportern uteslöt bara ordet ”sociala”. Detta referat sändes ut över landet i ett Associated Press-telegram och över hela landet höjdes ett rop av förfäran. Pappa brännmärktes som nihilist och anarkist och i en teckning som fick stor spridning framställdes han med en röd fana i händerna i spetsen för en samling långhåriga, vildögda män som bar facklor, knivar och dynamitbomber i händerna.

Han blev utsatt för våldsamma angrepp i pressen för sina anarkistiska åsikter och man gjorde försåtliga anspelningar om att hans psykiska hälsa var angripen. Detta beteende från kapitalistpressens sida var ingenting nytt, berättade Ernest för oss. Han sade att de hade för

vana att sända reporters till alla socialistmöten med den enda avsikten att felreferera och förvränga vad som sades för att på så sätt skrämman bort medelklassen från varje kontakt med proletariatet. Och Ernest uppmanade min far upprepade gånger att sluta upp att slåss och sätta sig i säkerhet.

Men socialistpressen i landet tog upp striden och hela den läsande delen av arbetarklassen fick alltså veta att boken hade konfiskerats. Men längre sträckte sig inte denna vetskap. Sedan kom ett stort socialistiskt förlag, "Appeal to Reason", överens med min far att ge ut boken. Pappa jublade men Ernest var orolig.

– Jag skall säga er att vi står vid randen av det okända, sade han. Stora ting försiggår i hemlighet runt omkring oss. Vi kan känna dem. Vi vet inte vad det är men det finns där. Hela samhällsstrukturen darrar av dem. Fråga inte mig, jag vet inte själv vad det är. Men något håller på att kristalliseras ut. Och det sker nu. Att boken blev konfiskerad är en förvarning. Hur många andra böcker har konfiskerats? Vi har inte en aning om det. Vi befinner oss i mörker. Vi kan inte få reda på något. Nästa gång blir det socialistpressens och de socialistiska förlagens tur. Jag är rädd för att det inte dröjer så länge. Vi kommer att kvävas.

Ernest hade ett bättre grepp om händelserna än de övriga socialisterna, inom två dagar kom det första slaget. "Appeal to Reason" var en veckotidning och hade en genomsnittsupplaga på 750.000 ex. med huvudsaklig spridning bland arbetarna. Men den gav mycket ofta ut specialnummer med upplagor från två till fem miljoner ex. Dessa stora upplagor betalades och distribuerades av den lilla armé frivilliga medhjälpare som hade samlats kring "Appeal". Det första slaget riktades mot dessa specialnummer och det var ett förkrossande slag. Genom en godtycklig förordning av postverket förklarades att dessa specialnummer inte tillhörde tidningens normala utgivningsprogram och att de därför inte fick spridas med posten.

En vecka senare förklarade postverket att tidningen var upprorisk och förbjöd att den spreds med posten. Detta var ett fruktansvärt slag mot den socialistiska propagandan. "Appeal" blev desperat. Man gjorde upp en plan att nå prenumeranterna genom expressbolagen men de vägrade att sprida den. Det blev slutet för tidskriften. Men förlaget tänkte fortsätta att ge ut böcker. Tjugotusen exemplar av pappas bok hade sänts till bokbindaren och pressarna höll på att leverera flera. Men då hände det. En natt marscherade utan förvarning en pöbelhop med en amerikansk flagga i spetsen och avsjungande patriotiska sånger upp till "Appeals" stora byggnad och satte eld på huset som fullständigt förstördes.

Girard i Kansas var en lugn och stilla stad. Det hade aldrig förekommit några arbetaroroligheter där. "Appeal" betalade avtalsenliga löner och var i själva verket stadens ryggrad eftersom den sysselsatte hundratals män och kvinnor. Det var inte invånarna i Girard som hade varit med i pöbelhoppen. Denna mobb tycktes ha stigit upp ur jorden och hade försvunnit lika plötsligt sedan den utfört sitt uppdrag. Ernest såg i denna affär ett ohyggligt förbud om kommande händelser.

– De svarta hundradena¹ håller på att organiseras i Förenta staterna, sade han. Detta är bara början. Det kommer att bli mer av samma slag. Järnhälen blir allt fräckare.

Så gick min fars bok förlorad. Vi skulle få se mycket av De svarta hundradena allteftersom tiden led. Vecka efter vecka förbjöds postdistributionen av den ena socialisttidningen efter den andra och i flera fall förstörde De svarta hundradena de socialistiska tryckerierna. Naturligtvis understödde de andra tidningarna den härskande klassens reaktionära politik och de förstörda socialisttidningarna smutskastades, medan De svarta hundradena framställdes

¹ De svarta hundradena var reaktionära pöbelhoppar som organiserades av det utdöende självhärskardömet under ryska revolutionen 1905. Dessa reaktionära grupper anföll de revolutionära grupperna, och när så behövdes ställde de till upplopp och förstörde egendom för att ge tsaren förevändning att kalla ut kosackerna.

som sanna patrioter och fosterlandets räddare. Dessa förvrängda framställningar var så övertygande att även ärliga präster prisade De svarta hundradena från predikstolen även om de beklagade att det var nödvändigt att gripa till våld.

Historien gick framåt med stormsteg. Höstvalen närmade sig och Ernest nominerades av socialistiska partiet som kandidat till kongressen. Hans utsikter att bli vald var mycket stora. Spårvägsstrejken i San Francisco hade sprängts. Och sedan hade transportarbetarstrejken också lidit nederlag. Dessa två nederlag hade varit ödesdigra för den organiserade arbetarrörelsen. Hela transportarbetarfederationen vid Västkusten och byggnadsfackförbunden hade understött transportarbetarna men ändå hade de lidit ett skymfligt nederlag. Det hade varit en blodig strejk. Polisen hade krossat oräknelika huvuden med sina batonger och dödslistan hade ökats genom att en kulspruta hade gett eld mot de strejkande från Marsdenbolagets stallar.

Detta gjorde arbetarna dova och hämndlystna. De ville ha en blodig hämnd. Sedan de slagits på sin egen mark var de mogna för hämnd genom politisk aktion. De upprätthöll fortfarande sin fackliga organisation och det gav dem styrka i den politiska strid som pågick. Ernests utsikter att bli vald blev större och större. Dag efter dag röstade den ena fackföreningen efter den andra för stöd åt socialisterna. Och Ernest kunde inte låta bli att skratta när begravningsentreprenörernas biträden och kycklingplockarna slöt upp vid hans sida. Arbetarna hade blivit halsstarriga. De trängdes vilt entusiastiska på de socialistiska mötena men var otillgängliga för de gamla partiernas propaganda. Talarna för de gamla partierna möttes vanligen av tomma salar men ibland kunde möteslokalerna vara fullsatta och då blev de så brutalt behandlade att det mer än en gång var nödvändigt att tillkalla polis.

Historien gick framåt med vingsnabba steg. Luften vibrerade av händelser och varsel om kommande ting. Landet stod inför svåra tider¹, därför att de goda konjunkturen under några tidigare år hade ökat svårigheterna att utomlands avsätta överskottsproduktionen. Industrierna förkortade sin arbetstid. Många stora fabriker stod stilla i avvaktan på den tid då överskottsproduktionen skulle vara konsumerad. Och arbetslönerna sänktes på alla områden.

Även den stora maskiniststrejken hade brutit samman. Två hundratusen maskinister och femhundratusen sympatiststrejkande i metallindustrin hade lidit nederlag i den blodigaste strejk som dittills hade förekommit i USA. Hårda slag hade utkämpats med de 'beväpnade strejkbrytarnas'² små arméer som utrustats av arbetsgivarorganisationerna. De svarta hundradena som dök upp på de mest skilda platser hade förstört egendom och som en följd därav hade hundratusen soldater dragits samman och gjort ett fruktansvärt slut på strejken. Ett antal arbetarledare hade avrättats, många andra hade dömts till fängelse medan tusentals av de strejkande hade jagats in i kreatursinhägnader³ och behandlats avskyvärt av soldaterna.

De goda åren måste nu betalas. Alla marknader var mättade, priserna föll och i det allmänna prisfallet sjönk priset på arbete fortast. Landet vred sig under industriella konflikter. Arbetarna strejkade överallt och där det inte strejkades var det lockout. Tidningarna var fulla

¹ Under den kapitalistiska perioden var dessa lågkonjunkturer lika oundvikliga som absurda. Högkonjunktur förde alltid till elände, vilket var en följd av att ett överflöd på varor, som inte kunde konsumeras, hade hopats.

² Strejkbrytarna var i allt utom till namnet kapitalisternas privata soldater. De var utomordentligt organiserade och väl beväpnade och de hölls i beredskap och skickades i specialtåg till alla delar av landet där det förekom strejk eller lockout. Bara dessa besynnerliga tider kunde ha gett upphov till ett så häpnadsväckande skådespel som när en viss Farley, en beryktad strejkbrytarchef, 1906 i specialtåg reste från New York till San Francisco med en armé på 2.500 man fullt utrustade och väl beväpnade för att slå ner en strejk bland San Franciscos spårvägare. En sådan handling var ett direkt brott mot landets lagar. Att detta företag och tusentals liknande inte bestraffades visar hur fullständigt domstolarna var plutokratins redskap.

³ Under en gruvarbetarstrejk i Idaho under senare hälften av 1800-talet inträffade det att många av de strejkande instängdes i kreatursfällor av trupperna. Tillvägagångssättet förekom även under 1900-talet.

av skildringar av våldsamheter och blodsutgjutelser. Och överallt spelade De svarta hundradena sin roll. Uppror, mordbrand och hänsynslös förstörelse av egendom var deras sak att ordna och de utförde det väl. Hela den reguljära armén var på fötter på grund av De svarta hundradenas ogärningar.¹ Alla städer var härläger och arbetarna sköts ner som hundar. Strejkbrytarna rekryterades ur de arbetslösas väldiga skaror och när strejkbrytarna blev illa åtgångna av de fackligt organiserade arbetarna kom alltid förband ur armén och krossade fackföreningarna. Och så var det milisen. Ännu var det inte nödvändigt att tillgripa den hemliga milislagen. Endast den reguljärt organiserade milisen var inkallad och den dök upp överallt. Under detta terrorregemente ökade regeringen den reguljära armén med ytterligare hundratusen man.

Aldrig hade arbetarna utsatts för en sådan behandling tidigare. De stora industriherrarna, oligarkerna, hade för första gången kastat hela sin tyngd in i den bräsch som de kämpande arbetsgivarföreningarna hade öppnat. Dessa föreningar dominerades av medelklassen och nu hade de, tvingade av de hårda tiderna och krascherna på arbetsmarknaden och understödda av de stora industrimagnaterna, gett den organiserade arbetarrörelsen ett fruktansvärt och avgörande nederlag. Det var en allsmäktig allians men det var en allians mellan lejonet och lammet – som medelklassen snart skulle få erfara.

Arbetarna var blodiga och hämndlystna, men de var slagna. Deras nederlag gjorde inte slut på dyrtiden. Bankerna, som var ett av oligarkins viktigaste kraftcentra, fortsatte att driva in lån. Wall Street-gruppen² förvandlade aktiemarknaden till en malström där alla jordvärden förvandlades till nästan ingenting. Och ur gruset och spillrorna reste sig den nyfödda oligarkin, orubblig, hänsynslös och självsäker. Dess allvar och självkänsla var skräckinjagande. Den använde inte bara sina egna ofantliga maktresurser utan tog också statskassan till hjälp för att genomföra sina planer.

Industriherrarna hade vänt sig mot medelklassen. Arbetsgivarföreningarna som hade hjälpt industriherrarna att slita sönder arbetarna blev nu i sin tur sönderslitna av sina forna bundsförvanter. Medan de små affärsmännen och företagen ruinerades stod trusterna fast. Nej, de stod inte bara fast. De var i full aktion. De sådde vind och vind och mera vind, för de ensamma visste hur de skulle skörda storm och göra profiter på den. Och vilka profiter! Kolossala profiter! De var starka nog själva att härda ut i en storm som de själva blåst upp och de gav sig löst på och plundrade de vrak som flöt omkring dem. Trusterna gjorde väldiga landvinningar och utsträckte sin verksamhet till många nya fält – och alltid på medelklassens bekostnad.

Sommaren 1912 fick sålunda medelklassen sin dödsstöt. Även Ernest blev förvånad över hur fort det gick. Han skakade olycksbådande på huvudet och såg utan förhoppningar fram mot höstvalen.

– Det tjänar ingenting till, sade han. Vi är slagna. Järnhälen är här. Jag hade hoppats på en fredlig seger vid valurnorna. Jag hade fel. Wickson hade rätt. Man kommer att ta ifrån oss våra få återstående friheter, Järnhälen kommer att trampa på våra ansikten. Arbetarklassen

¹ Det var bara namnet, inte idéen, som var importerad från Ryssland. De svarta hundradena var en vidareutveckling av kapitalisternas hemliga agenter som började tas i anspråk under arbetsstriderna på 1800-talet. Detta är obestridligt. Ingen mindre auktoritet än Carroll D. Wright, USA:s arbetskommissionär, är ansvarig för detta konstaterande. I sin bok "Arbetsstrider" förklarar han att "i några av de stora historiska strejkerna har arbetsgivarna själva anstiftat våldshandlingar" och han säger vidare att fabriksägarna medvetet provocerat strejker för att bli av med överskottslager och att företagens agenter bränt upp godsvagnar under järnvägsstrejker för att öka oordningen. Det var från dessa arbetsgivarnas hemliga agenter som De svarta hundradena härstammade och de i sin tur blev senare oligarkins fruktansvärda vapen, provokatörerna.

² Så benämnd efter en gata i det gamla New York där Börsen var belägen och där den irrationella samhällsorganisationen tillät manipulationer med landets hela industri.

måste göra en blodig revolution. Naturligtvis kommer vi att vinna men jag ryser vid tanken på vad som kommer att ske.

Och från den stunden var Ernest säker på att revolutionen skulle komma. Partiet delade inte hans uppfattning och hans kamrater var inte överens med honom. De trodde fortfarande att segern kunde vinnas vid valen. De var inte förlamade av skräck, därtill var de alltför kallblodiga och modiga. De trodde helt enkelt inte att revolutionen var så nära förestående. Ernest kunde inte få dem att allvarligt inse oligarkins ankomst. De oroades av hans ord men de var alltför säkra på sin egen styrka ... I deras teoretiska sociala revolution fanns det ingen plats för en oligarki och därför kunde inte oligarkin finnas.

– Vi skall skicka dig till kongressen och sen kommer allt att bli bra, sade de till honom vid ett av våra hemliga möten.

– Och när de kör ut mig ur kongressen och ställer mig mot en vägg och skjuter hjärnan ur huvudet på mig, vad kommer det att ske då, frågade Ernest kallt.

– Då kommer vi att resa oss i alla vår makt, svarade ett dussin röster genast.

– Då kommer ni att vältra er i ert blod, replikerade Ernest. Jag har hört samma visa från medelklassen, och var är den nu i all sin makt?

Kapitel 11: Det stora äventyret

Hr Wickson skickade inte efter min far. De möttes händelsevis på färjan till San Francisco så den varning han gav far hade han inte tänkt på tidigare. Hade de inte mötts tillfälligtvis skulle pappa aldrig fått någon varning. Resultatet skulle i alla händelser inte ha blivit annorlunda. Pappa tillhörde en gammal styvsint Mayflowersläkt¹ och det blodet flöt fortfarande i hans ådror.

– Ernest hade rätt, sade han till mig så fort han kommit innanför dörren. Ernest är en mycket märklig man och jag ser hellre att du gifter dig med honom än med Rockefeller själv eller med kungen av England.

– Vad är det fråga om, frågade jag upprörd.

– Oligarkin tänker just trampa på våra ansikten, på dig och på mig. Wickson antydde det för mig. Han var mycket vänlig – för att vara oligark. Han erbjöd sig att ge mig tillbaka min plats vid universitetet. Vad säger du om det? Wickson, en smutsig profithaj, har makt att bestämma om jag skall undervisa eller ej vid statens universitet. Men han gav mig ett ännu bättre erbjudande. Han erbjöd mig att få bli rektor vid ett stort fysikaliskt institut som planeras – oligarkin måste bli av med sina profiter på något sätt, förstår du.

– Kommer ni ihåg vad jag sade till er dotters socialistiske älskare, sade han. Jag sa honom att vi skulle trampa på arbetarnas ansikten. Och det skall vi. För er som är vetenskapsman har jag stor respekt. Men om ni vill förena ert öde med arbetarklassen råder jag er att akta ert ansikte, det var allt. Sedan vände han sig om och gick.

– Det betyder att vi måste gifta oss förr än vi planerade, svarade Ernest när vi berättade det för honom.

Jag förstod inte hans resonemang då, men jag skulle snart göra det. Det var vid denna tid som kvartalsutdelningen brukade ske från Sierrafabrikerna – men min far fick ingen. Sedan han väntat flera dagar skrev han till sekreteraren. Han fick genast till svar att det inte fanns någon

¹ Mayflower var ett av de första fartyg som förde kolonister till Amerika efter upptäckten av den nya världen. Ättlingarna till dessa ursprungliga kolonister var länge ovanligt stolta över sin härstamning, men med tiden blev detta blod så utspätt att det rann i praktiskt taget alla amerikaners ådror.

anteckning i böckerna om att han ägde några aktier och en hövlig begäran om närmare upplysningar.

– Jag skall göra det klart nog, förklarade far och gick till banken för att hämta aktierna ifråga i sitt bankfack.

– Ernest är en mycket märklig man, sade han när han kom tillbaka och jag hjälpte honom av med överrocken. Jag upprepar det, min dotter, att din fästman är en mycket märklig man.

Jag visste att någon katastrof hade skett när han berömde Ernest på det sättet.

– De har redan trampat på mig, förklarade pappa. Det fanns inga aktier. Facket var tomt. Du och Ernest måste gifta er snart nog.

Min far envisades med sina laboratoriemetoder. Han stämde Sierrafabrikerna men han kunde inte få Sierrafabrikernas böcker förelagda i rätten. Han kontrollerade inte domstolarna men Sierrafabrikerna gjorde det. Det förklarade allt. Han förlorade målet och den nakna stölden triumferade.

När jag tänker tillbaka på det förefaller mig fars nederlag nästan skrattretande. Han mötte händelsevis Wickson på gatan och sade till honom att han var en förbannad skurk. Pappa arresterades för försök till överfall, blev dömd till böter av polisdomstolen och uppmanades att hålla sig lugn. Det hela var så löjligt att han inte kunde låta bli att skratta själv när han kom hem. Men vilken uppståndelse blev det inte i lokalpressen! Det talades allvarligt om den våldsbacill som infekterade folk som anslöt sig till socialismen och pappa som hela sitt liv levat ett fridsamt liv anfördes som ett lysande exempel på hur denna bacill verkade. Och mer än en tidning hävdade att pappas hjärna hade försvagats under de ansträngande vetenskapliga studierna och man antydde att han borde interneras på sinnessjukhus. Och det var inte bara prat. Det var en överhängande fara. Men pappa var klok nog att se den. Han hade biskopens exempel för ögonen och han lärde sig av det. Han höll sig lugn hur orättvist han än behandlades och jag tror att han förvånade sina fiender.

Sedan kom turen till vårt hus – vårt hem. Vi måste lämna det ifrån oss på grund av en uppsagd inteckning. Naturligtvis fanns det ingen inteckning och hade aldrig funnits någon. Tomten hade köpts kontant och huset hade betalats när det byggdes. Och huset och tomten hade aldrig intecknats sedan. Men man lade fram en inteckning, fullkomligt korrekt uppsatt och undertecknad och med anteckningar om räntebetalningar under ett antal år. Far opponerade sig inte. Liksom man hade berövat honom hans pengar så berövade man honom nu hans hem. Och han kunde inte göra något åt det. Samhällsmaskineriet var i händerna på dem som hade beslutat krossa honom. Han var filosofiskt lagd och blev inte ens arg längre.

– Jag är dömd att krossas, sade han till mig, men det är inte något skäl till att jag inte skulle försöka komma undan så lindrigt som möjligt. Mina gamla ben är sköra och jag har lärt min läxa. Gud skall veta att jag inte vill tillbringa mina sista dagar på dårhus.

Detta påminner mig om biskop Morehouse som jag inte har berättat om på länge. Men låt mig först berätta om mitt äktenskap. Bland alla händelser blir mitt giftermål en obetydlighet, det vet jag, så jag skall bara helt kort omnämna det.

=- Nu kommer vi att bli riktiga proletärer, sade min far när vi hade blivit bortkörda från vårt hem. Jag har ofta avundats din unge man för hans kännedom om proletariatet. Men nu får jag själv se och lära.

Min far måste ha haft en stark äventyrlusta i blodet. Han såg på vår katastrof som ett äventyr. Varken ånger eller bitterhet fick makt över honom. Han var alltför filosofisk och rättfram för att bli hämndlysten och han levde alltför mycket i andens värld för att sakna de materiella

bekvämligheter vi måste lämna. När vi därför flyttade till San Francisco och bosatte oss i fyra eländiga rum i slumkvarteren söder om Market Street gav han sig in i detta äventyr med ett barns glädje och entusiasm parad med den utomordentliga begåvningens klarsyn och andliga resning. Han stelnade aldrig till i andligt avseende. Konventionella eller invanda värden betydde inget för honom. De enda värden han erkände var matematiska och vetenskapliga fakta. Min far var en stor man. Han hade den andliga resning som endast stora män har. I vissa avseenden var han till och med större än Ernest, som dock var den största människa jag har känt.

Även jag fann en viss lättnad i vår förändrade livsföring. Om inte annat så kom jag nu ifrån den organiserade bojkott som bara hade tilltagit i universitetsstaden sedan den nyfödda oligarkin hade vänt sig mot oss. Och denna förändring var också ett äventyr för mig, och det största av alla äventyr därför att det var kärlekens äventyr. Förändringen i våra förhållanden hade påskyndat vårt äktenskap och det var som Ernests hustru jag kom att leva i de fyra rummen vid Pell Street, i San Franciscoslumen.

Och det viktigaste av allt var att jag gjorde Ernest lycklig. Jag kom inte in i hans stormiga liv som en ny oroande kraft utan som en källa till frid och vila. Jag gav honom ro. Det var lönen för min kärlek till honom. Det var det enda osvikliga tecknet på att jag inte hade misslyckats. Att kunna ge glömska eller tända en glimt av glädje i dessa trötta ögon – vilken större glädje kunde ha förunnats mig?

Dessa kära, trötta ögon! Han arbetade så som få män gjort och under hela sitt liv arbetade han för andra. Det var måttet på hans manlighet. Han var humanist och älskare. Han som personifierade kampglädjen, han med sin gladiatorsgestalt och sin örnsjäl – han var lika öm och mild mot mig som en diktare. Han var en diktare. En handlingens poet. Och hela sitt liv sjöng han mänsklighetens höga visa. Och han gjorde det av idel kärlek till människorna och för människorna gav han sitt liv och korsfästes.

Och allt detta gjorde han utan hopp om framtida belöning. Enligt hans uppfattning fanns det inget kommande liv. Han som brann av odödlighet, förnekade odödligheten – det var hans paradox. Han som hade en så varm själ behärskades av den kalla filosofi som kallas materialistisk monism. Jag brukade säga att jag mätte hans odödlighet med hans själs vingbredd och att jag måste leva i oräkneliga eoner för att kunna utföra den mätningen. Då brukade han skratta, slog armarna om mig och kallade mig sin lilla söta metafysiker. Och tröttheten försvann ur hans ögon som började stråla av det kärleksljus som i sig själv var ett nytt och tillräckligt bevis för hans odödlighet.

Han brukade också kalla mig sin dualist och förklarade hur Kant med det rena förnuftets hjälp hade avskaffat förnuftet för att tillbedja Gud. Och han drog ut parallellen och förklarade mig skyldig till en liknande handling. Och när jag erkände mig skyldig, men försvarade handlingen som högeligen förnuftig, tryckte han mig bara närmare till sig och skrattade som bara en av de som Gud älskar kan skratta. Jag brukade förneka att arv och miljö kunde förklara hans egen originalitet och genialitet lika litet som vetenskapens kalla trevande hand kan fånga, analysera och klassificera den oåtkomliga essens som gömmer sig i livet självt.

Jag ansåg att världsrymden var en uppenbarelsform av Gud och att själen var en projektion av Guds karaktär och när han kallade mig sin lilla söta metafysiker kallade jag honom för min odödlige materialist. Och så älskade vi varandra och var lyckliga. Och jag förlät honom hans materialism för det oerhörda arbete han uträttade i världen utan tanke på vinning och för hans ytterliga anspråkslöshet som hindrade honom från själviskhet och högfärd.

Men stolt var han i alla fall. Han kunde inte vara en örn utan stolthet. Han hävdade att det var finare för en dödlig än för en gud att känna sig gudalik, och därför tillbad han vad han ansåg

vara sin dödlighet. Han tyckte om att citera ett fragment av en viss dikt. Han hade aldrig sett hela dikten och han hade förgäves sökt få reda på vem som var författaren. Jag skall här citera diktfragmentet inte bara därför att han älskade det utan också därför att det ger något av hans paradoxala själ. Ty hur kan en man med skälvande hänförelse recitera följande och ändå bara vara ett dödligt stoff, en flyktig kraft, en försvinnande form?

Att ständigt glädjas och att evigt utvecklas
är människans medfödda rätt,
och jag sjunger det stolta livets lov
så det ekar till jordens gräns.
Ty trots att jag vet att mitt liv tar slut
och att döden är livets lag,
har jag tömt och skall tömma i evighet
min sällhets kalk varje dag.

I stolta stunder, i maktens rus,
i kvinnans varma famn,
jag tömmer till dräggen min rusande kalk för o vad drycken är god.
Jag dricker för liv, jag dricker för död och läpparna småler av sång,
för när jag dör skall ett annat "jag"
få kredensa samma pokal.

Den som Du drev från Eden ut
var jag, min Gud, var jag,
och jag skall leva och verka här tills himmel och jord går i kvav.
För denna värld, denna kostbara värld är mitt dyraste lidandes värld,
från den nyföddes första späda skrik
till barnsängskvinnans kval.

I mitt blod dunkar ofödda släktens puls
och en värld av heta begär,
och detta mitt svallande vilda blod
skall släcka den yttersta domens eld.

Jag är människa, människa, människa jag
i var sprittande nerv,
i min fåfänga jakt efter jordiska mål, i min moders trygga kved, i var glimt av
min nakna själ. Kött av mitt kött och ben av mina ben lyder all världen min
minsta vink
och den Edenförbannades osläckta törst
driver mig sökande jorden runt.
Allsmäktige Gud, när jag tömmer mitt livs pokal på alla dess
regnbågsskimrande droppar
kan den evigt enahanda natten
ej bli lång utan fylld av dröm.

Den som Du drev från Eden ut var jag, min Gud, var jag,
och jag skall leva och verka här tills himmel och jord går i kvav.
För denna värld, denna kostbara värld är min dyraste lyckas värld,
från kristallernas glitter en rimfrostdag
till famntagens tropiska natt.

Ernest arbetade alltid för mycket. Hans underbara konstitution höll honom uppe, men inte ens den konstitutionen kunde hålla borta tröttheten från hans ögon. Hans kära, trötta ögon. Han

sov aldrig mer än fyra och en halv timmar om natten men ändå fick han aldrig tid att göra allt han ville göra. Han höll hela tiden på med sina propagandistiska uppgifter och var alltid upptagen långt i förväg med föreläsningar för arbetarorganisationer. Och därtill kom valkampanjen. Bara den var fullt dagsarbete för en vanlig människa. När de socialistiska förlagen förbjöds tog det slut på hans magra honorar och han fick svårt att skaffa oss uppehälle – för det måste han också göra vid sidan av allt annat. Han översatte en hel del vetenskapliga och filosofiska artiklar för tidskrifter och då han kom hem sent om kvällarna uttröttad av valkampanjen brukade han kasta sig över översättningarna och arbeta till långt fram på morgontimmarna. Och dessutom studerade han. Fram till sin död fortsatte han att studera och han studerade fantastiskt mycket.

Och ändå fick han tid över att älska och göra mig lycklig. Men det blev bara möjligt genom att jag fullständigt smälte samman mitt liv med hans. Jag lärde mig stenografi och maskinskrivning och blev hans sekreterare. Han påstod att jag lyckades skära ner hans arbete till hälften, och samtidigt lärde jag mig att förstå hans arbete. Våra intressen blev gemensamma och vi arbetade tillsammans och tillbragte fritiden tillsammans.

Och så hade vi våra stulna ljuva ögonblick mitt under arbetet – ett ord, en smekning eller ett ögonkast, och dessa ögonblick blev ännu ljuvligare därför att de var stulna. Ty vi levde på höjderna där luften var skarp och gnistrande, där vårt arbete gällde mänskligheten och dit snikenhet och själviskhet aldrig nådde. Vi älskade kärleken och vår kärlek beblandades aldrig med något annat än det bästa. Och detta står fast: jag misslyckades inte. Jag gav honom ro – han som arbetade så hårt för andra, min käre, tröttögde materialist.

Kapitel 12: Biskopen

Det var efter mitt giftermål som jag händelsevis träffade på biskop Morehouse. Men jag måste berätta allt i tur och ordning. Efter sitt utbrott vid I. P. H.-mötet hade biskopen, som var en vänlig själ, gett efter för de vänliga påtryckningar han utsatts för och rest bort på tjänstledighet. Men han kom tillbaka mer besluten än någonsin att förkunna kyrkans budskap. Till församlingens häpnad var hans första predikan efter återkomsten alldeles likadan som det tal han hållit vid mötet. Han upprepade åter och med besvärande detaljer att kyrkan hade avlägsnat sig från Mästarens lära och att Mammon hade ersatt Kristus.

Och följden blev att han mot sin vilja fördes till ett privat sinnessjukhus. Tidningarna skrev i patetiska vändningar om hans själsliga kollaps och om hans helgonlika karaktär. Han hölls fången på sjukhuset. Jag gick dit flera gånger men fick aldrig träffa honom och jag blev fruktansvärt upprörd över denna tragedi med en sund, normal och helgonlik man som krossades av den brutala samhällsviljan. Ty biskopen var sund och ren och ädel. Som Ernest sade, var det enda felet med honom att han hade felaktiga uppfattningar i biologi och sociologi och att han därför försökte rätta till förhållandena på ett felaktigt sätt.

Vad som gjorde mig förfärad var biskopens hjälplöshet. Om han fortsatte att hävda sina synpunkter skulle han få stanna kvar på sjukhuset. Han kunde inte själv göra något. Hans pengar, hans ställning, hans bildning kunde inte rädda honom. Hans åsikter var farliga för samhället och samhället kunde inte fatta att sådana farliga åsikter var produkten av ett friskt själsliv. Eller åtminstone tror jag att samhällets inställning var sådan.

Men biskopen saknade inte, trots sin mildhet och renhet, ett visst mått av listighet. Han insåg klart den fara han löpte. Han såg sig fångad i ett nät och försökte komma ur det. Då han inte kunde få någon hjälp av sina vänner, t. ex. av far, Ernest eller mig, måste han kämpa ensam. Och i sinnessjukhusets påtvingade ensamhet blev han åter frisk. Hans ögon såg inte längre några visioner och han fantiserade inte om att det var samhällets plikt att föda Mästarens lamm.

Som jag sade blev han frisk, alldeles frisk, och tidningarna och kyrkfolket hälsade hans återkomst med glädje. Jag gick en gång till hans kyrka. Hans predikan var likadan som dem han hade hållit långt innan hans ögon sett visioner. Jag blev besviken och uppskakad. Hade samhället tvingat honom till underkastelse? Var han feg? Hade han blivit skrämmd att ta tillbaka? Eller hade trycket blivit för starkt för honom så att han ödmjukt underkastat sig det bestående samhällets Jaggernaut?

Jag hälsade på honom i hans vackra hem. Han var sorgligt förändrad. Han hade magrat och det fanns fåror i hans ansikte som jag aldrig sett förut. Han blev mycket besvärad av mitt besök. Han plockade nervöst på rockärmen medan vi talade och hans ögon irrade hit och dit och vågade inte möta mina. Han verkade tankspridd, gjorde besynnerliga uppehåll i samtalet, ändrade plötsligt samtalsämne och det fanns en förbryllande brist på sammanhang i vad han sade. Kunde detta vara den bestämde, kristusliknande man som jag hade känt, med de rena klara ögonen, vars blick var lika fast och orubblig som hans själ? Han hade blivit illa behandlad av människorna, han hade kuvats till underkastelse. Hans själ var alltför vek.

Den hade inte orkat stå emot samhällets organiserade vargflock.

Jag kände mig sorgsen, ousägligt sorgsen. Han talade svävande och var tydligen så rädd för vad jag skulle säga att jag inte hade hjärta att fråga ut honom. Han talade frånvarande om sin sjukdom och vi talade osammanhängande om kyrkan, om reparationerna på orgeln och diverse välgörenhetstillställningar. Han verkade så tydligt lättad när jag gick att jag skulle ha skrattat om inte mitt hjärta varit så fyllt av tårar.

Den stackars lille hjälten! Om jag bara hade vetat! Han kämpade som en jätte och jag anade det inte. Alldeles ensam bland miljoner medmänniskor kämpade han sin kamp. Sliten mellan fruktan för sinnessjukhuset och sin trohet mot sanning och rätt klamrade han sig krampaktigt fast vid sanning och rätt, men han var så ensam att han inte ens vågade lita på mig. Han hade lärt sin läxa väl – alltför väl.

Men jag skulle snart få reda på sammanhanget. En dag försvann biskopen. Han hade inte sagt till någon att han skulle resa bort och allteftersom dagarna gick började det pratas om att han hade begått självmord i ett anfall av sinnesförvirring. Men den hypotesen föll när det blev bekant att han sålt allt vad han ägde – sitt hus i staden, sin villa vid Menlo Park, sina målningar och samlingar och till och med sitt älskade bibliotek. Det var tydligt att han i hemlighet sopat rent efter sig innan han försvann.

Detta inträffade vid samma tid som olyckan hade drabbat oss och det dröjde ända tills vi hade installerat oss i vårt nya hem innan vi fick tillfälle att verkligen fundera över biskopen. Och så blev plötsligt allt klart. En kväll i skymningen hade jag gått tvärs över gatan till slaktaren för att köpa några kotletter till Ernests kvällsmat. Vi kallade dagens sista måltid för ”kvällsmat” i vår nya omgivning.

Just som jag kom ut från slaktaren lämnade en man speceriaffären på hörnet alldeles bredvid. En underlig känsla av att det var någon jag kände fick mig att se på honom igen. Men mannen hade vänt och gick hastigt sin väg. Det var något i de sluttande axlarna och i det vita håret mellan överrocken och slokhatten som hade väckt obestämda minnen. I stället för att gå hem skyndade jag efter mannen. Jag skyndade på. mina steg och försökte låta bli att tänka den tanken ut som formades i min hjärna. Nej, det var omöjligt. Det kunde inte vara han ... inte i de urblekta blåbyxorna som var för långa och fransade i kanterna.

Jag stannade, skrattade åt mig själv och tänkte nästan ge upp jakten. Men det var något bekant som jag inte kunde komma ifrån i de där axlarna och silverhåret! Jag skyndade vidare. När jag gick förbi honom kastade jag en skarp blick på hans ansikte. Jag vände mig hastigt om och stod ansikte mot ansikte med – biskopen.

Han stannade lika hastigt och gapade. En stor papperspåse som han höll i högra handen föll ner på trottoaren. Den gick sönder och en flod av potatis hoppade och rullade runt våra fötter. Han såg förvånat och oroligt på mig, men sedan tycktes han falla samman, axlarna sjönk slappt ihop och han suckade djupt.

Jag sträckte ut handen. Han skakade den men hans hand kändes klibbig. Han klarade strupen i sin förlägenhet och jag kunde se hur svetten trängde fram i hans panna. Det var tydligt att han var mycket uppskrämd.

– Potatisen, mumlade han svagt. Den är dyrbar.

Vi plockade upp potatisen och lade den i den trasiga påsen som han varligt tryckte intill sig. Jag försökte berätta hur glad jag var över att träffa honom och att han måste komma. med mig hem genast.

– Min far kommer att bli glad att träffa er, sade jag. Vi bor bara ett stenkast härifrån.

– Det kan jag inte, sade han. Jag måste gå. Adjö. Han såg sig oroligt om som om han var rädd för upptäckt och försökte gå ifrån mig.

– Säg mig var ni bor och jag kommer och besöker er senare, sade han när han såg att jag gick bredvid honom och att jag inte tänkte släppa honom nu när jag funnit honom.

– Nej, svarade jag bestämt. Ni måste komma med mig nu. Han såg på potatisen och på de små paketen han hade i andra handen.

– Det är verkligen omöjligt, sade han. Förlåt min ohövlighet, men ni skulle bara veta...

Han såg ut som om han skulle falla ihop men i nästa ögonblick hade han återfått kontrollen över sig själv.

– Det är den här maten också, fortsatte han. Det är ett sorgligt fall. Det är fruktansvärt. Det är en gammal kvinna. Jag måste genast gå till henne med det. Hon lider nöd och jag måste gå genast. Förstår ni. Sedan kommer jag tillbaka. Det lovar jag.

– Låt mig gå med, föreslog jag. Är det långt?

Han suckade igen och gav efter.

– Det är bara två kvarter härifrån, sade han. Låt oss skynda på.

Under biskopens ledning lärde jag mig åtskilligt om min stadsdel. Jag hade aldrig drömt om att där fanns så mycket nöd och elände. Och det berodde naturligtvis på att jag inte befattade mig med välgörenhet. Jag hade blivit övertygad om att Ernest hade rätt när han hånade välgörenheten som ett omslag på ett kräftsår. Skär bort kräftsulsten var hans botemedel. Ge arbetaren vad han producerar och pensionera dem som har grånat i arbetet och det kommer inte att behövas någon välgörenhet. Jag var övertygad om att det resonemanget var riktigt, arbetade med honom för revolutionen och ödslade inte min energi på att lindra den sociala nöd som ständigt uppstod på grund av det orättvisa samhällssystemet.

Jag följde biskopen in i ett litet rum, ungefär tio fot brett och tolv fot långt, som vette mot en bakgård. Där träffade vi en liten tysk gumma – som enligt biskopen var sextiofyra år. Hon blev förvånad när hon såg mig men nickade vänligt och fortsatte att sy på de mansbyxor hon hade i knät. Bredvid henne på golvet låg en hög byxor. Biskopen upptäckte att det varken fanns kol eller något att tända med och gick ut för att köpa det.

Jag tog upp ett par byxor och såg på hennes arbete.

– Sex cent paret, frun, sade hon, nickade vänligt med huvudet och fortsatte att sy. Hon sydde sakta men oavbrutet. Hon tycktes behärskad av verbet ”sy”.

– För allt det arbetet, frågade jag. Betalar de inte mer? Hur lång tid tar det?

– Ja, det är vad de betalar. Sex cent för att göra dem färdiga. Det är två timmars arbete på varje par.

– Men förmannen vet inte det, tillade hon snabbt som om hon var rädd att ställa till obehag för honom. Att jag arbetar så långsamt. Jag har reumatism i händerna. Flickorna arbetar mycket fortare, dubbelt så fort. Förmannen är snäll. Han låter mig ta hem arbete nu när jag är gammal och maskinbullret gör mig nervös. Om inte han var så snäll skulle jag svälta ihjäl.

– Ja, de som arbetar i fabriken får åtta cent. Men vad kan man göra åt det? Det finns inte tillräckligt arbete för de unga. De gamla har ingen chans. Ofta kan jag bara få ett par. Men ibland, som till exempel i dag, kan jag få åtta par som jag skall göra färdiga till i kväll.

Jag frågade hur många timmar hon arbetade och hon sade att det berodde på årstiden.

– På sommaren när det är stor efterfrågan arbetar jag från fem på morgonen till nio på kvällen. Men på vintern är det för kallt. Händerna kommer inte över stelheten så tidigt på morgonen. Då måste man arbeta längre på kvällarna, ibland till efter midnatt.

– Det har varit en dålig sommar i år. Det är de dåliga tiderna. Gud måste vara förargad. Det här är det första arbete förmannen gett mig på en hel vecka. Det är sant att man inte får mycket att äta när man inte har något arbete. Men jag är van vid det. Jag har sytt hela mitt liv, i det gamla landet först och sen här i San Francisco i trettiotre år.

– Om man bara är säker på att man kan betala hyran så är det bra. Värden är mycket snäll men han måste ha sin hyra. Det är ju rätt. Han tar bara tre dollar för det här rummet och det är billigt. Men det är inte så lätt att få ihop tre dollar varje månad.

Hon tystnade, nickade och fortsatte att sy.

– Ni måste vara mycket noga med hur ni använder era förtjänster, kastade jag fram.

Hon nickade ivrigt.

– Sedan man betalat hyran är det inte så farligt. Naturligtvis kan man inte köpa kött. Och nån mjölk till kaffet blir det ju inte. Men alltid blir det ett mål om dagen och ofta två.

Detta sista sade hon stolt. Det fanns en viss segerton i hennes ord. Men när hon satt och sydde tyst märkte jag det sorgsna uttrycket i ögonen och kring munnen. Hennes blick var långt borta. Hon torkade hastigt bort det fuktiga i ögonen, det hindrade hennes arbete.

– Nej, det är inte hungern som kommer hjärtat att värka, förklarade hon. Man vänjer sig att vara hungrig. Jag gråter för mitt barns skull. Det var maskinen som dödade henne. Det är sant att hon arbetade hårt men jag kan inte förstå det i alla fall. Hon var stark och ung, bara fyrtio år och hade bara arbetat i trettio. Hon började när hon var barn, det är sant, men min man dog. Ångpannan exploderade nere i verkstaden. Och vad skulle vi göra? Hon var tio år men hon var mycket stark. Men maskinen dödade henne. Ja, den gjorde det. Den dödade henne och hon var den snabbaste arbeterskan på fabriken. Jag har ofta tänkt på det och jag vet. Det är därför jag inte kan arbeta på fabriken. Maskinerna plågar mitt huvud. Jag hör alltid hur den säger: ”Jag gjorde det, jag gjorde det.” Och det säger den hela dagen. Och då tänker jag på min dotter och kan inte arbeta.

Hennes gamla ögon blev fuktiga igen och hon måste torka dem innan hon kunde fortsätta att sy.

Jag hörde hur biskopen stapplade uppför trapporna och jag öppnade dörren. Så han såg ut! Han bar en halv säck kol på ryggen med torrvedsstickorna ovanpå. Han hade blivit svart i ansiktet av kolstybben och svetten rann i strimmor. Han släppte ner säcken borta vid spisen

och torkade sig i ansiktet med en grov näsduk. Jag kunde knappast tro mina ögon. Biskopen var svart som en kolbärare och hade en billig arbetsblus av bomull med en knapp borta i halsen och blåbyxor! Det var de som mest frapperade mig – blåbyxorna som hade fransar och släpade på marken och hölls uppe av ett smalt läderbälte runt midjan som arbetarna brukar ha.

Biskopen var varm men den gamla kvinnans svullna händer höll redan på att stelna till av köld. Innan vi gick gjorde biskopen upp eld och jag skalade potatis och satte den på spisen. Med tiden skulle jag få se att det fanns många sådana fall och många ännu värre i de eländiga kyffena i mitt kvarter.

När vi kom hem var Ernest orolig över att jag varit borta. Sedan den första överraskningen över återseendet lagt sig lutade sig biskopen tillbaka i stolen, sträckte ut sina blåbyx-klädda ben och drog en suck av välbefinnande. Vi var de första av hans gamla vänner som han mött sedan han försvunnit, berättade han för oss, och under de gångna veckorna måste han ha lidit mycket av sin ensamhet. Han berättade mycket men mest om den glädje han kände över att följa Mästarens bud.

– För nu föder jag verkligen hans lamm, sade han. Och jag har lärt mig en stor läxa. Själen kan inte födas förrän magen har fått sitt. Lammen måste först få bröd och smör och potatis och kött. Sedan och först sedan är deras själar redo för en mer förfinad kost.

Han åt med god aptit av kvällsmaten som jag lagat. Han hade aldrig haft sådan aptit vid vårt bord i forna dagar. Jag påpekade det och han sade att han aldrig känt sig så frisk förut i hela sitt liv.

– Jag går alltid till fots numera, sade han och rodnade då han tänkte på den tid då han alltid åkt droska, som om det hade varit en synd som inte lätt kunde förlåtas.

– Jag mår mycket bättre av det, tillade han hastigt. Och jag är mycket lycklig, oerhört lycklig. Äntligen har jag blivit invigd.

Och ändå fanns det ett uttryck av smärta i hans ansikte, smärtan över den värld som han nu gjort till sin. Han såg livet sådant det var, och det var helt olika det liv han hade lärt känna i böckerna i sitt bibliotek.

– Och ni är ansvarig för allt detta, unge man, sade han till Ernest.

Ernest blev förlägen och tafatt.

– Jag ... jag varnade er, stammade han.

– Nej, ni missförstår mig, svarade biskopen. Jag menade det inte som en förebråelse utan som ett tack. Jag har er att tacka för att ni visat mig min väg. Ni förde mig från teorier om livet till livet självt. Ni drog undan slöjan från det sociala eländet. Ni var ljuset i mitt mörker, men nu ser jag också ljuset. Och jag är mycket lycklig, om jag bara ... han tvekade och hans ögon blev fulla av ångest. Om jag bara slapp förföljelsen. Jag skadar ingen människa. Varför kan jag inte få vara i fred? Men det är inte själva förföljelsen. Det är deras sätt att förfölja mig. Jag skulle inte bry mig om ifall de skar mig i stycken eller brände mig på bål eller korsfäste mig med huvudet neråt. Det är sinnessjukhuset som skrämmer mig. Tänk på det! Att jag blir inspärrad på sinnessjukhus. Det är upp/ rörande. Jag såg några av fallen därborta. De var våldsamma, Blodet fryser till is i mig när jag tänker på det. Och att bli inspärrad för resten av sitt liv bland tjutande galningar. Nej, nej, bara inte det, bara inte det!

Det var skrämmande. Hans händer skakade och hela hans kropp skälvde och ryggade tillbaka för den bild han frammanat. Men i nästa ögonblick var han lugn igen.

– Förlåt mig, sade han okonstlat. Det är mina usla nerver. Och om mitt arbete i Mästarens tjänst leder dit, så ske hans vilja. Vem är jag att jag skulle klaga?

Jag kände som om jag ville skrika högt när jag såg på honom: ”Store biskop! Hjärte, Guds hjärte!”

Under kvällen lopp fick vi höra mera om vad han gjort.

– Jag sålde mitt hus eller rättare sagt mina hus och alla mina ägodelar. Jag visste att jag måste göra det i hemlighet. Annars hade de tagit allting ifrån mig. Och det skulle ha varit fruktansvärt. Jag förundrar mig ofta nu för tiden över vilka enorma kvantiteter potatis man kan köpa med två- eller trehundrausen dollar, eller bröd eller kött eller kol eller ved. Han vände sig till Ernest: – Ni har rätt unge man. Arbetarna är fruktansvärt underbetalda. Jag som aldrig gjort annat än talat estetiskt till fariséer – jag trodde att jag predikade evangelium – är ändå värd en halv miljon dollar. Jag har aldrig förstått vad en halv miljon var förrän jag sett hur mycket potatis och bröd och smör och kött man kan köpa för det. Och sen förstod jag en sak till. Jag insåg att all denna potatis och allt detta kött och smör var mitt men att jag inte gjort ett dugg för att framställa det. Sedan stod det klart för mig att någon annan hade arbetat och framställt det och sedan blivit plundrad. Och när jag kom ner bland de fattiga fann jag dem som hade blivit plundrade och som var hungriga och eländiga därför att de blivit plundrade.

Vi fick honom att återvända till sin berättelse.

– Pengarna? Jag har satt in dem i många banker under olika namn. Man kan aldrig ta dem ifrån mig därför att man aldrig kan finna dem. Och de är så bra de där pengarna. Man kan köpa så mycket mat för dem. Jag har aldrig förut förstått vad pengar var bra för.

– Jag skulle inte ha något emot om vi fick litet pengar för vår propaganda, sade Ernest tankfullt. Det skulle göra ofantligt gott.

– Tror ni det? sade biskopen. Jag har inte mycket förtroende för politiken. Jag är rädd att jag inte förstår mig på politik.

Ernest var hänsynsfull i sådana frågor. Han upprepade inte sin antydning trots att han alltför väl visste vilka svårigheter socialistiska partiet hade genom brist på pengar.

– Jag bor på billiga ställen, fortsatte biskopen. Men jag är rädd att bli upptäckt och jag stannar inte länge på samma plats. Jag hyr också två rum i arbetarkvarter i olika stadsdelar. Jag vet att det är slöseri men det är nödvändigt. Och jag gottgör det delvis genom att laga mat själv, men ibland äter jag ju på billiga kaféer. Och jag har upptäckt en sak. Tamales¹ är mycket goda när luften blir kylig på kvällarna. Men de är dyra. Men jag har upptäckt ett ställe där man kan få tre för tio cent. De är inte så goda som på andra ställen men de är mycket värmande.

– Och så har jag slutligen funnit mitt arbete i världen tack vare er, unge man. Det är ett arbete i Mästarens tjänst. Han såg på mig och hans ögon glänste. – Ni överraskade mig när jag födde hans lamm, och naturligtvis bevarar ni min hemlighet.

Han försökte verka obesvärad men det fanns verklig ångest bakom hans ord. Han lovade att söka upp oss igen. Men en vecka senare läste vi i tidningarna om det sorgliga fallet biskop Morehouse. Han hade förts till Napa sinnessjukhus men det fanns fortfarande hopp om honom. Vi försökte förgäves träffa honom och få hans fall behandlat på nytt efter en ny undersökning. Vi fick inte veta något närmare om honom. Man upprepade bara att det fortfarande fanns ett svagt hopp om att han skulle tillfriskna.

– Kristus sade till den rike ynglingen att sälja allt han ägde, sade Ernest bittert. Biskopen lydde Kristi befallning och blev instängd i ett dårhus. Tiderna har förändrats sedan Kristi

---

¹ En mexikansk rätt som då och då omtalas i den tidens litteratur. Antagligen serveras den varm. Men det finns inget recept bevarat.

dagar. En rik man som i dag ger bort allt vad han äger till de fattiga är galen. Det är ingen tvekan om den saken. Samhället har talat.

Kapitel 13: Generalstrejken

Naturligtvis blev Ernest vald till kongressledamot vid de stora socialistiska valframgångarna på hösten 1912. En viktig faktor som bidrog till det ökade socialistiska röstetalet var Hearsts¹ fall. Det var en lätt match för plutokratin. Det kostade Hearst 18 miljoner dollar om året att ge ut sina tidningar, och denna summa och mer till fick han tillbaka från medelklassen i annonser. Källan till hans ekonomiska styrka låg uteslutande hos medelklassen. Trusterna annonserade inte.² För att störta Hearst behövde man bara ta ifrån honom hans annonser.

Hela medelklassen var ännu inte utrotad. Det sega skelettet fanns kvar men det var maktlöst. De småföretagare och mindre affärsmän som ännu överlevde var helt och hållet i händerna på plutokratin. De hade inga ekonomiska eller politiska själar.

När plutokratin befalld drog de in sina annonser från Hearstpressen.

Hearst kämpade tappert. Han gav ut sina tidningar med en förlust varje månad på 11/2 miljon dollar. Han fortsatte att publicera annonserna som han inte längre fick betalt för. En ny order från plutokratin och småföretagarna och affärsmännen översvämmade honom med en flod av uppmaningar att han skulle upphöra att trycka deras gamla annonser. Men Hearst lyssnade inte på det örat. Han blev förelagd av domstolen att upphöra med annonseringen. Men han framhärskade fortfarande. Han fick då sex månaders fängelse för förakt för domstolen och ruinerades genom otaliga skadeersättningsmål. Han hade ingen chans. Plutokratin hade dömt honom. Domstolarna var i plutokratins händer och de stadfäste domen. Och med Hearst störtades också det demokratiska partiet som han så nyligen erövrade.

Efter Hearsts och demokratiska partiets krossande fanns det endast två vägar att välja för hans anhängare. Den ena ledde till socialistiska partiet, den andra till republikanska partiet. Nu skördade vi socialister frukterna av Hearsts pseudosocialistiska propaganda. Den stora majoriteten av hans anhängare gick över till oss.

Den expropriation av jord som ägde rum vid denna tid skulle också ha ökat vårt röstetal om inte agrarpartiet just då hade gjort sitt korta och meningslösa gästspel på den politiska arenan. Ernest och de andra socialistledarna kämpade hårt för att få jordbrukarna över på sin sida. Men förstörelsen av den socialistiska pressen och de socialistiska förlagen utgjorde ett alltför stort handikap, och propagandan man och man emellan var ännu inte perfekt. Därför kunde politiker som hr Calvin, som själv för länge sedan exproprierats, vinna framgångar bland jordbrukarna och kasta bort deras politiska styrka i en meningslös valkampanj.

– Stackars bönder, sade Ernest en gång och skrattade kallt, trusterna har dem fullständigt i sin hand.

Och så förhöll det sig verkligen. De sju stora trusterna som samarbetade hade lagt samman sina ofantliga överskott och bildat en jordbrukstrust. Järnvägarna som bestämde frakterna och

¹ William Randolph Hearst, en ung miljonär från Kalifornien som blev landets mäktigaste tidningsägare. Hans tidningar kom ut i alla stora städer och vände sig till den utdöende medelklassen och till proletariatet. Han hade så många anhängare att han lyckades erövra makten i det gamla ihåliga demokratiska partiet. Han intog en egenartad ställning och propagerade för en underlig, snöpt socialism blandad med någon slags obeskrivbar småborgerlig kapitalism. Det var olja och vatten och det fanns inget hopp om framgång för honom även om han under en kort period ingav plutokraterna allvarliga farhågor.

² Annonskostnaderna var fantastiska under dessa säregna tider. Det var bara småkapitalisterna som konkurrerade och det var de som annonserade. Eftersom det inte fanns någon konkurrens där det fanns en trust behövde följaktligen inte trusterna annonsera.

bankerna och börsjobbarna som bestämde priserna hade för länge sedan skuldsatt jordbrukarna upp över öronen. Bankerna och alla trusterna med för den delen hade likaså för länge sedan lånat ut kolossala belopp till jordbrukarna. Jordbrukarna var i nätet och allt som behövde göras var att dra in det. Och det var det som jordbrukstrusten satte igång med.

De dåliga konjunkturerna 1912 hade redan förorsakat ett fruktansvärt prisfall på jordbruksprodukter. Priserna pressades nu medvetet ner ännu hänsynslösare samtidigt som järnvägarna med sina jättehöga frakttaxor bröt ryggen av jordbrukarna. Bönderna tvingades alltså låna mer och mer men kunde inte betala tillbaka sina gamla lån. Sedan följde uppsägning av inteckningar och forcerad indrivning av kortfristiga lån. Bönderna måste helt enkelt lämna sina gårdar till jordbrukstrusten. De hade inget annat val. Och när de lämnat sin jord började de arbeta för jordbrukstrusten som förvaltare, uppsyningsmän, förmän och vanliga arbetare. De arbetade för lön. De blev livegna med ett ord, slavar bundna vid jorden för sitt uppehälle. De kunde inte lämna sina herrar, ty deras herrar var plutokratin. De kunde inte bege sig till städerna för där härskade också plutokratin. De hade bara ett alternativ --att lämna jorden och bli lösdrivare, eller med andra ord svälta. Och därvidlag stötte de på patrull ty stränga lösdrivarlagar stiftades och tillämpades rigoröst.

Naturligtvis fanns det här och där bönder och hela landsändar som undgick expropriationen tack vare exceptionella förhållanden. Men de var undantag utan betydelse och delade de andras öde följande år.¹

Därför ansåg de socialistiska ledarna, med undantag av Ernest, hösten 1912 att kapitalismens slut nu stod för dörren. De hårda tiderna och den växande arbetslöshetsarmén, krossandet av bönderna och medelklassen, och fackföreningarnas avgörande nederlag över hela linjen, allt detta gjorde att socialisterna verkligen var berättigade att tro att kapitalismens dagar var räknade och att tiden var inne att kasta stridshandsken mot plutokratin.

Men hur ofantligt underskattade vi inte fiendens styrka! Överallt proklamerade socialisterna sin kommande seger vid valurnorna samtidigt som de i otvetydiga ordalag konstaterade hur situationen låg till. Plutokratin antog utmaningen. Det var plutokratin som, efter noggrant övervägande och omsorgsfull avvägning, besegrade oss genom att splittra vår styrka. Det var plutokratin som genom sina hemliga agenter höjde ropet att socialismen var hädisk och ateistisk, det var plutokratin som piskade upp kyrkorna och framför allt katolska kyrkan mot oss och berövade oss en hel del arbetarröster. Och det var plutokratin som, naturligtvis genom sina hemliga agenter, understödde och uppmuntrade agrarpartiet och till och med skaffade det anhängare i städerna bland den utdöende medelklassen.

Och ändå inträffade det socialistiska jordskredet. Men i stället för en överväldigande seger med majoritet i de exekutiva och lagstiftande organen befann vi oss i minoritet. Visserligen valde vi femtio kongressmän, men när de intog sina platser våren 1913 hade de ingen som helst makt. Men de var i alla fall lyckligare lottade än agrarerna som erövrade regeringsmakten i ett dussintal stater men som våren 1913 inte fick överta ämbetena. De tidigare innehavarna vägrade att avgå och domstolarna var i händerna på oligarkin. Men nu

---

¹ De romerska självvägande böndernas undergång gick mycket långsammare än krossandet av de amerikanska bönderna och småkapitalisterna. Det gick undan på 1900-talet vilket man inte kan säga om det gamla Rom.

En del bönder som drevs av en vansinnig kärlek till jorden försökte undkomma expropriationen genom att avhålla sig från alla affärer. De sålde ingenting och köpte ingenting men började en primitiv byteshandel sinsemellan. Deras nöd och svårigheter var fruktansvärda men de höll ut. Det blev faktiskt något av en rörelse. De krossades på ett unikt men logiskt och enkelt sätt. Plutokratin, som behärskade regeringen, höjde deras skatter. Det var den svaga punkten i deras rustning. Eftersom de varken köpte eller sålde hade de inga pengar och slutligen måste de sälja sina gårdar för att betala skatterna.

har jag gått händelserna alltför mycket i förväg. Jag måste först berätta om de upprörande händelserna under vintern 1912.

De svåra tiderna här hemma hade förorsakat en oerhörd minskning i konsumtionen. Arbetarna som var utan arbete hade inga pengar att köpa för. Resultatet blev att plutokratin hade ett större produktionsöverskott än någonsin förut. Detta överskott måste de finna avsättning för utomlands, ty för att kunna förverkliga sina kolossala planer behövde de pengar. På grund av sina ivriga ansträngningar att avsätta överskottet på världsmarknaden kom plutokratin i konflikt med Tyskland. Ekonomiska sammanstötningar brukade vanligen följas av krig och denna speciella sammanstötning var inget undantag. Den tyske krigsherren rustade och det gjorde Förenta staterna också.

Krigsmolnen hopade sig mörka och olycksbådande. Scenen var klar för en världskatastrof, ty över hela världen rådde svåra tider med arbetskonflikter, utdöende medelklasser, arbetslöshetsarméer, sammanstötningar av ekonomiska intressen på världsmarknaden och dova mullranden av den annalkande socialistiska revolutionen.¹ Oligarkin ville ha krig med Tyskland. Och den ville ha krig av ett dussin skäl. Under de kaotiska händelser som ett sådant krig skulle åstadkomma och vid upprättandet av nya traktat och allianser hade oligarkin mycket att vinna. Och dessutom skulle kriget konsumera den internationella överskottsproduktionen, minska antalet arbetslösa som hotade alla länder och ge oligarkin ett andrum under vilket den kunde fullborda sina planer och utföra dem. Ett sådant krig skulle ge oligarkin kontroll över världsmarknaden och dessutom skapa en stor stående armé som aldrig behövde upplösas eftersom parollen ”Amerika mot Tyskland” skulle ersätta parollen ”socialismen mot oligarkin” i människornas medvetanden.

Och kriget skulle säkert ha åstadkommit allt detta om inte socialisterna hade varit. Ett hemligt möte med västkustens socialistiska ledare hölls i våra fyra små rum vid Pell Street. Här tog vi för första gången upp vår ställning till kriget. Det var inte första gången socialisterna rest sig mot kriget², men det var första gången vi hade gjort det i Förenta staterna. Efter vårt hemliga möte sökte vi kontakt med partistyrelsen och snart växlades kodtelegram över Atlanten mellan oss och Internationalens sekretariat. De tyska socialisterna var redo att samarbeta med oss. Det fanns mer än fem miljoner tyska socialister, många av dem tillhörde armén och dessutom stod de på god fot med fackföreningarna. I bägge länderna offentliggjorde socialisterna djärva upprop mot kriget och hotade med generalstrejk. Och under tiden förberedde de sig för generalstrejken. För övrigt anslöt sig de revolutionära partierna i alla

---

¹ Detta mullrande hade hörts under en lång tid. Så tidigt som 1906 yttrade engelsmannen lord Avesbury följande i överhuset: ”Oron i Europa, socialismens landvinningar och anarkismens olycksbådande tillväxt är varningar till regeringarna och de härskande klasserna att de arbetande klassernas förhållanden i Europa håller på att bli outhärdliga och att om en revolution skall undvikas måste något göras för att öka lönerna, minska arbetstiden och sänka priset på livsfrönödenheterna.” Wall Street Journal, aktiejobbarnas tidning, skrev i en kommentar till lord Avesburys tal: ”Dessa ord uttalades av en aristokrat och en medlem av Europas konservativaste församling. Det ger dem ännu större betydelse. De innehåller värdefullare nationalekonomi än man finner i de flesta böcker. De innebär en varning. Se upp med krigsdepartementen, mina herrar!”

Vid samma tid skrev Sydney Brooks i den amerikanska tidskriften Harper's Weekly: ”Man hör inte talas om socialister i Washington. Och varför skulle man det? Politikerna är alltid de sista i detta land som ser vad som försiggår framför näsan på dem. De kommer att göra narr av mig när jag med största tillförsikt profeterar att socialisterna vid nästa presidentval kommer att få över en miljon röster.”

² Alldeles i början av 1900-talet formulerade den socialistiska internationalen sin länge begrundade inställning till kriget. I sammandrag lydte den så: ”Varför skulle arbetarna i ett land kämpa mot arbetarna i ett annat land till förmån för deras kapitalistiska herrar?”

Den 21 maj 1905, då krig hotade mellan Österrike och Italien, höll socialisterna i Italien, Österrike och Ungern en konferens i Trieste och hotade med generalstrejk i bägge länderna ifall kriget bröt ut. Detta upprepades nästa år när ”Marockoaffären” hotade att inveckla Frankrike, Tyskland och England i krig.

länder till den socialistiska principen om internationell fred som måste bevaras till varje pris, även om det skulle leda till inre revolter och revolution.

Generalstrejken var den enda stora seger vi amerikanska socialister vann. Den 4 december hemkallades den amerikanske ministern från den tyska huvudstaden. Samma natt gjorde en tysk flottstyrka ett angrepp mot Honolulu, sänkte tre amerikanska kryssare och en tulljakt och bombarderade staden. Dagen därpå förklarade både Tyskland och Förenta staterna krig och inom en timma proklamerade socialisterna generalstrejk i båda länderna.

För första gången konfronterades den tyske krigsherren med de män som höll hans kejsardöme igång. Utan dem kunde han inte sköta sitt land. Det nya i situationen låg i att deras revolt var passiv. De kämpade inte. De gjorde ingenting. Och genom att ingenting göra band de sin krigsherres händer. Han skulle inget hellre önskat än att släppa lös sina krigshundar mot sitt rebelliska proletariat. Men det gick inte. Han kunde inte släppa lös sina krigshundar. Han kunde varken mobilisera sin armé och börja krig eller straffa sina uppstudsiga undersåtar. Alla hjul stod stilla i hans kejsardöme. Inga tåg gick, inga telegram sändes, ty telegrafister och järnvägsmän hade slutat arbeta tillsammans med den övriga befolkningen.

Och på samma sätt gick det till i Förenta staterna. Äntligen hade den organiserade arbetarrörelsen lärt sig sin läxa. Sedan den lidit ett avgörande nederlag på sin egen mark hade den lämnat denna valplats och gått över till socialisternas politiska fält, ty generalstrejken var en politisk strejk. För övrigt var den organiserade arbetarrörelsen så grundligt slagen att den inte brydde sig om något. Den deltog i generalstrejken i ren desperation. Miljontals arbetare kastade sina verktyg och lämnade sina jobb. Särskilt anmärkningsvärda var maskinisterna. De hade slagits blodiga och deras organisation hade skenbarligen sprängts men de gick med i strejken tillsammans med sina kamrater i metallindustrin.

Även grovarbetarna och alla oorganiserade arbetare strejkade. Strejken hade lamslagit allt, så att ingen kunde arbeta. Därtill kom att kvinnorna visade sig vara de som ivrigast understödde strejken. De satte in alla sina krafter mot kriget. De ville inte att deras män skulle dödas. Idén om generalstrejk vann gehör hos hela folket. Den tilltalade dess sinne för humor. Och idén var smittsam. Barnen strejkade i alla skolor och de lärare som kom måste gå hem igen från tomma klassrum. Generalstrejken fick formen av en stor nationell picknick. Och principen om arbetarnas solidaritet, som nu bevisades, fångade allas fantasi. Och det var slutligen ingen fara att släppa sig lös i det kolossala upptåget. När alla var skyldiga, hur skulle då någon kunna straffas?

Förenta staterna var lamslaget. Ingen visste vad som hände. Det fanns inga tidningar, inga brev, inga telegram. Varje samhälle var lika fullständigt isolerat som om tio tusen miles primitiv vildmark hade sträckt ut sig mellan det och den övriga världen. Och yttervärlden hade för den delen upphört att existera. Under en vecka fortgick detta tillstånd.

I San Francisco visste vi inte ens vad som hände på andra sidan bukten i Oakland eller Berkeley. Det hela hade så småningom en suggererande men deprimerande inverkan. Det verkade som om någon kosmisk företeelse var död. Landets puls hade upphört att slå. Nationen hade dött. Inga vagnar skramlade på gatorna, inga fabriksvisslor tjöt, ingen elektricitet surrade i luften, inga spårvagnar gick, inga tidningspojkar skrek – man såg bara då och då människor som smög förbi som andar, betryckta och överkliga i tystnaden.

Och under den tysta veckan fick oligarkin lära sig en läxa. Och den lade läxan på minnet. Generalstrejken var en varning. Den skulle aldrig få inträffa mera. Oligarkin skulle se till det.

Vid slutet av veckan återvände telegrafisterna i Tyskland och Förenta staterna till sina poster, som det på förhand var bestämt. Genom dem framlade de socialistiska ledarna i båda länderna

sina ultimatum för härskarna. Kriget skulle inställas, i annat fall skulle generalstrejken fortsätta. Det dröjde inte länge innan samförstånd uppnåddes. Kriget inställdes och befolkningen i bägge länderna återvände till sina arbeten.

Det var denna fred som framkallade alliansen mellan Tyskland och Förenta staterna. I själva verket var det en allians mellan kejsaren och oligarkin riktad mot deras gemensamma fiende, det revolutionära proletariet i bägge länderna. Och det var denna allians som oligarkin senare så förrädiskt bröt när de tyska socialisterna reste sig och drev bort krigsherren från tronen. Det var just vad oligarkin väntat på – krossandet av dess store rival på världsmarknaden. Då den tyske kejsaren var ur vägen skulle Tyskland inte ha någon överskottsproduktion att sälja utomlands. I själva den socialistiska statens natur låg att den tyska befolkningen skulle konsumera allt vad den producerade. Naturligtvis skulle den sälja vissa produkter utomlands mot produkter som den inte självt framställde, men det skulle ju vara något helt annat än ett icke konsumerat överskott.

– Jag kan slå vad om att oligarkin hittar på någon ursäkt, sade Ernest när dess förräderi mot den tyske kejsaren blev känt. – Som vanligt kommer oligarkin att inbilla sig att den har handlat rätt.

Alldeles riktigt. Oligarkin försvarade sig offentligt med att dess handlingssätt var dikterat av omtanke om det amerikanska folket vars intressen den alltid tillvaratagit. Den hade kastat ut sin hatade rival från världsmarknaden och gjort det möjligt för oss att avsätta vår överskottsproduktion på den marknaden.

– Och det skriande vanvettet i allt detta är, att vi är så hjälplösa att sådana idioter verkligen får sköta våra intressen, kommenterade Ernest. De har gjort det möjligt för oss att sälja mera utomlands och det innebär att vi blir tvungna att konsumera mindre här hemma.

Kapitel 14. Början till slutet

Så tidigt som i januari 1913 såg Ernest hur det skulle gå, men han kunde inte få sina kamrater att se den vision av Järnhälen som han hade sett. De var alltför tvärsäkra. Händelserna rusade snabbt mot kulmen. En allmän världskris hade inträffat. Den amerikanska oligarkin kontrollerade praktiskt taget världsmarknaden och massor av länder hade avstängts från världsmarknaden med oförbrukade och osäljbara produktionsöverskott. För dessa länder återstod bara att omorganiseras. De kunde inte fortsätta att producera överskott. Vad dem beträffar var det kapitalistiska systemet hopplöst förlegat.

Omorganisationen av dessa länder tog formen av revolutioner. Det var en förvirrad och våldsamt tid. Överallt störtades institutioner och regeringar. Överallt med undantag av ett par länder kämpade de tidigare kapitalistiska herrarna för sina ägodelar. Men regeringsmakten togs ifrån dem av det kämpande proletariet. Karl Marx' klassiska ord: "Klockan ringer för den privatkapitalistiska egendomen. Expropriatorerna exproprieras" blev slutligen förverkligade. Och där de kapitalistiska systemen föll samman trädde kooperativa samhällen i stället.

– Varför är Förenta staterna efter i utvecklingen? Skynda på, amerikanska revolutionärer! Vad är det med Amerika? Sådana frågor och uppmaningar fick vi från våra framgångsrika kamrater i andra länder. Men vi kunde inte hålla takten. Oligarkin stod i vägen. Den spärrade vägen för oss som ett väldigt monstrum.

– Vänta tills vi kommer till makten i vår, svarade vi. Då skall ni få se.

Häri låg vår hemlighet. Vi hade fått agrarerna över på vår sida och på våren skulle ett dussin delstater komma i deras händer genom höstens valresultat. Ett dussin kooperativa delstater skulle då omedelbart upprättas. Och sedan skulle det andra gå lätt.

– Men hur blir det om agrarerna inte får överta ämbetena, frågade Ernest. Och hans kamrater kallade honom för olycksprofet.

Men det var inte den största fara som hotade enligt Ernest. Vad han förutsåg var de stora fackföreningarnas avfall och uppkomsten av ett kastväsen inom arbetarrörelsen.

– Ghent har lärt oligarkerna hur de skall göra, sade Ernest. Jag kan slå vad om att de har gjort hans ”välvilliga feodalism”¹ till sin lärobok.

Jag skall aldrig glömma den kväll när Ernest efter en het diskussion med ett halvt dussin fackföreningsledare vände sig till mig och helt lugnt sade: – Nu är det klart. Järnhälen har vunnit. Slutet är nära.

Denna lilla konferens i vårt hem var helt privat. Ernest och hans kamrater försökte få garantier från fackföreningsledarna att de skulle delta i nästa generalstrejk. O’Connor som var ordförande i maskinistförbundet hade varit den förste av de sex närvarande fackföreningsledarna som vägrat att ge denna garanti.

– Ni har ju sett att er gamla taktik med strejk och bojkott fullständigt misslyckats, sade Ernest uppförande.

O’Connor och de andra nickade.

– Och ni såg vad en generalstrejk kunde uträtta, fortsatte Ernest. Vi stoppade kriget med Tyskland. Aldrig förut har världen sett ett så vackert exempel på arbetarnas solidaritet och makt. Arbetarna kan och skall behärska världen. Om ni är med oss skall vi göra slut på den kapitalistiska regimen. Det är ert enda hopp. Och det vet ni. Det finns ingen annan utväg. Vad ni än tar er för med era gamla metoder så är ni dömda till nederlag om inte för annat så för att kapitalisterna kontrollerar domstolarna.²

– Du är litet för rask i vändningarna, svarade O’Connor. Du känner inte till alla utvägar. Det finns en utväg till. Vi vet vad vi gör. Och vi är trötta på strejker. Vi har fått tillräckligt med stryk. Men jag tror inte vi skall behöva strejka mera.

– Vad är det för en utväg, frågade Ernest hastigt.

O’Connor skrattade och skakade på huvudet.

– Så mycket kan jag säga dig: Vi har inte sovit och vi drömmer inte nu heller.

¹ ”Vår välvilliga feodalism” utgavs 1902 av W. J. Ghent. Det har alltid påståtts att Ghent väckte idén om oligarkin hos storkapitalisterna. Detta påstående upprepas i litteraturen under Järnhälens tre sekler och även i litteraturen under Människornas broderskaps första sekel. I dag vet vi bättre, men vår kunskap kan inte förändra det faktum att Ghent är den mest orättvist förtalade mannen i historien.

² Som exempel på domstolarnas fientliga inställning mot arbetarna kan vi nämna följande. I kolgruvedistriktet fick barn ofta arbeta i gruvorna. Arbetarna lyckades 1905 få en lag antagen i Pennsylvania som stadgade att uppgifter om barnens ålder och skolgång skulle avges av föräldrarna på ed. Denna lag förklarades genast vara okonstitutionell av domstolen i Luzeredistriktet, därför att den stred mot konstitutionens tillägg 14: den gjorde skillnad mellan individer av samma klass – nämligen mellan barn över och under fjorton år. Statens högsta domstol stadfäste detta utslag. En specialdomstol i New York förklarade 1905 att en lag som förbjöd barn och kvinnor att arbeta i fabriker efter klockan nio på kvällen stred mot konstitutionen därför att en sådan lag skulle vara ”klasslagstiftning”. – Bagarna var ohyggligt utarbetade vid denna tid. Staten New Yorks lagstiftande församling stiftade en lag som inskränkte arbetet i bagerierna till tio timmar om dagen. Före detta staternas högsta domstol förklarade 1906 att denna lag stred mot konstitutionen. I utslaget hette det bl. a.: ”Det finns ingen förnuftig grund att ingripa i den personliga friheten eller i rätten att ingå kontrakt genom att bestämma arbetstiden i bagerinäringen.”

- Det är väl inget som man behöver skämmas för, sade Ernest utmanande.
  - Jag tror att vi bäst förstår våra egna affärer, svarade O'Connor.
  - Det måste vara något skumt eftersom du inte vågar berätta det, sade Ernest och började bli upphetsad.
  - Vi har köpt våra erfarenheter med svett och blod och vi har förtjänat allt vi får. Var och en är sig själv närmast.
  - Om ni inte vågar säga mig vilken utväg ni tänker på, så skall jag göra det. Ernest var ursinnig. Ni har kommit överens med fienden, det är vad ni har gjort. Ni har sålt arbetarnas sak, hela arbetarklassens. Ni lämnar slagfältet som fega förrädare.
  - Jag säger ingenting, svarade O'Connor buttert. Men jag tror att vi vet vad som är bäst för oss, bättre än du i alla fall.
  - Och ni bryr er inte ett dugg om vad som är bäst för de andra arbetarna. Dem sparkar ni ner i diket.
  - Jag säger ingenting, svarade O'Connor, utom att jag är ordförande i maskinisternas fackförbund och att det är mitt jobb att tillvarata deras intressen. Det är allt.
- När fackföreningsledarna hade gått började Ernest med något av nederlagets lugn skissera vad som skulle hända.
- Socialisterna brukade med glädje tala om den dag, sade han, när den organiserade arbetarrörelsen efter nederlaget på det fackliga fältet skulle komma över till den politiska arenan. Nu har Järnhälen slagit fackföreningarna på det industriella slagfältet och drivit dem över till det politiska. Men i stället för att bli till glädje för oss kommer det att bli en källa till sorg. Järnhälen har lärt sin läxa. Vi visade dem vår styrka under generalstrejken. De har tagit sina mått och steg för att förhindra en ny generalstrejk.
  - Men hur då, frågade jag.
  - Helt enkelt genom att muta de stora fackförbunden. De kommer inte att vara med i nästa generalstrejk och därför kommer det inte att bli någon generalstrejk.
  - Men Järnhälen kommer inte alltid att ha råd med en så dyrbar politik, invände jag.
  - De har inte mutat alla fackförbunden. Det är inte nödvändigt. Nu ska du få höra vad som kommer att hända. Lönerna kommer att höjas och arbetstiden förkortas inom järnvägsmannaförbundet, i järn- och stålindustrin och för maskinisterna. I dessa fackföreningar kommer det att bli gynnsammare villkor än på andra områden. Medlemskap i dessa fackförbund kommer att bli som platsbiljetter till paradiset.
  - Men jag kan ändå inte förstå, invände jag. Vad kommer det att hända med de andra fackförbunden. Det finns många fler fackförbund som inte kommer att gynnas än de som gynnas.
  - De andra fackförbunden kommer att bli utrotade. Det är ju så att järnvägsmännen, maskinister och ingenjörer, järn- och stålarbetare gör allt som är livsviktigt i vår maskinkultur. Om Järnhälen har försäkrat sig om deras stöd kan den nonchalera alla andra arbetare. Järn, stål, kol, maskiner och transporter är ryggraden i hela den industriella organisationen.
  - Men kolet, frågade jag. Det finns nästa en miljon kolgruvearbetare.
  - De är praktiskt taget grovarbetare och räknas inte. Deras löner kommer att gå ner och deras arbetstid ökas. De kommer att bli slavar som alla vi andra och de kommer att bli de mest djuriska av oss alla. De kommer att tvingas att arbeta precis som bönderna nu tvingas att

arbeta för de herrar som tog deras jord ifrån dem. Och på samma sätt kommer det att gå med alla andra icke gynnade fackföreningar. Vi kommer att få se dem vackla och splittras och deras medlemmar bli slavar på grund av sina tomma magar och landets lagar.

– Vet du vad som kommer att hända med Farley¹ och hans strejkbrytare? Det ska jag säga dig. Strejkbryteri som yrke kommer att upphöra. Det kommer inte att bli några fler strejker. I stället för strejker kommer det att bli slavuppror. Farley och hans gäng kommer att bli slavdrivare. Naturligtvis kommer det inte att kallas så. Man kommer att säga att de har till uppgift att genomdriva landets lagar som bl. a. tvingar arbetarna att arbeta. De stora fackföreningarnas förräderi kommer att förlänga striden. Gud vet när och var revolutionen kommer att segra.

– Men tror du det finns någon chans att revolutionen någonsin kommer att segra över en sån mäktig sammanslutning som oligarkin och de stora fackföreningarna, frågade jag. Tror du inte att den kombinationen kommer att hålla sig för evigt?

Han skakade på huvudet.

– En av våra grundsatser är att varje system som grundas på klass- och kastvälde inom sig bär fröet till sin egen undergång. Och när ett system är grundat på klassvälde hur skall då kastvälde kunna förhindras? Järnhälen kommer inte att kunna förhindra det och slutligen kommer kastsystemet att krossa Järnhälen. Oligarkerna har redan utvecklat kastsystem bland sig, men vänta tills de gynnade fackförbunden utvecklar sitt kastväsen. Järnhälen kommer att använda all sin makt för att förhindra det men den kommer att misslyckas.

– I de gynnade fackföreningarna finns blomman av de amerikanska arbetarna. Det är starka, effektiva män. De har blivit medlemmar av dessa fackföreningar i stark konkurrens. Varenda ambitiös arbetare i Förenta staterna kommer att försöka bli medlem av dessa fackföreningar. Oligarkin kommer att uppmuntra denna ärelystnad och den därav följande konkurrensen. På så sätt kommer de kraftfulla männen som annars hade kunnat bli revolutionärer att dras från oss, och deras styrka kommer att utnyttjas av oligarkin.

– Men å andra sidan kommer arbetarkasterna, medlemmarna av de gynnade fackföreningarna, att försöka göra sina organisationer till slutna korporationer. Och de kommer att lyckas. Medlemskap i dem kommer att bli ärftligt. Söner kommer att efterträda fäder och det kommer inte att bli något tillflöde av ny kraft från den eviga kraftkällan, folket. Och det kommer att betyda upplösning av kasterna som slutligen blir svagare och svagare. Samtidigt kommer de tillfälligt att bli allsmäktiga som institution. De kommer att bli som palatsgardena i det gamla Rom och det kommer att bli palatsrevolutioner varvid arbetarkasterna kommer att gripa makten. Och så blir det kontrarevolutioner av oligarkerna och än kommer de ena än de andra att sitta vid makten. Men hela tiden kommer kasterna att försvagas så att slutligen folket kommer till makten. Denna förutsägelse om en långsam social utveckling gjorde Ernest när han var deprimerad på grund av de stora fackföreningarnas förräderi. Jag var aldrig överens med honom på denna punkt och då jag nu nedskriver dessa rader är jag mer oense än någonsin med honom häri. Ty nu står vi, trots att Ernest är borta, vid randen av den revolt som kommer att sopa bort alla oligarkier. Men jag har här återgett Ernests profetia därför att det var *hans*

---

¹ James Farley, en ökad strejkbrytare vid denna tid, Han var mer modig än moralisk och utan tvivel mycket duktig. Han steg högt under Järnhälens regemente och blev slutligen upptagen i oligarkernas klass. Han mördades 1932 av Sarah Jenkins, vars man hade dödat av Farleys strejkbrytare trettio år tidigare.

profetia. Trots att han trodde på den, motarbetade han den ursinnigt och han har mer än någon annan möjliggjort den revolt som nu väntar på signal att bryta ut.¹

– Men om oligarkin består, sade jag till honom den kvällen, vad kommer det då att bli av de stora överskott som kommer att produceras varje år?

– Överskotten måste förbrukas på något sätt, svarade han. Och lita på att oligarkerna kommer att finna på utvägar. De kommer att bygga storartade vägar. Vetenskapen och framför allt konsten kommer att blomstra. När oligarkerna fullständigt har underkuvat folket kommer de att ha tid över för andra saker. De kommer att tillbedja skönheten, de kommer att bli konstlärare. Och under deras ledning kommer konstnärerna att arbeta med generösa honorar. Och resultatet kommer att bli stor konst, ty konstnärerna kommer inte då som nu att bry sig om medelklassens borgerliga smak. Det kommer att bli stor konst, säger jag dig, och underbara städer kommer att resa sig. Då kommer de gamla städerna att verka tarvliga och billiga vid sidan av dem. Och i dessa städer kommer oligarkerna att slå sig ner och tillbedja skönheten.²

– På så sätt kommer överskotten ständigt att förbrukas medan arbetarna utför arbetet. Och uppförandet av dessa stora städer kommer att betyda svältlöner åt miljoner arbetare, ty de enorma överskotten kommer att framtvinga ett lika enormt slöseri och oligarkerna kommer att bygga för de närmaste tusen åren, ja för 10.000 år. De kommer att bygga såsom egyptierna och 'babylonierna aldrig drömde om att bygga, och när oligarkerna har försvunnit kommer deras stora vägar och underbara städer att vara kvar och utnyttjas av arbetets broderskap.³

– Dessa saker kommer oligarkerna att göra därför att de inte kan något annat. Dessa stora verk blir den form som deras förbrukning av överskotten kommer att ta precis som de härskande klasserna i Egypten för länge sedan förbrukade de överskott som de rövat från folket genom att bygga tempel och pyramider. Under oligarkerna kommer inte en prästklass utan en konstnärsklass att blomstra. Och arbetarkasterna kommer att ersätta den borgerliga affärsmannaklassen. Och under dem kommer avgrunden att ligga, där den stora massan av folket kommer att födas, svälta och dö men ständigt förnyas. Och slutligen, vem vet när, kommer folket att resa sig ur avgrunden, arbetarkasterna och oligarkin kommer att försvinna och då kommer slutligen, efter århundradens födslovåndor, gemene mans upprättelse. Jag hade trott att jag skulle få se den dagen, men nu vet jag att jag aldrig får se den.

Han tystnade, såg på mig och tillade:

– Den sociala utvecklingen går förtvivlat långsamt, eller hur älskling?

Jag omfamnade honom och han lutade sitt huvud mot mitt bröst.

– Sjung mig till sömns, mumlade han plötsligt. Jag har haft en syn och jag vill glömma den.

Kapitel 15: De sista dagarna

Det var de sista dagarna i januari 1913 som oligarkins förändrade inställning till de gynnade fackföreningarna blev känd. Tidningarna tillkännagav att järnvägsmännens, järn- och

¹ Everhards sociala förutseende var anmärkningsvärt. Lika klart som han själv upplevt det såg han de gynnade fackföreningarnas förräderi, arbetarkasternas uppkomst och långsamma sönderfall och striden mellan de försvagade oligarkerna och arbetarkasterna om regeringsmaskineriet.

² Vi måste beundra Everhards förutseende. Innan ens tanken på sådana understäder som Ardis och Asgard hade kommit upp i oligarkernas hjärnor såg Everhard dessa städer och det oundvikliga i att de skulle skapas.

³ Sedan den dag denna profetia uttalades har Järnhälens tre århundraden och Mänsklighetens broderskaps fyra förflutit och i dag går vi på de vägar och bor i de städer som oligarkerna byggde. Visserligen bygger vi ännu underbarare städer nu, men oligarkernas understäder finns kvar och jag skriver dessa rader i Ardis, en av de underbaraste.

stålarbetarnas och maskinisternas löner hade höjts och deras arbetstid förkortats på ett sätt som dittills aldrig hade skådats. Men de talade inte om hela sanningen. Oligarkerna vågade inte tillåta att hela sanningen omtalades. I själva verket hade lönerna höjts mycket mera och de andra privilegierna i förhållande därtill. Allt detta var hemligt men hemligheter sipprar ut. Medlemmar av de gynnade fackföreningarna berättade för sina hustrur och hustrurna skvallrade och slutligen visste hela arbetarvärlden vad som hade hänt.

Det vara bara den logiska utvecklingen av vad som på 1800-talet kallades ”del i bytet”. Under de industriella striderna då hade man försökt ge arbetarna del i vinsten. Det vill säga kapitalisterna hade försökt lugna arbetarna genom att göra dem ekonomiskt intresserade för sitt arbete. Men andelssystemet var både löjligt och omöjligt. Det kunde bara lyckas i isolerade fall mitt under den industriella kampen. Ty om alla arbetare och allt kapital delade vinsten så uppkom bara samma förhållanden som om inte detta system tillämpades.

Men ur detta opraktiska system uppstod det praktiska systemet med ”del i bytet”. ”Ge oss mer betalt och låt allmänheten betala” var de starka fackföreningarnas slogan. Och här och där hade denna själviska politik framgång. Då allmänheten fick betala blev det den stora massan av oorganiserade och dåligt organiserade arbetare som fick betala. Dessa arbetare betalade i själva verket de högre lönerna för sina starkare kamrater som var medlemmar av monopolfackföreningarna. Detta system förde, som jag sade, bara till sin logiska avslutning i stor skala genom förbundet mellan oligarkerna och de gynnade fackföreningarna.¹ Så snart hemligheten med de gynnade fackföreningarnas förräderi sipprat ut blev det oro och uppståndelse i arbetarvärlden. Sedan utträdde de gynnade fackföreningarna ur de internationella organisationerna och avbröt alla förbindelser med dem. Det blev bråk och sammanstötningar. Medlemmarna av de gynnade fackföreningarna brännmärktes som förrädare och på krogar och bordeller, på gator och arbetsplatser, överallt skymfades de av sina kamrater, som de så förrädiskt hade övergett.

Oräkneliga skallar spräcktes och många dödades. Inga medlemmar av de gynnade fackföreningarna var säkra för sina liv. De samlades i stora skaror när de gick till och från arbetet och gick alltid mitt på gatan. På trottoarerna riskerade de att få skallarna spräckta av tegelstenar och andra hårda saker från fönster och hustak. De fick tillåtelse att bära vapen och myndigheterna hjälpte dem på alla sätt. Deras förföljare dömdes till långa fängelsestraff och behandlades brutalt. Arbetare som inte tillhörde de gynnade fackföreningarna fick inte bära vapen. Överträdelse av det förbudet var ett svårt brott och straffades därefter.

De bedragna arbetarna fortsatte emellertid att hämnas på förrädarna. Kastskillnader uppstod automatiskt. Förrädarnas barn förföljdes av de förrådade arbetarnas barn, tills det var omöjligt för dem att leka på gatorna eller gå i skolorna. Även förrädarnas hustrur och släktingar skyddes som pesten och de specerihandlare som sålde till dem bojkottades.

Resultatet av att förrädarna och deras familjer drevs tillbaka från alla håll blev att de bildade en klan för sig själva. Då det blev omöjligt för dem att bo bland det förrådade proletariet flyttade de till nya kvarter. Och oligarkerna hjälpte dem i detta som i andra avseenden. Moderna, bra och sunda bostäder omgivna av stora gårdar, parker och lekplatser byggdes för

---

¹ Alla de fackliga organisationerna vid järnvägarna gick in i denna sammanslutning med oligarkerna och det kan ha sitt intresse att notera att den första definitiva tillämpningen av ”del i bytet”-politiken gjordes av en järnvägsmanaförening under 1800-talet, nämligen ”Lokomotivförarnas broderskap”. P. M. Arthur var under tjugo år ordförande i detta broderskap. Efter strejken vid Pennsylvaniajärnvägen 1877 utarbetade han en plan för att lokomotiv-förarna skulle ingå en överenskommelse med järnvägarna men ”göra det ensamma” dvs, utan sina kamrater i de andra fackföreningarna. Denna plan lyckades utomordentligt. Den var lika framgångsrik som självisk och på den myntades ordet ”arthurisation” för att beteckna fackföreningarnas ”dela bytet”-politik. Ordet ”arthurisation” har länge förbryllat etymologerna men jag hoppas att jag nu har klargjort dess härledning.

dem. Deras barn gick i skolor som byggts för dem och dessa skolor specialiserade sig på praktiska och tekniska ämnen. Genom denna isolering uppstod redan från början ett kastsystem. Medlemmarna av de gynnade fackföreningarna blev arbetarklassens aristokrati. De avskildes från de andra arbetarna. De bodde bättre, var bättre klädda, åt bättre och behandlades bättre. De ”delade bytet”.

Under tiden behandlades de övriga arbetarna hårdare. Många små privilegier drogs in och deras löner och levnadsstandard sjönk oavbrutet. Skolorna försämrades så småningom och skolundervisningen blev inte längre obligatorisk. Analfabeterna bland de yngre generationerna ökades i skrämmande takt.

Förenta staternas erövring av världsmarknaden hade verkat upplösande på den övriga världen. Institutioner och regeringar ombildades eller föll. Tyskland, Italien, Frankrike, Australien och Nya Zeeland höll på att ombildas till kooperativa stater. Det brittiska imperiet störtade samman. England hade händerna fulla. I Indien var upproret i full gång. Och i Asien höjdes överallt ropet ”Asien åt asiaterna!”. Och bakom detta rop stod Japan som ständigt drev på och hjälpte de gula och bruna raserna mot de vita. Och medan Japan drömde om ett kontinentalt imperium och försökte förverkliga denna dröm, undertryckte det sin egen proletära revolution. Det var helt enkelt ett krig mellan olika kaster – kulier mot samurajer – och kulisocialisterna avrättades i tiotusental. Fyrtio tusen människor dödades under gatustrider i Tokio och vid det meningslösa angreppet på Mikadons palats. Kobe var ett slakthus. Nedskjutningen av bomullsarbetarna med kulsprutor gick till historien som den fruktansvärdaste massaker som någonsin utförts av moderna krigsmaskiner. Vildast av alla var den japanska oligarkin som kom till makten. Japan behärskade Östern och lade beslag på hela den asiatiska delen av världsmarknaden med undantag av Indien.

England lyckades krossa sin egen proletära revolution och hålla kvar Indien trots att det bragtes till utmattningens gräns. Men det måste släppa sina stora kolonier. Därför lyckades socialisterna göra Australien och Nya Zeeland till kooperativa stater. Och av samma skäl gick Canada förlorat för moderlandet. Men Canada krossade sin socialistiska revolution med hjälp av Järnhälen. Samtidigt hjälpte Järnhälen Mexico och Cuba att slå ner uppror. Följden blev att Järnhälen hade ett fast grepp om den Nya Världen. Den hade svetsat ihop hela Nordamerika från Panamakanalen till Norra Ishavet till en kompakt politisk massa.

England hade genom att offra sina stora kolonier lyckats behålla Indien. Men det vara bara tillfälligt. Striden med Japan och det övriga Asien om Indien var endast uppskjuten. England skull snart förlora Indien och bakom den förlusten anade man striden mellan ett förenat Asien och den övriga världen.

Och medan hela världen var söndersliten av konflikter levde inte vi i Förenta staterna heller lugnt och fredligt. De stora fackföreningarnas förräderi hade hindrat vår proletära revolution men överallt härskade våld och förvirring. Förutom arbetsstriderna och missnöjet bland bönderna och spillrorna av medelklassen hade en religiös väckelse blossat upp.. En avläggare till Sjundedagsadventisterna uppträdde plötsligt och förkunnade världens undergång.

– Denna vanvettiga förvirring, utropade Ernest. Hur skulle vi kunna hoppas på solidaritet med alla dessa varandra korsande målsättningar och konflikter.

Och den religiösa väckelsen antog verkligen fantastiska proportioner. I all nöden och missnöjet med allt jordiskt var folket omoget och längtade efter en himmel, dit industrityrannerna lika litet kunde komma in som kameler kunde gå genom nålsögon. Vildögda kringvandrande predikanter översvämmande landet. Och trots de civila myndigheternas förbud och förföljelser för ohörsamhet underblåstes det religiösa vanvettet vid otaliga utomhusmöten.

De sista dagarna hade kommit, utropade de, början till världens undergång. De fyra vindarna hade släppts lösa. Gud hade rest nationerna mot varandra. Det var en tid av visioner och underverk och andeskådare och profetissor var legio. Hundratusentals människor slutade sina arbeten och flydde till bergen för att där invänta Guds snara återkomst och de hundrafyrtiofyra tusens upptagande till himlen. Men Gud kom inte och många svalt ihjäl. I sin förtvivlan plundrade de bondgårdarna och tumulten och anarkin som följde bara ökade de stackars exproprierade böndernas lidanden.

Och bondgårdarna var ju Järnhälens egendom. Massor av trupper skickades ut och fanatikerna jagades med bajonetter tillbaka till sina arbeten i städerna. Där ställde de till oupphörliga oroligheter. Deras ledare avrättades för upprorsförsök eller stängdes in i dårhus. De som avrättades gick till döden med martyrernas glada förtröstan. Det var en vanvettets tid. Oron spred sig. I sumpmarker, öknar och vildmarker från Florida till Alaska dansade de små grupper indianer som fortfarande överlevde spökdanser och väntade på sin egen Messias' återkomst.

Och mitt i alltsammans med ett lugn och en säkerhet som var skräckinjagande fortsatte tidens odjur, oligarkin, att resa sig. Med järnhand och järnhäl behärskade den de brusande miljonerna, bragte ordning i förvirringen och skapade ur kaos sitt eget fundament och sin egen struktur.

– Vänta bara tills vi kommer till makten, sade agrarerna. Calvin sade det till oss i vårt hem vid Pell Street. Tänk på de delstater vi har erövrat. Med er socialister som stöd skall vi få dem att sjunga en annan sång när vi installerat oss.

– Miljonerna av missnöjda och utarmade är våra, sade socialisterna. Agrarerna har gått över till oss, bönderna, medelklassen och arbetarna. Det kapitalistiska systemet kommer att falla samman. Om ett par månader skickar vi femtio man till kongressen. Om två år kommer alla ämbeten att vara våra, från presidenten till den kommunala hundfångaren.

Men Ernest brukade skaka på huvudet och svara:

– Hur många gevär har ni? Vet ni var ni kan få tillräckligt med bly? När det är fråga om krut, så är kemiska blandningar bättre än mekaniska. Tro mig på mitt ord.

Kapitel 16: Slutet

När det blev tid för Ernest och mig att resa till Washington ville pappa inte resa med. Han hade blivit förälskad i det proletära livet. Han betraktade vårt slumkvarter som ett stort sociologiskt laboratorium och hade gett sig in på ett skenbart oändligt forskningsäventyr. Han umgicks med arbetarna och var bekant med tjogetals familjer. Han tog olika tillfälliga jobb och arbetet var både lek och forskning för honom. Han gladdes åt det och kom alltid hem med massor av anteckningar och bubblade över av nya äventyr. Han var den perfekta vetenskapsmannen.

Han behövde inte arbeta ty Ernest tjänade tillräckligt på sina översättningar för att kunna försörja oss alla tre. Men min far envisades med att jaga efter sin favoritfantom och det måste ha varit en Proteusfantom om man fick döma av alla de jobb han tog. Jag skall aldrig glömma den kväll han kom hem med sitt gatuförsäljarlager av skosnören och hängslen eller den gången då jag gick in i den lilla speceriaffären på hörnan för att köpa något och han expedierade mig. Sedan blev jag inte överraskad när han en vecka var uppässare på krogen mitt över gatan. Han arbetade som nattvakt, sålde potatis på gatorna, klistrade etiketter i en konservfabrik, var lagerbiträde i en papperskorgsfabrik, vattenbärare vid en spårvägsanläggning och gick in i diskarnas fackförening strax innan den upplöstes.

Jag tror att biskopens exempel i fråga om kläder måste ha fascinerat min far, ty han klädde sig i billiga arbets skjortor av bomull med rem om livet. Men han hade kvar en kostym från forna dar och han bytte alltid om till middagen, eller kvällsmaten rättare sagt.

Jag kunde vara lycklig överallt med Ernest, och pappas lycka i våra förändrade förhållanden ökade min egen.

– När jag var pojke var jag mycket nyfiken, sade pappa. Jag ville alltid veta varför det var så och så och hur det skulle bli. Det var därför jag blev fysiker. Och i dag är jag lika nyfiken som när jag var pojke och det är det som gör livet värt att leva.

Ibland vågade han sig norr om Market Street till affärs- och teaterkvarteren där han sålde tidningar, gick ärenden och öppnade vagnsdörrar. En dag när han stängde en vagnsdörr träffade han på hr Wickson. Alldeles upprymd berättade pappa händelsen för oss på kvällen.

– Wickson såg skarpt på mig när jag stängde dörren och muttrade: ”Fördöme mig om det inte ...” Han blev röd i ansiktet och så förvirrad att han glömde att ge mig dricks. Men han måste ha hämtat sig snart för vagnen hade inte gått femtio fot förrän den vände och kom tillbaka. Han lutade sig ut genom dörren.

– Hör på professorn, det här går för långt, sade han. Vad kan jag göra för er?

– Jag stängde dörren för er, svarade jag. Enligt gängse bruk skulle ni ge mig en slant.

– Ah prat, snäste han. Jag menar något ordentligt.

Han var säkert allvarsam, det var väl en knäpp av hans förbenade samvete eller något ditåt. Så jag funderade mycket allvarligt ett ögonblick.

– Han såg mycket förväntansfull ut när jag började mitt svar men ni skulle ha sett honom när jag slutade.

– Ni kunde ju ge mig tillbaka mitt hem, sade jag och mina aktier i Sierrafabrikerna.

Pappa tystnade.

– Vad svarade han då, frågade jag ivrigt.

– Vad skulle han svara? Han sade ingenting. Men jag sade: ”Jag hoppas ni är lycklig.” Han såg nyfiket på mig. ”Säg mig, är ni lycklig”, frågade jag.

– Han befallde kusken att köra och for iväg under fruktansvärda svordomar. Och han gav mig ingen slant och inte mitt hus och mina aktier heller. Så du ser mitt barn att din fars gatukarriär är full av besvikelser.

Pappa stannade alltså i våra rum vid Pell Street när Ernest och jag reste till Washington. Med undantag av själva slutet var den gamla ordningen förbi, och själva slutet var närmare än jag anade. Tvärtemot våra farhågor restes inga hinder mot att socialisterna intog sina platser i kongressen. Allt gick smärtfritt och jag skrattade åt Ernest när han tyckte att det var ett olycksbådande tecken.

Vi fann våra socialistiska kamrater fulla av förtröstan och optimism över vår styrka och vad vi skulle uträtta. Några få agrarer som hade blivit valda till kongressen utökade vår styrka och ett detaljerat program om vad som skulle göras utarbetades av de samarbetande partierna. I allt detta deltog Ernest lojalt och energiskt men han kunde inte låta bli att alltsomoftast utan särskild anledning säga: ”När det gäller krut så är kemiska blandningar bättre än mekaniska, sanna mina ord.”

Oroligheterna började med agrarerna, i de stater de hade erövrat vid sista valet. Det var ett dussintal stater, men agrarerna som hade blivit valda fick inte tillträda ämbetena. De

förutvarande innehavarna vägrade att avgå. Det hela var mycket enkelt. De påstod att valen hade varit olagliga och hela situationen insveptes i lagens paragrafmysterier. Agrarerna var maktlösa. Domstolarna var deras sista chans men domstolarna var i händerna på deras fiender.

Det var ett farligt ögonblick. Om de lurade agrarerna grep till våld var allt förlorat. Hur arbetade inte vi socialister för att hålla dem tillbaka! Det fanns dagar och nätter när Ernestinte sov en minut. Agrarernas ledande män insåg faran och stod på vår sida. Men det hjälpte inte. Oligarkin ville ha bråk och satte sina provokatörer i arbete. Det är ingen tvekan om att det var provokatörerna som framkallade bondeupproret.

I ett dussin stater flammade revolten upp. De exproprierade bönderna satte sig med våld i besittning av dessa staters styrelse. Naturligtvis stred det mot konstitutionen och naturligtvis skickade Förenta staterna ut sina trupper. Överallt drev provokatörerna på folket. Dessa Järnhälens agenter uppträdde som hantverkare, bönder och jordbruksarbetare. I Californiens huvudstad, Sacramento, hade agrarerna lyckats upprätthålla ordningen. Tusentals hemliga agenter skickades till den lojala staden. Mobben som uteslutande bestod av dessa agenter satte eld på och plundrade boningshus och fabriker. De bearbetade folket tills det slutligen deltog i plundringen. Massor av sprit delades ut i slumkvarteren för att ytterligare jaga upp stämningen. Och när sedan allt var klart kom Förenta staternas soldater som i själva verket var Järnhälens soldater upp på scenen. Elva tusen män, kvinnor och barn sköts ner på Sacramentos gator eller mördades i sina hem. Den federala regeringen övertog statens styrelse och sedan var allt förbi för Californien.

Och som det gick till i Californien gick det till överallt. Alla agrarstater våldtogs och dränktes i blod. Först provocerades oroligheter av de hemliga agenterna och de Svarta hundradena och sedan kom trupperna. Uppror och pöbelregemente härskade överallt i jordbruksdistrikten. Dag och natt förmörkades luften av röken från brinnande gårdar och ekonomibyggnader, byar och städer. Dynamit började användas. Järnvägsbroar och tunnlar sprängdes och tåg förstördes. De stackars bönderna sköts ner och hängdes i massor. Blodiga repressalier förekom och många plutokrater och officerare mördades. Blod och hämnd fyllde människornas sinnen. De reguljära trupperna kämpade lika ursinnigt mot bönderna som om de hade varit indianer. Och de reguljära trupperna hade sina orsaker. Tvåusenåttahundra man hade sprängts i luften under en fruktansvärd serie dynamitexplosioner i Oregon, och på samma sätt hade en mängd godståg förstörts vid olika tillfällen och på skilda ställen. Så de reguljära trupperna kämpade för sina liv likaväl som bönderna.

Vad milisen beträffar sattes milislagen av 1903 i kraft och arbetarna i en stat tvingades under dödshot att skjuta ner sina kamrater i andra stater. Naturligtvis fungerade inte milislagen utan komplikationer i början. Många milisofficerare mördades och många milismän dömdes till döden av krigsrätterna och avrättades. Ernest profetia uppfylldes på ett skakande sätt i fråga om hr Kowalt och hr Asmunsen. Bägge tillhörde milisen och bägge kommenderades att tjänstgöra i en straffexpedition som skulle skickas från Californien mot bönderna i Missouri. Hr Kowalt och hr Asmunsen vägrade att inställa sig i tjänst. Processen gjordes kort med dem. De ställdes inför krigsrätt och arkebuserades. De sköts bakifrån av exekutionsplutonen.

Många unga män flydde upp i bergen för att slippa tjänstgöra i milisen. Där blev de fredlösa och det dröjde tills lugnare tider innan de fick sitt straff. Det blev drastiskt. Regeringen utfärdade en proklamation att alla laglydiga medborgare skulle lämna bergen under en period av tre månader. När den utsatta dagen kom skickades en halv miljon soldater till bergsdistrikten. Det förekom varken dom eller rannsakan. Varhelst soldaterna påträffade en människa sköts hon ner på fläcken. De utgick från att ingen laglydig människa fanns kvar i bergstrakterna. En del av de deserterade milismännen hade slutit sig samman och kämpade tappert i starka ställningar men slutligen mötte de alla döden.

En tidigare läxa blev inpräglad i folket genom bestraffningen av Kansasmilisen. Det stora Kansasmyteriet ägde rum alldeles i början av de militära operationerna mot agrarerna. Sex tusen milismän gjorde myteri. De hade i flera veckor varit uppstudsiga och bråkiga och hade därför hållits i läger. Men deras öppna myteri påskyndades utan tvekan av provokatörerna.

Natten till den 22 april bröt myteriet lös. Milisen mördade sina officerare varav endast några få lyckades fly. Det var mer än Järnhälen hade planerat, provokatörerna hade utfört sitt jobb alltför väl. Men allt var upplagt för Järnhälen. Den hade förberett sig på myteriet och mordet på så många officerare gav ett sken av berättigande åt vad som sedan följde. Som genom ett trollslag omringade fyrtiotusen soldater ur den reguljära armén de missnöjda. Det var en fälla. De stackars milismännen fann att deras kulsprutor var sönderskrivade och att patronerna från de erövrade förråden inte passade deras vapen. De hissade den vita parlamentärflaggan men trupperna brydde sig inte om den. Det blev inga överlevande. Alla de sex tusen männen dödades. Handgranater och bomber kastades in på dem och när de i desperation gick till anfall mot belägrarna mejades de ner av kulspruteelden. Jag talade med ett ögonvittne och han berättade att ingen milisman kom närmare kulsprutorna än etthundrafemtio yards. Marken var översållad med de fallna och när kavalleriet slutligen gick till anfall gjorde hästhovar, revolverar och sablar slut på de sårade och döende.

Samtidigt med agrarernas krossande inträffade kolgruvearbetarnas uppror. Det var den organiserade fackföreningsrörelsens sista försök. Tre kvarts miljon gruvarbetare gick i strejk. Men de var alltför spridda över landet för att kunna dra fördel av sin egen styrka. De isolerades i sina egna distrikt och tvingades till underkastelse. Detta var den första stora slavdriften. Pocock¹ vann här sina första sporrar som slavdrivare och ådrog sig proletarietets osläckliga hat. Han blev utsatt för oräkneliga attentat men hans liv tycktes vara skyddat av en trollmakt. Det var han som var ansvarig för införandet av det tsarryska passsystemet bland gruvarbetarna varigenom de förbjöds att flytta från en del av landet till en annan.

Under tiden höll socialisterna sin ställning. Medan agrarerna gick under i eld och blod och fackföreningarna upplöstes höll sig socialisterna lugna och fullbordade sin hemliga organisation. Agrarerna sökte förgäves få oss över på sin sida. Vi påpekade med rätta att varje revolt från vår sida skulle betyda självmord för revolutionen. Järnhälen som till att börja med hade hyst betänkligheter mot att ha att göra med hela proletariatet på en gång, hade funnit arbetet lättare än de hade väntat och skulle inte ha önskat något hellre än att vi gjorde uppror. Men vi undgick faran trots att provokatörerna översvämmade oss. I början använde sig Järnhälens agenter av klumpiga metoder. De hade mycket att lära och under tiden rensades de ut av våra Kampgrupper. Det var ett bittert och blodigt jobb, men vi kämpade för våra liv och för revolutionen och vi måste bekämpa fienden med hans egna vapen. Men vi var hederliga. Ingen agent från Järnhälen avrättades utan rannsakan. Vi kan ha begått misstag men i så fall var de mycket sällsynta. De modigaste och de mest stridbara och självupppoffrande av våra kamrater anslöt sig till Kampgrupperna. Tio år senare gjorde Ernest en beräkning på basis av siffror han fått från kampgruppernas ledare om medellivslängden för de män och kvinnor som anslutit sig till grupperna. Han kom fram till att den var fem år. Kamraterna i Kampgrupperna

---

¹ Albert Pocock, en ökad strejkbrytarchef som till sin död höll alla landets kolgruvearbetare i schack. Han efterträddes av sin son, Lewis Pocock, och under fem generationer skötte denna märkliga slavdrivarfamilj gruvarbetarna. Den äldste Pocock, känd som Pocock I har beskrivits på följande sätt: "Ett långt smalt huvud omgivet av en krans av brunrått hår med stora käkben och en väldig haka ... blekt ansikte, glanslösa grå ögon, metallisk röst och slappa rörelser." Han var född av fattiga föräldrar och började sin karriär som bartender. Han blev sedan privatdetektiv för ett spårvägsbolag och så småningom professionell strejkbrytare. Pocock V, den siste i raden, sprängdes i luften vid en bombexplosion i ett pumphus under ett gruvuppror i Indianterritoriet. Det hände år 2073 e. Kr.

var alla hjältar och det märkliga var att de ogillade att ta andras liv. De gjorde våld på sin egen natur men de älskade friheten och ansåg inget offer för stort för Saken.¹

Den uppgift vi hade föresatt oss var trefaldig. För det första att utrota oligarkins hemliga agenter ur våra led. För det andra att organisera Kampgrupperna och vid sidan av dem revolutionens allmänna hemliga organisation. Och för det tredje att få in våra egna hemliga agenter i varje skrymsle av oligarkin – i arbetarkasterna och i synnerhet bland telegrafister, sekreterare och kontorister, i armén, bland slavdrivarna och provokatörerna. Det var ett tidsödande och farligt arbete och ofta lönades våra ansträngningar med svåra misslyckanden.

Järnhälen hade triumferat i det öppna kriget men i det underliga, fruktansvärda och underjordiska krig som vi nu öppnade höll vi dem stängna. Allt var osynligt och mycket oönskat. De blinda bekämpade de blinda och ändå fanns det ordning, syfte och kontroll i allt. Vi genomsyrade Järnhälens hela organisation med våra agenter liksom de genomsyrade vår organisation med sina. Det var en mörk och vild krigsföring full av intriger och konspirationer, komplotter och motkomplotter. Och bakom stod hela tiden en våldsamt och fruktansvärd död på lur. Män och kvinnor försvann, våra närmaste och käraste kamrater. Vi såg dem ena dagen men nästa dag var de borta. Vi såg dem aldrig mera och vi visste att de hade dött.

Man kunde inte lita på något. Den som gjorde upp planer tillsammans med oss kunde mycket väl vara en av Järnhälens agenter. Vi underminerade Järnhälens organisation med våra hemliga agenter och Järnhälen kontraminerade sin egen organisation med sina egna agenter. Och det var samma sak med vår organisation. Och trots all brist på förtroende måste vi basera alla våra ansträngningar på förtroende och tillit. Vi blev ofta bedragna. Människorna var svaga. Järnhälen kunde bjuda pengar och fritid och de glädjeämnen och njutningar som väntade i deras underbara städer. Vi kunde inte bjuda något annat än tillfredsställelsen över att vara trogen mot ett ädelt ideal. För övrigt var de lojals lön oavbruten fara, tortyr och död.

---

¹ Dessa Kampgrupper hade i viss mån stridsgrupperna under ryska revolutionen som förebild. Trots Järnhälens oavbrutna ansträngningar att krossa dem fortlevde de under de tre sekel den existerade. Kampgrupperna bestod av män och kvinnor som besjälades av höga syften och inte var rädda för att dö, och de utövade ett oerhört inflytande och mildrade de styrandes vilda brutalitet. Deras arbete var inte begränsat till det osynliga kriget mot oligarkins hemliga agenter. Oligarkerna själva tvingades att lyssna till Kampgruppernas dekret och de straffades ofta med döden när de inte lydde. Detsamma var förhållandet med oligarens underlydande, arméofficerarna och ledarna för arbetarkasterna.

Sträng rättvisa skipades av dessa organiserade hämnare, men det mest anmärkningsvärda var deras lidelsefria och fullt rättsliga förfaringsätt. Det var aldrig fråga om ståndrätt. När någon togs tillfånga förhördes han noga och fick tillfälle att försvara sig. Naturligtvis måste många dömas in contumaciam, som t. ex. i fallet general Lampton. Det hände år 2138. Han var sannolikt den blodtörstigaste och vidrigaste av alla de legoknektar som någonsin tjänat Järnhälen. Kampgrupperna underrättade honom att hans fall hade undersökts, att han befunnits skyldig och dömts till döden. Detta hade skett först sedan han fått tre varningar att upphöra med sin grymma behandling av proletariatet. Sedan han fått reda på domen omgav han sig med tusen skyddsanordningar. Åren gick och Kampgrupperna försökte förgäves verkställa domen. Kamrat efter kamrat, män och kvinnor misslyckades i sina försök och avrättades grymt av oligarkin. Det var fallet Lampton som gjorde att korsfästelsen åter blev ett lagligt avrättningsförfarande. Men till slut fann den dömda s:n baneman i form av en spenslig flicka på sjutton år, Madeleine Provence. För att kunna utföra sitt uppdrag tog hon plats som sömmerska i hans hus och arbetade där två år. Hon dog i fängelset efter en långvarig ohygglig tortyr. Men i dag står hon i oförgänglig brons i Broderskapets Pantheon i understaden Serles.

Vi som genom personlig erfarenhet inte vet något om blodsutgjutelse får inte döma Kampgruppernas hjältar hårt. De gav sina liv för mänskligheten, inget offer var för stort för dem och en obehaglig nödvändighet tvingade dem att utgjuta blod under blodets tidsålder. Kampgrupperna var den enda tagg i Järnhälens sida som den aldrig kunde bli kvitt. Everhard var upphovsman till denna märkliga armé, och dess bedrifter och framgångsrika existens under tre århundraden bär vittne om den klokhet varmed han organiserade den och den solida grund han lade för kommande generationer att bygga på. Trots hans värdefulla bidrag på det ekonomiska och samhällsvetenskapliga fältet och hans arbete som ledare under revolutionen måste hans organisation av Kampgrupperna i vissa avseenden betraktas som hans främsta verk.

Människorna var svaga, sade jag, och på grund av deras svaghet var vi tvungna att utdela den enda vedergällning som stod i vår makt. Det var dödens vedergällning. Vi var tvungna att straffa våra förrädare. När någon hade förrått oss skickades ett dussin trogna hämnare i hans spår. Vi kunde misslyckas att verkställa våra domar mot våra fiender som t. ex. Pococks. Men det enda vi inte hade råd att misslyckas med var att bestraffa våra egna förrädare. Kamrater fick lov att uppträda som förrädare för att vinna tillträde till understäderna och där verkställa domarna mot de verkliga förrädarna. Och vi gjorde oss så fruktansvärda att det var större risk att förråda oss än att förbli lojala mot oss.

Revolutionen antog karaktären av en religion. Vi tillbad vid revolutionens altare, det vill säga vid frihetens altare. Friheten var det gudomliga ljuset inom oss. Män och kvinnor ägnade sina liv åt saken och nyfödda barn vigdes åt den så som de tidigare hade vigts åt Gud. Vi älskade mänskligheten.

Kapitel 17: Det röda livréet

Samtidigt med att agrarstaterna krossades försvann agrarerna i kongressen. De anklagades för högförräderi och deras platser övertogs av Järnhälens kreatur. Socialisterna var i ömklig minoritet och de visste att slutet var nära. Kongressen och senaten var farsartade förevändningar. Allmänna frågor diskuterades allvarligt och behandlades enligt gamla former, men i själva verket gjordes allt detta bara för att sätta en konstitutionell prägel på oligarkins maktutövning.

Ernest var mitt uppe i kampen när slutet kom. Det var under debatten om lagförslaget om hjälp åt de arbetslösa. De dåliga tiderna under de närmast föregående åren hade bragt stora massor av proletariatet under svältgränsen och den fortsatta förhärskande oordningen hade bara gjort att de sjönk ännu djupare. Miljoner människor svält medan oligarkerna och deras anhängare frossade i överflöd.¹ Vi kallade dessa olyckliga människor Avgrundens folk,² och det var för att lindra deras fruktansvärda lidanden som socialisterna hade lagt fram förslaget om hjälp åt de arbetslösa.

Men det var inte i Järnhälens smak. De förberedde att sätta dessa miljoner i arbete på sitt eget sätt men det var inte vårt sätt och därför hade de befallt att vårt lagförslag skulle röstas ner. Ernest och hans kamrater visste att deras ansträngningar var fåfänga men de var trötta på ovissheten. De ville att något skulle hända. De kunde inte uträtta något och de hoppades att det skulle bli ett slut på den lagstiftningsfars som de ofrivilligt deltog i. De visste inte vilket slut som skulle komma och de förutsåg aldrig att slutet skulle bli så katastrofalt som det blev.

Jag satt på åhörarläktaren den dagen. Vi visste alla att något fruktansvärt var förestående. Det låg i luften och det förkroppsligades av de beväpnade soldaterna i korridorerna och av officerarna som stod i dörröppningarna. Oligarkin var beredd att slå till. Ernest hade ordet. Han beskrev de arbetslösas lidanden som om han hade en vild idé att han på något sätt skulle

¹ Samma tillstånd rådde på 1800-talet under den brittiska regimen i Indien. De infödda dog av svält i miljoner medan deras härskare berövade dem frukterna av deras arbete och använde pengarna till lysande fester och narraktiga upptåg. Vi som lever i denna upplysta tid har mycket att skämmas för i våra förfäders handlingar. Vår enda tröst är av filosofiskt slag. Vi måste acceptera kapitalismen i den sociala utvecklingen som ungefär jämställd med det tidigare apstadiet. Människosläktet måste passera genom dessa stadier under sin utveckling från det lägre organiska livets dy och slem. Det var oundvikligt att mycket av denna dy och detta slem skulle hänga kvar och inte så lätt skakas av.

² Avgrundens folk – denna benämning myntades av H. G. Wells i slutet av 1800-talet. Wells var en sociologisk siare, sund, normal och varmt mänsklig. Många fragment av hans verk har bevarats och två av hans största verk ”Anticipations” och ”Mankind in the Making” finns i sin helhet. Före oligarkerna och före Everhard spekulerade Wells om byggandet av understäder men i hans författarskap omtalas de som ”nöjesstäder”.

kunna röra deras hjärtan och samveten. Men de republikanska och demokratiska ledamöterna hänlog åt honom och det låg oro och förvirring i luften. Ernest ändrade plötsligt taktik.

– Jag vet att ingenting jag säger kan påverka er, sade han. Ni har inga själar att påverka. Ni är ryggradslösa krakar. Ni kallar er högrävande för republikaner och demokrater. Det finns inget republikanskt parti och inget demokratiskt parti. Det finns inga republikaner och inga demokrater i detta hus. Ni är tallriksslickare och ömkliga kreatur åt plutokratin. Ni pratar vitt och brett på ert antikverade sätt om er kärlek till friheten och hela tiden bär ni Järnhälens röda livré.

Hans röst dränktes av skrik och rop: ”Till ordningen! Till ordningen!” Han stod tyst med föraktfull min tills oväsendet någorlunda lagt sig. Han pekade på de skrikande, vände sig till sina kamrater och sade:

– Hör hur de välfödda kreaturen bölar.

Oväsendet bröt ut på nytt. Talmannen slog klubban i bordet för att påbjuda ordning och såg förvåntansfullt på officerarna i dörröppningen. Man hörde rop som ”Uppror!” och en stor rund New York-representant började ropa ”Anarkist!” åt Ernest. Och Ernest var inte behaglig att se på. Varje fiber i honom skälvde och hans ansikte var ett rovdjurs. Men samtidigt var han kall och koncentrerad.

– Kom ihåg, sade han med en röst som hördes över larmet, att så som ni i dag visar barmhärtighet mot proletariatet kommer samma proletariat en dag att visa barmhärtighet mot er.

Ropen ”Uppror!” och ”Anarkist!” fördubblades.

– Jag vet att ni inte kommer att rösta för vårt förslag, fortsatte han. Ni har fått order från era herrar att rösta mot det. Och ändå kallar ni mig för anarkist. Ni som har förstört folkets styrelse och som skamlöst exponerar er blodröda skam på offentliga platser, ni kallar mig anarkist. Jag tror inte på svavel- och helveteseldar men i sådana ögonblick som nu beklagar jag min otro. Ja, jag skulle vilja säga att jag tror. Det måste finnas ett helvete för annars skulle ni inte få det straff som motsvarar era brott. Så länge ni existerar finns det ett vitalt behov av ett helvete.

Det uppstod rörelse i dörröppningarna. Ernest, talmannen och alla ledamöterna vände sig ditåt.

– Varför kallar ni inte in era soldater, herr talman, och ber dem utföra sitt uppdrag, frågade Ernest. De skulle verkställa era planer snabbt och effektivt.

– Det finns andra planer i görningen, blev svaret och det är därför soldaterna är närvarande.

– Det är väl våra planer, antar jag, sade Ernest hånfullt. Mord eller något liknande, va?

Vid ordet mord bröt oväsendet ut igen. Ernest kunde inte göra sig hörd men han stod kvar och väntade att det skulle bli lugnt. Och då hände det. Från min plats på läktaren såg jag bara ljuset från explosionen. Braket fyllde mina öron och jag såg hur Ernest vacklade och föll i en virvel av rök och hur soldaterna rusade uppför gångarna. Ernests kamrater hade rusat upp från sina platser, vilda av vrede och i stånd till vilka våldsamheter som helst. Men Ernest reste sig ett ögonblick och vinkade för att påbjuda tystnad.

– Det är en komplott, ropade han varnande till sina kamrater. Gör ingenting, annars blir ni dödade!

Sedan sjönk han långsamt samman och soldaterna kom fram till honom. I nästa ögonblick rensade soldaterna läktarna och jag såg inget mera.

Trots att han var min man fick jag inte träffa honom. När jag talade om vem jag var blev jag genast arresterad. Och samtidigt arresterades alla socialistiska kongressmän i Washington inklusive den olycklige Simpson som låg sjuk i tyfus på sitt hotell.

Rättegången blev snabb och kort. Kongressmännen var dömda på förhand. Det underliga var att Ernest inte blev avrättad. Det var en blunder från oligarkins sida och en dyrbar blunder. Men oligarkin var alltför självsäker vid den tiden. Den var berusad av sin framgång och kunde inte drömma om att en liten handfull hjältar hade makt att skaka dess grundvalar. I morgon när den stora revolten bryter ut och hela världen genljuder av miljonernas tramp kommer oligarkin att för sent inse hur den lilla skaran hjältar har växt sig stark.¹

Själ revolutionär och med intim kännedom om revolutionärernas fruktan, förhoppningar och hemliga planer är jag som få andra skickad att bemöta anklagelsen att socialisterna stod bakom bombexplosionen i kongressen. Och jag kan utan några som helst tvivel eller förbehåll förklara att socialisterna i och utanför kongressen inte hade något med denna explosion att skaffa. Vi vet inte vem som kastade bomben, men det enda vi är säkra på är att vi inte kastade den.

Å andra sidan tyder allt på att Järnhälen stod bakom explosionen. Vi kan naturligtvis inte bevisa det, vår slutsats är bara grundad på sannolikhet. Här är de fakta som vi känner till. Det hade rapporterats till talmannen i representanternas hus av regeringens hemliga agenter att de socialistiska kongressmännen skulle tillgripa terroristiska åtgärder och att de hade bestämt vilken dag terrorn skulle bryta ut. Den utpekade dagen inträffade också explosionen. Kapitolium hade därför packats med trupper. Eftersom vi inget visste om bomben och en bomb verkligen exploderade och eftersom myndigheterna hade förberett sig på explosionen kan man utan vidare sluta sig till att Järnhälen kände till saken. Vi går ett steg längre och anklagar Järnhälen för ogärningen och påstår att Järnhälen planerade och utförde den för att lägga skulden på oss och därefter krossa oss.

Från talmannen läckte hemligheten ut till alla som bar Järnhälens röda livré. De visste att medan Ernest talade skulle någon våldshandling begås. Och man måste göra dem den rättvisan att de uppriktigt trodde att socialisterna skulle utföra den. Vid rättegången vittnade många – fortfarande i god tro – att de hade sett hur Ernest förberedde sig att kasta bomben men att den exploderade för tidigt. Naturligtvis såg de ingenting sådant. Men i sin upphetsning och fruktan trodde de att de såg, det var allt.

Som Ernest sade under rättegången:

– Tror ni att om jag skulle kasta en bomb, jag då skulle kasta en sån liten ynkelig sak som den som kastades? Det var inte tillräckligt med krut i den. Det blev en massa rök men den skadade ingen utom mig. Den exploderade rakt framför mina fötter men dödade mig inte i alla fall. Tro mig, när jag skall kasta bomber skall jag ställa till med ordentliga skador. Det kommer att bli mer än rök i mina bomber.

---

¹ Avis Everhard tog för givet att hennes berättelse skulle läsas av hennes samtida och underlåter därför att nämna hur högförräderiproccessen gick. Många andra liknande förbryllande luckor finns i manuskriptet. Femtio två socialistiska kongressmän anklagades för högförräderi och alla förklarades skyldiga. Underligt nog blev ingen dömd till döden. Everhard och tio andra, däribland Theodore Donnelson och Matthew Kent fick livstids straffarbete. De andra fyrtio fick straffarbete mellan trettio och fyrtiofem år. Arthur Simpson som enligt manuskriptet var sjuk i tyfus vid explosionen fick bara femton år. Traditionen säger att han dog av svält i isoleringscell och den hårda behandling han fick utstå påstås ha berott på hans kompromisslösa ståndaktighet och hans bittra och djupa hat mot alla som tjänade despotismen. Han dog i Cabanas på Cuba, där tre av hans kamrater också var inspärrade. De femtio två socialistiska kongressmännen inspärrades i militära fästningar över hela landet. Du Bois och Woods satt i Porto Rico medan Everhard och Merryweather spärrades in på Alcatraz, en i San Franciscobukten som sedan länge hade varit militärfängelse.

Åklagaren hävdade att bombens svaghet var en blunder från socialisternas sida, liksom den för tidiga explosionen, som berodde på att Ernest förlorat fattningen och tappat den, också var en blunder. Och detta argument styrktes av de många kongressmän som vittnade att de hade sett Ernest fumla och tappa bomben.

Själva visste vi inte hur bomben hade kastats. Ernest berättade för mig att en bråkdel av en sekund innan bomben exploderade hade han både hört och sett den slå mot sina fötter. Han sade det också inför domstolen men ingen trodde honom. För övrigt var ju det hela uppgjort på förhand. Järnhälen hade beslutat att krossa oss och inget kunde hindra dess beslut.

Det påstås att sanningen alltid kommer fram. Jag har kommit att tvivla på det. Nitton år har förflutit och trots våra outtröttliga ansträngningar har vi inte lyckats finna den man som verkligen kastade bomben. Det råder inget tvivel om att det var en agent för Järnhälen, men han har undgått upptäckt. Vi har aldrig fått det minsta spår på hans identitet. Och nu återstår inget annat än att betrakta denna händelse som ett av historiens mysterier.¹

---

¹ Avis Everhard hade behövt leva många generationer innan hon fått vara med om uppklärandet av detta mysterium. För litet mindre än hundra år sedan och litet mer än sex hundra år efter hennes död upptäcktes Pervaises bekännelse i Vatikanens hemliga arkiv. Det kan kanske ha sitt intresse att säga några ord om detta dunkla dokument som huvudsakligen är av betydelse för historikerna.

Pervaise var amerikanare av fransk härstamning och 1913 satt han i Tombsfängelset i New York och väntade på att dömas för mord. Av hans bekännelse framgår att han inte var kriminell. Han var en varmblodig, passionerad, emotionell människotyp. I ett vansinnigt utbrott av svartsjuka dödade han sin hustru – en mycket vanlig handling vid den tiden. Pervaise var fruktansvärt rädd för döden, det framgår klart av hans bekännelse. För att slippa dödsstraffet skulle han ha gjort vad som helst och polisagenterna bearbetade honom genom att försäkra honom att han utan tvivel skulle dömas för mord av första graden när hans sak kom före. På den tiden var det dödsstraff för mord av första graden. Den dödsdömde placerades i en speciellt konstruerad dödsstol och dödades av en elektrisk ström under överinseende av läkare. Stolen kallades för elektriska stolen och den var mycket använd vid den tiden. Anestesi som avlivningssätt infördes inte förrän senare.

Denne man, godhjärtad men med vilda animala instinkter d blodet, som satt i fängelse och väntade på döden, förmåddes av Järnhälen agenter att kasta bomben i Representanternas hus. I sin bekännelse säger han klart ifrån att han informerats om att bomben skulle vara ofarlig och att inga liv skulle gå förlorade. Detta stämmer med det faktum att bomben var obetydligt laddad och att den exploderade vid Everhards fötter utan att döda honom.

Pervaise smugglades in på en av läktarna som var stängd för s. k. reparationer. Han skulle själv välja det ögonblick då han skulle kasta bomben och han erkänner naivt att han blev så intresserad av Ernests tal och den uppståndelse det väckte att han nästan glömde att utföra sitt uppdrag.

Han blev inte bara utsläppt från fängelset som belöning utan fick också en livränta under resten av sitt liv. Men den fick han inte glädje av länge. I september 1914 fick han en hjärtsjukdom som ledde till döden efter tre dagar. Han sände efter en katolsk präst, fader Peter Durban, och biktade sig för honom. Prästen ansåg hans bekännelse så betydelsefull att han lät nedskriva den och fick Pervaise att beediga den. Vad som sedan hände kan vi bara gissa oss till. Dokumentet var säkert så viktigt att det skickades till Rom.

Inflytelserika intressen måste ha varit med i spelet eftersom det undertrycktes. Under många århundraden var det ingen som hade kännedom om det. Det dröjde ända till förra århundradet innan den framstående italienske vetenskapsmannen Lorbias av en tillfällighet stötte på det under sina forskningar i Vatikanen.

Det finns i dag inget som helst tvivel om att Järnhälen var ansvarig för bombexplosionen i Representanternas hus 1913. Även om inte Pervaises bekännelse hade kommit i dagen skulle det inte ha funnits något tvivel. Ty denna handling, som sände femtiotvå kongressmän i fängelse, var helt jämförlig med oräkneliga andra illdåd som oligarkerna och före dem kapitalisterna utförde.

Vi har det klassiska exemplet med det brutala justitiemordet på de oskyldiga s. k. Haymarketanarkisterna i Chicago på 1800-talet. I en klass för sig står det avsiktliga nedbrännandet och förstörelsen av kapitalistisk egendom som kapitalisterna själva utförde. För sådan förstörelse av egendom straffades ofta oskyldiga människor.

Under arbetsstriderna i 1900-talets första decennium mellan kapitalisterna och Västerås gruvarbetarfackförbund användes en liknande men blodigare taktik. Järnvägsstationen i Independence sprängdes i luften av kapitalisternas agenter. Tretton människor dödades och många fler skadades. Kapitalisterna som kontrollerade den lagstiftande församlingen och domstolarna i staten Colorado anklagade gruvarbetarna för brottet och var nära att få dem dömda. Romaines, ett av kapitalisternas redskap i denna affär liksom Pervaise i den andra, satt i

Kapitel 18: I skuggan av Sonoma

Det finns inte mycket att berätta om mig själv under denna period. I sex månader satt jag i fängelse utan att vara anklagad för något brott. Jag tillhörde de misstänkta – ett skräckens ord som alla revolutionärer snart skulle lära känna. Men vår egen nybildade hemliga agentorganisation hade börjat arbeta. Vid slutet av min andra månad i fängelset berättade en av fångvaktarna att han var revolutionär och stod i kontakt med organisationen. Flera veckor senare visade sig den nyanställda fängelseläkaren, Joseph Parkhurst, vara medlem av en av Kampgrupperna.

På så sätt smög sig vår egen organisation som en spindelväv in i oligarkin. Och på så sätt stod jag i kontakt med allt som hände i yttervärlden. Dessutom stod alla våra fängslade ledare i förbindelse med modiga kamrater som uppträdde i Järnhälens livré. Fast Ernest satt i fängelse tre tusen miles borta vid Stillahavskusten stod jag i oavbruten förbindelse med honom och våra brev kom regelbundet fram.

Ledarna i och utanför fängelserna kunde alltså diskutera och leda kampanjen. Det skulle ha varit möjligt att inom ett par månader befria några av dem, men eftersom fängelserna inte var något hinder för vår verksamhet beslöt vi att undvika alltför förhastade åtgärder. Femtiotvå kongressmän satt i fängelse och dessutom trehundra av våra andra ledare. Det planerades att befria dem alla samtidigt. Om en del av dem befriades kunde oligarkernas vaksamhet ökas, med påföljd att de andras befrielse förhindrades. Å andra sidan ansåg man att en samtidig befrielse av alla skulle ha ett oerhört psykologiskt inflytande på proletariatet. Det skulle visa vår makt och öka förtroendet för oss.

Det var därför uppgjort att när jag släpptes efter sex månader skulle jag försvinna och förbereda ett säkert gömställe för Ernest. Att försvinna var emellertid inte lätt. Jag hade inte väl fått min frihet förrän Järnhälens spioner började hänga efter mig. De måste på något sätt tappa spåret så att jag kunde ge mig till Californien. Det gick till på ett närmast skrattretande sätt.

Passsystemet efter tsarrysk modell höll på att utformas. Jag vågade inte resa tvärsöver landet utan förklädnad. Jag måste försvinna fullständigt om jag någonsin skulle få återse Ernest, ty om de kunde följa mina spår sedan han flytt skulle han bli fängslad igen. Jag kunde inte förkläda mig till proletär på resan. Det återstod alltså att klä ut mig till en medlem av oligarkin. Ärkeoligarkerna var bara en handfull personer, men det fanns myriader av mindre betydelsefulla, låt oss säga sådana som hr Wickman – män som bara var värda några miljoner men som var ärkeoligarkernas anhängare. Dessa mindre oligarkers hustrur och döttrar var legio och det beslöts att jag skulle uppträda som en av dem. Ett par år senare skulle detta ha

---

fängelse i en annan stat, Kansas, och väntade på sin rättegång när kapitalisternas agenter sökte upp honom. Men i olikhet med fallet Pervaise offentliggjordes Romaines' bekännelse medan han levde.

Under samma period hade vi också affären med Moyer och Haywood, två starka, orädda arbetarledare. Den ene var ordförande och den andre sekreterare i Västerås gruvarbetarfackförbund. Förre guvernören i Idaho hade mördats på ett mystiskt sätt. Socialisterna och gruvarbetarna anklagade öppet gruvägarna för att ha begått brottet. Men de federala och statliga lagarna åsidosattes och guvernörerna i Idaho och Colorado konspirerade. Moyer och Haywood kidnappades, kastades i fängelse och anklagades för mordet. Det var detta övergrepp som fick Eugene Debs, de amerikanska socialisternas ledare vid den tiden, att yttra följande ord: "De arbetarledare som inte kan mutas eller skrämmas måste luras in i bakhåll och mördas. Moyers och Haywoods enda brott är att de har varit orubbligt trogna arbetarklassen. Kapitalisterna har stulit vårt land, korrumpat vår politik, besudlat vårt rättssystem och toppridit oss och nu tänker de mördra dem som inte fegt underkastat sig deras brutala herravälde. Guvernören i Idaho och Colorado verkställer bara sina herrars, plutokratins order. Striden står mellan arbetarna och plutokratien. Om de slår det första våldsamma slaget skall vi slå det sista."

varit omöjligt därför att passsystemet blev så perfekt att ingen man, kvinna eller barn kunde undgå att registreras och kontrolleras vid alla resor.

När tiden var inne hade spionerna tappat mitt spår. En timme senare fanns inte längre Avis Everhard. Vid samma tid steg en Felice van Verdinghan åtföljd av två kammarjungfrur och en knähund¹, som i sin tur hade sin kammarjungfru, in i salongen på en Pullmanvagn² och for några minuter senare västerut.

De tre kammarjungfrurna som följde mig var revolutionärer. Två var medlemmar av Kampgrupperna och den tredje, Grace Holbrook, gick in i en grupp året därpå och blev sex månader senare avrättad av Järnhälen. Det var hon som passade upp hunden. Av de bägge andra försvann Bertha Stole tolv år senare medan Anna Royston fortfarande lever och spelar en allt större roll för revolutionen.³

Utan missöden reste vi tvärs över Förenta staterna till Californien. När tåget stannade i Oakland vid stationen på Sextonde gatan gick vi av tåget och där försvann för alltid Felice van Verdighan med sin bägge kammarjungfrur, sin knähund och dennes kammarjungfru. Kammarjungfrurna fördes därifrån av pålitliga kamrater, och andra kamrater tog hand om mig. En halvtimme efter det att jag stigit av tåget var jag ombord på en liten fiskebåt ute i San Franciscobukten. Vinden mojade och vi drev omkring större delen av natten. Men jag såg ljusen på Alcatraz där Ernest satt fången och tröstade mig med tanken att jag var så nära honom. I gryningen började fiskarna ro och vi kom fram till Marinöarna. Där låg vi gömda hela dagen och natten därpå hade vi god vind och tidvattnet akterifrån och seglade över San Pablobukten på två timmar och sedan uppför Petalumaviken.

Här väntade oss hästar och en ny kamrat och utan dröjsmål fortsatte vi i stjärnljuset. I norr kunde jag se Sonomabergets konturer. Det var åt det hållet vi red. Vi hade den gamla staden Sonoma på höger hand och red uppför ett pass mellan bergets utlöpare. Landsvägen blev en skogsväg och skogsvägen en kostig och kostigen vindlade bort och försvann i de höglänta bergsbetena. Vi red rätt över Sonomaberget. Det var den säkraste vägen. Där fanns ingen som lade märke till oss.

I gryningen var vi uppe på bergets nordliga topp och i det gråa ljuset red vi nerför passen som var bevuxna med barrskog och där eftersommars luft kändes varm och djup. Det var välkända och kära trakter för mig och snart var det jag som blev vägvisare. Gömstället hade jag själv valt. Vi tog oss över en gärdsgård och red över en äng. Sedan passerade vi en ekbevuxen kulle och red nu under mörkröda madronos och manzanitas. Solens första strålar värmdde oss i ryggen när vi klättrade uppför. En flock vaktsar flög upp mellan buskarna. En stor hare sprang tvärs över vägen med snabba tysta hopp som en hjort. Och så dök en hjort, en flertaggig hane, upp och försvann över krönet med guldröda reflexer på hals och rygg.

Vi följde hans spår en stund och red sedan nerför en sicksackväg, som han försmått, till en grupp rödträd som stod kring en damm, vars vatten var alldeles mörkt av mineral från berget. Jag kände till varje tum av vägen. En gång hade en författare som var min vän ägt ranchen.

¹ Denna löjliga bild är ett bra exempel på herrarnas hjärtlösa beteende. Medan folket svalt hade knähundarna kammarjungfrur. Men för Avis Everhard var denna maskerad en allvarlig sak. Liv och död och Saken stod på spel. Därför måste denna skildring vara sann och den ger samtidigt en slående bild av den tiden.

² Pullmanvagn – den tidens mer Luxuösa järnvägsvagnar, uppkallade efter uppfinnaren.

³ Trots oavbrutna och nästan otroliga äventyr uppnådde Anna Royston nittioett års ålder. Liksom Pockets gäckade Kampgruppernas attentat smån ”å gäckade hon Järnhälens. Hennes liv var liksom förtrollat och hon blomstrade i farans och kampens ögonblick. Hon blev själv en av Kampgruppernas terrorister, och känd under namnet ”Röda jungfrun” blev hon en av revolutionens inspirerade gestalten. Då hon var sextonio år sköt hon ner ”blodige” Halcliffe mitt i hans väpnade eskort och undkom oskadd. Hon dog slutligen i en av revolutionärernas hemliga tillflyktsorter i Ozarkbergen.

Han hade också blivit revolutionär men med allvarligare följder än för mig. Han var redan död. Ingen visste när och hur det hade skett. Han var den ende som kände till det gömställe dit vi nu var på väg. Han hade köpt ranchen för dess vackra läge och hade betalt en rundlig summa för den till grannarnas – farmarnas – ogillande förvåning. Han brukade skrattande berätta hur de sorgset skakade på huvudet åt det pris han betalat och hur de sedan gjorde en tyst kalkyl och sade: ”Men ni kan inte få. sex procent på det.”

Men han var död nu och hans barn hade inte ärvt ranchen. Den tillhörde nu hr Wickson som ägde de östra och norraslutningarna av Sonomaberget från Spreckels gods till Bennettdalen. Han hade gjort det till en magnifik hjortpark där hjortarna strövade omkring i en nästan primitiv vildmark över tusentals acres ljuvliga backar, gläntor och dalar. De människor som tidigare hade ägt marken hade drivits bort. Ett statligt hem för sinnesslöa hade också rivits ner för att ge rum åt hjortarna.

Till yttermera visso låg Wicksons jaktstuga bara en kvartsmile från mitt gömställe. Det var ingen fara utan i stället ytterligare ett skydd. Vi befann oss under en av de mindre oligarkernas beskydd. Det var uteslutet att denna plats skulle misstänkas hysa några socialister. Den sista plats i världen som Järnhälens spioner skulle drömma om att leta efter mig och Ernest när han kommit dit, var Wicksons hjortpark.

Vi band våra hästar vid rödträden vid dammen. Från ett gömställe i en ihålig, rutten trädstam tog min följeslagare fram en massa olika saker – en femtiopundssäck med mjöl, konservburkar av alla slag, kokgrejor, filter, en presenning, böcker och skrivmaterial, en fem gallons fotogendunk och ett fotogenkök och sist men viktigast en stor rulle kraftiga rep. Det var så många saker att det skulle behövas flera turer för att bära det till gömstället.

Men det låg mycket nära. Jag tog repen och gick före över en glänta där det växte vildvin och snåriga buskar mellan två skogklädda höjder. Gläntan tog plötsligt slut vid den branta stranden av en å. Det var en liten å vars vatten kom från underjordiska källor och den hetaste sommar torkade aldrig ut den. På varje sida reste sig höga skogklädda kullar i grupper som tycktes ha kastats dit av någon vårdslös jättes hand. De hade ingen berggrund, reste sig hundratals fot över marken och bestod av röd vulkanisk jord, Sonomas berömda vinjord. Genom dessa hade den lilla ån skurit sin djupa och branta fåra.

Det var mycket besvärligt att klättra ner till åkanten, och när vi hade kommit ner följde vi den ett hundratal fot nedåt. Sedan kom vi fram till den stora hålan. Det fanns ingenting i terrängen som sade att här fanns en håla och det var ingen håla i ordets vanliga betydelse. Man måste krypa genom täta buskage av törnrosbuskar och befann sig sedan alldeles invid randen av hålan och såg ned i den som genom en grön skärm. Den var några hundra fot lång och ungefär hälften så djup. Möjligen hade den uppkommit genom något fel då kullarna kastades ut men säkert hade erosionen hjälpt till då hålan urholkats under seklernas lopp. Ingenstans såg man bar mark, allt var täckt av vegetation från spätt jungfruhår och guldglänsande ormbunkar till väldiga rödträd och Douglasgranar. Dessa stora träd växte till och med ut från hålans väggar. Somliga lutade i ända upp till fyrtiofem graders vinkel men de flesta växte rakt uppåt från de mjuka och nästan lodräta jordväggarna.

Det var det perfekta gömstället. Dit kom aldrig någon, inte ens bypojkarna från Glen Ellen. Hade denna håla legat i en lång canyon skulle den ha varit välkänd. Men detta var ingen canyon. An var bara femhundra yards lång. Tre hundra yards ovanför hålan rann den upp ur en källa nedanför en flack äng. Hundra yards nedanför hålan rann den ut på öppen mark och förenade sig med huvudfloden som flöt fram över det kuperade gräsbevuxna landet.

Min följeslagare fäste repet i trädet och firade ner mig. På ett ögonblick var jag nere på botten. Och det dröjde inte länge förrän han hade hämtat alla sakerna från gömstället och firat ner

dem till mig. Han halade upp repet och gömde det, och innan han gick ropade han ett glatt farväl till mig.

Innan jag fortsätter vill jag säga några ord om denne kamrat, John Carlson, en anspråkslös revolutionär, en av de oräkneliga trogna männen i ledet. Han arbetade hos Wickson i stallet nära jaktstugan. Det var i själva verket på Wicksons hästar vi hade ridit över Sonomaberget. Under nära tjugo år har nu John Carlson vaktat gömstället. Och jag är säker på att han aldrig hyst en illojal tanke under hela denna tid. Hanskulle aldrig kunna drömma om att svika 'sitt förtroendeuppdrag. Han var flegmatisk och så trög att man frågade sig vad revolutionen kunde ha för mening för honom. Men frihetsglädjen glödde mörkt och oavslutligt i hans oklara sinne. På sätt och vis var det bra att han inte var livlig och fantasirik. Han tappade aldrig huvudet. Han kunde lyda order och han var varken nyfiken eller grälsjuk. En gång frågade jag honom hur det kom sig att han var revolutionär.

– När jag var ung var jag soldat, svarade han. Det var i Tyskland. Där måste alla unga män tjänstgöra i armén. Så jag var också i armén. Där var en annan soldat som också var ung. Hans far var vad man kallar agitator och satt i fängelse för majestätsbrott – han hade sagt vad man kallar sanningen om kejsaren. Och den unge mannen, sonen, talade mycket med mig om folket och arbetet och kapitalisternas utsugning av folket. Han fick mig att se saker och ting i nytt ljus och jag blev socialist ... Han talade mycket sant och gott och jag har aldrig glömt honom. När jag kom till Förenta staterna sökte jag upp socialisterna. Jag blev medlem av en avdelning – det var på den tiden socialistiska arbetarpartiet fanns. Senare när partiet splittrades blev jag medlem av lokalavdelningen av socialistiska partiet. Jag arbetade i ett hyrkuskstall i San Francisco på den tiden. Det var före jordbävningen. Jag har betalt mina kontingenter i tjugotvå år nu. Jag är fortfarande medlem i partiet och betalar fortfarande mina kontingenter, fast det är väldigt hemligt nu. Jag kommer alltid att betala mina kontingenter och när det socialistiska samhället kommer skall jag bli glad.

När jag blev ensam började jag laga frukost på fotogenköket och göra i ordning mitt nya hem. Carlson smög sig ofta ner till mig på morgnarna eller efter mörkrets inbrott och arbetade några timmar. I början låg jag i presenningen. Sedan reste vi ett litet tält och senare när vi var övertygade om att gömstället var alldeles säkert byggde vi ett litet hus. Detta hus var fullständigt dolt för varje öga som hade kunnat se ner från kanten av hålan. Den ymniga växtligheten på detta skyddade ställe utgjorde ett naturligt tak. Huset byggdes mot den lodräta väggen i hålan och i själva hålväggen urholkade vi två små rum, som var fordrade med grovt timmer och var väl dränerade och ventilerade. Tro mig, vi hade många bekvämligheter. När den tyske terroristen Biedenbach gömde sig hos oss en tid efteråt installerade han en apparat som sög upp rök, och det gjorde att vi kunde sitta vid sprakande brasor under vinterkvällarna.

Här måste jag säga några ord om denne försynte terrorist som missförstås mer fruktansvärt än någon annan kamrat under revolutionen. Kamrat Biedenbach förrådde inte Saken. Och han blev inte avrättad av sina kamrater som vanligen antogs. Denna anka cirkulerade i oligarkins press. Kamrat Biedenbach var tankspridd och glömsk. Han sköts ner av en av våra vaktposter vid Carmelgrottan därför att han glömt lösenorden. Det var ett sorgligt misstag. Och att han förrådde sin Kampgrupp är absolut lögn. Ingen sannare, lojalare man har någonsin arbetat för Saken.¹

Under nitton år har nu det gömställe jag valde nästan oavbrutet varit upptaget och under hela den tiden har det aldrig, med ett undantag, upptäckts av någon obehörig. Och ändå låg det bara en kvartsmile från Wicksons jaktstuga och en knapp mile från Glen Ellen. Jag kunde hela

---

¹ Hur mycket vi än har forskat i allt material från den tiden som finns kvar,, kan vi inte finna några spår av denne Biedenbach. Han omnämnes ingen annanstans än i Everhardmanuskriptet.

tiden höra morgon- och kvällstågen komma och gå och jag brukade ställa min klocka efter ångvisslan på tegelbruket.¹

Kapitel 19: Förvandling

– Du måste skapa om dig själv, skrev Ernest till mig. Du måste upphöra att existera. Du måste bli en annan kvinna – och inte bara i fråga om kläder utan också innanför skinnet under kläderna. Du måste skapa om dig så att inte ens jag skulle känna igen dig – din röst, dina gester, dina manér, din hållning, din gång, allt.

Jag lydde denna order. Varje dag övade jag i timmar för att för alltid begrava den gamla Avis Everhard och skapa fram en annan kvinna som jag kan kalla mitt andra jag. Det var först efter lång övning jag kom fram till detta resultat. Bara med tonfall övade jag nästan oavbrutet tills rösten hos mitt nya jag blev fixerad och automatisk. Det var detta automatiska anläggande av en roll som ansågs absolut nödvändigt. Man måste bli så identisk med den att man lurade sig själv. Det var som att lära sig ett nytt språk, exempelvis franska. I början talar man franska medvetet och viljemässigt. Man tänker på engelska och överflyttar det sedan till franska, eller också läser man på franska men översätter till engelska innan man kan förstå. När språket senare blir säkert fixerat och automatiskt, läser och skriver och *tänker* man på franska utan att alls anlita engelskan.

På samma sätt var det med våra roller. Det var nödvändigt för oss att öva oss tills våra anlagda roller blev reella, tills det blev en viljeansträngning att återta våra gamla jag. Naturligtvis gjorde vi en massa felaktiga experiment i början. Vi skapade en ny konstart och hade många upptäckter att göra. Men detta arbete pågick överallt. Mästare i denna konstart utvecklades och det uppstod en hel fond av trick och konstrepp. Denna fond blev en slags lärobok, en del av en kurs så att säga i revolutionens skola.²

Det var vid denna tid som min far försvann. Hans brev hade kommit regelbundet men upphörde nu. Han syntes inte längre i vårt hem i Pell Street. Våra kamrater sökte honom

---

¹ Om den nyfikne resenären åker söderut från Glen Ellen befinner han sig på en boulevard som är identisk med den gamla landsvägen för sju sekler sedan. En kvartsmile från Glen Ellen sedan den andra bron passerats lägger man märke till en hålväg på höger hand som skär sam ett ärr genom det kuperade landskapet bort mot en grupp skogklädda kullar. Dessa kullar är de som Avis Everhard talar om.

Den stora jordbävningen år 2368 ryckte loss ett stycke av en av dessa kullar och det hamnade i den håla där Everhards hade gömt sig. Sedan man funnit manuskriptet har utgrävningar företagits och huset, de bägge rummen i jordväggen och allt som samlats under den långa tid som hålan var bebodd har bragts i dagen. Många värdefulla relikter har påträffats och egendomligt nog även den Biedenbachs röksugningsapparat som omnämns i manuskriptet. De som intresserar sig för dessa detaljer bör läsa den broschyr av Arnold Bentham som snart kommer ut.

En mile nordväst om de skogklädda kullarna ligger Wake Robin Lodge vid Wild Waters sammanflöde med Sonomafloden. Det kan i förbigående påpekas att Wild Water ursprungligen kallades Graham Creek och heter så på tidigare kartor. Men det senare namnet har fått Överhanden. Det var vid Wake Robin Lodge som Avis Everhard senare bodde under kortare perioder då hon uppträdde som Järnhälens agent och fick tillfälle att ostraffat spela sin roll bland människor och händelser. Den officiella tillåtelsen för henne att bo i Wake Robin Lodge finns ännu kvar och den har undertecknats just av Wickson, i manuskriptet omnämnd som "en mindre oligark".

² Förställningen blev en veritabel konst under denna tid. Revolutionärerna hade skådespelarskolor på alla sina hemliga tillflyktsorter. De föraktade sådana hjälpmedel som peruker och lösskägg, och lösa ögonbryn som teaterns skådespelare brukade använda. Revolutionen var ett spel på liv och död och sådana hjälpmedel var riskabla. Förställningen måste vara fundamental och ligga på ett are plan, bli en andra natur. "Röda Jungfrun" påstås ha varit en av de skickligaste i denna konst, vilket var orsaken till hennes ånga och framgångsrika karriär.

överallt. Våra hemliga agenter undersökte varje fängelse i landet. Men han var som uppslukad av jorden och ännu i dag har inte minsta spår efter honom påträffats.¹

Jag tillbragte sex ensamma månader i mitt gömställe men jag var inte sysslöslös. Vår organisation utvecklades snabbt och det fanns alltid massor av arbete som låg och väntade. Ernest och de andra fängslade ledarna bestämde från fängelserna vad som skulle göras, och vi som var utanför skulle sedan utföra det. Det var organisationen av viskningspropagandan, organisationen av vårt spionsystem med alla dess förgreningar, upprättandet av våra hemliga tryckerier och organisationen av våra underjordiska järnvägar, det vill säga kontakten måste hållas med alla våra myriader gömställen och nya skapas där länkar fattades i den kedja vi hade över hela landet.

Så arbete fattades aldrig. När sex månader hade gått bröts min ensamhet då två kamrater kom. Det var unga flickor, modiga själar som lidelsefullt älskade friheten: Lora Peterson, som försvann 1922, och Kate Bierca, som senare gifte sig med Du Bois² och som fortfarande är med oss och spanar efter morgondagens sol, som skall lysa över den nya tiden.

De bägge flickornas ankomst präglades av upphetsning, fara och plötslig död. Bland besättningsmännen på den fiskebåt som hade fört dem över San Pablobukten fanns en spion. Han var ett av Järnhälens kreatur men hade framgångsrikt uppträtt som revolutionär och trängt djupt in i vår organisations hemligheter. Han var utan tvivel på jakt efter mig, ty vi hade för länge sedan fått reda på att mitt försvinnande var föremål för stort intresse bland oligarkins hemliga agenter. Det visade sig emellertid lyckligtvis att han inte hade rapporterat sina upptäckter till någon. Han hade tydligen uppskjutit sin rapport och tänkt vänta tills han upptäckt mitt gömställe och infångat mig. Hans informationer följde honom i döden. Under någon förevändning lyckades han lämna båten sedan flickorna gått i land i Petalumaviken och där stigit till häst.

En bit upp i Sonomaberget lät John Carlson flickorna fortsätta ensamma. Han lät dem leda sina hästar och gick tillbaka till fots. Han hade fattat misstankar. Han infångade spionen och vad som sedan hände berättade Carlson åskådligt.

– Jag fixade honom, sade Carlson på sitt fantasilösa sätt. Jag fixade honom, upprepade han och en dyster glimt tändes i hans ögon och hans väldiga arbetshänder öppnades och slöts på ett värtaligt sätt.

– Han gjorde inget oväsen. Jag gömde honom och i natt skall jag gå tillbaka och begrava honom djupt.

Under denna period förvånade jag mig ofta över min egen förvandling. Det föreföll mig ibland omöjligt att jag en gång levat ett stilla, fridfullt liv i en universitetsstad och att jag sedan hade blivit revolutionär, van vid våld och död. Antagligen måste det ena eller det andra vara fel. Det ena måste vara verklighet och det andra en dröm, men vilket var vilket? Var mitt nuvarande liv som revolutionär, gömd i en håla, en mardröm? Eller var jag verkligen en revolutionär som någon gång drömt om att jag i någon tidigare existens hade bott i Berkeley och aldrig känt till några våldsammare aspekter av livet än tejudningar och danser, diskussionsklubbar och föreläsningssalar? Men jag antar att detta var en gemensam erfarenhet för alla oss som samlats under det mänskliga broderskapets röda baner.

¹ Sådana försvinnanden var en av tidens favoriter och är ett ständigt återkommande motiv i sånger och berättelser. Det var en oundviklig följd av den underjordiska krigsföring som rasade under leasa tre sekler. Detta fenomen var nästan lika vanligt bland oligarkerna och arbetarkasterna som bland revolutionärerna. Utan förvarning och utan spår försvann män och kvinnor och till och ned barn och sågs aldrig mer. Deras öden var höljda i dunkel.

² Du Bois, den nuvarande bibliotekarien i Ardis, härstammar i rätt nedstigande led från detta revolutionära par.

Jag kom ofta att tänka på människor från mitt förra liv och underligt nog dök de då och då upp i mitt nya liv. Där var t. ex. biskop Morehouse. Vi forskade förgäves efter honom sedan vår organisation utvecklats. Han hade flyttats från hospital till hospital. Vi följde hans spår från det statliga sinnessjukhuset i Napa till sjukhuset i Stockton och därifrån till en anstalt i Santa Claradalen som hette Agnews. Men där slutade spåret. Det fanns ingen uppgift om att han dött. På något sätt måste han ha undkommit. Föga anade jag under vilka fruktansvärda omständigheter jag skulle se honom igen. Jag fick en flyktig glimt av honom vid blodbadsinfirnet under Chicagokommunen.

Jackson, som hade förlorat sin arm i Sierrafabrikerna och som hade varit orsak till min egen omvändelse till socialismen, såg jag aldrig mera. Men vi kände alla till vad han gjorde innan han dog. Han anslöt sig aldrig till revolutionärerna. Förbittrad över sitt öde och grubblande över de oför-rätter som begåtts mot honom blev han anarkist – inte filosofisk anarkist utan ett vilddjur, galen av hat och hämndlust. Och han tog ut en ordentlig hämnd. Han smög förbi vaktposterna på natten när alla sov och sprängde Pertonwaithepalatset i atomer. Inte en själ undkom, inte ens vakterna. Och i fängelse kvävde han sig själv under filtarna medan han satt och väntade på rättegången.

Dr Hammerfield och dr Ballingford upplevde helt andra öden än Jackson. De var trogna sin överhet och har följaktligen belönats med kyrkopalats där de lever i fred med världen. Bägge tillhör oligarkins försvarare och bägge har blivit mycket feta. ”Dr Hammerfield har lyckats omskapa sin metafysik så att han kan ge Guds välsignelse åt Järnhälen”, sade Ernest en gång, och han har också lyckats få med mycket skönhetsdyrkan och till ett osynligt spöke reducera det gasformiga ryggradsdjur som Haeckel beskrev. Skillnaden mellan dr Hammerfield och dr Ballingford är att den senare har gjort oligarkernas gud litet mer gasformig och litet mindre ryggradsdjur.

Peter Donnelly, strejkbrytarförmannen vid Sierrafabrikerna, som jag stötte på när jag undersökte fallet Jackson blev en överraskning för oss alla. År 1918 var jag närvarande vid ett möte med ”Friscos Röda”. Av alla våra kampgrupper var denna den fruktansvärdaste, den vildaste och den obarmhärtigaste. Den tillhörde egentligen inte vår organisation. Medlemmarna var fanatiker och galningar. Vi vågade inte uppmuntra en sådan anda. Å andra sidan stod vi på vänskaplig fot med dem trots att de inte tillhörde oss. Det var en sak av livsviktig betydelse som hade fört mig dit den kvällen. Jag var den enda som var omaskerad bland ett tjugotal män. Sedan jag utträttat mitt ärende följdes jag därifrån av en av männen. I en mörk passage tände han en tändsticka och höll den tätt intill ansiktet. Sedan tog han av masken. Under ett ögonblick såg jag Peter Donnellys lidelsefulla drag. Sedan slocknade tändstickan.

– Jag ville bara att ni skulle få veta att det var jag, sade han i mörkret. Kommer ni ihåg Dallas, direktören? Jag nickade, ty jag påminde mig mycket väl den rävaktige direktören.

– Det var jag som fixade honom, sade Donnelly stolt. Och sen gick jag in bland de Röda.

– Men hur kommer det sig att ni är här? frågade jag. Var är er hustru och era barn?

– Döda, svarade han. Det är därför jag är här. Nej, det är inte för att hämnas dem, fortsatte han. De dog lugnt i sina sängar av sjukdom, en då och en annan då. De band mina händer när de levde. Men nu när de är borta så hämnas jag mina förspillda mannaår. Jag var en gång Peter Donnelly, strejkbrytarförmannen. Men i dag är jag nr 27 i ”Friscos Röda”. Kom nu så skall jag följa er härifrån.

Jag hörde mera om honom senare. För honom var det sant när han sagt att hela hans familj var död. Men en son, Timothy, levde. Honom ansåg fadern död därför att han tagit tjänst hos Järnhälens legionärer¹.

Varje medlem av "Friscos Röda" förband sig att utföra tolv avrättningar om året. Straffet för den som inte uppfyllde denna siffra var döden, men de som misslyckades brukade begå självmord. Dessa avrättningar var inte godtyckliga. De Röda träffades ofta och fällde massdomar över oligarkins redskap. Avrättningarna fördelades sedan genom lottning.

Vad som hade fört mig dit den kvällen var en sådan rättegång. En av våra kamrater som under flera år framgångsrikt hade skött en kontoristsyssla i den lokala avdelningen av Järnhälens hemliga polis hade ådragit sig "Friscos Rödas" misshag och skulle dömas. Naturligtvis var han inte själv närvarande och naturligtvis visste inte hans domare att han var en av våra män. Mitt uppdrag var att intyga hans identitet och lojalitet. Man kan fråga sig hur vi fått reda på denna affär. Förklaringen är enkel. En av våra hemliga agenter var medlem av "Friscos Röda". Det var nödvändigt för oss att hålla ett öga på både vänner och fiender och denna grupp vettvillingar var inte så betydelselösa att den fick undgå vår övervakning.

Men låt oss återvända till Peter Donnelly och hans son. Allt gick bra för Donnelly tills han året därpå bland de avrättningar som lottats på honom fann namnet Timothy Donnelly. Då tog den känsla för familjen, som var så exceptionellt stark hos honom, ut sin rätt. Han förrådade sina kamrater för att rädda sin son. Hans förräderi misslyckades delvis, men ett dussin av "Friscos Röda" avrättades och gruppen blev nästan förintad. Som vedergällning dömde de överlevande Donnelly till det dödsstraff han förtjänat genom sitt förräderi.

Timothy Donnelly överlevde inte heller länge. "Friscos Röda" svor att döda honom. Oligarkin gjorde allt för att rädda honom. Han flyttades från den ena delen av landet till den andra. Tre av de Röda dödades under sina fåfänga ansträngningar att få honom fast. Gruppen bestod endast av män. Slutligen måste de begära hjälp av en kvinna, en av våra kamrater, ingen annan än Anna Royston. Vår inre krets förbjöd henne men hon hade alltid haft sitt huvud för sig och föraktade disciplin. Hon var för övrigt mycket begåvad och älskvärd men vi kunde aldrig disciplinera henne på något sätt. Hon tillhör en klass för sig och kan inte inordnas under revolutionärernas vanliga standard.

Trots att vi vägrade att ge henne tillåtelsen grep hon sig an med fallet Donnelly. Anna Royston var en fascinerande kvinna. Hon behövde bara ge en vink åt en man och han följde henne i vått och torrt. Hon krossade tjugtals av våra unga kamraters hjärtan och tjugtals andra omvände hon till vår sak genom sin charm. Och ändå vägrade hon hårdnackat att gifta sig. Hon älskade barn men hon ansåg att ett eget barn skulle dra henne från Saken och det var åt Saken hon vikt sitt liv.

Det var en lätt uppgift för Anna Royston att vinna Timothy Donnelly. Hennes samvete besvärade henne inte, ty just vid denna tid inträffade "Massakern i Nashville", då legionärerna, under Donnellys befäl, bokstavigt talat mördade åttahundra vävare i staden. Men hon dödade inte Donnelly. Hon överlämnade honom som fånge till "Friscos Röda". Detta hände så sent som i fjol och nu har hon fått ett nytt namn. Revolutionärerna kallar henne för "Röda Jungfrun".²

¹ Förutom arbetarkasterna uppstod också en annan kast, militärerna. En stående armé av yrkessoldater skapades, dess officerare kom från oligarkin och den kallades Legionärerna. Denna institution ersatte milisen som hade visat sig opraktisk under den nya regimen. Förutom Järnhälens reguljära hemliga agenter fanns en hemlig organisation bland Legionärerna och den bildade en föreningslänk mellan polisen och militären.

² Det var inte förrän efter den Andra Revoltens krossande som "Friscos Röda" levde upp igen. Och under två generationer blomstrade den. Sedan lyckades en av Järnhälens agenter bli medlem, fick reda på alla dess

Överste Ingram och överste Van Gilbert var två välbekanta figurer som jag senare skulle stöta på. Överste Ingram gjorde en snabb karriär inom oligarkin och blev minister i Tyskland. Han var hjärtligt avskydd av proletariatet i bägge länderna. Jag mötte honom i Berlin där jag som ackrediterad internationell spion för Järnhälen mottogs och fick mycket hjälp av honom. I förbigående kan jag säga att jag i min dubbla roll lyckades utföra ett par viktiga saker för revolutionen.

Överste Van Gilbert var känd under namnet ”Morrande” Van Gilbert. Sin viktigaste roll spelade han då han utarbetade den nya lagboken efter Chicagokommunen. Men innan dess hade han som undersökningsdomare kvalificerat sig för en dödsdom genom sin djävulska ondska. Jag var en av dem som avkunnade domen. Anna Royston verkställde den.

Ännu en gestalt från förr stiger fram för minnet – Jacksons advokat. Sist av alla hade jag väntat att återse den mannen, Joseph Hurd. Det var ett underligt sammanträffande. Sent en kväll två år efter Chicagokommunen kom Ernest och jag tillsammans till gömstället i Benton Harbor. Det låg i Michigan tvärs över sjön från Chicago. Vi kom just då en rättegång mot en spion avslutades. Han hade dömts till döden och fördes bort när vi kom. I nästa ögonblick slet sig den eländige spionen från sina väktare och kastade sig framför mina fötter. Han omfamnade mina knän och höll mig som i ett skruvstäd medan han i ett vansinnigt utbrott bad om nåd. Då han vände sitt ångestfulla ansikte mot mig såg jag att det var Joseph Hurd. Av allt fruktansvärt jag varit vittne till har jag aldrig blivit så uppskakat som av hans vanvettiga bön att få leva. Han var galen i livet. Det var ömkligt. Han vägrade släppa mig trots att ett dussin kamrater drog i honom. Och när han slutligen släpades bort skrikande sjönk jag avsvimnad till golvet. Det var mycket lättare att se tappra män dö än att höra en feg stackare tigga om sitt liv.¹

Kapitel 20: En försvunnen oligark

Men jag har gått händelserna i förväg. Massflykten ur fångelserna inträffade inte förrän långt in på 1915. Hur komplicerat detta företag än var genomfördes det utan missgrepp och den beundransvärda prestationen entusiasmerade vårt folk. Från Cuba till Californien befriades ur tjugotals fångelser och fästningar på en enda natt femtioen av våra femtiotvå kongressmän och dessutom över trehundra andra ledare. Vi misslyckades inte i ett enda fall. De blev inte bara befriade utan varenda en kom fram till sina respektive gömställen. Den enda av kamraterna-kongressmännen vi inte befriade var Arthur Simpson. Han hade redan dött i Cabañas efter grym tortyr.

De arton månader som sedan följde var kanske den lyckligaste perioden i mitt samliv med Ernest. Under den tiden var vi aldrig skilda åt. När vi senare återvände till världen var vi ofta på skilda platser. Jag väntade den natten lika otåligt på Ernest som jag i dag väntar på utbrottet av morgondagens revolt. Jag hade inte sett honom på så länge och tanken på att ett missgrepp eller fel i våra planer kunde göra att han fick stanna på sin fängelseö gjorde mig nästan galen. Timmarna var som år. Jag var alldeles ensam. Biedenbach och tre unga män som bodde i hålan hade gått över berget starkt beväpnade och beredda på allt. Jag antar att alla gömställen i landet var tomma den natten.

---

hemligheter och blev orsaken till dess totala förintelse. Det hände år 2002. Medlemmarna avrättades en och en med tre veckors mellanrum och deras kroppar hängdes upp i San Franciscos arbetarghetto.

¹ Gömstället i Benton Harbor var en katakomb vars ingång var skickligt camouflerad som en brunn. Detta gömställe har bevarats i oskadat skick och besökaren kan gå genom dess labyrinter till samlingsalen där utan tvekan den scen utspelades som Avis Everhard berättar om. Längre bort ligger cellerna där fångarna var inspärrade och dödsdömmarna där avrättningarna verkställdes. Ännu längre bort ligger kyrkogården – långa vindlande gallerier uthuggna ur klippväggen med alkover på ömse sidor där revolutionärerna ligger rad efter rad precis som deras kamrater lade dem för många år sedan.

Just då skyarna bleknade av det första gryningsljuset hörde jag signalen uppifrån och besvarade den. I mörkret höll jag på att omfamna Biedenbach, som kom ner först, men i nästa ögonblick låg jag i Ernests armar. Och jag märkte då att jag förändrats så fullständigt att jag bara genom viljeanstängning kunde bli den gamla Avis Everhard, med de gamla maneren och leendena, och med hennes ord och tonfall. Det var bara genom att anstränga mig som jag sedan kunde bibehålla mitt gamla jag. Jag fick inte glömma att anstränga mig ett ögonblick, ty så automatisk och dominerande hade min nya personlighet blivit.

När vi kom in i den lilla hyddan såg jag Ernests ansikte i ljuset. Med undantag för fängelseblekheten hade han inte förändrats, åtminstone inte mycket. Han var densamme, min älskare, make och hjälte. Han hade fått något visst asketiskt i ansiktet, men det klädde honom, ty det gav en viss nobel förfining åt det övermått av liv som alltid hade präglat hans ansikte. Han hade kanske blivit en smula allvarligare än förr, men skrattglimten fanns fortfarande i hans ögon. Han hade gått ner 81/2 kg men var i utmärkt fysisk kondition. Han hade motionerat under hela fängelsetiden och hans muskler var som järn. Han var i själva verket i bättre kondition än när han hade blivit arresterad. Det gick flera timmar innan hans huvud vilade mot kudden och jag fick honom att sova. Men själv kunde jag inte sova. Jag var alltför lycklig. Och jag hade ju inte flytt från fängelset och sedan ridit flera mil, så jag var inte trött.

Medan Ernest sov bytte jag kläder, satte upp mitt hår på ett annat sätt och återtog mitt nya automatiska jag. När Biedenbach och de andra kamraterna vaknade kokade jag med deras hjälp ihop en liten komplott. Allt var klart och vi satt i grottan som tjänade till kök och matsal när Ernest öppnade dörren och kom in. Just då vände sig Biedenbach till mig och frågade mig om något. Han kallade mig för Mary och jag svarade något. Sedan såg jag nyfiket och intresserat på Ernest så som varje ung kamrat för första gången säkert skulle se på en så välkänd revolutionär hjälte. Ernest nickade åt mig och såg sig sedan otåligt om i rummet. Nästa ögonblick presenterades jag för honom som Mary Holmes.

För att fullfölja komedin sattes ett extra kuvert fram och när vi satte oss tillbords var en stol ledig. Jag kunde ha skrikit av glädje när jag såg Ernests växande oro och otålighet. Slutligen kunde han inte hålla sig längre.

– Var är min fru? frågade han tvärt.

– Hon sover fortfarande, svarade jag.

Det var det kritiska ögonblicket. Men min röst var en annans röst och han kände inte igen den. Vi fortsatte att äta. Jag talade mycket och entusiastiskt som en hjältedyrkerska skulle göra, och det var tydligt att han var min hjälte. Jag lät min entusiasm och hjältedyrkan stiga till en klimax och innan han kunde ana min avsikt slog jag armarna om hans hals och kysste honom på munnen. Han sköt mig tillbaka på armlängs avstånd och såg sig förargat och förvånat omkring. De fyra männen brast i gapskratt och förklarade saken. I början var han skeptisk, han granskade mig noga och blev till hälften övertygad men skakade sedan på huvudet och ville inte tro att det var sant. Det dröjde ända till jag blev den gamla Avis Everhard och viskade hemligheter i hans öra, vilka ingen annan kände till än han och Avis Everhard, som han accepterade mig som sin riktiga hustru.

Längre fram på dagen omfamnade han mig och verkade mycket förlägen och påstod att han hade en känsla av att han var polygam.

– Du är min Avis, sade han, men du är också någon annan. Du är två kvinnor och därför är du mitt harem. I varje fall är vi trygga här. Om det blir för hett för oss i Förenta staterna så har jag nu kvalificerat mig för medborgarskap i Turkiet.¹

Jag kände mig mycket lycklig i vårt gömställe. Vi arbetade visserligen hårt och länge om dagarna men vi arbetade tillsammans. Vi hade varandra under arton dyrbara månader och vi var inte ensamma, ty ledare och kamrater kom och gick hela tiden – underliga röster från intrigernas och revolutionens underjordiska värld, som berättade ännu underligare historier om kamp och krig längs hela vår stridslinje. Och vi hade många festliga och muntra ögonblick. Vi var inte bara dystra konspiratörer. Vi slet hårt och led svårt, fyllde luckorna i våra led och fortsatte striden men under allt detta arbete och denna strid på liv och död fick vi tid att skratta och älska. Vi hade konstnärer, vetenskapsmän, lärda, musiker och poeter bland oss. Och i vår håla i jorden fanns en finare och högre kultur än i oligarkernas palats och understäder. Många av våra kamrater arbetade för övrigt på att försköna dessa palats och understäder.²

Och vi var inte instängda i vårt gömställe. Ofta red vi ut om nätterna över bergen för att få motion, på Wicksons hästar. Han skulle bara ha vetat hur många revolutionärer som har ridit på hans hästar! Vi gjorde till och med utflykter till isolerade ställen som vi kände till och där stannade vi hela dagen. Vi startade innan det hade blivit ljus och återvände efter mörkrets inbrott. Och vi åt också Wicksons smör och grädde³ och Ernest drog sig inte för att skjuta Wicksons vaktlar och kaniner och då och då en ung hjort.

Ja, det var verkligen ett utomordentligt gömställe. Jag sade tidigare att det bara upptäcktes en gång. Det ger mig anledning att klara upp mysteriet med unge Wicksons försvinnande. Nu när han är död kan jag tala fritt. Det fanns en vrå i botten av vår stora håla där solen låg på flera timmar. Den var dessutom skyddad från insyn uppifrån. Vi hade burit dit många vagnslaster grus från åbädden så det var torrt och varmt och en ljuvlig solplats. En eftermiddag låg jag där och halvsov över en bok av Mendenhall.⁴ Jag hade det så bekvämt och lugnt att inte ens hans flammande lyrik påverkade mig.

Jag blev klarvaken då en jordklump träffade min fot. Jag hörde ett hasande ljud uppifrån. Och i nästa ögonblick gled en ung man nerför den rasande jordvallen och hamnade vid mina fötter ... Det var Philip Wickson, fast det visste jag ju inte då. Han såg lugnt på mig och visslade förvånat.

– Det var som ... sade han och tillade sedan med mössan i handen. Jag ber om ursäkt. Jag väntade inte att finna någon människa här.

Jag var inte så lugn. Jag var fortfarande nybörjare när det gällde att bemästra oväntade situationer. Senare när jag hade blivit internationell spion skulle jag säkert inte ha varit så klumpig. Nu rusade jag upp och ropade varningsropet.

– Varför gjorde ni så? frågade han och såg undrande på mig.

¹ Vid den tiden fanns det fortfarande månggifte i Turkiet.

² Detta är inget tomt skryt av Avis Everhard. Blomman av den konstnärliga och intellektuella världen var revolutionärer. Med undantag av några få musiker och sångare och några få oligarker var alla de dåtida stora konstskaparna, vars namn har bevarats till vår tid, revolutionärer.

³ Till och med så sent som vid den tiden utvanns smör och grädde helt primitivt ur komjölk. Laboratorietillverkningen av livsmedel hade inte börjat ännu.

⁴ I all litteratur och alla dokument från den tiden som finns bevarade hänvisas ständigt till Rudolph Mendenhalls dikter. Hans kamrater kallade honom för "Flamman" Han var utan tvivel ett stort geni, men förutom suggestiva och ofta återkommande fragment av hans verser som citeras i andras böcker har ingenting av vad han skrivit bevarats till våra dagar. Han avrättades av Järnhälen 1928.

Det var tydligt att han inte hade vetat om vår närvaro när han begav sig ner i hålan. Jag insåg det med lättnad.

– Varför tror ni jag gjorde det? svarade jag. Jag var verkligen klumpig på den tiden.

– Jag vet inte, svarade han och skakade på huvudet. Såvida ni inte har vänner i närheten. I varje fall måste ni förklara er. Jag tycker inte om det här. Ni har trängt in här, det är min fars mark och ...

Men i samma ögonblick dök Biedenbach upp bakom ynglingen och sade som alltid vänligt och hövligt med låg röst: Hands up, unge man!

Unge Wickson lyfte först upp händerna och vände sig sedan om mot Biedenbach som siktade mot honom med ett automatgevär. Wickson var oberörd.

– Aha, sade han, ett revolutionsnäste – och ett riktigt getingbo tycks det. Men ni kommer inte att stanna här länge, det kan jag tala om för er.

– Ni kanske kommer att stanna här så länge att ni får ta tillbaka de orden, svarade Biedenbach lugnt. Och under tiden får jag be er komma in med mig.

– In? Den unge mannen var verkligen förvånad. Har ni en katakomb här? Jag har hört talas om såna saker.

– Kom med och se själv, svarade Biedenbach med sitt älskvärda tonfall.

– Men det är olagligt, protesterade den unge mannen.

– Ja, efter er lag, svarade terroristen menande. Men tro mig, enligt vår lag är det alldeles i sin ordning. Ni måste vänja er vid det faktum att ni nu är i en annan värld än den förtryckets och brutalitetens värld som ni levat i förut.

– Det kan man diskutera, muttrade Wickson.

– Ja, stanna då och diskutera med oss.

Den unge mannen skrattade och följde sin fångvaktare in i huset. Han fördes in i det inre grottrummet och en av de unga kamraterna stannade där och vaktade honom medan vi diskuterade situationen i köket.

Biedenbach förklarade med tårar i ögonen att Wickson måste dö och blev mycket lättad när vi röstade ner hans hemska förslag. Å andra sidan kunde vi under inga förhållanden låta den unge oligarken ge sig iväg.

– Jag skall säga er vad vi skall göra, sade Ernest. Vi skall behålla honom och uppfostra honom.

– Då får jag be om privilegiet att undervisa honom i juridik, utropade Biedenbach.

Och så kom vi skrattande fram till ett beslut. Vi skulle hålla Philip Wickson fången och uppfostra honom i vår etik och samhällsvetenskap. Men nu hade vi annat att göra. Alla spår av den unge oligarken måste utplånas. Först och främst de märken han lämnat efter sig när han gled nerför hålans sönderfallande vägg. Det blev Biedenbachs uppgift och han arbetade hela dagen, firade sig ner på ett rep utefter hålans vägg, tills inga spår fanns kvar. Dessutom utplånades alla spår från hålans kant upp till ravinen. Och i skymningen kom John Carlson och bad om Wicksons skor.

Den unge mannen ville inte lämna från sig sina skor och ville till och med slåss för dem tills han kände styrkan i Ernests hovslagarhänder. Carlson berättade sedan att han fått otäcka skoskav av Wicksons skor som var för små men han gjorde ett utmärkt arbete med dem. Där

den unge mannens spår slutade ovanför hålan satte Carlson på sig skorna och gick åt vänster. Han gick flera miles runt åsar, över berg och genom raviner och lät slutligen spåren sluta i en bäck. Där tog han av skorna, fortsatte en bit i vattnet och tog slutligen på sig sina egna skor. En vecka senare fick Wickson tillbaka sina skor.

Den natten var hundarna ute och vi sov inte mycket i vårt gömställe. Flera gånger nästa dag kom de skällande hundarna nerför ravinen, tog av åt vänster i det spår som Carlson gjort för dem och sedan försvann deras skall i ravinerna högt uppe i berget. Hela tiden låg våra män och väntade i hålan med vapen i hand – revolverar och gevär för att inte tala om ett halvt dussin helvetesmaskiner av Biedenbachs fabrikat. Om spanarna hade vågat sig ner i vårt gömställe hade de säkert blivit förvånade.

Jag har berättat sanningen om hur det gick till när Philip Wickson, som en gång var oligark men sedan blev vår kamrat i revolutionen, försvann. Ty vi omvände honom till slut. Hans hjärna var frisk och formbar och han var idealistisk av naturen. Flera månader efteråt förde vi honom på en av hans fars hästar över Sonomaberget till Petalumaviken där han gick ombord på en liten fiskebåt. Sedan smugglades han i korta dagsresor genom våra underjordiska förbindelser till gömstället i Carmel.

Där stannade han i åtta månader och sedan ville han inte lämna oss av två skäl. För det första hade han blivit förälskad i Anna Royston och för det andra hade han blivit en av oss. Först sedan han förstått att hans kärlek var hopplös gav han efter för våra önskningar och återvände till sin far. Utåt var han oligark till sin död men i realiteten var han en av våra värdefullaste agenter. Gång på gång har Järnhälen förbryllats över att deras planer och operationer mot oss misslyckats. Om den bara hade vetat hur många av dess egna medlemmar som var agenter åt oss, skulle den förstått. Unge Wicksons lojalitet mot Saken vacklade aldrig. Denna lojalitet blev i själva verket orsak till hans död. Under den stora stormen 1927, då han deltog i ett möte med våra ledare, ådrog han sig den lunginflammation som han sedan dog i.¹

Kapitel 21: Avgrundens rytande vilddjur

Under vårt långa uppehåll i hålan stod vi i intim kontakt med vad som hände i yttervärlden och vi lärde grundligt känna styrkan hos den oligarki vi kämpade emot. De nya institutionerna växte fram ur övergångstidens kaos och blev skenbart bestående och varaktiga. Oligarkerna hade lyckats upprätta ett regeringsmaskineri, lika invecklat som omfattande, och det fungerade trots alla våra ansträngningar att sätta käppar i hjulen.

Det var en överraskning för många revolutionärer. De hade inte trott att det var möjligt. Men arbetet i landet fortsatte. Männen slet hårt i gruvorna och på fälten trots att de bara var slavar. De livsviktiga industrierna blomstrade. Medlemmarna i arbetarkasterna var nöjda och arbetade för glatta livet. För första gången i sitt liv upplevde de fred på arbetsmarknaden. De oroades inte längre av dåliga tider, strejker och lockout och fackföreningskontingenter. De levde i bekväma hus i egna vackra städer – vackra i jämförelse med de slumkvarter och ghetton som de tidigare bott i. De åt bättre mat, hade kortare arbetstid, mera ledigt och flera och mera varierande intressen och nöjen. Och sina mindre lyckligt lottade bröder och systrar, de icke gynnade arbetarna, avgrundens jagade folk, brydde de sig inte alls om. En självskhetens tidsålder grydde över mänskligheten. Men detta är dock inte hela sanningen. Arbetarkasterna var genomsyrade av våra agenter – män som bortom de materiella behoven såg frihetens och broderskapets strålande tecken.

---

¹ Hans fall var inte ovanligt. Många unga män ur oligarkin drevs av sin rättskänsla eller också fångades deras fantasi av revolutionens storhet och de vigde sina liv åt den i idealistisk eller romantisk hänförelse. På samma sätt gjorde många ryska adelssöner insatser i den tidigare långvariga revolutionen i Ryssland.

En annan stor institution som hade utformats och arbetade perfekt var Legionärerna. Denna armé hade utvecklats ur den gamla reguljära armén och uppgick nu till en miljon man utom kolonialtrupperna. Legionärerna utgjorde en särskild ras. De bodde i sina egna städer som de praktiskt taget styrde själva och hade många privilegier. De konsumerade en stor del av den besvärliga överskottsproduktionen. De höll på att förlora all kontakt med och all sympati hos den övriga befolkningen och utvecklade sin egen klassmoral och sitt eget klassmedvetande. Och ändå hade vi tusentals agenter bland dem.¹

Oligarkerna själva genomgick en märklig och, det måste erkännas, oväntad utveckling. Som klass disciplinerades de. Varje medlem hade sitt arbete att utföra och han var tvingad att utföra det. Det fanns inte längre några rika unga lättingar. Deras styrka användes för att ge ökad styrka åt oligarkin. De tjänstgjorde som arméofficerare och som ledare i industrin. De gjorde karriär inom den tillämpade vetenskapens fält och många av dem blev framstående ingenjörer. De fick anställning i administrationens många grenar, i kolonierna och i tiotusental i de olika hemliga organisationerna. De utbildades till lärare, konstnärer, präster, vetenskapsmän, författare.

Och på dessa områden formade de den allmänna opinionen och propagerade för oligarkin.

Man lärde dem, och senare lärde de i sin tur ut, att vad de gjorde var rätt. De hade insupit aristokratiska idéer från det ögonblick de började inhämta intryck från yttervärlden. De aristokratiska idéerna inpräntades i dem tills de blev ben av deras ben och kött av deras kött. De betraktade sig själva som domptörer av vilda djur. Under dem hördes ständigt den underjordiska revoltens mullrande. Våldsamt död inträffade ständigt bland dem: bomber och knivar och kulor betraktade de som naturliga attribut hos avgrundens rytande vilddjur, som de måste behärska om mänskligheten skulle bestå. De var mänsklighetens räddare och de betraktade sig som hjältemodiga och självuppoftande tjänare åt det högsta goda.

Som klass trodde de att de ensamma upprätthöll kulturen. De var övertygade om att om de försvagades skulle det väldiga odjuret sluka dem och allt som fanns av skönhet, glädje och godhet i sitt dräglande gap. Utan dem skulle anarkin råda och mänskligheten sjunka tillbaka i den primitiva natt ur vilken den så mödosamt hade stigit upp. Anarkins fruktansvärda bild hölls ständigt fram för deras barn tills de i sin tur, jagade av denna skräck, inympade den på sina barn. Det var aristokratens främsta uppgift att trampa på vildjuret. Kort sagt, det var endast de som genom sitt ständiga arbete och sina oavbrutna offer stod mellan den svaga mänskligheten och det allt förtärande vildjuret. Och de trodde fullt och fast på det.

Jag kan inte nog understryka oligarkernas starka rättskänsla. Det var Järnhälens styrka, och alltför många kamrater har haft svårt att inse den. Många ansåg att Järnhälens styrka berodde på dess metoder att belöna och bestraffa. Det är ett misstag. Himlen och helvetet kan vara de viktigaste pådrivande faktorerna för en religiös fanatiker, men för den stora majoriteten av religiösa är himlen och helvetet bisaker i förhållande till vad som är rätt och orätt. Kärlek till det rätta, önskan att göra det rätta och motvilja mot det orätta, kort sagt det rättfärdiga livet är den viktigaste faktorn i religionen. Och på samma sätt förhöll det sig med oligarkin. Fängelser, landsförvisning och degradering, ärebetygelser, palats och understäder är allt tillfälligheter. Den stora drivkraften hos oligarkerna är tron att de handlar rätt. Vi får inte fästa oss vid undantagen och inte heller vid det förtryck och den orättvisa varur Järnhälen uppstod.

---

¹ Legionärerna spelade en viktig roll under Järnhälens sista dagar. De var den avgörande faktorn i striderna mellan arbetarkasterna och oligarkerna och kastade sin tyngd än i den ena än i den andra vågskålen allteftersom intrigerna och konspirationerna växlade.

Det är självklara saker. Huvudsaken är att Järnhälens styrka i dag ligger i dess uppfattning om sin egen rättfärdighet.¹

Revolutionens styrka under dessa fruktansvärda tjugo år vilade också på samma känsla för rättfärdighet. Våra offer och martyrer kan inte förklaras på annat sätt. Det var därför och endast därför som Rudolph Mendenhall offrade sitt liv för vår sak och sjöng sin vilda svanesång sista natten av sitt liv. Det var därför Hurlbert dog under tortyr och in i det sista vägrade att förråda sina kamrater. Och det var därför som Anna Royston vägrade att bli mor. Och det var därför John Carlson var en trogen och olönad väktare vid Glen Ellen. Vare sig de var unga eller gamla, män eller kvinnor, genier eller dumhuvuden – alla kamrater i revolutionen drevs av en stor och bjudande känsla för det rätta.

Men jag har kommit ifrån min berättelse. Både Ernest och jag förstod innan vi lämnade gömstället hur Järnhälens styrka utvecklats. Arbetarkasterna, legionärerna och de stora horderna av hemliga agenter och poliser av olika slag var alla försvurna åt oligarkin. På det hela taget hade de det bättre än förut. Att de hade förlorat friheten betydde inget för dem. Å andra sidan höll den stora hjälplösa massan, avgrundens folk, på att sjunka ner i en djurisk apati. Så snart kraftfulla proletärer försökte hävda proletariatets styrka drogs de bort från massan av oligarkerna och tillförsäkrades bättre villkor genom att de gjordes till medlemmar av arbetarkasterna eller till legionärer. På så sätt sövdes missnöjet och proletariatet berövades sina naturliga ledare.

Avgrundens folk levde i fruktansvärda förhållanden. Deras barn fick inte längre gå i skolan. De levde som djur i stora smutsiga arbetarghetton, i nöd och förnedring. Alla gamla rättigheter och friheter hade berövats dem. De var slavar. De fick inte välja arbete, de fick inte flytta från plats till plats och de fick inte bära eller äga vapen. De var inte livegna som bönderna. De var maskinbetjänter och arbetsslavar. När man hade särskilt behov av dem – t. ex. vid byggandet av landsvägar eller flygfält, kanaler, tunnlar, underjordiska järnvägar och befästningar – transporterades tiotusentals slavar från arbetarghettona med eller mot sin vilja till arbetsplatserna. Stora skaror arbetar nu med att bygga upp Ardis. De är inhysta i eländiga baracker där något familjeliv inte kan förekomma och där anständighet fått ge vika för slö djuriskhet. I dessa arbetarghetton finns verkligen de avgrundens rytande odjur som oligarkerna är så dödsförskrämda för – men det är vilddjur som de själva har skapat.

Och just nu har nya arbetarmassor utskrivits för att bygga upp Asgard, den planerade understaden som skall överträffa Ardis när den blir färdig.² Vi revolutionärer skall fortsätta det stora arbetet men det skall inte utföras av eländiga slavar. Murarna och tornen och pelarna i den stolta staden skall resas under sång och i dess skönhet och under skall inte suckar och stönanden utan musik och skratt invävas.

Ernest var vanvettigt otålig att få komma ut i världen och uträtta något, ty vår Första revolt som tog en olycklig vändning i Chicagokommunen höll nu på att mogna. Men han behärskade sig och under denna provotid när Hadley, som tillkallats från Illinois, gjorde honom till en

---

¹ Efter kapitalismens lösliga och osammanhängande etik framträdde oligarkerna med en ny etik, som var fast och avgränsad, skarp och hård som stål, den absurdaste och mest ovetenskapliga men samtidigt den kraftfullaste som någon tyrannklass någonsin ägt. Oligarkerna trodde på sin etik trots att biologi och utveckling vederlade den, och genom denna övertygelse kunde de under tre sekel hålla tillbaka det mänskliga framstegets mäktiga flodvåg – ett mörkt och fantastiskt skådespel lika förbryllande för den metafysiske moralisten som problematiskt för materialisten.

² Ardis blev färdigt 1942 men Asgard blev inte färdigt förrän 1984. Femtiotvå år tog det att bygga dem och en halv miljon slavar användes hela tiden. Vissa tider ökades arbetsstyrkan till över en miljon man – förutom de hundratusentals från arbetarkasterna och massor av konstnärer.

annan man¹, välvde han stora planer att organisera manschettproletariatet och att bibehålla åtminstone något rudiment av uppfostran bland avgrundens folk, i händelse den Första revolten skulle misslyckas.

Det dröjde ända till januari 1917 innan vi lämnade gömstället. Allt hade planerats. Vi blev genast agenter för Järnhälen. Jag antogs vara Ernests syster. Oligarker och kamrater med stort inflytande hade skaffat oss platser, vi hade alla nödvändiga papper och vårt förflutna var klart. Med hjälp av deras agenter var detta inte så svårt ty i denna skuggvärld var identiteten något helt flytande. Agenterna kom och gick som spöken, tog order, utförde sina uppdrag och lämnade ofta rapporter till förmän som de aldrig såg, eller samarbetade med andra agenter som de aldrig sett förut och som de aldrig skulle återse.

Kapitel 22: Chicagokommunen

Som Järnhälens hemliga agenter kunde vi inte bara resa en hel del, utan själva arbetet förde oss i kontakt med proletariatet och med våra kamrater, revolutionärerna. På så sätt stod vi i bägge lägren samtidigt, utåt tjänade vi Järnhälen, men i hemlighet arbetade vi med all vår kraft för Saken. Många av oss hade fått plats i oligarkins olika hemliga organisationer och trots alla rensningar och omorganisationer som de hemliga organisationerna har undergått, har de aldrig lyckats rensa ut oss alla.

Ernest hade dragit upp huvudlinjerna för den Första revolten och det var bestämt att den skulle bryta ut någon gång på förvåren 1918. På hösten 1917 var vi inte färdiga. Det återstod mycket att göra och när revolten påskyndades var den naturligtvis dömd att misslyckas. Planerna var fruktansvärt invecklade och ett för tidigt utbrott måste nödvändigt fördärva dem. Detta förutsåg Järnhälen och rättade sina planer därefter.

Vi hade planerat att utdela det första slaget mot oligarkins nervsystem. Oligarkerna hade inte glömt generalstrejken och hade försäkrat sig mot telegrafisternas eventuella förräderi genom att inrätta trådlösa stationer som kontrollerades av legionärerna. Vi hade i vår tur företagit motåtgärder. När signalen gavs skulle trogna kamrater från våra gömställen över hela landet, från städer och baracker ge sig ut och sprängade trådlösa stationerna i luften. Genom detta första anfall skulle Järnhälen slås till marken och praktiskt taget lamslås.

Samtidigt skulle andra kamrater spränga broar och tunnlar och desorganisera hela järnvägsnätet. Vidare skulle andra grupper av kamrater tillfångata legionärernas och polisens officerare liksom alla oligarker i nyckelställningar. På så sätt skulle fiendens ledare avlägsnas från skådeplatserna för de lokala strider som oundvikligen skulle utkämpas över hela landet.

Många saker skulle utföras samtidigt när signalen gick. De kanadensiska och mexikanska patrioterna, som var mycket starkare än Järnhälen anade, skulle följa vår taktik. En del kamrater – framför allt kvinnor, ty männen skulle vara upptagna på annat håll – skulle sprida proklamationerna från våra hemliga tryckerier. De av oss som hade förtroendeposter hos Järnhälen skulle vidta åtgärder för att skapa förvirring och anarki inom förvaltningen. Bland legionärerna hade vi tusentals kamrater. De skulle spränga förråden och förstöra

---

¹ Bland revolutionärerna fanns många skickliga kirurger, och i plastiska operationer uppnådde de en fantastisk skicklighet. De kunde bokstavligen talat göra om en människa. För dem var borttagandet av ärr och andra vanställande detaljer bagateller. De förändrade ansiktsdragen med så mikroskopisk noggrannhet att inte ett spår syntes av vad de gjort. Näsan arbetade de framförallt med. Hudtransplantationer och hårförflyttningar tillhörde de vanligaste ingreppen. Ögon och ögonbryn, läppar, mun och öron förändrades radikalt. Genom skickliga operationer i tungan, strupen, struphuvudet och näsan kunde en människas sätt att tala fullständigt förändras. Förtvivalade situationer skapar förtvivalade utvägar och revolutionens kirurger var vuxna sina uppgifter. Bland annat kunde de öka en människas längd med fyra till fem tum och minska den med en eller två. Vi behärskar inte längre deras konst. Vi har inget behov av den.

krigsmaskineriets ömtåliga mekanism. I legionärernas och arbetarkasternas städer skulle liknande åtgärder vidtas.

Kort sagt, ett plötsligt, kolossalt förlamande slag skulle utdelas. Innan den paralyserade oligarkin hunnit hämta sig skulle dess slut ha kommit. Det skulle medföra fruktansvärda händelser och stora förluster i liv, men ingen revolutionär tvekar inför det. I våra planer utgick vi också från att avgrundens oorganiserade folk skulle vara oss till hjälp. De skulle släppas lös mot sina herrars städer och palats. Förstörelsen av liv och egendom betydde inget. Låt avgrundens vilddjur ryta och polisen och legionärerna dräpa! Vilddjuret skulle ryta och polisen och legionärerna dräpa i alla fall. Det skulle bara innebära att två olika grupper som var farliga för oss tillintetgjorde varandra. Under tiden skulle vi ostört få utföra vårt arbete och överta kontrollen av hela samhällsmaskineriet.

Sådan var vår plan, vars minsta detaljer måste utarbetas i hemlighet. Men allteftersom den utsatta dagen närmade sig, fick allt flera kamrater reda på den. Detta var den farliga punkten, som dock aldrig blev aktuell. Genom sitt spionsystem hade Järnhälen fått reda på revolten och beredde sig att ge oss en ny, blodig läxa. Chicago var den stad som utvalts för denna blodiga åskådningsundervisning, som vi sent glömde.

Chicago¹ var den mest klassmedvetna staden i hela landet, Chicago som sedan gammalt var blodets stad och som ånyo skulle göra sig förtjänt av denna beteckning. Den revolutionära stämningen var stark i Chicago. Alltför många bittra strejker hade kuvats där under kapitalismens dagar för att arbetarna skulle glömma och förlåta. Till och med arbetarkasterna jäste av revolt. Alltför många huvuden hade krossats i tidigare strejker. Trots att deras förhållanden hade förändrats till det bättre hade deras hat till herreklassen inte dött. Denna anda hade smittat legionärerna och det var särskilt tre regementen som var redo att gå över till oss i massomfattning.

Chicago hade alltid varit stormcentrum i striderna mellan kapital och arbete, en stad med gatustrider och våldsam död, en stad med klassmedvetna kapitalistorganisationer och klassmedvetna arbetarorganisationer, där tidigare till och med skollärarna hade fackföreningar och förenade sig med murarhantlangare och murare i American Federation of Labor. Och Chicago blev stormcentrum för den förtidiga Första revolten.

Oroligheternas utbrott påskyndades skickligt av Järnhälen. Hela befolkningen inklusive de gynnade arbetarkasterna utsattes för den skändligaste behandling. Löften och överenskommelser bröts och de mest drastiska straff utmättes för de minsta förseelser. Avgrundens folk väcktes med våld ur sin apati. Järnhälen försökte få avgrundens vilddjur att ryta. Men samtidigt visade sig Järnhälen obegripligt vårdslös när det gällde försiktighetsåtgärder i Chicago. Disciplinen var slapp bland de legionärer i staden som fanns kvar och många regementen hade skickats därifrån till andra delar av landet.

Det tog inte lång tid att utföra detta program, bara några veckor. Vi revolutionärer uppfångade bara vaga rykten om tillståndet i Chicago och kunde inte göra oss någon bestämd bild av läget. Vi trodde att det var fråga om spontana revoltyttringar som vi omsorgsfullt måste dämpa ner och anade inte att det hela var medvetet framkallat – och det hade planerats så hemlighetsfullt av Järnhälens innersta cirkel att vi inte hade en aning om det. Järnhälens kontrastöt var skickligt planerad och sattes in exakt.

---

¹ Chicago var 1800-talets industriinferno. Det finns en kuriös anekdot om John Burns, en stor engelsk arbetarledare och en tid medlem av engelska regeringen. En gång när han besökte Chicago «rågade en journalist vad han ansåg om Chicago: ”Chicago är helvetet i fickformat”, svarade han. När han en tid efteråt skulle återvända till England utfrågades han av en annan journalist om han ändrat uppfattning om Chicago. ”Ja det har jag”, svarade han. ”Nu anser jag att helvetet är Chicago i fickformat.”

Jag var i New York när jag fick order att omedelbart bege mig till Chicago. Den man som gav mig ordern var en av oligarkerna. Det hörde jag av hans sätt att tala fastän jag varken visste hans namn eller såg hans ansikte. Hans instruktioner var alltför tydliga för att jag skulle kunna begå något misstag. Jag läste mellan raderna att våra planer hade upptäckts och att vi hade förekommit. Explosionen väntade bara på den tändande gnistan och otaliga agenter för Järnhälen, inklusive jag själv, var antingen på platsen eller skickades dit för att hjälpa till. Jag smickrar mig med att jag kunde bibehålla mitt lugn inför oligarkens skarpa ögon, men mitt hjärta slog våldsamt. Jag skulle nästan ha kunnat skrika och flyga honom i strupen när han gav sina kallblodiga instruktioner.

När jag blev ensam gjorde jag ett överslag hur lång tid jag hade på mig. Om jag hade tur skulle jag hinna få tag i någon av de lokala ledarna innan tåget gick. Jag försäkrade mig om att jag inte var skuggad och rusade till sjukhuset för olycksfall. Jag hade tur och fick genast träffa kamrat Galvin, chefskirurgen. Jag började andfådd tala om vad jag visste, men han hejdade mig.

– Jag vet det redan, sade han lugnt men hans irländska ögon blixtrade. Jag förstod genast varför du kom. Jag fick underrättelsen för en kvart sedan och jag har redan vidarebefordrat den. Allt skall göras här för att hålla kamraterna lugna. Chicago måste offras, men det får bara bli Chicago.

– Har du försökt få något bud till Chicago, frågade jag. Han skakade på huvudet.

– Telegraффörbindelserna med Chicago är avskurna. Det kommer att bli ett helvete där.

Han var tyst en stund och jag såg hur hans vita händer knöt sig. Sedan brast han ut:

– Om man bara kunde komma dit!

– Det finns en chans att förhindra det, sade jag, om ingenting händer tåget och jag kommer dit i tid. Eller om några av de andra hemliga agenterna som har fått reda på det, hinner dit i tid.

– Ni har visst slumrat till den här gången, sade han.

Jag nickade ödmjukt.

– Det var mycket hemligt, svarade jag. Bara de högsta cheferna har vetat om det tills i dag. Vi har inte nästlat oss in så långt och därför har vi inte fått reda på något. Om bara Ernest hade varit här. Men han kanske är i Chicago nu, och då är allt bra.

Dr Galvin skakade på huvudet.

– Det sista jag hörde om honom var att han sänts till Boston eller New Haven. Den här tjänstgöringen i fiendens hemliga organisation måste hindra honom en hel del, men det är ju bättre än att ligga gömd.

Jag reste mig och Galvin tryckte min hand.

– Var vid gott mod, sade han till avsked. Vad gör det om den Första revolten misslyckas? Det kommer att bli en andra revolt och då kommer vi att vara klokare. Adjö och lycka till. Jag vet inte om jag får se dig mera. Det kommer att bli ett helvete där men jag skulle ge tio år av mitt liv om jag hade din chans att få vara med.

”Tjugonde århundradet”¹ lämnade New York klockan sex på kvällen och skulle vara framme i Chicago klockan sju nästa morgon. Men denna gång blev det försenat. Vi körde bakom ett annat tåg. Bland resenärerna i min Pullmanvagn träffade jag kamrat Hartman, som liksom jag var i Järnhälen hemliga tjänst. Det var han som berättade för mig om tåget framför oss. Det

¹ Det snabbaste tåget i världen på den tiden och vida berömt.

var en exakt kopia av vårt tåg men det hade inga passagerare. Meningen var att det tomma tåget skulle ta stötarna om det ”Tjugonde århundradet” utsattes för ett attentat. Det var mycket få passagerare på tåget, knappt ett dussin i vår vagn.

– Det måste vara några storgubbar ombord, sade Hartman. Jag såg en privat vagn i slutet av tåget.

Det var mörkt när vi första gången bytte lokomotiv och jag gick ner på perrongen för att få en nypa frisk luft och se vad jag kunde se. Genom fönstret i den privata vagnen såg jag en skymt av tre män som jag kände igen. Hartman hade rätt. En av männen var general Altendorff och de andra två var Mason och Vanderbold, de ledande männen i den inre cirkeln i oligarkins hemliga tjänst.

Det var en stilla månljus natt men jag kastade mig oroligt av och an och kunde inte somna. Jag gick upp klockan fem på morgonen och klädde mig.

Uppasserskan i toalettrummet talade om att tåget var två timmar försenat. Hon var mulattska och jag lade märke till att hon hade djupa ringar under ögonen, som var uppspärade av fruktan.

– Hur är det fatt, frågade jag.

– Ingenting, miss. Jag har bara sovit dåligt.

Jag såg närmare på henne och försökte sedan med ett av våra lösenord. Hon svarade och jag var säker på henne.

– Det kommer att hända något fruktansvärt i Chicago, sade hon. Det går ett falskt tåg framför oss och det är det och trupptransporttågen som har försenat oss.

– Trupptransporterna, frågade jag.

Hon nickade.

– Hela linjen är full med såna. Vi har passerat dem hela natten. Och alla är på väg till Chicago. När de använder den här linjen är något i görningen.

– Jag har en fästman i Chicago, tillade hon urskuldande. Han är en av de våra och han är legionär och jag är så rädd för hans skull.

Stackars flicka. Hennes fästman tillhörde ett av de tre regementen som gjorde myteri.

Hartman och jag åt frukost i restaurangvagnen och jag måste tvinga mig att äta. Det hade mulnat och tåget rusade som ett tungt åskslag genom den grå skymningen. Till och med negrerna som serverade visste att något förfärligt var förestående. De var ytterst nedstämda och deras vanliga sorglöshet var borta. De verkade tankspridda och frånvarande och viskade dystert till varandra i borte ändan av vagnen nära köket. Hartman ansåg situationen hopplös.

– Vad kan vi göra, frågade han för tjugonde gången och ryckte hjälplöst på axlarna.

Han pekade ut genom rutan:

– Se här, allt är färdigt. Du kan vara övertygad om att så här ser det ut överallt trettio eller fyrtio miles från stan.

Han menade trupptransporttågen på sidospåret. Soldaterna höll på att laga sin frukost över eldar vid sidan av spåret och de såg nyfiket upp när vi dundrade förbi utan att sakta farten.

Allt var lugnt när vi kom till Chicago. Det var tydligt att inget hade hänt ännu. I förstäderna kom tidningspojkar med morgontidningarna ombord. Det stod ingenting i dem och ändå stod det mycket för dem som kunde läsa mellan raderna. Järnhälens skickliga hand kunde spåras i

varje spalt. Antydningar om vissa svagheter i oligarkins rustning fanns där, naturligtvis helt vaga och obestämda. Det var meningen att läsaren själv skulle leta sig fram till dem. Det var skickligt gjort. Som litteratur var dessa morgontidningar för den 27 oktober mästerverk.

Alla lokala nyheter saknades. Det var i och för sig ett mästerligt drag. Det höljde in Chicago i dunkel och kom den ordinäre Chicagoläsaren att tro att oligarkin inte vågade publicera de lokala nyheterna. Antydningar, som naturligtvis var osanna, förekom om myterier över hela landet och frustande hänvisningar till de straffåtgärder som skulle vidtas. Det fanns rapporter om flera trådlösa telegrafstationer som hade sprängts i luften och stora belöningar utlovades till dem som kunde ge spår på förövarna av dessa brott. Naturligtvis hade inga telegrafstationer sprängts i luften. Många liknande våldsdåd som pådyvlades revolutionärerna omnämndes. Det intryck allt detta skulle göra på kamraterna i Chicago var, att den allmänna revolten hade brutit ut fast med många förvirrande missgrepp på många punkter. Det var omöjligt för den oinvidge att komma ifrån en vag känsla av att hela landet var moget för revolten som redan hade börjat bryta ut.

Det meddelades att myteriet bland legionärerna i Californien var så allvarligt att ett halvt dussin regementen hade upplösts och att legionärerna hade drivits ur sin egen stad och in i arbetarghettona. Legionärerna i Californien var i själva verket de trognaste av alla mot sina herrar! Men hur skulle Chicago, som var avstängt från den övriga världen, kunna veta det? Vidare fanns ett listigt telegram som beskrev hur mobben i New York hade gjort uppror tillsammans med arbetarkasterna. Det slutade med en förklaring – som var avsedd att uppfattas som bluff – att trupperna hade situationen i sin hand.

Och så som oligarkerna hade skött tidningarna hade de skött tusen andra saker. Det fick vi reda på senare. Till exempel de hemliga telegrammen som avsänts under morgontimmarna enkom för att de skulle läcka ut till revolutionärerna.

– Jag antar att Järnhälen inte behöver våra tjänster nu, sade Hartman och lade från sig tidningen då tåget rusade in på centralstationen. De har sänt efter oss i onödan. Deras planer har tydligen lyckats bättre än de väntat. Helvetet kommer att bryta löst vilken minut som helst.

Han vände sig om och såg neråt tåget när vi steg av.

– Jag kunde just tro det, muttrade han. De kopplade av den privata vagnen när tidningspojkar steg på.

Hartman var hopplöst deprimerad. Jag försökte muntra upp honom, men han ignorerade mina ansträngningar och började plötsligt tala mycket fort med låg röst när vi gick igenom stationen. I början förstod jag inte vad han menade.

– Jag har inte varit säker på det och jag har inte sagt det till någon, sade han. Jag har arbetat med det i veckor men har inte kommit till någon klarhet. Se upp med Knowlton. Jag misstänker honom. Han känner till ett tjugotal av våra gömställen. Han har hundratals av våra kamraters liv i sina händer och jag tror att han är förrädare. Jag har en känsla av det, men vet inget bestämt. Men jag tyckte att jag märkte en förändring hos honom för en tid sedan. Den möjligheten finns att han har sålt oss eller tänker göra det. Jag är nästan säker på det. Jag skulle inte ha sagt ett ord till någon om jag inte haft en känsla av att jag inte kommer levande från Chicago. Håll ögonen på Knowlton. Lägg ut en fälla för honom och ta reda på hur det ligger till. Jag vet inget mer. Det är bara min intuition och hittills har jag inte fått minsta bekräftelse.

Vi hade just kommit ut på trottoaren.

– Glöm inte att hålla ögonen på Knowlton, slutade Hartman allvarligt.

Och Hartman hade rätt. En månad senare fick Knowlton betala med livet för sitt förräderi. Han avrättades av kamraterna i Milwaukee.

Gatorna låg tysta – alltför tysta. Chicago var dött. Det var inget som helst trafikbuller, inte ens droskor på gatorna. Spårvagnarna gick inte och luftbanan var tom. Enstaka människor skyndade fram på trottoarerna. De gick hastigt och målmedvetet men det fanns en underlig osäkerhet i deras rörelser, som om de väntade att husen skulle ramla över dem eller trottoarerna sjunka under fötterna på dem eller flyga i luften. Några gatpojkar strövade omkring och deras ögon lyste av förväntan inför det underbara och spännande som skulle ske.

Långt borta i söder hördes en dov explosion. Det var allt. Sedan blev allt lugnt igen, men pojkarna hade ryckt till och lyssnade som unga hjortar efter ljudet. Alla portar var stängda och affärernas fönsterluckor påsatta. Men man såg många poliser och då och då susade legionärernas bilpatruller förbi.

Hartman och jag kom överens om att det var meningslöst att anmäla oss för hemliga polisens lokala chefer. Vi visste att denna försummelse skulle ursäktas av de kommande händelserna. Vi begav oss därför till det stora arbetarghettot i stadens södra del i hopp om att komma i kontakt med några av våra kamrater. Men det var för sent! Det visste vi. Men vi kunde inte stå stilla och göra ingenting på de spöklika, tysta gatorna. Var var Ernest, undrade jag. Vad hände i arbetarkasternas och legionärernas städer? Och i kasernerna?

Som svar på mina frågor hördes ett avlägset dämpat skrik avbrutet av den ena explosionen efter den andra.

– Det kommer från kasernerna, sade Hartman. Gud bevara de tre regementena!

I en gatukorsning upptäckte vi en gigantisk rökpelare i riktning mot slakterierna. I nästa gatukorsning såg vi flera likadana rökpelare västerut. Över legionärernas stadsdel såg vi en stor krigsballong som exploderade och föll som en stor eldsflamma mot marken. Vi kunde inte avgöra om ballongen var bemannad av våra vänner eller fiender. Vi hörde ett vagt ljud likt bubblandet av en jättegryta långt borta och Hartman sade att det var maskingevär och kulsprutor.

Men ingenting hände där vi gick. Polis- och bilpatruller for förbi. Ett halvt dussin brandsprutor som tydligt återvände från en eldsvåda körde neråt gatan. En officer frågade en brandsoldat något och vi hörde hur han ropade tillbaka: ”Det fanns inget vatten! De har sprängt ledningarna!”

– Vi har sprängt vattenreservoarerna, skrek Hartman upphetsat. Om vi kan göra allt detta i ett för tidigt, isolerat och förhastat försök, vad ska vi inte då kunna göra i en gemensam, mogen revolution över hela landet?

Officeren som hade frågat brandsoldaten åkte vidare i sin bil. Plötsligt hördes en öronbedövande skräll. Bilen med sin levande last lyftes i ett moln av rök och sjönk ner som en hög bråte.

Hartman jublade. ”Bra gjort! Bra gjort!”, upprepade han gång på gång i viskande ton. ”Proletariatet får en läxa i dag men det ger en också!”

Polisen rusade till platsen. Och en annan patrullbil hade stannat. Jag var alldeles yr i huvudet. Allt hade hänt så plötsligt. Jag visste inte hur det hade gått till och ändå hade jag betraktat det. Jag var så förvirrad att jag knappt märkte att vi anhölls av polisen. Jag såg plötsligt att en polis just skulle skjuta Hartman. Men Hartman var kallblodig och gav de rätta lösenorden. Jag såg hur den höjda revolvren tvekade och sedan sjönk ner och hörde polisens missnöjda grymtande. Han var ursinnig och förbannade hela den hemliga polisen. Den var alltid i vägen,

förklarade han, men Hartman svarade och förklarade med passande stolthet över sin organisation att polisen alltid bar sig klumpigt åt.

Nästa ögonblick visste jag hur det hade gått till. En hel grupp hade samlats kring den sprängda bilen och två män höll just på att lyfta upp den sårade officeren för att bära honom till den andra bilen. Plötsligt greps alla av panik och flydde åt alla håll. Soldaterna tappade den sårade officeren på gatan där han blev liggande. Den svärjande polisen bredvid mig sprang och Hartman och jag sprang också utan att vi visste varför men gripna av samma blinda skräck.

Ingenting hände sedan, men allt fick sin förklaring. De flyende männen återvände sakta och hela tiden såg de ängsligt upp mot de höga husen som reste sig som klippmurar på bägge sidorna av gatan. Från ett av de många fönstren hade bomben kastats, men från vilket? Det hade bara varit en bomb, men man fruktade flera.

Vi såg upp mot fönstren. Bakom dem alla lurade döden. Varje hus var ett potentiellt bakhåll. Detta var krigföring i storstadens djungel. Varje gata var en hålväg, varje hus ett berg. Vi hade inte förändrats mycket sedan den primitiva människan, trots bilarna som susade förbi.

I ett gathörn stötte vi på en kvinna. Hon låg på stenläggningen i en pöl av blod. Hartman böjde sig över henne och undersökte henne. Jag blev fruktansvärt illamående. Jag skulle se många döda den dagen, men det allmänna blodbadet gjorde inte samma starka verkan på mig som detta första lik där det låg övergivet på gatan vid mina fötter. ”Skjuten i bröstet”, förklarade han. Hårt tryckt under armen höll hon, som man håller ett barn, en bunt trycksaker. Inte ens i döden tycktes hon vilja skiljas från det som hade orsakat hennes död. När Hartman hade lyckats dra fram pappersbunten såg vi att den bestod av affischer, revolutionärernas proklamationer.

– En kamrat, sade jag.

Men Hartman bara förbannade Järnhälen och vi gick vidare. Vi blev ofta hejdade av polis och patruller, men våra lösenord släppte fram oss. Inga fler bomber kastades från fönstren. De sista fotgängarna tycktes ha försvunnit från gatorna och lugnet omkring oss blev allt djupare. Men jättegytan bubblade på avstånd, dova explosioner hördes från alla håll och rökpelarna reste sig alltmera olycksbådande mot skyn.

Kapitel 23: Avgrundens folk

Plötsligt inträffade en förändring. Ett sus av upphetsning drog genom luften. Flera bilar körde förbi och från dem ropades varningsrop till oss. En av bilarna körde vilt nerför gatan och nästa ögonblick revs stenläggningen upp av en exploderande bomb. Vi såg poliserna springande försvinna in i tvärgatorna och visste att något förfärligt skulle hända. Vi kunde höra det stigande larmet.

– Våra tappra kamrater kommer, sade Hartman.

Vi såg kolonnens front närma sig. Den fyllde hela gatan då den sista bilen for förbi. Den stannade ett ögonblick just framför oss. En soldat hoppade ur. Han bar något försiktigt i händerna och kastade det lika försiktigt i rännstenen. Sedan sprang han tillbaka till bilen och bilen körde iväg, rundade nästa gathörn och var ur sikte. Hartman sprang fram till rännstenen och lutade sig ner över föremålet.

– Akta dig, ropade han till mig.

Jag kunde se att han arbetade ivrigt med händerna. När han vände sig mot mig var han alldeles svettig i pannan.

– Jag slet av stubintråden, sade han, just i rätta ögonblicket. Soldaten var klumpig. Bomben var ämnad åt våra kamrater men han hade inte beräknat tillräckligt lång tid. Den skulle ha exploderat för tidigt. Nu kommer den inte att explodera alls.

Allt gick nu mycket fort. En bit nedför gatan kunde jag uppe i ett hus se huvuden som tittade ut. Jag hade just pekat ut dem för Hartman då flammor av rök och eld sköt ut från det huset och luften skakades av en explosion. På flera ställen ramlade rappningen av huset så att järnkonstruktionen syntes. Nästa ögonblick sköt eld- och rökflammor ut från huset mitt över gatan. Mellan explosionerna hördes rasslet av automatpistoler och gevär. I flera minuter pågick denna kamp i luften för att sedan dö ut. Det var uppenbart att våra kamrater var i det ena huset och legionärerna i det andra. Men vi kunde inte säga vilka som var vilka.

Vid detta laget hade kolonnen nästan kommit fram till oss. När fronten kom fram under de stridande husen började elden på nytt från båda hållen. Från det ena huset kastades bomber ner på gatan och från det andra sköts skott på skott in på bombkastarna som i sin tur besvarade elden. På så sätt kom vi på det klara med vilket hus som våra kamrater höll. De gjorde ett bra arbete och räddade kolonnen från fiendens bomber.

Hartman tog mig i armen och drog in mig i en stor portgång.

– Det är inte våra kamrater, ropade han i örat på mig.

De inre dörrarna i porten var reglade. Vi kunde inte komma därifrån. I nästa ögonblick tågade kolonnen förbi oss. Det var ingen ordnad kolonn utan en fruktansvärd ström av hopradsat folk som fyllde gatan. Avgrundens folk, galna av sprit och oförrätter, hade slutligen rest sig och törstade efter sina herrars blod. Jag hade sett avgrundens folk förut, gått genom deras kvarter och trodde att jag kände dem. Men jag fann att jag nu såg dem för första gången. Den slöa apatin hade försvunnit. De utgjorde nu en dynamisk, fascinerande och fruktansvärd syn. Den väldiga strömmen välldes förbi i vredgade, rytande vågor. De var druckna av visky från plundrade lager och druckna av hat och blodtörst – män, kvinnor och barn i smuts och trasor, vilda, förvirrade hjärnor med allt gudalikt borta, apor och tigrar, anemiska, lungsiktiga och stora håriga lastdjur, tärda ansikten som vampyr-samhället hade sugit livssaften ur, uppsvällda former, visnade häxor och dödsallar med patriarkskägg, fördärvade ynglingar och gubbar, djävulska ansikten, förkrympta, förvridna missfoster, härjade av sjukdom och kronisk undernäring – livets avfall och utskum, en rasande, skrikande demonisk massa.

Och varför inte? Avgrundens folk hade inget att förlora utom eländet och plågorna. Och vad hade de att vinna? Inget utom en sista fruktansvärd hämnd. Och medan jag såg på dem kom den tanken över mig att i denna virvlande ström av mänsklig lava fanns män, kamrater och hjältar, vars uppgift varit att väcka avgrundens vilddjur och tvinga fienden att bekämpa det.

Och nu hände något märkvärdigt med mig. En förvandling kom över mig. Fruktan för döden, både för min egen del och för andras, försvann. Jag kände mig underligt exalterad, som en annan människa i en annan tillvaro. Ingenting betydde något. Vår sak var förlorad för denna gång men Saken skulle finnas i morgon, alltid lika frisk och brinnande. Därför kunde jag betrakta den fasornas orgie som rasade under de kommande timmarna med lugnt intresse. Döden betydde ingenting och livet ännu mindre. Jag var intresserad åskådare av händelserna och ibland rycktes jag med som nyfiken deltagare. Ty min själ hade svingat sig upp till en stjärnkall rymd och lidelsefritt omvärderat alla värden. Hade den inte gjort det vet jag att jag skulle ha dött.

En halv mile av massorna hade dragit förbi när vi blev upptäckta. En kvinna i fantastiska trasor med håliga kinder och borrhande svarta tättsittande ögon fick se en skymt av Hartman och mig. Hon skrek till gällt och störtade emot oss. En del av de andra följde efter henne. Jag kan se henne för mig nu när jag skriver dessa rader med det gråa tovigga håret på ända och

blodet droppande i panna från något sår i huvudet. Hon höll en liten hacka i högra handen och med den vänstra, en mager och skrynklig gul klo, grep hon krampaktigt omkring sig i luften. Hartman sprang och ställde sig framför mig. Det var ingen tid att förklara något. Vi var välklädda och det räckte. Hans knytnäve träffade kvinnan mellan hennes brinnande ögon. Slaget kastade henne tillbaka men hon ramlade mot sina anstormande kamrater och kastades framåt igen yr och hjälplös och hackan föll kraftlöst ner på Hartmans axel.

I nästa ögonblick visste jag inte vad som hände. Jag överväldigades av hopen. Det trånga utrymmet fylldes av skrik och skrån och förbannelser. Slagen regnade över mig. Händer slet och drog i min kropp och mina kläder. Jag tyckte att jag slets i bitar. Jag slogs ner och höll på att kvävas. En stark hand tog tag i min skuldra mitt i trängseln och drog och slet våldsamt. Smärtan och trängseln gjorde att jag svimmade. Hartman kom aldrig ut ur den portgången. Han hade skyddat mig och tagit emot den första anfallsvågen. Det räddade mig ty trängseln blev snart så stor att man knappt kunde röra händer och fötter.

Jag kom till sans igen mitt i det värsta tumultet. Allt omkring var samma vilda kaos. Jag hade fångats in av en väldig ström som ryckte mig med jag visste inte vart. Men den friska luften svalkade mina kinder och kändes skön i lungorna. Jag var svag och yr och vara bara halvt medveten om en stark arm som höll mig under armarna och till hälften lyfte mig, till hälften drog mig med. Mina egna ben bar mig knappast. Framför mig urskilde jag svagt ryggen av en man. Hans kavaj hade slitits sönder uppifrån och ner längs mittsömmen och öppnade och stängde sig allteftersom han gick. Detta fenomen fascinerade mig en stund medan jag återfick sansen. Sedan blev jag medveten om en stingande smärta i kinder och näsa och kunde känna hur blodet droppade i ansiktet. Min hatt var borta. Mitt hår hängde i stripor och smärtan i huvudet påminde mig om att någon dragit mig i håret i trängseln i portöppningen. Det gjorde ont i bröstet och armarna som hade klämts svårt.

Jag blev klarare i hjärnan och vände mig om och såg på den man som höll mig uppe. Det var han som dragit ut mig ur tumultet och räddat mig.

– Det är bra, ropade han hest. Jag kände genast igen er.

Jag kände inte igen honom, men innan jag hann säga något trampade jag på något levande som vred sig under mina fötter. Jag drevs framåt av dem som kom bakom mig och kunde inte se efter vad det var, men jag visste att det var en kvinna som hade fallit och som trampades ner i gatan av tusentals fötter.

– Det är bra, upprepade han. Jag är Garthwaite.

Han var skäggig, utmärglad och smutsig men jag kom nu ihåg honom som den starke yngling som hade tillbringat flera månader i vårt gömställe i Glen Ellen tre år tidigare. Han gav Järnhälens lösenord som ett tecken på att han också var i dess tjänst.

– Jag ska skaffa er ut härifrån så snart jag får en chans, försäkrade han mig. Gå försiktigt. Snubbla inte och ramla omkull om ni vill leva.

Allt hände plötsligt den dagen och plötsligt stannade massan upp. Jag kolliderade våldsamt med en stor kvinna framför mig – mannen med den sönderrivna kavajen hade försvunnit – och de som var bakom mig kolliderade med mig. Ett djävulskt kaos härskade – skrik, förbannelser och dödsskrin, hela tiden ackompanjerade av gevärsskott och kulsprutornas ständiga knatter. Först fattade jag ingenting. Folk stupade omkring mig till höger och vänster. Kvinnan framför mig sjönk ihop och föll till marken med händerna krampaktigt knutna om magen. En man låg i dödsryckningar vid mina fötter.

Plötsligt kom det för mig att vi var i spetsen för kolonnen. En halv mile av den hade försvunnit – var och hur fick jag aldrig veta. Än i denna dag vet jag inte vad som blev av alla

dessa människor – om de blev förintade av någon fruktansvärd bomb, om de skingrades och förintades bit för bit eller om de undkom. Men vi befann oss alltså i kolonnens spets i stället för i dess mitt och vi sopades ut ur tillvaron av tjutande blyskurar.

När döden hade tunnats ur leden sprang Gartwaithe, som fortfarande höll mig i armen, i spetsen för en skara överlevande in i den stora porten till ett affärshus. Vi klämdes in mot dörrarna av en flämtande och stönande människomassa. En stund stod vi där utan att någon förändring inträffade.

– Jo, det gjorde jag fint, klagade Gartwaithe för mig. Nu har jag fört er rakt in i en fälla. Vi hade en liten chans på gatan men här finns det ingen chans alls att undkomma. Nu kan vi bara ropa Leve revolutionen!

Vad han väntat inträffade också mycket riktigt. Legionärerna dödade utan pardon. I början pressades vi fruktansvärt av massan, men alleftersom mordandet fortsatte lättade trycket. De döda och döende ramlade omkull och lämnade plats. Gartwaithe satte munnen till mitt öra och ropade, men i det fruktansvärda larmet kunde jag inte uppfatta vad han sade. Han väntade inte på svar utan tog tag i mig och kastade omkull mig. Sedan drog han en döende kvinna över mig och efter en hel del besvär kröp han in bredvid och över mig. En massa döda och döende började hopa sig över oss och över denna hög kravlade och stönade de som ännu levde. Men snart blev det stilla och tystnaden bröts endast av stönanden och snyftningar och halvkvävda skrik.

Jag skulle ha krossats om inte Gartwaithe hade varit. Men trots hans skydd var det närmast ofattbart att jag inte krossades av den ohyggliga tyngden. Men den enda känsla jag erfor förutom smärtan var nyfikenhet. Hur skulle det sluta? Hur skulle döden vara? Så fick jag mitt blodsdop i slaktarstaden Chicago. Tidigare hade döden varit något rent teoretiskt för mig, men efter detta har döden alltid varit ett enkelt faktum som inte betyder något, eftersom den är så lätt.

Men legionärerna var inte nöjda med vad de uträttat. De kom in i porten, dödade de sårade och letade fram de oskadade vilka liksom vi spelade döda. Jag kommer ihåg en man som de drog fram ur en hög och som tiggde och bad ömkligt om sitt liv tills ett revolverskott ändade det. En kvinna sköt fräsande av ursinne på soldaterna från en annan likhög. Hon avfyrade sex skott innan hon dödades, men vi kunde inte se hur många hon sköt. Vi kunde bara följa dessa tragedier med våra öron. De upprepades med korta mellanrum och kulminerade ständigt i ett revolverskott. Under mellanstunderna hörde vi soldaterna prata och svära medan de genomsökte likhögar, pådrivna av sina officerare.

Slutligen kom de fram till vår hög och vi kände hur trycket minskades allteftersom de drog bort de döda och sårade. Gartwaithe började ropa lösenorden. Till att börja med var det ingen som hörde honom. Då ropade han högre.

– Vad är det, hörde vi en soldat säga. Och sedan ljöd en officers skarpa röst:

– Stopp där, ta det vackert!

Å, det första andetaget när vi drogs ut! Gartwaithe talade först men jag fick också svara på en del frågor för att bevisa att jag var i Järnhälens tjänst.

– Hemliga agenter, bekräftade officeren. Det var en skägglös ung man, som uppenbarligen tillhörde någon förnäm oligarkfamilj.

– Det är ett helvetes jobb det här, mumlade Gartwaithe. Jag ska försöka få avsked och gå in i armén. Ni pojkar har det ju bra.

– Det har ni förtjänat, svarade den unge officeren. Jag har en smula inflytande och jag ska se om jag inte kan ordna det. Jag kan berätta för dem hur jag fann er.

Han antecknade Gartwaithes namn och nummer och vände sig sedan till mig.

– Och ni då?

– Å jag ska snart gifta mig, svarade jag obesvärat, och då kommer jag ifrån alltsammans.

Och så fortsatte vi att prata medan soldaterna fortsatte att döda de sårade. Det hela verkar vara en dröm nu när jag ser tillbaka på det, men när det hände var det den naturligaste sak i världen. Gartwaithe och den unge officeren började en animerad diskussion om skillnaderna mellan så kallad modern krigföring och de gatustrider och skyskrapsstrider som då pågick i hela staden. Jag lyssnade intensivt samtidigt som jag satte upp mitt hår och försökte fästa ihop min sönderslitna kjol med knappnålar. Och hela tiden fortsatte dödandet av de sårade. Ibland dränkte revolverskotten Gartwaithes och officerens röster och de var tvungna att upprepa vad de sagt.

Jag upplevde tre dagar av Chicagokommunen. Man kan göra sig en föreställning om det fruktansvärda blodbadet om jag säger att under den tiden såg jag praktiskt taget inget annat än hur avgrundens folk mördades och så dessa skyskrapestrider. Jag såg i själva verket ingenting av våra kamraters heroiska arbete. Jag kunde höra hur deras minor och bomber exploderade och se röken från deras eldsvådor och det var allt. Jo, jag såg en sak till, kamraternas ballonganfall på fortet. Det inträffade den andra dagen. De tre upproriska regementena hade nedgjorts i kasernerna till sista man. Fortet var fulla av legionärer, vinden blåste i rätt riktning och våra ballonger gick upp från en affärsbyggnad inne i staden.

Sedan Biedenbach lämnat Glen Ellen hade han uppfunnit ett mycket kraftigt sprängämne, som han kallade för ”expedit”. Det var det vapen som ballongerna använde. De var enkla varmluftsballonger, klumpigt tillverkade i all hast men de gjorde sitt jobb. Jag såg det hela från taket på en affärsbyggnad. Den första ballongen missade sitt mål och försvann utåt landet. Men vi fick efteråt reda på vad som hänt den. Burton och O’Sullivan bemannade den. När de gick ner passerade de ett trupptåg som med full fart var på väg till Chicago. De fällde hela sin last av ”expedit” på lokomotivet. Det söndersprängda tåget blockerade linjen under flera dagar. Och det bästa av allt var att när ballongen befriats från sin ”expedit”-last steg den åter och gick inte ner förrän flera miles därifrån, så att de bägge hjältarna undkom oskadda.

Den andra ballongen misslyckades. Den flög för långsamt och för lågt och pepprades med kulor innan den kom fram till fortet. Herford och Guinness bemannade den och de sprängdes sönder liksom det fält där de föll ner. Biedenbach var förtvivlad – vi hörde alltsammans efteråt – och gick upp ensam i den tredje ballongen. Han flög också lågt men han hade tur och de lyckades inte skjuta hål på hans ballong. Jag kan se den nu som jag gjorde då, högt uppe på taket – den uppblåsta påsen som drev med vinden och mannen som hängde som en liten prick under den. Jag kunde inte se fortet men de som var tillsammans med mig på taket sade att han var precis över det. Jag såg inte heller Biedenbachs ”expedit” falla när han skar lös den. Men jag såg ballongen plötsligt ta ett hopp uppåt. En lång stund efteråt steg en väldig rökpelare efter explosionen upp i luften och sedan hörde jag dånet efter explosionen. Den snälle Biedenbach hade sprängt fästningen i luften. Två andra ballonger följde efter Biedenbachs. Den ena sprängdes i stycken i luften när ”expediten” exploderade och genom lufttrycket föll den andra ner på det andra fortet. Det kunde inte ha planerats bättre men de bägge kamraterna fick offra sina liv.

Men låt oss återvända till avgrundens folk. Min erfarenhet gällde dessa människor som for fram som galningar och härjade och slog ihjäl i staden och i sin tur blev ihjälslagna. Men de lyckades inte en enda gång komma fram till oligarkernas stadsdel på västra sidan. Oligarkerna

hade skyddat sig väl. Vilken förödelse som än åstadkoms i hjärtat av staden, de och deras kvinnor och barn skulle undslippa oskadda. Jag har hört att barnen lekte i parkerna dessa fruktansvärda dagar och att deras favoritlek bestod i att härma hur deras föräldrar trampade proletariatet under fötterna.

Men för legionärerna var det inte lätt att bekämpa både avgrundens folk och samtidigt våra kamrater. Chicago var troget sina traditioner och även om en hel generation revolutionärer sopades bort tog den också med sig nästan en hel generation fiender i graven. Naturligtvis höll Järnhälen siffrorna hemliga men enligt ett mycket försiktigt överslag dödades åtminstone etthundratrettitotusen legionärer. Men våra kamrater hade ingen chans. I stället för att hela landet skulle ha deltagit i revolten var de alldeles ensamma och oligarkins hela styrka kunde ha riktats mot dem, om det hade behövts. Nu skickades timme efter timme, dag efter dag hundratusentals legionärer till Chicago i ändlösa trupptransporttåg.

Och avgrundens folk var talrikt. Trötta på slaktandet började soldaterna en stor klappjakt för att driva massan som boskap ut i Michigansjön. Det var i början av denna klappjakt som Gartwithe och jag hade stött på den unge officeren. Men denna klappjakt misslyckades i stort sett, tack vare våra kamraters strålande insatser. I stället för den väldiga massa som legionärerna hade hoppats kunna fösa samman lyckades de inte driva mer än fyrtiotusen olyckliga i sjön. Gång på gång när en skara hade fösts samman och drevs mot sjön gjorde de våra en diversionsmanöver och massan kom undan genom de luckor som uppstått i nätet.

Gartwithe och jag såg ett exempel härpå strax efter vårt möte med den unge officeren. Den folkmassa som vi hade följt och som var på reträtt hindrades att undkomma åt söder och öster av starka truppstyrkor, och de trupper vi stött på hindrade dem att komma västerut. Den enda fria vägen var alltså norrut, och åt norr drevs folkmassan mot sjön av kulsprutor och gevärseld från öster, väster och söder. Jag vet inte om folkmassan anade att den drevs mot sjön eller om det var en blind tillfällighet, i varje fall tog den en tvärgata mot väster, vände nedåt nästa gata och kom tillbaka till utgångspunkten och begav sig söderut mot de stora arbetarstadsdelarna.

Gartwithe och jag försökte då bege oss västerut för att komma från gatustriderna, men kom rakt in i dem igen. När vi kom till gathörnet såg vi den tjutande massan komma rakt mot oss. Gartwithe tog mig i armen och vi skulle just börja springa då han ryckte mig undan hjulen på ett halvt dussin pansarbilar utrustade med kulsprutor som kom rusande. Bakom dem kom soldaterna med automatgevär. Medan de tog ställning var massan över dem och det såg ut som om de skulle trampas ner.

En och annan soldat avlossade sitt gevär men denna spridda eld kunde inte hejda folket. Det välldes fram i ursinnigt raseri. Det verkade som om kulsprutorna inte kunde komma igång. Bilarna som de var monterade på blockerade gatan och tvingade soldaterna att ta ställning på trottoarerna. Det kom hela tiden mer soldater och i trängseln som uppstod var det omöjligt för oss att komma vidare. Gartwithe höll mig i armen och vi tryckte oss tätt mot en husvägg.

Massan var bara tjugofem fot från oss när kulsprutorna öppnade eld. Inför de flammande dödssjoken kunde ingenting hålla stand. Folket trängde på men kunde inte komma vidare. De döda och sårade staplades i högar och högarna blev berg av döda och döende. De som kom bakom trängde på och de döda staplades på varandra från rännsten till rännsten. Sårade män och kvinnor kastades över på den fruktansvärda vägen och föll ned framför den tills de låg under bilarna och mellan soldaternas ben. Soldaterna stack bajonetterna i de stackars människorna. Jag såg hur en man rusade upp och flög en soldat i strupen med tänderna och både soldaten och slaven ramlade omkull i smutsen.

Elden upphörde. Jobbet var klart. Massans vilda försök att bryta genom hade hejdats. Order gavs att bilarna skulle göras klara. De kunde inte komma fram över alla liken och meningen

var att köra ner dem för tvärgatan. Soldaterna höll på att dra undan liken från hjulen när det hände. Vi fick efteråt reda på hur det gått till. Ett kvarter längre bort hade ett hundratal av våra kamrater hållit stånd i ett hus. De hade smugit över taken och genom husen tills de befann sig rakt över de tätt packade soldaterna. Och sedan blev det massaker.

Utan förvarning föll en skur av bomber från husets tak. Bilarna sprängdes till atomer tillsammans med många soldater. Vi och de andra överlevande rusade därifrån i vild flykt. Ett halvt kvarter längre ner öppnades eld från ett annat hus. Liksom soldaterna hade betäckt gatan med döda slavar så blev det nu deras tur att betäcka den. Garthwaite och jag tycktes vara skyddade av en osynlig hand. Som vi gjort förut, sökte vi åter skydd i en portgång. Men denna gång tänkte inte Garthwaite fångas i en fälla. När bombkrevaderna upphörde började han se utåt gatan.

– Massan kommer tillbaka, ropade han till mig. Vi måste härifrån.

Vi flydde hand i hand nerför den blodiga stenläggningen, halkade och snavade. Nere på tvärgatan kunde vi se några soldater springa. Ingenting hände dem. Vägen var klar. Så vi stannade ett ögonblick och såg oss om. Massan kom långsamt framåt. Den beväpnade sig med gevär från de fallna soldaterna och dödade de sårade. Vi såg hur den unge officeren som hade räddat oss dödades. Han reste sig mödosamt på armbågen och sköt med sin automatpistol.

– Där gick jag miste om min befordran, skrattade Gartwaithe då en kvinna rusade fram mot den sårade officeren svängande en slaktarkniv. ”Skynda på. Det är åt fel håll, men på ett eller annat sätt måste vi komma ut.”

Och vi flydde österut genom de lugna gatorna, beredda på att något skulle hända i varje gatukorsning. Söderut såg vi en jätteeldsvåda och förstod att arbetarstadsdelen brann. Till slut sjönk jag ner på trottoaren. Jag var alldeles utmattad och kunde inte gå längre. Det värkte i alla mina lemmar men jag kunde inte låta bli att le åt Gartwaithe som rullade en cigarrett och sade:

– Jag vet att jag bär mig åt som en idiot när jag skall försöka rädda er, men jag får ingen rätsida på den här saken. Det är en enda röra alltihop. Varenda gång vi ska bryta oss ut händer det något och vi måste vända tillbaka. Vi är bara ett par kvarter från den där portgången där jag fick er med mig ut. Vänner och fiender är blandade i ett enda kaos. Man kan aldrig veta vem som håller till i de här fördömda husen. Försöker man ta reda på det får man en bomb i skallen. Försöker man gå fredligt kommer man in i en folkmassa och dödas av kulsprutor eller också kommer man rakt in bland legionärerna och dödas av sina egna kamrater från taken. Och till råga på allt kommer massan också för att döda en.

Han skakade bedrövat på huvudet, tände sin cigarrett och satte sig bredvid mig.

– Och jag är så hungrig, tillade han, att jag kunde äta gatstenar.

I nästa ögonblick var han på fötter igen och hämtade en gatsten. Han kom tillbaka och krossade ett butiksfönster med den.

– Det är på nedre botten och inte alls bra, förklarade han när han hjälpte mig genom hålet i rutan, men det är det bästa vi kan göra. Ni kan sova en stund och jag skall rekognoscera. Jag skall nog rädda er till slut, men jag behöver tid, massor av tid och något att äta.

Vi hade kommit in i en sadelmakarbutik och han gjorde i ordning en bädd av hästtäckan åt mig i kontoret bakom butiken. Till råga på allt elände började jag få en brinnande huvudvärk och jag var bara alltför glad att få sluta ögonen och försöka sova.

– Jag kommer tillbaka, sade han då han gick. Jag tror inte jag kan få tag på en bil men litet mat skall jag väl kunna skaffa på något sätt.

Det var det sista jag såg av Gartwaithe på tre år. I stället för att komma tillbaka till mig fördes han till sjukhus med en kula i lungorna och en annan i nacken.

Kapitel 24: Mardrömmar

Jag hade inte fått en blund i ögonen natten förut på ”Tjugonde århundradet” och det i förening med min utmattning gjorde att jag sov djupt. När jag vaknade första gången var det natt. Gartwaithe hade inte kommit tillbaka. Jag hade tappat min klocka och hade ingen aning om hur mycket den kunde vara. Jag låg med slutna ögon och hörde hela tiden dova ljud av avlägsna explosioner. Helvetet rasade fortfarande därute. Jag kröp genom butiken fram till fönstret. Skenet från väldiga eldsvådor gjorde att gatan nästan var lika ljus som på dagen. Man hade kunnat läsa den finaste tryckstil utan svårighet. Några kvarter längre bort hördes explosioner av handgranater och kulsprutors knatter och långt bortifrån hördes en serie dova explosioner. Jag kröp tillbaka till mina hästtäckan och somnade om.

När jag vaknade nästa gång silade en sjuklig, gul dager in genom fönstret. Det var gryning den andra dagen. Jag kröp fram till fönstret. En slöja av rök som genombröts av ljusa strimlor täckte himlen. Nedför andra sidan av gatan släpade sig en eländig slav. Han höll ena handen hårt mot sidan och lämnade efter sig ett blodspår. Hans ögon irrade åt alla håll och var fyllda av fruktan och skräck. En gång såg han rätt över gatan på mig och hans ansikte var fullt av det sårade och jagade djurets stumma lidande. Han såg mig men det fanns ingen gemenskap mellan oss och åtminstone hos honom ingen förståelsens sympati. Han kurade ihop märkbart och släpade sig vidare. Han hade ingen hjälp att vänta i Guds vackra värld. Han var en träl i den stora träljakten som herrarna höll på med. Allt han kunde hoppas på, allt han sökte var en håla att krypa in i och gömma sig som ett djur. Han spratt till då en ambulans tjutande körde om hörnet. Ambulanser var inte för sådana som han. Stönande av smärta kastade han sig in i en portgång. En stund efteråt var han ute igen och stapplade förtvivlat vidare.

Jag gick tillbaka till mina hästtäckan och väntade en timma på Gartwaithe. Min huvudvärk hade inte slutat utan tvärtom blivit värre. Det var bara genom en kraftig viljeanstängning som jag kunde öppna mina ögon och se mig om och det vållade mig outhärdliga plågor. Det dunkade våldsamt i mitt huvud. Svag och vacklande tog jag mig ut genom hålet i rutan och nerför gatan och sökte instinktivt och famlande fly från denna fruktansvärda slaktarhåla. Och nu upplevde jag ett helvete. Vad jag minns av de följande timmarna är som minnet av en mardröm. Många händelser är skarpt etsade i min hjärna men mellan dessa outplånliga bilder finns tomrum av medvetlöshet. Vad som hände under detta tomrum vet jag inte och kommer aldrig att få veta.

Jag kommer ihåg att jag i gathörnet snavade över en mans ben. Det var den stackars jagade slaven som hade släpat sig förbi mitt gömställe. Jag minns så tydligt hans stackars knotiga händer där han låg på gatan – händer som mera påminde om hovar och klor än människohänder, förvridna och vanställda efter ett helt livs släp, med en halv tum tjocka hornaktiga förhårdnader i handflatorna. När jag tog mig samman och fortsatte såg jag att han levde, hans omtöcknade ögon följde mig och såg mig.

Sedan följde ett barmhärtigt tomrum. Jag visste ingenting, såg ingenting utan släpade mig bara framåt sökande efter säkerhet. Min nästa mardrömsvision var en lugn gata med döda. Jag stötte på den plötsligt som en fotvandrare på landsbygden kan stöta på en ström. Men denna ström rörde sig inte. Den var stelnad i döden. Från rännsten till rännsten och på trottoarerna

låg liken jämnt utspridda, endast här och där bröt en hög eller ett berg av kroppar den jämna ytan. Avgrundens stackars jagade trälar låg där som kaniner i Californien efter en drevjakt.¹

Jag såg uppåt och neråt gatan. Inte en rörelse och inte ett ljud. De tysta husen såg ner på denna scen med sina många fönster. En gång och bara en gång såg jag en arm som rörde sig på den döda gatan. Jag kan gå ed på att jag såg hur den rörde sig i dödskampen med en underlig förvriden rörelse och med den lyfte sig ett blodigt huvud i namnlös skräck som talade till mig och sedan lade sig ner för att inte röra sig mera.

Jag kommer ihåg en annan gata med tysta hus på bägge sidor och den paniska förskräckelse som återförde mig till medvetande när jag åter såg avgrundens folk, men denna gång i en ström som flöt fram och närmade sig mig. Och sedan såg jag att den inte var farlig. Strömmen rörde sig långsamt framåt under stönanden och jämmer, förbannelser, senilt joller, hysteriska utbrott och vansinnesskratt. Detta var de mycket unga och de mycket gamla, de svaga och de sjuka, de hjälplösa och de hopplösa, ghattots vrakspillror. Branden i det stora ghattot på sydsidan hade drivit ut dem i gatustridernas inferno men vart de tog vägen och vad som blev av dem fick jag aldrig veta.²

Jag har ett svagt minne av att jag slog sönder ett fönster och gömde mig i en butik för att komma undan en folksamling som förföljdes av soldater. En bomb kreverade nära mig på en tyst gata där jag inte kunde upptäcka en människa, hur jag än såg mig omkring. Mitt nästa skarpa minne börjar med ett gevärsskott och att jag plötsligt blev medveten om att en soldat i en bil sköt på mig. Skottet bommade och i nästa ögonblick ropade jag lösenorden och gjorde igenkänningstecknen. Mina erinringar av bilresan är mycket dimmiga men bryts av en mycket livlig minnesbild. Soldaten som satt bredvid mig sköt ett skott. Jag öppnade ögonen och såg George Milford, som jag hade känt då vi bodde vid Pell Street, sakta sjunka ner på gatan. När han föll sköt soldaten igen och Milford veks dubbel och föll raklång på gatan. Soldaten skrattade och bilen susade vidare.

Sedan minns jag att jag väcktes ur en djup sömn av en man som gick fram och tillbaka bredvid mig. Hans ansikte var spänt och svetten rann från pannan nerför näsan. Han höll den ena handen hårt tryckt mot bröstet med den andra och blodet droppade på golvet när han gick. Han bar legionärernas uniform. Utifrån hördes som genom tjocka murar dova bombkrevader. Jag befann mig i ett hus som var inbegripen i strid med ett annat.

En militärläkare kom in för att förbinda den sårade soldaten och jag hörde att klockan var två på eftermiddagen. Min huvudvärk var inte bättre och läkaren gav mig någon stark medicin som skulle lindra smärtorna. Jag somnade om och mitt nästa minne är att jag stod på husets tak. Striden hade upphört i vår närhet och jag betraktade ballonganfallen på fortet. Någon hade lagt sin arm omkring mig och jag lutade mig tätt intill honom. Det föreföll mig alldeles självklart att det var Ernest men jag undrade varför hans hår och ögonbryn var så illa svedda.

Det var rena slumpen att vi hade funnit varandra i denna fruktansvärda stad. Han hade ingen aning om att jag hade lämnat New York och då han passerat det rum där jag låg och sov trodde han först inte att det var jag. Jag såg inte mycket mer av Chicagokommunen. När vi hade sett på ballonganfallen förde Ernest ner mig i huset och där sov jag hela eftermiddagen och natten. Tredje dagen tillbringade vi i huset och fjärde dagen lämnade vi Chicago i bil sedan Ernest fått myndigheternas tillåtelse.

¹ På den tiden var landet så glest bebott att vilda djur ofta blev en landsplåga. I Californien brukade man anställa drevjakt på kaniner. På en given dag brukade alla bönderna i en trakt samlas och driva tusentals kaniner in i på förhand iordningställda inhägnader, där de klubbades ihjäl av pojkar och män.

² Det var länge en omtvistad fråga om branden i sydsidans ghetto hade anlagts eller ej av legionärerna. Numera är det definitivt klart att legionärerna satte eld på ghattot på order av sina chefer.

Min huvudvärk var borta men jag var mycket trött till kropp och själ. Jag lutade mig mot Ernest i bilen och såg med apatiska ögon hur soldaten försökte köra ur staden. Striderna fortsatte fortfarande men bara på enstaka platser. Här och där var hela kvarter fortfarande i våra kamraters händer, men de var omringade och bevakade av starka truppstyrkor. Våra kamrater hölls inneslutna i ett hundratal isolerade fällor medan arbetet på att underkuva dem fortsatte. Och att underkuva innebar att döda, ty ingen pardon gavs och de kämpade hjältemodigt till sista man.¹

Varje gång vi närmade oss ett sådant kvarter hejdades vi av soldaterna och fick köra tillbaka och ta en omväg. En gång var den enda vägen mellan två starka ställningar, som våra kamrater höll, ett uppbränt kvarter som låg mitt emellan. Från båda sidorna hörde vi kulpruteknatter och gevärseld medan bilen körde genom rykande ruiner och vacklande husväggar. Gatorna var ofta blockerade av hela berg av spillror som tvingade oss att göra omvägar. Vi befann oss i en ruinlabyrinth och kom mycket sakta framåt.

Slakterierna, arbetarbostäderna, allt var rykande ruiner. Långt borta till höger förmörkades horisonten av väldiga rökmoln - det var Pullmanstaden, sade chauffören, eller rättare sagt vad som en gång varit Pullmanstaden, ty den var fullständigt förstörd. Han hade varit där med depescher kvällen förut. Några av de våldsammaste striderna hade ägt rum där, sade han, och många gator var oframkomliga på grund av likhögar.

Då vi svängde runt ett sönderskjutet hus i slakteridistriktet hejdades bilen av en våg av lik, som såg ut som den kastats upp av havet. Vi förstod vad som hade hänt. Då folkmassan hade stormat fram om hörnet hade den mejats ned av kulprutorna som varit uppställda i rät vinkel i tvärgatan. Men soldaterna hade också råkat ut för en katastrof. En bomb måste ha exploderat bland dem och folkmassan som hade hållits tillbaka av vägen av döda hade sedan sprängt fram i ett skum av levande, kämpande slavar. Soldater och slavar låg tillsammans, krossade och sönderslitna bland spillrorna av bilar och kulprutor.

Ernest hoppade ur bilen. Ett par välbekanta skuldror i en bomullsskjorta och en likaledes välbekant frans av vitt hår hade fångat hans uppmärksamhet. Jag märkte inte vad han gjorde och det var först när han åter satt bredvid mig och vi fortsatte som han sade: ”Det var biskop Morehouse.”

Snart var vi ute på landet och jag såg en sista gång tillbaka på den rökiga himlen. Långt borta hördes det dova ljudet av en explosion. Sedan lade jag mitt huvud mot Ernests bröst och grät tyst över nederlaget för Saken. Ernest tryckte mig kärleksfullt.

– Vi har förlorat denna gång, älskade, sade han, men inte för alltid. Vi har lärt mycket. I morgon kommer rörelsen att resa sig än en gång, erfarenare och mer disciplinerad.

Bilen körde in på en järnvägsstation. Här skulle vi ta ett tåg till New York. Medan vi väntade på perrongen dundrade tre tåg förbi på väg till Chicago. De var fulla av trasiga arbetare, avgrundens folk.

– Slavtransporter för Chicagos återuppbyggnad, sade Ernest. Som du vet är Chicagos alla slavar döda.

---

¹ Flera hus höll ut mer än en vecka och ett hus höll ut i elva dagar. Varje hus måste stormas som en fästning och legionärerna kämpade sig upp våning för våning. Det var en strid på liv och död och pardon varken togs eller gavs. Revolutionärerna hade fördelen att befinna sig ovanför sina fiender. Revolutionärerna förintades men förlusterna var stora även på den andra sidan. Det stolta Chicagoproletariatet levde upp till sitt rykte. För varje revolutionär som dödades, dödades en fiende.

Kapitel 25: Terroristerna

Det var inte förrän Ernest och jag var tillbaka i New York och flera veckor hade gått, som vi fullt förstod hela vidden av den katastrof som hade drabbat vår sak. Situationen var bitter och blodig. På många platser över hela landet hade slavuppror och massakrer inträffat.

Martyrernas antal ökades enormt. Otaliga avrättningar ägde rum överallt. Bergstrakterna och ödemarkerna var fulla av flyktingar som skoningslöst jagades och sköts ner. Våra egna gömställen var packade av kamrater på vilkas huvuden höga priser var satta. Järnhälens spioner nästlade sig in i tjogtals av våra gömställen där sedan soldaterna gjorde razzior.

Många kamrater blev modfälda och hämnades genom terrorhandlingar. Missräkningarna gjorde dem förtvivlade och desperata. Många terroristorganisationer utan förbindelse med oss bildades och förorsakade oss mycket besvär.¹

Dessa missledda människor offrade sina liv i onödan, förryckte mycket ofta våra planer och försenade våra organisationers utbyggnad.

Och hela tiden gick Järnhälen sin väg framåt lugnt och beräknande, slog sönder hela den sociala strukturen i sitt sökande efter våra kamrater, gjorde utrensningar bland legionärerna, arbetarkasterna och de hemliga organisationerna, straffade utan förbarmande och vrede, uthärdade i tysthet alla vedergällningar den utsattes för och fyllde luckorna i sina stridslinjer så snart de uppstod. Och samtidigt arbetade Ernest och de andra ledarna med att reorganisera revolutionens krafter. Omfattningen av denna uppgift kan man få en föreställning om ifall man tar i ...²

---

¹ Hävderna från denna korta period av förtvivlan utgör en hemsk läsning. Hämden var det förhärskande motivet och medlemmarna av terroristorganisationerna var likgiltiga för sina egna liv och hade inga förhoppningar om framtiden. "Daniterna", som hade tagit sitt namn från mormonmytologins hämnande änglar, härjade i början i bergstrakterna i väster men spred sig sedan till Stillahavskusten från Panama till Alaska. "Valkyriorna" var kvinnor. De var de fruktansvärdaste av alla. Ingen kvinna kunde bli medlem som inte hade förlorat någon nära släkting i kampen mot oligarkerna. De torterade sina fångar till döds. En annan berömd kvinnoorganisation var "Krigsänkorna". Den manliga motsvarigheten till "Valkyriorna" var "Bärsärkarna". Dessa män var fullständigt likgiltiga för sina egna liv och det var de som totalt förstörde den stora legionärstaden Bellona och dödade dess befolkningen som uppgick till över hundra tusen människor. "Bedlamiterna" och "Helldamiterna" var slavorganisationer och en ny religiös sekt som inte blev långlivad kallades "Guds vrede". För att visa vilket fantasteri som utvecklades mitt i det dödliga allvaret kan följande namn på organisationer nämnas: De blödande hjärtana, Morgonens söner, Morgonstjärnorna, Flamingona, De tre trianglarna, De tre domstolarna, Rubonikerna, Hämnarna, Comancherna och Erebusiterna.

² Så slutar Everhardmanuskriptet plötsligt mitt i en mening. Avis Everhard måste ha fått reda på att legionärerna kom, ty hon hann gömma manuskriptet innan hon flydde eller togs till fånga. Vi måste beklaga att hon inte fick leva och avsluta sin berättelse, ty i så fall skulle det mysterium som i sju århundraden vilat över Ernest Everhards avrättning utan tvivel ha skingrats.